

*Van Duinhoofd tot Duno. Historisch,
bouwhistorisch, geofysisch en archeologisch
onderzoek naar 't Hof Duno te Oostkapelle,
gemeente Veere.*

B. Silkens (red.)

met bijdragen van P. Blom, P.A. Henderikx, R.H.M. van Immerseel,
Vlaardingerbroek & Wevers, D. Wilbourn en J. Zwemer

Colofon

Van Duinhoofd tot Duno. Historisch, bouwhistorisch, geofysisch en archeologisch onderzoek naar 't Hof Duno te Oostkapelle, gemeente Veere.

Walcherse Archeologische Rapporten 22
WAD-Projectcode VEOO-09-008

Redactie
B. Silkens

Met bijdragen van
P. Blom, P. Henderikx, R.H.M. van Immerseel, Vlaardingerbroek & Wevers, D. Wilbourn en J. Zwemer

Afbeeldingen
WAD tenzij anders vermeld

Autorisatie—B.H.F.M. Meijlink

Uitgegeven door
Walcherse Archeologische Dienst
Postbus 70
4330 AB Middelburg
Tel: 0118-67 88 03
Fax: 0118-62 80 94
e-mail: b.meijlink@middelburg.nl

ISBN: 978-90-78877-29-5

Domburg, 2011

Omslag
Het hof Duynhove (Duno) op de kaart van de gebroeders Hattinga, ca. 1750 Bron: Zeeuws Archief

© Walcherse Archeologische Dienst, juni 2011

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De WAD aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

Samenvatting	4
Administratieve gegevens	5
1 Inleiding - <i>B. Silkens</i>	6
1.1 Aanleiding van het onderzoek	
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	
1.3 Huidig gebruik en toekomstig gebruik	
1.4 Doel van het onderzoek	
1.5 Werkwijze	
1.6 Bronnen	
2 Geologie en bodem - <i>B. Silkens</i>	10
3 Historisch Onderzoek	14
3.1 Periode vóór 1574 - <i>P. Henderikx</i>	
3.2 Periode 1574-1800 - <i>P. Blom</i>	
3.3 Periode na 1800 - <i>J. Zwemer</i>	
4 De tuin- & parkgeschiedenis van Duno - <i>R.H.M. van Immerseel</i>	51
5 Bouwhistorisch onderzoek - <i>Vlaardingerbroek & Wevers</i>	74
6 Geofysisch onderzoek - <i>D. Wilbourn</i>	85
7 Archeologie - <i>B. Silkens</i>	87
7.1 Onderzoeksgeschiedenis	
7.2 Bekende archeologische en historische waarden	
8 Resultaten booronderzoek - <i>B. Silkens</i>	89
8.1 Inleiding en methode	
8.2 Geologische opbouw	
8.3 Bebouwing op Duno & indeling binnenterrein	
8.4 De gracht van Duno	
9 Conclusies en aanbevelingen - <i>B. Silkens</i>	97
Literatuur	102
Bijlagen	

Samenvatting

Het onderzoek kadert in het project Verborgen Buitens van Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Hiermee wil de stichting, in samenwerking met de Walcherse gemeenten, de Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen, de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland en de betreffende eigenaars een aantal oude buitenplaatsen op Walcheren weer (deels) in ere herstellen en zo beter bekend maken bij het grote publiek. Het Hof Duno is hier één van. Hoofddoel was het in kaart brengen van de historische terreinopbouw binnen de grachten, het zgn eiland.

In 2001/2002 werd de geschreven geschiedenis van het buiten uitgebreid onderzocht door P. Blom, P. Henderikx en J. Zwemer. De ondergrond op het eiland werd vervolgens in kaart gebracht door middel van geofysisch onderzoek, uitgevoerd door D. Wilbourn van DW Consulting bv. De AWN Zeeland voerde vervolgens een uitgebreid archeologisch booronderzoek uit, in combinatie met veldverkenning. Hierna lag het onderzoek enkele jaren stil. In 2008 deed het bureau Vlaardingerbroek en Wevers een bouwhistorisch onderzoek naar de nog bestaande gebouwen. In het voorjaar van 2010 werd dan een bijkomend archeologisch booronderzoek gedaan door de Walcherse Archeologische Dienst en de AWN Zeeland en werden alle resultaten van het reeds uitgevoerde onderzoek verzameld in deze rapportage.

Landschappelijk gezien bevindt Duno zich in een zeer dynamisch gebied. In de Bronstijd (ca. 2000-800 v. Chr.) lag hier een groot nat veengebied achter een hoge kustwal. Deze wal wordt in de late IJzertijd (250-12 v. Chr.) doorbroken door de zee en in de noordoostelijke hoek van Walcheren vormt zich een uitgestrekte lagune met getijdenwerking. Bij het verder eroderen van de kustwal nam de invloed van de zee steeds meer toe en ter hoogte van Duno, waar de invloed van de zee het grootst was, vormde zich een complex stelsel van diepe krekens die tot ver in het achterland doordrongen. In de loop der eeuwen raakten deze krekens verland met zandige afzettingen en door het inklinken van het omliggende veen- en kleilandschap vormden deze inversieruggen in het landschap. In het midden van de 12e eeuw beschermde een oude dijk ter hoogte van de huidige Dunoweg het achterliggende land van open zee. In de loop van de 13e en 14e eeuw werd het hele gebied bedijkt.

Het is op één van de oudste kreekruigen dat Duno, vermoedelijk in de eerste helft van de 13e eeuw, werd gesticht. De *historische teksten* spreken van Duonhoveden of 'Duinhoofd', een oriëntatiepunt gesticht op het 'hoofd', de oostelijke randzone van de duinenrij. De plek groeide al snel uit van boerderij naar regionaal bestuurscentrum van de Norbertijner abdij van Middelburg. Hier werden de pachtgelden en de tienden geïnd en logeerden voorname gasten in een 'stenen huis'. De status van een kasteel lijkt Duno echter nooit verkregen te hebben. In de loop van de 17e en 18e eeuw zien we Duno als een voorname buitenplaats met een vrij monumentaal herenhuis, bijhorende boerderij, schuur en annexen, gelegen in een mooi aangelegd park met waterpartijen.

Van het Middeleeuwse 'stenen huis' werden tijdens het *archeologisch onderzoek* geen sporen teruggevonden. Het herenhuis van het buiten kon wel worden gevonden in de zuidoostelijke hoek van het eiland, op een kleine insprong in de gracht. Daarnaast konden een aantal elementen van het voormalige park worden bevestigd. Zeer waarschijnlijk werden de 18e-eeuwse gebouwen op dezelfde plek ingepland als hun Middeleeuwse voorgangers en kunnen zich in de ondergrond mogelijk nog resten van deze oudere fase bevinden. Dit kan echter enkel aan de hand van een archeologische proefsleuf worden bevestigd.

Tot slot worden enkele suggesties gegeven voor de verdere opmaak van een herstelplan voor Duno.

Administratieve gegevens

Soort onderzoek:	Historisch onderzoek en Inventariserend Veldonderzoek grondboringen
Provincie:	Zeeland
Gemeente:	Veere
Plaats:	Oostkapelle
Toponiem:	't Hof Duno
Coördinaten plangebied:	28031,550 / 400207,710 (NO) ; 27955,510 / 400173,200 (NW) 28108,215 / 400078,615 (ZO) ; 28006,130 / 400032,910 (ZW)
Oppervlakte plangebied:	ca. 1,5 ha
Kadastrale gegevens:	K3852 G (binnenterrein) ; K3399 G (Bos oost) ; K3388 G (akkerland oost)
Kaartblad:	42C
CIS-code. Archis II - onderzoek AWN:	7308 (geofysisch onderzoek) & 7309 (booronderzoek)
CIS-code. Archis II - onderzoek WAD:	39922
Opdrachtgever:	Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) Dhr. R. Geus Postbus 286 4460 AR Goes 0113-230936
Bevoegd gezag:	Gemeente Veere Namens deze: B.H.F.M. Meijlink Walcherse Archeologische Dienst (WAD) Postbus 6000 4330 LA Middelburg e-mail: b.meijlink@middelburg.nl
Beheer en plaats van documentatie:	Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA) Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) Postbus 49, 4330 AA Middelburg Beheerder: dhr. J.J.B. Kuipers Tel.: 0118-670870, fax: 0118-670880 e-mail: jjb.kuipers@scez.nl
Beheer en plaats van vondsten :	niet van toepassing
Complextype :	Historisch Buitenplaats
Autorisatie:	Drs. B.H.F.M. Meijlink Senior archeoloog WAD
ISBN-nummer	978-90-78877-29-5

1. Inleiding

B. Silkens (WAD)

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Het onderzoek kadert in het project *Verborgen Buitens* van Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Hiermee wil de stichting, in samenwerking met de Walcherse gemeenten, de Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen, de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland en de betreffende eigenaars een aantal oude buitenplaatsen op Walcheren weer (deels) in ere herstellen en zo beter bekend maken bij het grote publiek. Hiervoor worden ondermeer tuinen, vijvers, grachten en karakteristieke cultuurhistorische elementen weer teruggebracht.

Onderzoek naar de 17e- en 18e-eeuwse buitenplaatsen vormt één van de hoofdthemas van de Walcherse onderzoeksagenda. Het archeologische luik van dit project zal dan ook verzorgd worden door de Walcherse Archeologische Dienst.

Op vraag van Dhr. J.A. Lantsheer van Buitenplaats Zeeduin B.V. en mede-eigenaar van Duno, voerden P. Blom, P. Henderikx en J. Zwemer in 2001/2002 een uitgebreid historisch onderzoek uit naar de buitenplaats. Aanvullend werden in 2002 en 2003 in verschillende fases door de AWN Zeeland archeologische boringen en veldverkenning gedaan. Bijkomend werd op het binnenterrein van het Hof in 2002 ook een geofysisch onderzoek uitgevoerd door DW Consulting bv. In 2008 werd een bouwhistorisch onderzoek gedaan door het bureau Vlaardingebroek en Wevers.

Tot op heden waren de resultaten van het historisch en archeologisch nog niet gepubliceerd. In het kader van het Project *Verborgen Buitens* zal dit alsnog gebeuren in de vorm van een Walchers Archeologisch Rapport. Ook werd er een bijkomend Inventariserend Veldonderzoek met grond boringen uitgevoerd door de WAD (drs. B. Meijlink & drs. B. Silkens). Dit gebeurde op 18 en 19 maart 2010, in samenwerking met de AWN Zeeland. Bijkomend werd door de WAD op 31 mei nog een aanvullende boorraai boringen gezet langs de gracht in de zuidoostelijke hoek van het eiland. De resultaten van al het onderzoek zijn weergegeven in deze rapportage.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het hof Duno ligt aan de Dunoweg, net ten oosten van de dorpskern van Oostkapelle.

Het binnenterrein van het Hof heeft een totale oppervlakte van ongeveer 1,5 ha (fig. 1). Alle onderzochte percelen hebben een totale oppervlakte van circa 7 ha.

2.3 Huidig gebruik en toekomstig gebruik

Het hof Duno was tot voor kort in gebruik als boerenbedrijf met woonhuis. Het terrein is momenteel grotendeels in gebruik als paardenweide met stalling. Een klein deel behoort nog tot het woonerf. Het woonhuis gaat rechtstreeks terug op de boerderij van de vroegere buitenplaats (zie hoofdstuk 4). Ook de schuur bevindt zich nagenoeg op dezelfde locatie als de voormalige bebouwing. Een deel van het terrein is verhard door middel van betonplaten.

Momenteel wordt gewerkt aan de restauratie van de buitenplaats. Het woonhuis zal worden gemoderniseerd en in 2009 werd de gracht rond het terrein uitgebaggerd en werden de kanten opgeschoond.

1.4 Doel van het onderzoek

Dit booronderzoek plaats op grond van het Walchers archeologiebeleid, zoals dat is vastgesteld in de Nota Archeologische Monumentenzorg Walcheren 2006, evaluatie 2008. Zoals onder 1.1 aangegeven is de motivatie voor dit onderzoek het beter bekend maken van historische buitenplaatsen, zoals de doelstelling van het project *Verborgen Buitens* van Stichting Landschapsbeheer Zeeland aangeeft.

Het archeologisch onderzoek van de WAD vormt een aanvulling op het reeds uitgevoerde geofysisch, historisch en archeologisch onderzoek uit 2001-2003. De doelstelling hierbij is tweeledig: enerzijds het omzetten van de boorbeschrijvingen van de AWN naar de Archeologische Standaard

Boorbeschrijving, zoals voorgeschreven in de KNA, anderzijds met gerichte aanvullende boringen het reeds verkregen beeld aanscherpen en al dan niet bevestigen.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld voor het dit onderzoek:

Wat is de geologische opbouw van het terrein, zowel binnen de grachten als daarbuiten?

Wat kan het gecombineerde onderzoek vertellen over de indeling van het hele binnenterrein van Duno en kan er ondanks de beperkingen van het booronderzoek een fasering tussen verschillende sporen, structuren en vondsten aangebracht worden?

Zijn in de ondergrond de archeologische resten van het gebouw in de zuidoostelijke hoek van het terrein aanwezig? Zo ja, wat is de precieze aard en locatie van deze ondergrondse resten en wat is de mate van conservering?

Kan het booronderzoek bevestigen dat het grachtsysteem rond Duno vóór de 18e eeuw een ander verloop kende in de zuidwestelijke hoek van het terrein. Zo ja, wat is het precieze verloop ervan. Is er een fasering herkenbaar.

In welke mate hebben (recente) verstoringen de archeologische resten aangetast?

Voor dit onderzoek is een Plan van Aanpak opgesteld. Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA en de "Handleiding Programma's van Eisen Zeeland". Voor booronderzoek in zones met onderliggend veen werden de nieuwe richtlijnen voor IVO-boringen op Walcheren, 17 november 2007 gehanteerd.

2.5 Werkwijze

De hier gepresenteerde rapportage focust op de resultaten van het historisch onderzoek en Inventariserend booronderzoek. Ook wordt een kort overzicht van de resultaten van het geofysisch en bouwhistorisch onderzoek opgenomen.

Een overzicht van alle boringen en hun locatie zal in bijlage worden toegevoegd.

Het onderzoek focust specifiek op de opbouw van het binnenterrein van buitenplaats Duno. Als uitgangspunt zijn de boringen van de AWN genomen die zich hier concentreerden in twee zones: één zone in de zuidoostelijke hoek en één ten westen van de schuur. Aanvullend werd een extra boorraai gezet in de zuidwestelijke hoek, waar op basis van de oude kaarten een ouder grachtpatroon werd verwacht.

Ook buiten het hoofdterrein van het Hof zijn een aantal boringen gezet: enkele raaien op en langs het pad net ten oosten van de gracht en een aantal boorraaien in de weide ten oosten van de Dunoweg.

De boringen van de AWN werden destijds op basis van een lokaal meetsysteem ingemeten. Via CADsoftware werden ze voor deze rapportage binnen het landelijk coördinatenstelsel geplaatst. Hierbij moet rekening gehouden worden met een kleine afwijking ten opzichte van de werkelijke locatie van de boringen. De aanvullende boringen uit 2010 werden met behulp van GPS ingemeten door de landmeetkundige dienst van de gemeente Middelburg. Op basis van de bevindingen in het veld werden de boorraaien verlegd of aangepast.

Bij het onderzoek van de AWN Zeeland werden in totaal 179 boringen gezet, waarvan 129 in de zuidoostelijke hoek van het terrein waar het herenhuis vermoed werd. De resultaten uit alle boringen werden in deze rapportage verwerkt en van een selectie van 27 werd in bijlage een gedetailleerde boorstaat en boorkolom opgenomen. Aanvullend werden door de WAD en AWN 47 boringen gezet, verspreid over het terrein, met een edelmanboor met diameter 7 cm en een guts met diameter 3 cm.

2.6 Bronnen

Ten behoeve van het *archiefonderzoek* zijn door P. Blom, P. Henderikx en J. Zwemer de volgende bronnen geraadpleegd:

Periode vóór 1574

Zeeuws Archief, Middelburg, Archief O.L.V. Abdij Middelburg, inv. Fruin.

Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer, inv. Sandberg.

Het Utrechts Archief, Utrecht, Archief familie Des Tombe, inv. Dekker.

Periode 1574-1800

Zelandia Illustrata

Zeeuws Archief, archief van de Rekenkamer van Zeeland

Zeeuws Archief, archief van de stad Veere

Huis Zeeduin, Oostkapelle, archief van de familie Lantsheer

Periode na 1800

a. De stukken, berustende in de kluis van 'Zeeduin', voorzover betrekking hebbende op de periode vanaf 1800.

b. Bevolkingsregisters van Oostkapelle vanaf 1835.

c. Inkomende en Uitgaande Stukken ('Relatieven') van de Burgemeester van Oostkapelle, 1812 t/m 1834 (de jaren 1816, 1824 en 1825 ontbreken).

d. Inkomende en Uitgaande Stukken van Burgemeesters en Wethouders van Oostkapelle, 1833 t/m 1844, 1850, 1862, 1864, 1868 en 1869 (volledig). De tussenliggende jaren zijn ten dele geraadpleegd.

e. Kadastrale gegevens van Oostkapelle.

De onder b, c, d en e genoemde documenten bevinden zich in het Zeeuws Archief te Middelburg.

Ten behoeve van het *historisch en archeologisch onderzoek* zijn door de historici, Walcherse Archeologische Dienst en de AWN Zeeland de volgende bronnen geraadpleegd:

Adressen (al dan niet digitaal)

- ARCHIS (AMK, IKAW, onderzoeken en waarnemingen)

- NedBrowser gemeente Veere (topografie, kadastrale gegevens en luchtfoto's)

- Geoweb/CHS (Cultuurhistorisch Hoofdstructuur Provincie Zeeland) (oude kaarten, luchtfoto's)

- Google Earth

- Luchtfotografische documentatie 1974 (SCEZ)

- Zeeuws Archief (historische kaarten, foto's, bouwtekeningen, kadastrale minuut)

- Zeeuwse Bibliotheek (fotobank)

- Zeeuws Archeologisch Archief (aanvullende archeologische gegevens)

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

Oude kaarten

- Kaart uit Archief des Tombes (ca. 1600, kopie 3e kwart 17e eeuw)

- Kaart van Christoffel Bernards (1641, kopie 1741/1742)

- Blokkenkaart van Oostkapelle (laatste kwart 17e eeuw)

- Kaart van Visscher-Roman (1655 & 1678)

- Topografische Kaart van de Hattinga's (1750)

- kaart M. Sneevlied uit 1771

- Kadastrale kaart van 1832

- Kadastrale kaart van Walcheren (Kuijper 1852)

- Kadastrale kaart van Walcheren (1860)

- Kadastrale kaart van Walcheren (1875)

- Bonnebladen (1930)

Aardwetenschappelijke kaarten

- Rijks Geologische Dienst (RGD). Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad Walcheren, Haarlem: 1972, Tweede druk 1997.

- Rijks Geologische Dienst (RGD). Toelichtingen bij de Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad Walcheren, Haarlem: 1972, Tweede druk 1997.

- Rijks Geologische Dienst (RGD). Paleogeografische kaarten van Zeeland, Holoceen, 1:500.000, Haarlem: 1996.

- Rijks Geologische Dienst (RGD). Geologische kaarten van Zeeland, Holoceen, 1:250.000, Haarlem: 1996.

- Bennema, Ir. J. en Dr. Ir. K. van der Meer. De Bodemkartering van Nederland, deel XII, De Bodemkartering van Walcheren. Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, Directie van de Landbouw, Stichting voor Bodemkartering, 's-Gravenhage: 1952.

Voornaamste literatuur: zie literatuurlijst achteraan.

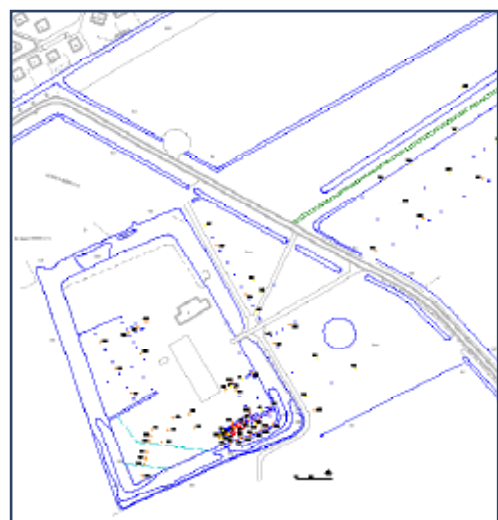
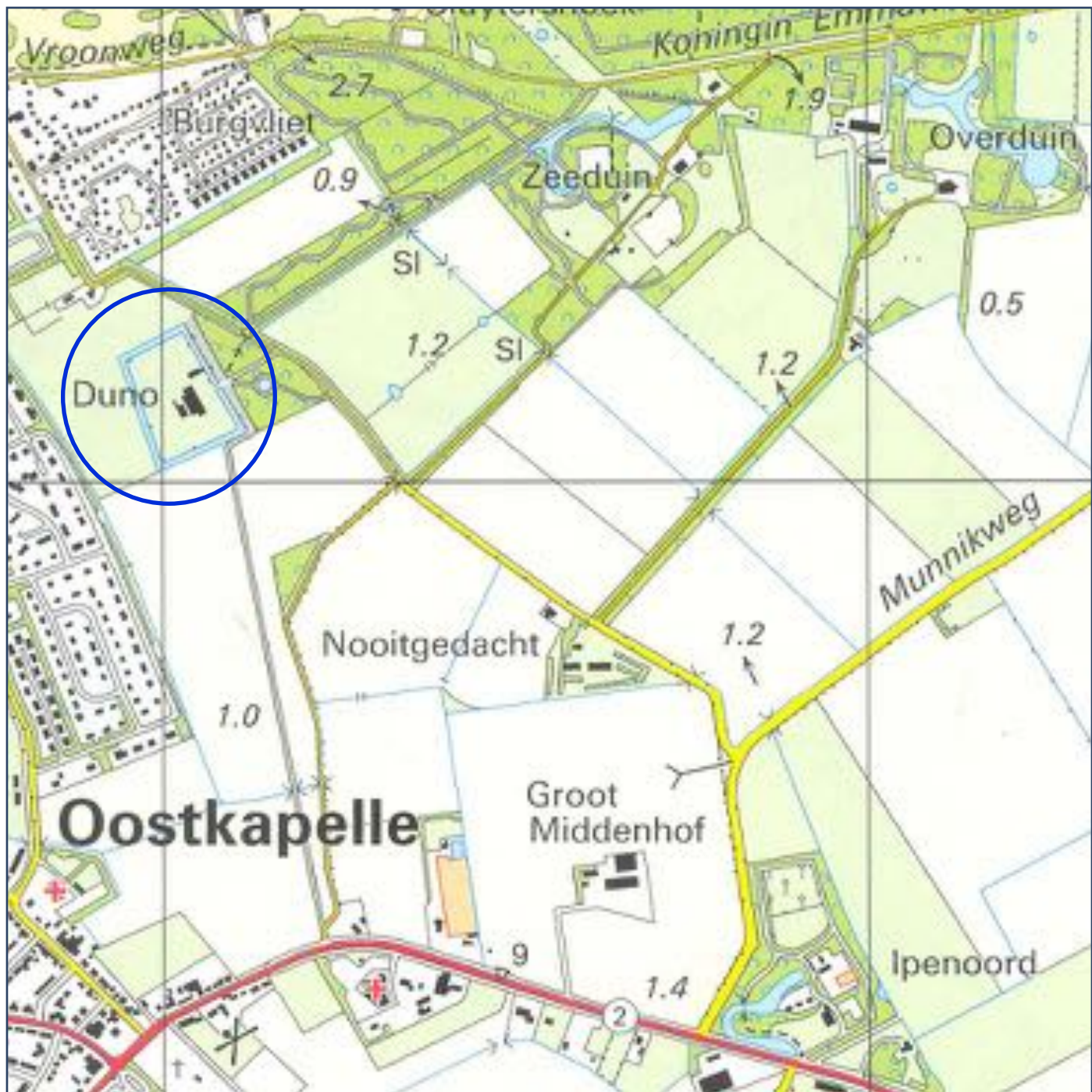

Fig. 1 't Hof Duno en omgeving op de topografische kaart (blauwe cirkel).
Op het detail: het totale onderzoeksgebied met de verschillende boorraaien.

2. Geologie en bodem

B. Silkens (WAD)

De geschiedenis van het landschap rond Duno is een bijzonder boeiend, maar complex verhaal. Deze noordoostelijke hoek van Walcheren, gelegen op een kwetsbaar punt wat nu de toegang tot het Veerse Meer is, heeft in de loop der eeuwen vele gedaantes gekend. In een poging deze complexe bodemstratigrafie te duiden, wordt hier een bondig chronologisch overzicht gegeven van de verschillende bodempakketten en hun ontstaansgeschiedenis.

Het oudste niveau waar menselijke bewoning op kan worden aangetroffen is het zogenaamde *Pleistocene dekzand*. Het Pleistoceen is ruwweg te dateren tussen 2,6 miljoen – 10000 jaar geleden. Dit niveau bevindt zich op de meeste plekken op Walcheren op een diepte van circa 20-25 m onder het huidige maaiveld. Ook ter hoogte van Oostkapelle is dat het geval (Vos1997).

Het einde van de IJstijden vormen de overgang van het Pleistoceen naar het Holoceen (ca. 10000 jaar geleden – heden). Door het afsmelten van de ijskappen en de daaruit voortkomende stijging van het zeewaterspiegel wordt de Noordzee gevormd. In Zeeland liep deze zeespiegelstijging in het begin van het Holoceen op tot meer dan 75 cm per eeuw.

Tussen 8000 en 5500 jaar geleden vormde zich in grote delen van Zeeland een brak, permanent onder water staand gebied, een lagune. Deze lagune werd afgeschermd van de zee door een getijdengebied van zandplaten (strandwal), doorsneden door getijdengeulen. Door de natte (zuurstofarme) omstandigheden in de lagune bleven de afgestorven plantenresten bewaard. Hierdoor kon in deze zone veen gevormd worden. Dit veen wordt omschreven als '*Basisveen*'. De activiteit van de zee nam in de loop van deze periode nog meer toe en grote overstromingen

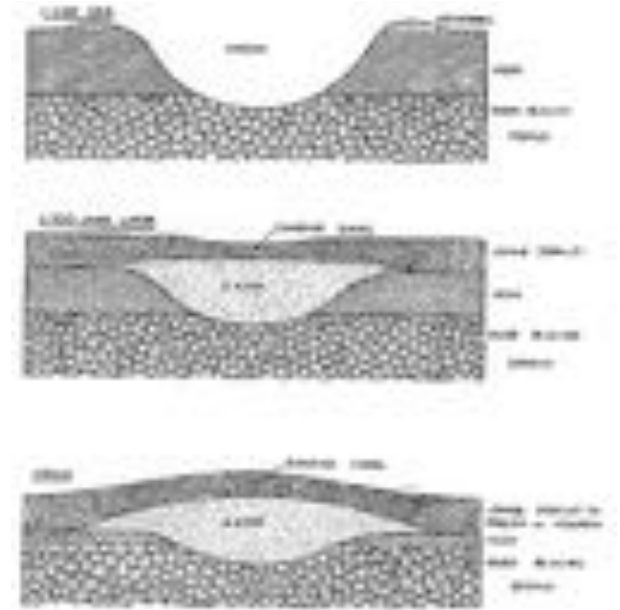

Fig. 2 De vorming van een kreekrug.
Bron: Rijkstuinbouwconsulentschap, 1951.

zetten dikke pakketten slib af. Deze blauwgrijze vette zeeklei wordt aangeduid als '*Laagpakket van Wormer*'. Tot voor kort werd dit pakket '*Afzettingen van Calais*' genoemd**. Aanwijzingen voor bewoning in deze periode ontbreken voor de gehele regio.

Door de verdere afname van de zeespiegelstijging vanaf circa 5500 jaar geleden begon het getijdengebied geleidelijk weer te verlanden. De strandwallen bereikten hun hoogste punt en ook de getijdengeulen die instonden voor de afwatering vanuit het achterland verlandden. Er ontstond een groot kustmoeras, waarin zich tussen 4500 en 3700 jaar geleden opnieuw veen kon ontwikkelen, het zogenaamde '*Hollandveen*'. De zompige omstandigheden in het veengebied verklaren het geringe aantal archeologische

** In de jaren '60 van de vorige eeuw is echter, door toename van sedimentologische kennis, een grote omwenteling gekomen in de benaming van lithostratigrafische begrippen die in het tot dan toe gehanteerde geologisch model gebruikt werden. Benamingen als '*Afzettingen van Calais*' en '*Afzettingen van Duinkerke*' (thans '*Laagpakket van Walcheren*'; zie verder) raakten in de loop der tijd gekoppeld met een specifieke periode, een koppeling die vaak niet strookte met de realiteit. In werkelijkheid bleken de statische afzettingen een zeer dynamisch gegeven met regionaal grote verschillen in datering. Er werd dan ook gekozen de oude benamingen terzijde te schuiven en nieuwe, meer neutrale begrippen te gaan hanteren (Weerts2006).

vondsten in de regio. Bewoning moet voornamelijk gezocht worden op de strandwallen- en in het duingebied, dus mogelijk ook ter hoogte van Duno.

De omstandigheden verbeterden, de top van het veen droogde uit en de hogere plaatsen werden geschikt voor bewoning. Vanaf de IJzertijd (ca. 800-50 v. Chr.) vestigden zich dan ook mensen op de top van het Hollandveen. Ter hoogte van Duno wijzigde het landschap drastisch toen in de Late IJzertijd (ca. 250-50 v.Chr.) de strandwal, die het achterland van de zee af schermde werd doorbroken en er zich ten noordoosten van de Dunoweg een groot *open strand- en schorregebied* (lagune) vormde. Deze lagune stond in verbinding met de toenmalige Scheldeloop en was onderhevig aan getijden. De bodemkaart van Bennema & Van der Meer duidt dit gebied aan als 'Vlakte met

getijdenafzettingen' (2M35).

Vanuit deze lagune ging in de loop van de IJzertijd en de Romeinse Tijd een complex *kreekenstelsel* zich diep in het achterland insnijden. Lokaal bereikten sommige kreken een diepte van 15-20 m. Ook het gebied rond Duno viel binnen dit kreekenstelsel. Deze kreken vormden aantrekkelijke vestigingsplaatsen voor de toenmalige bewoners en zorgden voor ontwatering van het veen. Overstromingen bleven echter een constant aanwezige dreiging. Daarom ging de mens, al vanaf in de IJzertijd, maar met name in de Romeinse Tijd meer en meer trachten het landschap naar zijn hand te zetten door het graven van ontwateringskanaaltjes en het aanleggen van dijkes. Met verstreckende gevolgen zo bleek. De invloed van de zee nam door het dichte netwerk aan kanaaltjes sterk toe en tegen het einde van de

Fig. 3 Bodemkaart van Bennema & Van der Meer 1952; de licht bruine tinten geven kreekafzettingen weer, de donkerbruine en donkerbruine tinten kom- of poelafzettingen, de gele tinten duinafzettingen. Het plangebied is rood omkaderd.

Romeinse Tijd waren veel plekken op Walcheren onbewoonbaar geworden. De zee zette een dik pakket klei af op het veen deze afzettingen werden vroeger aangeduid als de Duinkerke Afzettingen maar vallen vandaag onder de naam '*Laagpakket van Walcheren*'.

In de loop van de Vroege Middeleeuwen raakten de kreken verland met meer zandige afzettingen. Het omliggende veen- en kleilandschap ging inklinken. De zandige afzettingen in de voormalige kreken waren minder aan klink onderhevig en gingen zich als hoogtes in het landschap aftekenen, de zgn. *kreek- of inversieruggen* zoals ze tot op heden het Walcherse landschap kenmerken. Het zijn deze hoger gelegen ruggen die de mens vanaf ca. 700 n. Chr. ging opzoeken om zich te vestigen. Ten noorden van de Dunoweg bleef er nog een uitgestrekt kweldergebied aanwezig.

De bewoning op Walcheren nam gestaag toe en in de loop van de 11e eeuw was men begonnen met het afdammen van de nog aanwezige kreken. Midden 12e eeuw was het volledige Walcherse binnenland, het zgn. '*Oudland*' volledig bedijkt. Deze dijk liep ter hoogte van de huidige Dunoweg en wordt ook zo aangeduid op de kaart van Bennema & van der Meer. De geomorfologische kaart spreekt hier van een brede kustwal (3K38), maar deze ontbreekt, op een kleine wal bij Duno (duin hoofd?) na, op de gedetailleerde bodemkaart van Bennema & van der Meer. Mogelijk is de oude dijk gebouwd op een voormalige kustwal, of werd de dijk zelf foutief geïnterpreteerd als kustwal. In de loop van de 13e eeuw ging men ook de kwelderzone ten oosten van de Dunoweg bedijken en inpolderen, het zgn. '*Nieuwland*'.

Overzicht bodemtypes per kaart:

Geologische kaart van Nederland (1:50.000): '*Laagpakket van Schoorl/Zandvoort*' (Na1); '*Laagpakket van Walcheren*' (Na6)

De geomorfologische kaart (Alterra): '*welvingen in getijdafzettingen*' (3L20); brede '*kustwal*' (3K38); '*smalle getij-kreekbedding*' (2R13); '*vlakte van getij-afzettingen*' (2M35)

Bodemkaart van Bennema en Van der Meer uit 1952 (1:16667): '*slibarme vervlogen duinzandgrond*' (Dv1); '*oude kleiplaatgrond*' (MOa16); '*slibhoudende vervlogen duinzandgrond*' (Dv3); '*zavelige schorgrond*' (MNs10)

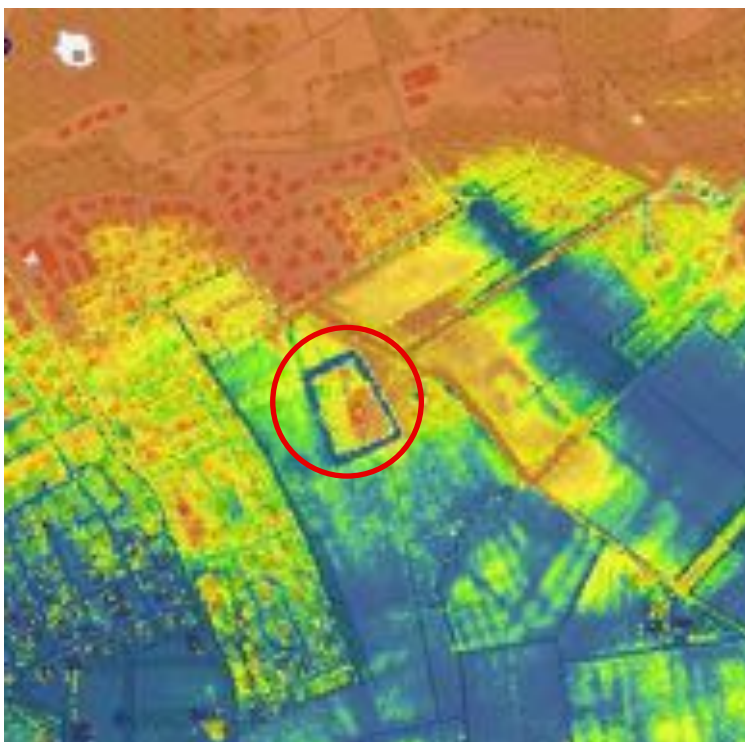

Fig. 4 Duno (rood omcirkeld) en omgeving op het Actueel Hoogtebestand Nederland. De gele en rode tinten geven de hoger gelegen gebieden aan, de blauwe en groene tinten de lager gelegen gebieden. De gracht van Duno tekent zich scherp af, net als de kreekkrug en de oude dijk/kustwal waarlangs de Dunoweg ligt.

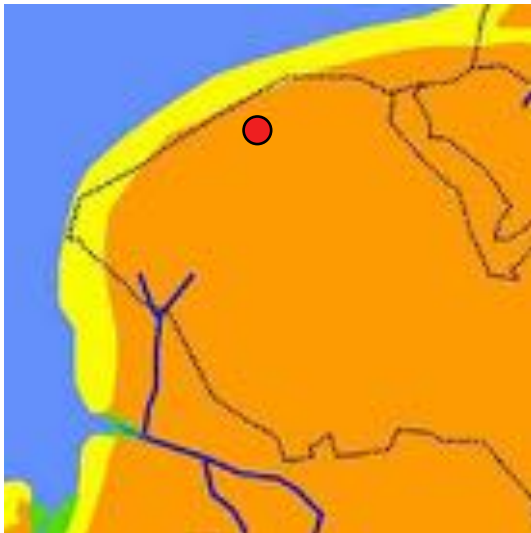

Fig. 5a - 750 v. Chr.

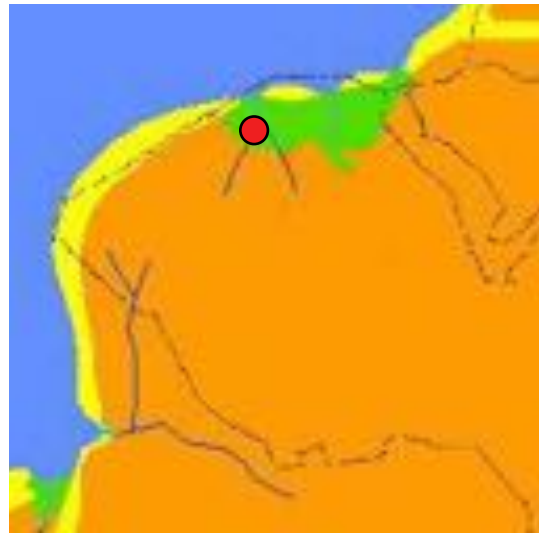

Fig. 5b - 200 v. Chr.

Fig. 5c - 350 n. Chr.

Fig. 5d - 500-1000 n. Chr.

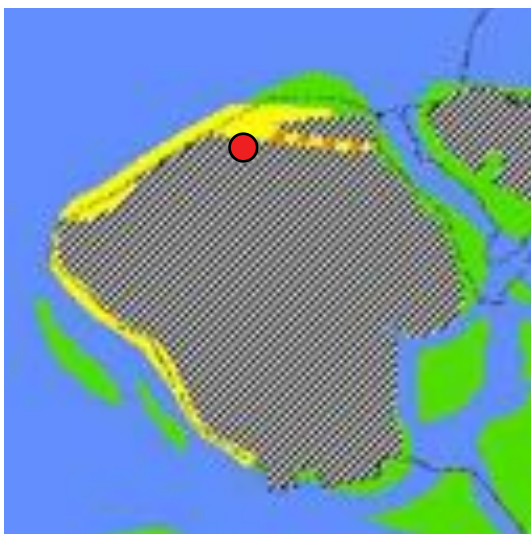
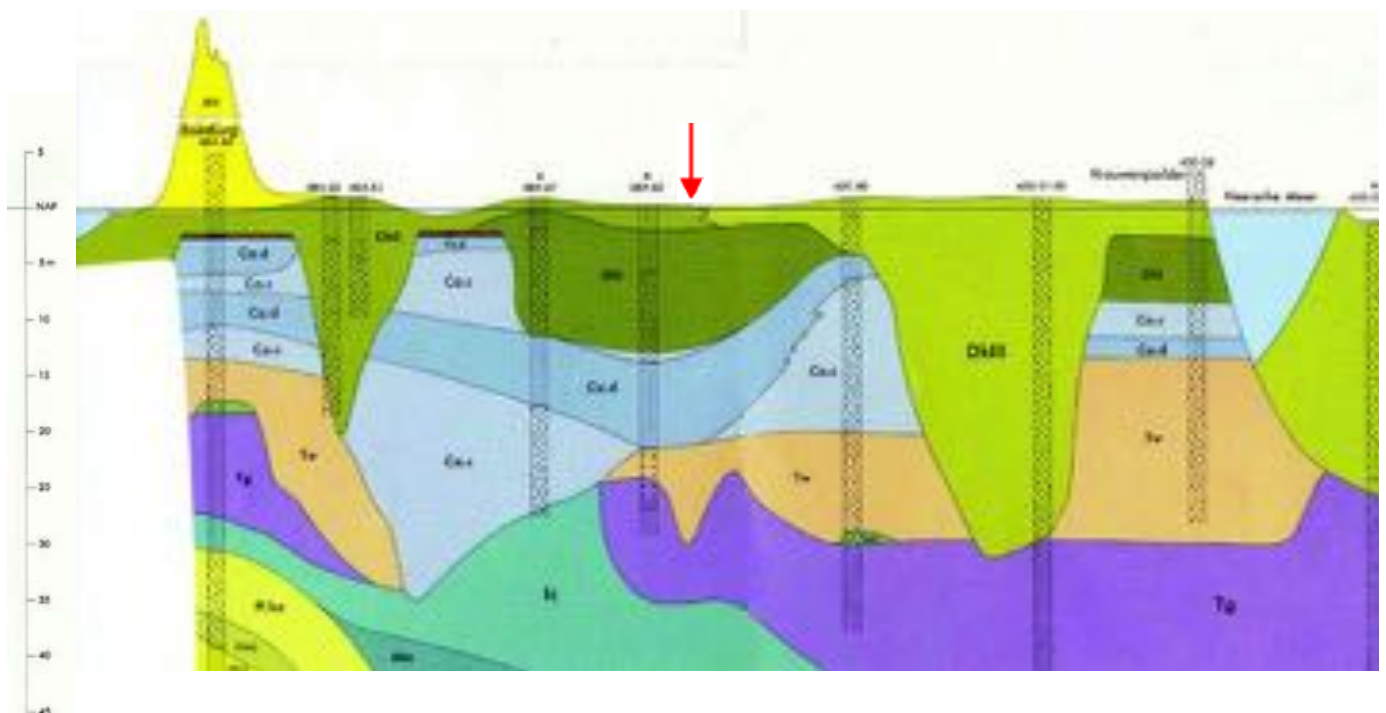

Fig. 5e - Late Middeleeuwen

Fig. 5 a-e Een studie van TNO-INTG uit 1997 geeft een helder beeld van de complexe landschapsevolutie op Walcheren. Duno is met een rode stip aangegeven. In de Bronstijd is het hele gebied een groot nat veengebied (oranje) achter een hoge kustwal (geel) (a). In de late Bronstijd wordt de kustwal ten noorden van Duno lokaal doorbroken en vormt er zich een lagune met getijden (b). Bij het verder eroderen van de kustwal nam de invloed van de zee toe en sneden zich diepe kreek in het veenlandschap in (blauw) (c). In de Vroege Middeleeuwen waren deze kreek verland met zandige afzettingen (licht groen), en vormden ze door het inklinken van het omliggende veenlandschap inversieruggen in het landschap. Duno werd op één van deze ruggen gesticht, van open zee beschermd door een dijk ter hoogte van de huidige Dunoweg (geel/oranje) (d). In de loop van de 13e eeuw werd het 'nieuwland' bedijkt en drooggelegd (wit/zwart gearceerd) (e).

Fig. 6 a-b De geologische kaart geeft net als de kaart van Bennema en van der Meer een goed beeld van de complexe bodemopbouw rond Duno. Bij deze kaart zijn ook enkele lange dwarsdoorsneden door Walcheren bijgevoegd. Eén ervan (blauwe stippellijn) loopt nagenoeg langs Duno (rode cirkel). De kaart maakt nog gebruik van de oude Duinkerke benamingen als fasering binnen het Laagpakket van Walcheren. Ondanks het probleem die de exacte dateringen voor deze fases vormen, blijkt het profiel toch erg verhelderend te zijn. Ter hoogte van de buitenplaats, aangeduid op het profiel met een rode pijl, bevindt zich een kreek die zich in de afzettingen van Calais (Laagpakket van Wormer) heeft ingesneden (Ca c & d) (zie ook fig. 7b). Deze kreek raakte opgevuld in de Duinkerke fase I (DkI) die zou dateren uit de pré-Romeinse tijd (500-200 v. Chr.). Ten westen van Duno vormde zich een tweede kreek die in de Duinkerke fase II (250-600 n.Chr.) opgevuld werd en de oude intussen verzande kreek overspoelde. Een derde diepe kreek liep ten oosten van Duno en raakte opgevuld vanaf 800/900 n. Chr. Vanaf de 13 eeuw werd het hele gebied bedijkt (VAN RUMMELEN1997).

3. Historisch onderzoek

P. Henderikx, P. Blom & J. Zwemer

3.1 Inleiding

Een eind ten noordoosten van het dorp Oostkapelle, direct ten westen van de Dunoweg ligt, enigszins verscholen in het groen, de hofstede Duno. Een gemiddelde Walcherse boerderij is dit niet. Weliswaar wekken de schuur en de woning die indruk, maar het fraaie toegangshek, met de wapens van de familie Van der Straten, de gracht die het bijna rechthoekige erf omgeeft en de brug over die gracht doen vermoeden dat het hier om meer gaat dan een gewone boerenbedoening. Het is één van de tegenwoordige eigenaars van de boerderij, mr. J.A. Lantsheer, wiens belangstelling voor het verleden van Duno ons er toe heeft gezet de geschiedenis van de hofstede nader te onderzoeken. Heeft Duno, dat al in de 13e eeuw blijkt te bestaan, ooit een andere dan een agrarisch functie gehad? Heeft er mogelijk een kasteeltje of een herenhuis gestaan en is de functie als boerderij misschien van jongere datum, of juist niet? Wie zijn de bezitters van Duno geweest en wie de pachters, wat valt te achterhalen over de exploitatie van het boerenbedrijf, over de bijbehorende grond, wat is de eventuele niet agrarische functie van Duno geweest, en hoe heeft het complex, hoe hebben de opstallen er in de loop der tijd uitgezien? Het zijn deze vragen waarop wij zullen ingaan voor drie opeenvolgende perioden: ten eerste de Middeleeuwen, toen Duno tot het bezit van de abdij van Middelburg behoorde, vervolgens de tijd van de opheffing van de abdij in 1574 tot de Franse tijd, en tenslotte de 19e en 20e eeuw.

3.2 Periode vóór 1574 - P. Henderikx

3.2.1 Duno en de norbertijner Onze-Lieve-Vrouwe-abdij van Middelburg

Duno wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde van april 1247 waarin bisschop Otto III van Utrecht aan de benedictijnenabdij van Rijnsburg (bij Leiden) het recht toekent op de zogeheten novale tienden van 200 gemet (ca. 80 ha) land dat door de abdij van Rijnsburg was bedijkt in het ambacht Serooskerke 'inter Lemmel et Duonhoveden', tussen de Lemmel en Duno.¹ Duonhoveden, 'Duinhoofd' was de oorspronkelijke naam van Duno. De naam wijst erop dat de hof aanvankelijk, in de tijd dat de tegenwoordige duinen van Oranjezon en Vrouwenpolder nog niet bestonden, gelegen was in de buurt van het 'hoofd', het einde van de duinen. Later, vanaf de 16e eeuw, veranderde de naam Duinhoofd in Duinhove, en vervolgens door samentrekking in Duno.

Hoewel Duno in de oorkonde van 1247 slechts zijdelings wordt genoemd is deze eerste vermelding wel veelzeggend. Duno figureerde hier namelijk als westelijke begrenzing van een groot poldergebied dat zich in het oosten uitstreekte tot de Lemmel, het tegenwoordige Veerse Meer. Duno moet dus aan de westzijde van dit gebied een vrij vanzelfsprekend oriëntatiepunt zijn geweest, temeer daar het in loop van de 13e eeuw nog diverse keren als zodanig in oorkonden wordt genoemd. Voor een deel valt dit te verklaren door de ligging van de hof, namelijk direct ten westen van de Dunoweg. Op de bodemkaart van Walcheren van Bennema en Van der Meer staat deze weg, oudtijds ook Hogeweg genaamd, aangegeven als oude dijk; een dijk, zolaat de bodemkaart duidelijk zien, die samen met de verdwenen dijk ter hoogte van de lijn Noordweg, Boshoekeweg en Rijkebuurtweg de grens markeerde tussen enerzijds het oude land van Walcheren, gekenmerkt door een afwisseling van klei-op-veengronden en tal van grote en kleine uit klei en zand

¹ OHZ, dl. 2, nr. 712.

opgebouwde kreekruggen, en anderzijds de gronden van de jonge poldergebieden ten noorden en noordoosten daarvan. Genoemde dijk werd waarschijnlijk rond het midden van de 12e eeuw opgeworpen, toen om het dan reeds lang bewoonde oude land van Walcheren een doorgaande dijk werd aangelegd. De etappegewijze inpoldering van de nieuw gevormde schorren aan de noordzijde van het eiland 'tussen Lemmel en Duno' volgde daarna in de loop van de 13e en 14e eeuw.

Naast de ligging kan ook de status van Duno een reden zijn geweest waarom de hof in 1247 en diverse keren daarna als begrenzing van het poldergebied werd genoemd.² De hof vormde op de grens van oud- en nieuwland kennelijk een element van aanzien. Duno was in de middeleeuwen inderdaad geen simpele boerderij. Dat blijkt wel uit de weinige middeleeuwse teksten waarin de hof voorkomt. Duno fungeerde in die tijd als uithof van de norbertijner Onze-Lieve-Vrouwe-abdij van Middelburg. Weliswaar wordt dat pas in enkele 16e-eeuwse bronnen expliciet gezegd, maar diverse oudere teksten bieden voldoende aanwijzingen dat dit voordien niet anders is geweest. De 'uuthove van Dunehoofde' komt, zonder dat de abdij wordt genoemd, als oriëntatiepunt voor in een oorkonde van graaf Willem V uit 1351 voor Wolfert van Borsele. De band met de abdij van Middelburg laat zich vervolgens vermoeden waar blijkt dat in juni 1408 de proost van de abdij, twee schepenen van Middelburg en de dijkgraven van Walcheren 'te Duunhoefde aten' na een bijeenkomst op de dijk bij Schenkelhoek waar het herstel van die dijk was geregeld. Als beheerscentrum van de abdij werd de hof genoemd in 1531, toen het klooster aan zekere Jacob Willemszoon een jaarrente verkocht, te voldoen uit de inkomsten van diverse beheerscentra van de abdij, onder andere 'Duynhove'.

De geringe omvang van het schriftelijk

bronnenmateriaal dat rechtstreeks op Duno betrekking heeft, maakt het welhaast onmogelijk iets te zeggen over de aard van de bebouwing en de inrichting van de hof gedurende de middeleeuwen. Aan het slot van dit hoofdstuk zal daartoe wel een poging worden gewaagd, maar bij voorbaat is zeker dat men zich op dit punt een veel beter beeld zal kunnen vormen wanneer na het uitgevoerde archeologisch booronderzoek en de geofysische verkenning, waarvan de resultaten in dit rapport staan beschreven, ter plekke ook archeologisch onderzoek aan de hand van proefsleuven kan worden uitgevoerd. Iets meer valt mogelijk te weten te komen over de plaats die Duno heeft ingenomen binnen het geheel van bezittingen en rechten van de abdij van Middelburg in Oostkapelle en directe omgeving. Toch moeten ook hier veel vragen onbeantwoord blijven.

3.2.2 Duno en het grondbezit van de Middelburgse abdij in Oostkapelle

Ten aanzien van het grondbezit van de abdij van Middelburg heeft het zwaartepunt steeds gelegen op Walcheren, en binnen Walcheren zonder twijfel op Oostkapelle. De vroegste gegevens over dit grondbezit stammen uit de late 12e en de 13e eeuw, en uit 1308 dateert een zogeheten lijst van 'bewisen' aan de hand waarvan men zich een beeld kan vormen van de omvang en verspreiding van het abdijgoed op het eiland op dat moment, althans voorzover dat bedeplichtig was. Genoemd stuk betreft een door de grafelijke rentmeester in Zeeland opgestelde lijst van personen en instellingen die de grafelijke bede, die over hun grondbezit - uitgezonderd vronen en haaimanlanden - werd geheven, rechtstreeks aan de rentmeester betaalden en niet via de ambachtsheren van de ambachten waarin hun bezit gelegen was. In de lijst wordt per ambacht de oppervlakte van het bedeplichtige land opgesomd.³ Een van de betreffende instellingen was de abdij van

² OHZ, dl. 2, nr. 811 (1249), dl. 3, nr. 1324 (1263), dl. 4, nr. 2564 (1291); Hüffer, *Bronnen Rijnsburg*, dl.1, reg. nr. 105 (1303).

Middelburg. Van het grondbezit van de abdij viel in 1308 op Walcheren 1637 gemet (655 ha) onder de bede, waarvan meer dan de helft, namelijk 906 gemet (362 ha) in Oostkapelle. Een deel van dit land was overigens middels privileges van de bede vrijgesteld.

Over de verwerving in de voorafgaande periode en over de ligging van het Oostkappelse bezit lichten de bronnen ons maar ten dele in. In een ongedateerde oorkonde van ca. 1162/1189 is voor het eerst sprake van grondbezit van de abdij.⁴ In dit stuk verklaren de graven Filips van Vlaanderen en Floris III van Holland, die in die tijd Zeeland Bewesten Schelde samen bestuurden, 400 gemet (160 ha), die de abdij in die tijd kennelijk reeds bezat, vrij van elke belasting. Oostkapelle wordt hier echter niet met zoveel woorden genoemd. Wel blijkt uit een oorkonde uit 1272 dat van de betreffende 400 gemet er 100 (40 ha) in West-Souburg lagen.⁵ De rest moet elders op Walcheren worden gezocht, vermoedelijk, gezien de spreiding van het bezit volgens de lijst van 1308, voor een belangrijk deel in Oostkapelle. Ook een oorkonde uit 1231, waarin graaf Floris IV 200 gemet grond van de abdij vrij van bede verklaart kan mede op Oostkapelle betrekking hebben.⁶ Uit een oorkonde van 1273 en latere gegevens kan men afleiden dat genoemde 200 gemet deels in Brigdamme lagen en deels in de watering van de Vijf Ambachten, waarvan ook Oostkapelle deel uitmaakte.⁷

Van land in het ambacht Oostkapelle is voor het eerst expliciet sprake in 1242, toen graaf Willem II er een halve hevene (100 gemet, 40 ha) van de abdij vrij stelde van de grafelijke bede in ruil voor een stuk abdijgrond in Middelburg dat hij aan de minderbroeders afstond. In maart 1248, toen de vestiging van de minderbroeders in Middelburg een

definitief karakter had gekregen, bevestigde roomskoning/graaf Willem II de schenking nog eens en breidde de vrijdom uit tot elke belasting die op de grond kan worden gelegd.⁸

Een paar maanden eerder, in december 1247, verklaarde de roomskoning een halve hevene (100 gemet, 40 ha) in het ambacht Oostkapelle, gelegen in de twee polders 'ante curiam de Dunehoved', 'voor de hof Duno', vrij van bede en andere belasting.⁹ Het is de eerste keer dat grondbezit van de abdij binnen Oostkapelle nader wordt gelocaliseerd. De twee genoemde poldertjes lagen voor de hof Duno, dus aan de oostzijde van de Dunoweg, de oude zeedijk. Dat ook Duno zelf in die tijd tot het bezit van de abdij behoorde is dan zeer aannemelijk. De twee poldertjes zullen vanuit Duno en het aangrenzende abdijbezit op het oude land zijn ingepolderd.

Inzicht in de ligging van het bezit van de abdij in Oostkapelle geven ook de oorkonden uit 1277 inzake de verkoop door de abdij van Rijnsburg aan die van Middelburg van 234 gemet (94 ha) grond in Oostkapelle. Volgens een oorkonde uit mei 1277 van Jan van Nassau, de elect-bisschop van Utrecht, waarin deze de abdij van Rijnsburg toestemming geeft voor de verkoop, ging het om een hof met toebehoren tussen Oostkapelle en Domburg. In een oorkonde van 20 september van hetzelfde jaar bevestigt graaf Floris V, nadat de verkoop van de 234 gemet heeft plaats gehad, de abdij van Middelburg in de vrijheden die ook de abdij van Rijnsburg ten aanzien van die grond heeft gehad. In dit stuk wordt het complex iets nauwkeuriger gelocaliseerd dan in de oorkonde van de elect van Utrecht, namelijk tussen de kerk van Oostkapelle en de hof van de abt van Middelburg 'die Westhove wordt genoemd'.¹⁰ Niet alleen maakt dit duidelijk

³ Zondervan, De grafelijke bede.

⁴ OHZ, dl. 1, nr. 214.

⁵ OHZ, dl. 3, nr. 1596.

⁶ OHZ, dl. 2, nr. 515.

⁷ OHZ, dl. 3, nr. 1643. In principe is het mogelijk dat de 200 gemet geheel in Brigdamme hebben gelegen, maar dat is zo goed als uitgesloten, wanneer men weet dat de abdij in Brigdamme volgens de lijst van 1308 slechts 30 gemet en volgens de heervaartsrekening van 1317/19 niet meer dan 33 gemet 100 roeden bezat.

⁸ OHZ, dl. 2, nrs. 616, 742.

⁹ OHZ, dl. 2, nr. 726.

waar ongeveer de aangekochte grond lag, maar tevens dat de abdij aan de westzijde daarvan in die tijd al in het bezit was van de hof Westhove, ongetwijfeld de centrale hof van het grondbezit van de abdij in het westen van Oostkapelle. Ook de van Rijnsburg gekochte grond had volgens de oorkonde van elect Jan een centrale hof. Waar deze tussen Westhove en het dorp Oostkapelle precies heeft gelegen, en of hij daarna bij de Middelburgse abdij in gebruik is gebleven, is vooralsnog onbekend.

Het globale beeld dat het bronnenmateriaal oplevert, is dat in de 13e eeuw het Oostkapelse grondbezit van de abdij gegroepeerd was rond tenminste twee uithoven, in het oosten de hof Duno en in het westen - vandaar waarschijnlijk de naam - de hof Westhove. Beide hoven, en ook het grondbezit in Oostkapelle, voor zover de ligging daarvan globaal bekend is, bevonden zich in het noorden van het ambacht, dat wil zeggen, niet ver van de duinen, die ook zelf min of meer deel van het agrarisch areaal van de abdij uitmaakten sedert roomskoning Willem II in 1252 de abdij het recht had gegeven haar vee in de grafelijke duinen te weiden.¹¹

Van Westhove is wel duidelijk dat het in die tijd niet uitsluitend een agrarische centrum was. Het feit dat eind oktober 1290 in Westhove de verzoening tussen graaf Floris V en heer Wolfert van Borsele plaats had - men mag aannemen in aanwezigheid van de abt van Middelburg - wijst er wel op dat de abdij ter plaatse over een representatief huis beschikte, waar hoge gasten naar behoren konden worden ontvangen.¹² Helaas is daarvan ten aanzien van Duno voor de 13e eeuw niets bekend.

Bij de 906 gemet die de abdij volgens de lijst van 1308 in Oostkapelle bezat blijft het niet. In 1332 had de abdij er al 1152 gemet 189

roeden (461 ha), en ook in de eeuwen daarna werd het Oostkapelse grondbezit van de abdij nog enigszins uitgebreid.¹³ Diverse oorkonden in het abdijsarchief getuigen hiervan, en volgens lijsten uit 1548 en 1549 van personen en instellingen die de bede rechtstreeks aan de grafelijke rentmeester betaalden - dus vergelijkbaar met de lijst uit 1308 -, bezat de abdij in Oostkapelle in die tijd 1247,5 gemet (499 ha) land dat onder de bede viel, dus 341,5 gemet (137 ha) meer dan in 1308, en 95 gemet (38 ha) meer dan in 1332.¹⁴ Ook in de duinen van Oostkapelle heeft de abdij haar positie in de loop der tijd versterkt. Nadat gravin Margaretha in september 1350 het recht van de abdij om vee in de grafelijke duinen te mogen weiden nog eens had bevestigd, gaf zij in december van dat jaar 47 gemet (19 ha) duinland te Oostkapelle aan de abdij in leen.¹⁵

De 19e-eeuwse gemeente Oostkapelle, die hetzelfde gebied omvatte als voorheen het ambacht, was in 1866, inclusief de duinen, 1413 ha groot. Men kan hieruit afleiden dat de abdij in 1548/49 ruim 35% van de grond in Oostkapelle bezat. In 1308 zal dat ruim 25% zijn geweest.

Pas de overloper van de Vijf Ambachten uit 1584, dus van na de opheffing van de abdij, waarin staat aangegeven welke goederen voorheen van de abdij zijn geweest, maakt het mogelijk zich een meer gedetailleerd beeld van de verspreiding van het abdijsbezit in Oostkapelle te vormen.¹⁶ Duidelijk blijkt uit die overloper dat het land in een ruime straal rondom Duno grotendeels bezit was geweest van de abdij, zowel in de poldertjes ten oosten van de oude dijk als op het oude land.

Hoe in de loop van de Middeleeuwen het grondbezit van de abdij werd geëxploiteerd

¹⁰ OHZ, dl. 3, nrs. 1782, 1800.

¹¹ OHZ, dl. 2, nr. 922.

¹² OHZ, dl. 4, nr. 2531.

¹³ Hamaker, Rekeningen Zeeland, dl. 1, 287-288, 379-380.

¹⁴ Henderikx, De geschiedenis, 45-46.

¹⁵ Zeeuws Archief, Middelburg, Archief O.L.V.Abdij Middelburg, inv. Fruin, reg. nr. 402.

¹⁶ Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer, inv. Sandberg, inv. nr. 1155.

en wat daarbij de functie van Duno was, valt moeilijk te reconstrueren. Wij weten dat het beheer over de abdijgoederen op Walcheren voor het overgrote deel door de proost van de abdij en voor een klein deel door de keldermeester en de bakmeester werd gevoerd. Hun financiële administratie in het abdijarchief is echter tijdens de Tweede Wereldoorlog geheel verloren gegaan, onder andere vijf manualen van de landpacht uit de periode 1350-1463.

Over het beheer van het bezit in de 12e en 13e zijn geen directe gegevens voorhanden. Naar analogie van de situatie bij andere norbertijner abdijen in de Nederlanden, en gezien het bestaan van de hoven Westhove en Duno, mag men echter aannemen dat het abdijbezit voornamelijk in eigen beheer zal zijn uitgebaat vanuit een aantal uithoven met behulp van lekenbroeders en loonarbeiders, elke uithof onder leiding van een uithofmeester.¹⁷ De omstandigheid dat het aantal lekenbroeders in de 13e eeuw overal afnam en er na het midden van de 13e eeuw ook minder loonarbeiders beschikbaar waren, waardoor de lonen sterk stegen, maakte dat veel abdijen in de loop van de late 13e en de eerste helft van de 14e eeuw hun landerijen gingen verpachten, hetzij in lijfpacht, hetzij in erfpacht. De in 1940 verloren gegane manualen van de landpacht over de periode 1350-1463 geven aan dat de abdij tenminste vanaf 1350, maar zo goed als zeker al eerder land in pacht heeft uitgegeven.

Voor de functie van de uithof Duno moet dat een flinke verandering hebben betekend. Vanaf die tijd zal Duno vooral beheerscentrum zijn geweest voor het pachtgoed in het oosten van Oostkapelle. Daar zullen de pachters hun pacht hebben afgedragen, niet alleen in geld, maar, zoals in die tijd op Walcheren gebruikelijk, ook in natura door de levering van graan, pluimvee en dergelijke. Van deze inkomsten zal geregeld een deel naar Middelburg zijn vervoerd, deels voor

de dagelijkse behoefte van de bewoners van de abdij, deels voor de handel. Vermoedelijk bleef Duno daarnaast nog op beperkte schaal als boerenbedrijf functioneren, met enige paarden en koeien, wat kleinvee, en verder boomgaard, moestuin, kruidentuin en het noodzakelijke wei- en hooiland.

Over de praktijk van dit alles laten de bronnen echter nauwelijks iets los. Wij mogen al blij zijn met enkele aanwijzingen waaruit men kan afleiden dat in de 15e en 16e eeuw bezit van de abdij inderdaad werd verpacht. Zo twistten in 1431 de abdij en een zekere Joost Willemszoon over de eigendom van twee hofsteden in Oostkapelle waar Lem Pauwe en Simon Jooszoon op woonden.¹⁸ Kennelijk waren deze laatste twee de pachters van de hofsteden. Duidelijker is een stuk uit 1526 in verband met problemen rond de vraag of het gehucht Rikendamme, dat niet ver van Duno, ergens bij de grens met Vrouwenpolder ter hoogte van Zeeduin en Overduin zal hebben gelegen, wel of niet onder het ambacht Oostkapelle ressorteerde. Een aantal bejaarde inwoners kwam toen ten overstaan van schepenen van Oostkapelle verklaringen afleggen, onder andere dat men de pachters van Duno - een ander spreekt van de onderzaten van de abt - de Gorspolder en de schorren van de vingerling - beide kennelijk onder Rikendamme gelegen, heeft zien etten (beweiden) met hun beesten.¹⁹

3.2.3 Duno en het tiendrecht van de abdij in Oostkapelle

Volgens de bisschoppelijke bevestigingsoorkonden van 1235, 1247 en 1271 bezat de abdij van Middelburg binnen de parochie Oostkapelle het tiendrecht, dat wil zeggen het recht op het tiende (of het negende) deel van de opbrengsten van het land (DIJKHOF2005).²⁰ Hoe de abdij dit recht heeft uitgeoefend, is bij gebrek aan bronnen

¹⁷ Van Bavel, Mariënweerd, 216-217.

¹⁸ Zeeuws Archief, Middelburg, Archief O.L.V.Abdij Middelburg, inv. Fruin, nr. 87, reg. nr. 718.

¹⁹ Zeeuws Archief, Middelburg, Archief O.L.V.Abdij Middelburg, inv. Fruin, reg. nr. 1294.

²⁰ OHZ, dl. 2, nrs. 569, 714, dl. 3, nr. 1558.

grotendeels onbekend. Van een deel van de tienden van Oostkapelle weten wij dat zij tot in de 14e eeuw van de abdij in leen werden gehouden door leden van de familie Van Brigdamme. Aanwijzingen dat de tienden van Oostkapelle zouden zijn verpacht, zijn er niet, zodat de abdij voor het overige de inning in eigen hand zal hebben gehouden. In dat geval mag men verwachten dat zowel Westhove als Duno mede als tiendhoven fungeerden, waar de tienden - het gaat om tienden in natura - bijeen werden gebracht.

Opmerkelijk is overigens de locatie van de tienden die de familie van Brigdamme in leen hield. Blijkens de tiendkaart van Walcheren, rond 1900 vervaardigd door notaris Jan Loeff te Koudekerke en tot voor enige tijd in het bezit van J. Roose aldaar, lag Duno midden in het tiendblok genaamd 'Brugdammetiende'. Het omvatte het gebied aan weerszijden van de Dunoweg, dus zowel binnen als buiten de oude dijk, en werd begrensd door de Duinweg in het westen, de Vroonweg in het noorden, de Overduinse Laan en het zuidoostelijk deel van de Dunoweg in het oosten en de Noordweg in het zuiden. De naam van het blok is oud en komt al voor in oorkonden uit 1360 en 1361, handelend over de verkoop aan de abdij door Hendrik Rasenzoon van Brigdamme van zijn tiend 'in Brigdammetiende' in Oostkapelle, die hij en zijn broer Gillis van de abdij in leen hielden.²¹ De oorkonden maken duidelijk dat de naam van het tiendblok verband hield met leden van de familie van Brigdamme die er tot 1361 een tiend van de abdij in leen hebben gehouden. En niet Hendrik en zijn broer Gillis alleen. Andere Van Brigdamme's stonden al eerder in de 14e eeuw hun tienden in Oostkapelle die zij van de abdij in leen hielden af aan de abdij. Aldus in 1328 Gillis heer Gilliszoon van Brigdamme bij de dood van zijn vader, samen met een tiend in Poppendamme, in 1342 Margriet, weduwe van Wolfert van Brigdamme, in 1347 Boudewijn van Brigdamme, erfgenaam van Wolfert van Brigdamme, en in 1359 Simon

heer Floriszoon van Brigdamme. Eerder, in 1331 verkocht graaf Willem III aan de abdij het aan de abt leenroerige tiend in Oostkapelle en Poppendamme, hem aangekomen van heer Simon van Brigdamme, die als balling gestorven was. Deze tiend was al in 1318 in handen van de graaf, blijkens de rekening over het jaar 1318/19 van de grafelijke rentmeester van Zeeland, waarin de van een Symon Dint ontvangen pacht wordt vermeld voor de tiend van de graaf in Oostkapelle 'die sheren Symons van Brugdamme was'.²² De ambachten van deze Simon van Brigdamme in Brigdamme, Noordmonster, Nieuwerkerk en Kleverskerke zijn al in 1308 in handen van de graaf, zodat hij waarschijnlijk was verbannen na het einde van de Vlaams-Hollandse oorlog in 1304; een oorlog waarin veel Zeeuwse edelen de zijde van de Vlaamse graaf hadden gekozen. Ook veel eerder, rond het midden van de 13e eeuw, blijkt de familie van Brigdamme tiendrechten op Walcheren van de abdij in leen te hebben gehad. In 1251 en 1252 worden leden van deze familie genoemd als leenmannen van de abdij, en in de jaren zestig van die eeuw blijken zij tienden van de abdij in leen te houden in Serooskerke, Poppendamme en het poelgebied de Pekelinghe (Grijpskerke, Oost-Domburg/Aagtekerke); leenrechten die de abdij toen al bezig was af te kopen.²³ Vermoedelijk hadden de van Brigdamme's in die tijd ook de tienden in Oostkapelle in het blok 'Brugdammetiende' al in leen.

Het is dan overigens opmerkelijk dat deze familie de tienden in leen hield van een tiendblok waar zich de uithof Duno bevond en het land voor een groot deel in het bezit was van de abdij, zodat de abdij tiendplichtig was aan haar eigen leenman! Men kan zich dan afvragen of de abdij misschien deze tienden aan de heren van Brigdamme in leen heeft gegeven in een tijd dat zij het genoemde grondbezit en de hof Duno nog niet in bezit had. Toch vermoed ik dat er iets heel anders aan de hand was, namelijk dat de voorzaten van de familie de tienden al

²¹ Zeeuws Archief, Middelburg, Archief O.L.V.Abdij Middelburg, inv. Fruin, reg. nrs. 499, 508.

²² Hamaker, Rekeningen Zeeland, dl. 1, 107.

²³ Dijkhof, Koch, Kruisheer, dl. 2, nrs. 879 (1251), 919 (1252), dl. 3, nrs. 1249 (1261), 1417 (1266), vgl. ook dl. 4, nrs. 2280, 2405 (1287).

in leen hielden van de voorganger van de abdij als tiendheer, namelijk van de bisschop van Utrecht. Zoals gezegd kan men uit de bisschoppelijke bevestigingsoorkonden voor de abdij uit 1235, 1247 en 1271 afleiden dat de abdij het patronaatsrecht met de tienden van de dan nog grote moederparochies Souburg, Westkapelle en Oostkapelle had ontvangen van bisschop Godebold (tussen 1123 en 1127). Een deel van deze tienden kan echter al voor die tijd door de bisschop in leen zijn uitgegeven. Dat iets dergelijks inderdaad mogelijk is blijkt uit een passage in de bevestigingsoorkonde voor de abdij van elect-bisschop Jan van Nassau uit 1271 waarin staat dat destijds bisschop Herman (1151-1156) het leen dat zekere Simon Alardszoon en Hugo Gerolfszoon van hem hielden, aan de abdij had overgedragen, zodat de twee leenmannen en hun nazaten voortaan leenhulde aan de abt verplicht waren.²⁴ Wat de aard was van dit leen en waar het moet worden gezocht wordt niet vermeld, maar omdat er absoluut geen aanwijzing bestaat dat de bisschoppen van Utrecht in Zeeland ooit grondbezit hebben gehad dat zij in leen zouden kunnen hebben uitgegeven, betreft het genoemde leen zo goed als zeker tiendrechten.

Dat de abdij in de jaren 1328-1361 systematisch probeerde de tiendrechten van de van Brigdamme's in Brigdammetiend aan zich te trekken, kan er mee te maken hebben dat de abdij ten aanzien van haar landerijen in dit tiendblok even tevoren was overgestapt van exploitatie in eigen beheer op verpachting. In dat geval moet het voor de abdij lucratief zijn geweest van de eigen pachters niet alleen pacht, maar ook tienden te kunnen innen. Vanaf die tijd zal de hof Duno ook voor deze tienden als tiendschuur hebben gefungeerd.

3.2.4 Duno en het ambachtsbezit van de abdij in Oostkapelle

Het locale bestuur en de lage jurisdictie waren in Zeeland vanaf zeker de 12e eeuw georganiseerd binnen de zogeheten ambachten, die geografisch samenvielen met de parochies. Bestuur en lage rechtspraak werden daar uitgeoefend door een college van ambachtsschepenen onder leiding van een ambachtsheer, of liever, in Zeeland in de praktijk meestal een aantal ambachtsheren, want de functie van ambachtsheer, in leen gehouden van de graaf, was op grond van het Zeeuwse erfrecht vererfbaar over alle zonen. Ieder van die ambachtsheren oefende in dat geval zijn functie uit in een deel van het ambacht, dat eveneens ambacht werd genoemd. Overigens lieten de ambachtsheren de leiding over het schepencollege veelal over aan een door hen benoemde schout.

De gewone situatie was dat de ambachtsheren tot de stand van de edelen behoorden, maar in de 13e eeuw wist op Walcheren de abdij van Middelburg eveneens ambachtsheerlijk gezag te verwerven, en dan vooral in Oostkapelle, waar ook het meeste grondbezit van de abdij gelegen was. In 1273 was hiervan voor het eerst sprake, toen graaf Floris V in Oostkapelle twee hevenen ambacht (400 gemet, 160 ha) die voordien bezit waren van zes bij naam genoemde ambachtsheren, aan de abdij verkocht, en de abdij het recht gaf er een eigen schout aan te stellen.²⁵

Nadien breidde de abdij haar ambachtsbezit door aankoop gestaag uit. Het vroegste jaar waaruit voor ons de totale grootte van het ambachtsbezit in Oostkapelle bekend is, is 1332. Uit de rekening van de grafelijke bede van dat jaar blijkt dat het bedeplichtig ambacht van de abdij in die tijd 1331,5 gemet besloeg (inclusief 89,5 gemet duinland). Het hele ambacht Oostkapelle omvatte toen 3025,5 gemet (inclusief 209,5 gemet duinland). De abdij bezat dat jaar dus 44% en van het hele ambacht Oostkapelle.²⁶

In 1386 omvatte het ambacht van de abdij er

²⁴ Koch, Kruisheer, Dijkhof OHZ, dl. 3, nr. 1558.

²⁵ Henderikx, De geschiedenis, 52-53; OHZ, dl. 3, nr. 1643.

²⁶ Hamaker, Rekeningen Zeeland, dl. 2, 379-380.

blijkens een oorkonde van hertog Albrecht 1910 gemet, in 1405 bij de belening door graaf Willem VI 2043 gemet, en in 1459 bij de belening door hertog Filips de Goede 2168 gemet. In 1465 stelde de Raad van Financiën te Brussel het ambachtsbezit van de abdij in Oostkapelle echter vast op 2475 gemet, exclusief vervlogen duinen. In de steenrol van derentmeestervanZeelandBewestenSchelde van 1515 staat de abdij eveneens genoteerd voor 2475 gemet op een totaal van 2628 gemet van de ambachten van Oostkapelle samen (kennelijk alles exclusief duinland). Het wil zeggen dat de abdij in 1515 94% van het ambacht Oostkapelle bezat.²⁷

De abdij zal er bij de aankoop van ambacht steeds naar hebben gestreefd ten minste het ambachtsheerlijk gezag over het eigen grondbezit in handen te krijgen. In die richting wijst ook een oorkonde van graaf Floris V uit 1280, waarin hij de abdij toestond van een zekere Hugo Boudewijnszoon net zo

veel ambacht te kopen als de abdij in diens ambacht aan land bezat, op voorwaarde dat de abdij tegelijkertijd evenveel ambacht waarbinnen zij geen land bezat aan een ander zou verkopen. Uit deze oorkonde blijkt niet alleen het streven van de abdij het ambacht van eigen grondbezit te verwerven, maar evenzeer de wens van de graaf, en misschien meer nog van de ambachtsheren, om te voorkomen dat de abdij als ambachtsheer in Zeeland een al te machtige positie zou gaan innemen.

In de loop der eeuwen is de abdij er zo goed als volledig in geslaagd de ambachtsheerlijk van haar eigen grond in Oostkapelle te verwerven. Van de 906 gemet grond die de abdij in 1308 in Oostkapelle bezat, lag 447 gemet in eigen ambacht, tegen 459 gemet, dus ruim de helft in het ambacht van anderen. Een kleine kwart eeuw later, in 1332, toen zoals wij zagen het grondbezit sterk was uitgebreid, was die verhouding flink gewijzigd. Van de 1142 gemet

Fig. 7 Het Panorama van Walcheren van Antoon van den Wijngaarde, circa 1550. Op het panorama worden alle bestaande kastelen van die tijd weergegeven. Duno hoort daar niet bij. Mogelijk wordt het buiten wel als dakje weergegeven (rood omcirkeld). Bron: Zeeuws Archief

²⁷ Henderikx, De geschiedenis, 52-54; Zeeuws Archief, Middelburg, Archief O.L.V.Abdij Middelburg, inv. Fruin, reg. nrs. 601, 798, 822; Van Mieris, Groot charterboek, dl. 4, 18; Zeeuws Archief, Archief Rekenkamer, inv. Sandberg, inv. nr. 44.

189 roeden grond die de abdij in 1332 bezat, lag toen 848 gemet 189 roeden oftewel ruim 74% in het eigen ambacht van de abdij dat 1331,5 gemet omvatte. De overige 304 gemet grondbezit van de abdij in Oostkapelle lag in het ambacht van vier andere ambachtsheren. In 1548 en 1549 blijkt van de 1247,5 gemet grondbezit van de abdij in Oostkapelle er 1235 gemet oftewel praktisch 99% in eigen ambacht te liggen. Slechts 12,5 gemet lag in het ambacht van Klaas Hendrikszoon van Wissenkerke, een andere ambachtsheer in Oostkapelle.

Hoewel er tot nu toe nergens een nadere geografische omschrijving is aangetroffen van de ligging van het ambacht van de abdij, mag men gezien het hoge percentage grondbezit van de abdij dat in de 16e eeuw in eigen ambacht lag, aannemen dat ook Duno zich in die tijd binnen het ambacht van de abdij bevond. Ten aanzien van de 13e en de 14e eeuw is dit eveneens aannemelijk. Wanneer de abdij er naar heeft gestreefd de ambachtsheerlijkheid te verwerven over het eigen grondbezit dan zal zij zich des te meer hebben ingespannen om de centrale hoven Westhove en Duno onder de eigen ambachtsheerlijkheid te brengen. Concrete aanwijzingen daarvoor ontbreken niettemin. Hoe groot vanaf 1273 het aantal oorkonden ook is met betrekking tot de aankoop van ambacht in Oostkapelle door de abdij, geen daarvan geeft een omschrijving van de preciese ligging van het ambacht.

3.2.5 Hoe heeft Duno er in de middeleeuwen uitgezien?

Het valt moeilijk te zeggen hoe Duno er vóór 1574 heeft uitgezien. Ook nadat de abdij van eigen beheer van haar grondbezit op verpachting was overgegaan, zal de hof de functie van boerderij hebben behouden, gelet althans op de noodzakelijke zorg voor de in natura opgebrachte pachten en tienden en de bescheiden eigen agrarische activiteit.

Fig. 8 Duno op de kaart uit het Archief des Tombes, circa 1600 (kopie derde kwart 17e eeuw). De bebouwing in de zuidoostelijke hoek wijst op een vrij prominent woonhuis. Bron: Zeeuws Archief

Fig. 9 Duno op de kaart van Bernards, circa 1641 (kopie midden 18e eeuw). In de zuidoostelijke hoek is nog steeds bebouwing weergegeven. Bron: Zeeuws Archief

Fig. 10 Duno op de kaart van Visser-Roman, circa 1680. Opvallend is het afwijkende grachtpatroon in de zuidwestelijke hoek en het ontbreken van bebouwing in de zuidoostelijke hoek. Bron: Zeeuws Archief

Daarnaast moet Duno echter ook een meer representatieve functie hebben gehad. Hiervoor kwam al ter sprake dat in 1408 de proost van de abdij, de dijkgraven van Walcheren en schepenen van Middelburg te Duno de maaltijd gebruikten, en bovendien is bekend dat ruim een halve eeuw eerder, eind januari 1350, graaf Willem V in Duno heeft gelogeed.²⁸ Mogelijk heeft de beheerder van de uithof, de uithofmeester, van wie wij overigens niets weten, een eigen woning op Duno gehad, een zogeheten 'steenhuys', een stenen huis van aanzien. Of dit ook de allure heeft gehad van een kasteel valt echter te betwijfelen. Zou dat namelijk wel het geval zijn geweest, dan zouden midden 16e eeuw Jacob van Deventer en Christiaan Sgrooten het zeker hebben vermeld op hun kaarten van Zeeland, waarop zij alle op Walcheren aanwezige kastelen lijken te hebben aangegeven. Op het Panorama van Walcheren van Anton van Wijngaarden uit diezelfde tijd, staan de kastelen Westhove, Popkensburg, Zandenburg en het kasteel van West-Souburg staan afgebeeld. Of daarop ook Duno is weergegeven valt echter niet met zekerheid te zeggen. Hooguit zou Duno bedoeld kunnen zijn met het dak van een boerderijachtig gebouw onder aan de duinen achter Oostkapelle of met een onduidelijk soort bouwsel daar direct boven (fig. 7).

Wel mag men aannemen dat de toegang tot Duno werd gevormd door een vrij in het oog springend poortgebouw. Twee keer namelijk wordt in oorkonden als oriëntatiepunt niet Duno als zodanig maar de poort van Duno genoemd. Aldus in 1351, wanneer een oorkonde van graaf Willem V de westgrens van de heerlijkheid van Wolfert III van Borsele in het noorden van Walcheren omschrijft als: 'also als men bi der porte van de uuthove van Dunehoofde dwaers dore die dunen in die zee rechte noort ghepeilen magh'. En een kleine eeuw later, in 1446, was sprake van de dijk van Veere tot de oude Schenkelhoek en vandaar tot 'Dunhoepoorte'.²⁹

Later materiaal werpt helaas weinig licht op de middeleeuwse situatie. De oudste kaart waarop Duno duidelijk staat afgebeeld is de uit twee stukken bestaande kaart van Walcheren uit 1641 van de hand van Christoffel Bernards, die echter alleen in een kopie uit 1741/1742 is overgeleverd.³⁰ Op deze kaart is het terrein van Duno omgeven door een min of meer trapeziumvormige gracht, waarvan de noordwestelijke en de zuidoostelijke zijden beide een knik vertonen. Binnen de gracht zijn boompjes en twee gebouwen getekend, één in de zuidoosthoek bij de gracht en het andere ongeveer ter plaatse van het huidige woonhuis. Het toegangspad ligt op ongeveer dezelfde plaats als thans; een brug is niet getekend. De gracht rond het erf van Duno, is ook weergegeven op de van Visscher-Romankaart uit 1655 (fig. 10), die op het erf veel bomen en slechts één gebouw (met een kleine dakruiter?) afbeeldt. Op deze kaart vertoont de zuidwestelijke zijde van de gracht een knik. Het zogeheten blokkenkaartje van Oostkapelle uit het laatste kwart van de 17e eeuw geeft Duno vrij vormeloos, min of meer ovaalvormig weer, met daarbinnen vier boompjes en drie gebouwen, waarvan het gebouw in de zuidoosthoek iets groter is dan de twee andere, en mogelijk is voorzien van een kleine dakruiter (fig. 8).³¹ De broers David en Anthony Hattinga tekenen op hun grote kaart van Walcheren uit 1750 drie afzonderlijke gebouwen binnen de gracht (fig. 11). Hun kaart is voor het midden-18e-eeuwse Duno hoogstwaarschijnlijk wel betrouwbaar. Men lette in dat verband op de manier waarop op dezelfde kaart het nu nog bestaande kasteel Westhove en het huis Duinbeek, zij het piepklein, controleerbaar juist zijn weergegeven. Het terrein van Duno is op de kaart weergegeven als een trapezium, omgeven door een gracht met vier volledig rechte zijden. Van de drie gebouwen op het terrein staan er twee op ongeveer dezelfde plaats als de huidige schuur en woning. Het derde staat op de kaart in de uiterste zuidoosthoek van het terrein. Het lijkt te gaan

²⁸ Brokken, Hoekse en Kabeljauwse twisten, 68. Naar graf. rek. inv. 11, p. 3-4.

²⁹ Back e.a., Cartularium, nr. 6; De Waard, Inventaris archieven Walcheren, bijlage 2, 743-748 m.n. 745.

³⁰ Zeeuws Archief, Middelburg.

³¹ Het Utrechts Archief, Utrecht, Archief familie Des Tombe, inv. Dekker, nr. 1700.

om een fors gebouw dat met twee zijden direct oprijst uit het water van de gracht. Of het hier een gebouw van middeleeuwse oorsprong betreft dient verder te worden onderzocht. Het archeologische booronderzoek op die plek leverde aanwijzingen op dat zich op die plek mogelijk middeleeuwse muur- en baksteen resten in de grond bevinden.

3.3 Periode 1574 tot 1812 - P. Blom

3.3.1. Duno. 1574-1812

De periode tussen mei 1572 en februari 1574 was voor Walcheren een roerige tijd. De steden Vlissingen en Veere hadden reeds de kant van de Prins van Oranje gekozen, maar Middelburg blijft nog een trouw aan de koning van Spanje. Tijdens het beleg van Middelburg stroopten prinsgezinde troepen het Walcherse platteland af. Kloosters, kerken en kastelen moesten het ontgelden en bewoners werden gemolesteerd. Na de overgave van de Zeeuwse hoofdstad op 22

februari 1574 was heel het eiland gezuiverd van Spaanse troepen. Vrije uittocht werd toegestaan aan de Spaanse bevelvoerder Mondragon met zijn leger. Bij deze capitulatie werd bedongen dat 'papen ende monicken es toegelaten met hen clederen te vertrecken'. Spoedig daarna werd de gereformeerde leer als de officiële erkend.

Om verduistering van goederen tegen te gaan werd in de daaropvolgende dagen uit naam van de prins een aantal bevelen dienaangaande uitgevaardigd. Alle zogenaamde geestelijke goederen, roerend en onroerend eigendom van katholieke instellingen, moesten geregistreerd worden. Het hof Duno, eigendom van de Middelburgse abdij, zal hier ook deel van hebben uitgemaakt. Hoe deze confiscatie tot stand is gekomen, wie vanaf 1574 tot het begin van de 19de eeuw de achtereenvolgende eigenaren waren en hoe we ons Duno moeten voorstellen zijn de onderwerpen van dit hoofdstuk.

Onderzoek naar de confiscaties in en na 1574 op Walcheren heeft slechts sporadisch plaatsgevonden. Het in 1906 gepubliceerde

Fig. 11 Kaart van Hattinga, circa 1750. Duno wordt hier aangegeven als 't hof Duynhove, in die tijd eigendom van Hermanus Morgenster. Bron: Zeeuws Archief

⁴ Informatie over De Rijk is afkomstig uit: Zeeuwse Encyclopedie, Middelburg 1984.

⁵ Zeeuws Archief, archief van de Rekenkamer van Zeeland. Inv.nr. II 1155, fol. 241v-244v (overloper van de Vijfambachten, 1584)

proefschrift van De Jonge van Ellemeet is tot nu toe het enige dat hierover is geschreven.¹ De meeste door hem aangehaalde bronnen zijn echter in 1940 verloren gegaan. Nader archiefonderzoek in het archief van de Rekenkamer heeft niets opgeleverd. Het eigendom van Duno na 1574 levert eveneens enige problemen op.

Vanaf 1584 bestaan in diverse archieven de zogenaamde overlopers: registers waarin de opgaven staan van onroerend goed welke de basis vormen voor de hoogte van het geschat. Met

behulp van diverse niet voor de hand liggende bronnen kan er toch het een en ander opgehelderd worden over Duno in de periode 1574-1812.

3.3.2. De confiscatie van Duno

Tot de bewoners van de Middelburgse abdij behoorden naast de abt, prior, kanunniken ook een keldermeester en een bakmeester. Deze laatsten deden ook aan goederenbeheer, waaruit ze in het onderhoud van hun medegeestelijken voorzagen (De Jonge 55). Bekend is dat in 1572 de backmeester land in Oostkapelle had. Als er in 1572 nog geestelijken op het Walcherse platteland aanwezig waren, dan waren zij hun leven niet zeker. Mogelijk dat de hofstede bezocht is door ronddolende geuzen.

Om de opstand verder te bekostigen ging na 1574 het bevoegd gezag over tot verkoop van de geestelijke goederen op Walcheren.

Oostkapelle viel onder het ressort Veere en werd geadministreerd door rentmeester Van Cuyk. Helaas noemt De Jonge van Ellemeet de uithof Duno niet specifiek in zijn werk.

Kapitein Jacob Simonsz de Rijk & Pieter de Coster filius Joos van Ghendt (1574-1584(?))

Zeven jaar later wordt Duno verkocht door kapitein Jacob Simonsz de Rijk (Amsterdam 1541 of 1542 - Veere 11 september 1584) aan Pieter de Coster filius Joos van Ghendt.² In de transportakte van 26 juni 1581, verleden voor de keurschepenen bij de landvierschaar van Veere, wordt het genoemd als '(...) een huijs met zijne schuijre hofstede en[de] bomgaert van Duijnhoosamen groot met zijne graften vijff gemeten XCI r[oeden] (...)'. De 18de eeuwse Veerse geschiedschrijver Jacobus Ermerins noemt zonder bronvermelding:

*'Wanneer laatstgemelde Hofstede, naar de overgang der landes Regeering van Spaansch tot Staat, onder de aangeslage geestelijke goederen behoorden en verkogt wierd, is daar van de eerste eigenaar geweest geweest dien bekende vrome Patriot Captein Jacob Symonsz Ryck, dan die dezelfde op 16 Juny 1581 reeds cedeerd en overdroeg aan Captein Pieter de Coster filius Joos van Ghendt, 'wanneer ik dit goed Duynhoo vinde gespeld'.*³

Over De Ryck is bekend dat hij als watergeus de leiding had over een bende die in 1572 op eigen gelegenheid was begonnen met 'zuiveren', hetgeen dit regiment de naam van 'bloedvendel' bezorgde. Na het sneuvelen van Sebastiaan de Lange, admiraal van Veere volgde De Rijk hem op. Tijdens het beleg van Zierikzee zou hij hooglopende ruzie hebben gekregen met een zekere dominee Modet over de verdeling van de goederen van de Middelburgse abdij. Dit terwijl het beleg van Middelburg nog in volle gang was. Modet vond dat de goederen aan de kerk zouden toekomen. De Rijk eiste dat de opbrengst voor de strijd gebruikt moest worden. Prins Willem moest er aan te pas komen om het pleit te beslechten.

De Rijk was getrouwd met Margaretha Hooft, een volle nicht van Cornelis Pieterz Hooft, burgemeester van Amsterdam en vader van de geschiedschrijver. Deze besteedde ruime aandacht aan zijn verre familielid in de

¹ B.M. de Jonge van Ellemeet, *Geschiedkundig onderzoek naar den rechtstoestand der geestelijke goederen van 1572 tot in het begin der 17e eeuw*, Zierikzee, 1906. p. 47

² M.F. Landsheer en F. Nagtglas, *Zelandia Illustrata* (...), eerste deel. Middelburg 1879, pp758-759.

³ Jacobus Emerins, *eenige Zeeuwsche Oudheeden* (...) Eerste stukje, Middelburg 1780, p 129-130.

⁴ Informatie over De Rijk is afkomstig uit: *Zeeuwse Encyclopedie*, Middelburg 1984.

Fig. 12 De kaart van M. Sneevlied uit 1771 geeft het meest gedetailleerde beeld van het 18e-eeuwse Duno.
Opvallend is het gebouw in de zuidoostelijke hoek van het terrein.
Bron: Zeeuws Archief, aanwinsten 0685 / collectie familie Lantsheer

Vaderlandse Historiën.⁴

Nader onderzoek over de eigendomsoverdrachten aan De Rijk en De Coster in het archief van de Rekenkamer van Zeeland in stukken betreffende de geestelijke goederen op Walcheren heeft niets opgeleverd. In de overloper van 1584, het vroegst bekende systematisch overzicht van het grondbezit rond Duno na 1572, wordt deze De Coster niet genoemd.⁵

Voor deze waterschapsadministratie was de watering van de Vijfambachten in zogenaamde blokken verdeeld. Het zevende blok in Oostkapelle wordt aangeduid als *'Den block voer Duynhoopoorte daer de Gorspit en[de] den Sluyspolder leggen (.. .)'*. Deze eenheid wordt grofweg begrensd door de duinen in het noorden, een weg ter hoogte van de huidige Munnikweg in het oosten en zuiden, een weg ter hoogte van de huidige Oostkapelse weg in het zuiden en een weg ter hoogte van de huidige Duinweg in het westen. Een watergang, bekend als de Schoonoordse sprink doorkruiste het perceel.

In de overloper van 1584 liggen in dit blok 108 percelen. Deze kunnen worden onderverdeeld in zes min of meer door wegen of watergangen begrensde eenheden. Geprobeerd is om met behulp van een betrouwbare kaart van voor de herverkaveling aan te tonen waar deze percelen nu precies liggen. De totale oppervlakte van het blok bijstaat uit .. gemet en .. roeden. Hiervan is circa vijf gemet zogenaamd vrijland: land waarvoor geen belasting betaald hoeft te worden.

Uit deze voorganger van de kadastrale administratie uit 1584 komt de plaatsbepaling Duno weliswaar voor maar kan de naam van de mogelijke eigenaar De Coster niet worden gevonden. In het blok waar Duno ligt worden twee huizen genoemd namelijk het huis van Jan de Looy en dat van Daniel de Heegere:

Jan de Looy Capiteijn/z/ van den huyse Jan de Loy de eodem baent Mels Janse 15 gemet 135 roe en Daniel de Heegere de rest 22,5 gemet 24 roeden

Idem /no/ 't hof de eodem baent Daniel de Heegere 5 gemet 91 roeden

Dit wil zeggen dat kapitein Jan de Looy eigenaar is, 'de eodem' staat voor de voorgaande eigenaar. In dit geval de eerder in de tekst genoemde 'proost int clooster'. Mels Janse en Daniel de Heegere zijn pachters (baanders).

Kapitein Jan de Looy (1605(?)-1635(?))

Jan de Looy wordt in 1605 als bewoner en eigenaar genoemd.⁶ Onderzoek naar de afkomst van deze persoon heeft niets opgeleverd. Zijn overlijden moet ergens tussen 1605 en 1635 liggen. Zijn naam, in diverse variaties gespeld, wordt nog wel in een notariële verklaring van 20 november 1658 genoemd.⁷ Hierin verklaart de 49-jarige Gillis Wondergem uit Oostkapelle *'dat alle de landerijen, voor desen aen Duno ghehoort hebbende doenmaels eenen Capiteijn Looy alleen toecoomende'*, tussen Duno en een hofstede (in 1658 eigendom van Mevrouw Colve za) geen algemeene passage voor wagens was maar door kapitein Loij was afgesloten. Na de dood van Loij zijn de landerijen verkocht en in verschillende handen gekomen. Hij kon het weten want had *'van jonckx-kindts beennen in dien hoeck heeft verkeerd'*

Weduwe van Adriaen Henderikx ten Haeff (?-1635(?))

Duno en de bijbehorende percelen werden

⁵ Zeeuws Archief, archief van de Rekenkamer van Zeeland. Inv.nr. II 1155, fol. 241v-244v (overloper van de Vijfambachten, 1584)

⁶ Zeeuws Archief, archief van de stad Veere, voorl.inv.nr. 3401 (kohier van Oostkapelle, 1605).

⁷ Huis Zeeduin, Oostkapelle, archief van de familie Lantsheer, voorl. inv. nr. 2, (1658).

na de dood van De Looy verdeeld onder zijn erfgenamen. De hofstede kwam in handen van de weduwe van Adriaen Henderikx ten Haeff.

Over het geslacht Ten Haeff kan mogelijk nog iets worden gevonden in het kader van de eerste VOC-bewindhebber Ten Haeff.

De beschrijving van het blok is in de overloper van 1635 nog steeds:

*Gelegen in het blok 'Voor Duinhoopoorde daer de Gorspit en de de Sluyspolder leggen ende daer Perpiaen Laureijsz woonde daer Willem Hugo Vos nu woont'*⁸

De perceelsbeschrijving luidt:

'Hofstede en bogaert ' De weduwe Adriaen Heijndericx ten Haeff de de gemeene arfgenamen van Jan de Looj z baent Andries Lambrechts 8 1/2 gemet 75 roeden

Familie de Huijbert (1655(?)-1748)

Voor de periode tussen 1635 en 1655 vertonen de bronnen een hiaat. Op de Visscher-Romankaart (1655) is boven 'Duynhove' de naam 'Hubert' gedrukt. Hiermee wordt bedoeld dat Pieter de Huijbert (1622-1697) eigenaar is. Hij is onder meer heer van Burght en Kraaijenstein en raad en burgemeester van Middelburg.

Na zijn dood wordt het vererfd op zijn zoon David de Huijbert heer van Burght en Kraayenstein, burgemeester van Middelburg, bewindhebber van de VOC, getrouwd met Maria Christina Thibaut van Aagtekerke. In een pachtcontract over de kap van willigenhout uit 1689 (Archief Zeeduin inv.nr 3) wordt gesproken over het '*huijs van den heere van burgt*'. In 1703 (archief Zeeduin 5 en 6) heeft David de Huijbert een geschil met zijn buurman Arnoldus Rijx over het planten en kappen van bomen op vroongrond in pacht bij Rijx. De Huijbert meent hier ook recht op te hebben,. De genoemde Arnoldus Rijx

was eigenaar van de buitenplaats Zeeduin sinds 1697. Arnoldus Rijx was gehuwd met Apollonia Hinnekens. Na de dood van Rijx werd Apollonia Hinnekens eigenaresse van Zeeduin. Zij liet Zeeduin na aan Catharina Hinnekens (die gehuwd was met Pieter Lucas Grymalda) en Jacoba Hinnekens. In 1735 verkopen de erven Hinnekens Zeeduin.

De nalatenschap van David de Huijbert werd verdeeld over zijn dochters Catharina Henrietta en Jacoba. Hun moeder was Barbara Theodora van Willegen. Deze boedel werd overgebracht naar de weeskamer van Middelburg. Uit deze boedel werd in het schepenregister van Oostkapelle (fol 131) Duno omschreven als '*een hofstede genaamt Duno (...) den nombre van een hondert en drij en veertig gemeten 108 1/2 roede zoo weij als zaeijland, bosschen, boomgaardt, moestuijn, vijvers met 'zijn heerenhuijs, boerewoning, schuere en stallinge*'.

Hermanus Morgenster (1748-1767)

Op 23 november 1748 werd ten overstaan van schepenen van Oostkapelle de hofstede Duino met '*zijn heeren, Boere en tuijnmanswoninge Midsgaders Annexe en Onderhoorige Plantagie, weij en zaeijlanden*' door Cornelis Boddaert, schepen en raad van Middelburg, getrouwd met Jacoba de Huijbert, verkocht aan Hermanus Morgenster, woonachtig in Middelburg. Op de kaart van Hattinga uit 1750 prijkt dan ook zijn naam bij 't hof Duynhove.

De verkochte percelen lagen voornamelijk in Duinopoorten blok, folio 241 . Het totaal bedroeg 138 gemet en 55 1/2 roede (ZA, archief vierschaar Oostkapelle, registers van transporten en plechten 1637-1808, inv.nr. 1 171 "D", fol 13v-15).

Herman(us) Morgenster(re) bezat meer huizen op Walcheren. In 1757 was hij eigenaar van 'Het wapen van Hamburg' in de Pijpstraat te Middelburg. Dit pand had hij op 22 november 1757 gekocht en weerverkocht voor 230 pond.

⁸ Zeeuws Archief, archief van de stad Veere, voorl. inv. nr., fol 242v (overloper van de Vijfambachten, 1635)

⁹ mededeling van Joan Lantsheer te Oostkapelle, augustus 2001.

Fig. 13 Vermoedelijke voorstelling van 'Duinrove', ca. 1720-1730. Bron: Zeeuws Archief - KZGW ZI-II-0836

Fig. 14 Het huis te Gapinge, ca. 1770-1780. Bron: Zeeuws Archief - KZGW ZI-II-1313

Op 19 september 1760 kocht hij een huis aan de Noordzijde van de Dam te Middelburg van Abraham Zehender voor 850 pond, (gegevens uit Huizenproject Middelburg, D 6938-6944).

Op 1 januari 1753 verzocht Morgensterre aan schout en schepenen van Oostkapelle om het voetpad dat loopt van de Duijnweg over het land van mevrouw wed. De heer De Bruijn, eigenaar van het naastgelegen hof Duynhelm en langs de plantagie en vijver van de heer Morgenster naar het zogenaamde Leendijckje *'elders te mogen verleggen'*. Na deliberatie en approbatie van de ambachtsheer van Oostkapelle werd goedgevonden dat dit pad voortaan vanaf de Duijnweg *'langs heen de plantages van de weduwe De Bruijn , vervolgens oost op door de Noorddreef van de plantagie van Morgenster tot op het Leendijckje'* zou lopen. Hier werden het oude en nieuwe voetpad weer met elkaar verenigd (inv.nr. 1 171, fel. 88v), Wat de reden van deze verlegging was, is niet duidelijk. Morgenster had zodoende wel een vrijers toegang naar de Duijnweg zonder over het terrein van Duynhelm te hoeven lopen.

Joseph de Moor Grijmalla (1767-1808)

Ten overstaan van notaris Brouwer te Middelburg werd op 19 februari 1767 het contract gesloten waarin Hermanus Morgenster, woonachtig in Middelburg, de

buitenplaats verkoopt aan Joseph de Moor Grijmalla koopman te Middelburg. De poort aan de Oostkappelseweg welke toegang geeft tot Zeeduin en Duno staat nog bekend als de Grimallapoort (med. J. Lantsheer te Oostkapelle, augustus 2001). De buitenplaats werd omschreven als *'het hof Duno met desselfs heerenhuisinge, boerewooninge, schuur, stallinge en verder timmer'*. Alles wat aard- en nagelvast is, is bij de koop inbegrepen behalve honderd *'olme sinkeling staande aan het hekken van de gemelde buitenplaats'*. Deze mochten door Morgenster in de winter van 1767 eruit worden gehaald. Tot het personeel behoorden een hovenier, een kastelein en arbeiders (archief Zeeduin, 8).

In 1798 werd door de schout van Oostkapelle een nieuw vergaarboek van alle onroerende goederen aangelegd (archief Oostkapelle,

Fig. 15 Het huis te Baarsdorp, 18e eeuw. Bron: Zeeuws Archief - KZGW ZI-II-1470

ongeinventariseerd). De gebouwen zijn bekend onder nummer 76. Er wordt hierin gesproken over de buitenplaats en 't hof Duino. In dit register worden de hypotheekverstrekkers opgenomen.

Dit blijken tussen 1767 en 1810 zijn:

Hermanus Morgenster (25 maart 1767)

De weduwe Denis (14 april 1796)

ontslagen (14 april 1800)

Mar. Eman. Corn. Versluijs (27 feb 1800)

Mr Cornelis Brouwer (14 sept 1810)

Jozeph de Moor Grijmalla

per testament 5 november 1808 overgegaan aan mejuffrouw Digna Johanna van der Sloot, weduwe de Moor Grijmalla.

Digna Johanna van der Sloot (1808-1812)

Als op 23 april 1812 binnen Middelburg de verkoping van *'Eene aangename en Welgelegene Buitenplaats, genaamd Duino'* wordt gehouden, gaat het om een herenhuis, tuinmanswoning, stal, koetshuis, schuur en verderen timmer van 121 gemet, 27 roeden, (51 ha, 55 a 9 da), aangelegd in een ruim Plein en uitgestrekte moestuin. omringd van een vischryke Vijver; voorts een welbeplant Bosch, voorzien van ruime en fraaije Wandelingen (...). Voor deuren en vensters wordt fr. 33:70 betaald (Archief zeeduin, Verkoopbiljet 1812).

3.3.3 Vergelijkbare huizen op Walcheren in de 17de en 18de eeuw

Het onderzoek naar de buitenplaatsen op Walcheren heeft onlangs een krachtige impuls gekregen door de uitgaven van alle Walcherse prenten van buitenplaatsen gemaakt door Jan Arends. Hier gaat het voornamelijk over de 18de eeuw. In het kader van dit onderzoek is deze publicatie van minder belang, aangezien hiervan door Arends geen afbeelding is gemaakt.

In welke categorie Duno aan het eind van de 16de eeuw valt is moeilijk te zeggen. In ieder geval geen groot kasteel als Westhove en Sandenburgh. Eerder valt te denken aan stenen huizen als het huis te Gapinge. Bij de verkoop in 1635 wordt dit omschreven als een *'treffelijke plaisante Hofstede/ Scoone Huysinge ende Thoren, met diversche wel-beplante Boomgaerden (...)* Een en schoonen grooten treffelijcken wel-beplanten Boomgaert met zijn treffelijck huijs ende thoren liggende rontsom in't water hebbende eenen grooten voorvloer daer neffens een extraordinaris groote schoone camer een sijd-salette, twee bovencamers met waghenschotte spinde ende koetsen, diversche bovensolders, beneden een groote schoone keucken met eenen ghemackelijcken bequamen kelder alsmede annex denselven huysen, stallingen, schutte, dorschvloer, ende andere gherieffelijckheden meer, tot landt-neeringhe dienende, mitsgaders een steene duijvekeete, onder welcke de back-keete ende oven gheappropriert is, eene Gallerije responderende op den Hof, wel-beplant zijnde rontsom met Doren-haghen (...)' (ZA, Verzameling Verheye van Citters, 42d).

3.3.4 Afbeeldingen van Duno

De beschrijving van het huis te Gapinge is in zoverre interessant aangezien er een afbeelding van bestaat die enigszins overeenkomt met een tekening van Duno (fig. 14). Door de schrijvers van de catalogus van de Zelandia Illustrata uit 1879 werd de twijfel uitgesproken of de afbeelding van Duno wel klopte met de waarheid. Zij vermelden dat *"op de tekening van onder met de hand van den heer VERHEYE VAN CITTERS, "zie Baarsdorp in Zuid- Beveland"* zonder verdere aanduiding wat dit betekent. Wellicht twijfelde de schrijver of het kasteel op de tekening Duinhove dan wel het kasteel Baarsdorp voorstelt. De afbeelding komt evenwel geheel overeen met die van Duinhove bij *"Alkemade, Kasteelen In Zeeland."* (Zeeuwse bibliotheek, handschrift 6543).

De verzamelaar Verheije van Citters zou met zijn grote kennis over Zeeland wel een juiste naam genoemd moeten hebben. Het kasteel van Baarsdorp vertoont overigens enige gelijkenis (fig. 15). Met de afbeelding in Alkemade's *Kastelen in Zeeland* wordt waarschijnlijk de tekening in dit boek bedoeld. Hierin staan tientallen afbeeldingen, waarvan de betrouwbaarheid niet geheel bepaald kan worden.

De afbeelding van Duno toont een gebouw met drie verdiepingen (fig. 13).

Behalve de verdedigbare kastelen worden in Nederland ook een groot aantal omgrachte huizen aangetroffen die hoogstens enige verdedigbare kenmerken hadden. In het algemeen werden deze huizen niet bewoond door boeren maar door hereboeren (*Kastelen in Nederland* 1996, 96). Vergelijkbare omgrachte boerdeijen bestaan ook in Hulst. De grachten hadden mogelijk een functie als verdediging, status of zoetwaterhuishouding.

Andere gedetailleerde afbeeldingen, afgezien van de hiervoor besproken prenten, zijn er niet. Op prenten van Smallegange figureert Duno of wat er voor door moet gaan als een vaag gebouw temidden van een bos.

Interessant zijn de gebouwtjes getekend op de oudste blokkaart van Oostkapelle (Utrechts archief, Archief des Tombes, inv. nr 1700), waarop Duno wordt afgebeeld als een complex met vier bomen, twee huizen en iets dat lijkt op een poortgebouw. Bij het overtekenen van deze kaarten wordt steeds deze nederzetting overgetekend. De afbeelding met de titel 'Oude kaart van de Jurisdictie van Oostcappelle van 't jaar 1667 en 1668 nagezien door den ingenieur Maurain de Saineterre 1728' wijkt niet veel af. Deze kaarten werden gebruikt als overzicht van de door wegen of watervangen begrensde percelen (blokken), Vergelijking met recente kaarten levert veel op. Het belang van deze kaarten ligt in het feit dat ze mogelijk teruggaan tot de 16de eeuw. De topografische juistheid was in dit geval niet een eerste vereiste. Van belang was dat het voor de gebruiker duidelijk was, waar de grenzen van een blok lagen en tot welke heerlijkheid een klooster of boerderij

behoorde.

3.3.5 Conclusie

Aangenomen dat de Ermerins als bron betrouwbaar is, zou Duno is als krijgsbuit na de Opstand door De Rijk in bezit zijn genomen. Als deze commandant van een troep geuzen het in bezit heeft gehad, heeft het waarschijnlijk de furie van de opstandelingen doorstaan. Op de kaart van Hattinga uit 1750 komen de aldaar getekende gebouwen overeen met een buitenplaats, een boerenwoning en een schuur. De drie gebouwen, twee huisjes en een hoofdgebouw, op de blokkenkaart van des Tombes geven aan dat hier in de 16de eeuw' ook al drie gebouwen stonden.

3.4 Periode na 1800 - J. Zwemer

3.4.1 Eigenaars

Joseph de Moor Grymalla & Digna Johanna van der Sloot (1766/1767-1812)

In de 'Opgave van Eigendommen' uit 1810, waar de eigenaren van huizen en landerijen op 24 november 1810 geregistreerd worden, staat vermeld: *Digna Johanna van der Sloot*, weduwe van Joseph de Moor Grymalla (elders: J.D.W. de Moor Grymalla) en wonend in Middelburg. Zij bezit 'Onder Oostcapelle in duino poorten blok, bosch wei- en zaailand [= bouwland, JZ] 121 gemet, 27 roe. Daarvan is 19 gem 150 roe weiland, voor de inkomstenbelasting aangeslagen in de vierde klasse, en wel voor 174,50 francs. Verder is 19 gem 150 roe zaailand (3e klasse, à 195 francs). Er is 31 gem 27 roeden 'overbosch' (4e klasse, à 279,81 fr, waarbij vermeld 'zijnde duijngrond'). Onder 'Duino' staat vermeld 43 gemet (3e kl, à 430 francs). Verder vermeld 'erf en huizen': 8 gemet (2e kl., à 72 frs). Totaal aangeslagen voor 1151.31 francs

Ter vergelijking: volgens het kadaster was de oppervlakte binnen de grachten van Duno

in 1832 1.19.70 ha, en inclusief de gracht 2.60.40 ha, oftewel 6 gemet en 153 roeden. Tegenwoordig is het, inclusief de gracht, 2.19.60 ha, oftewel 5 gemet en 147 roeden. Wanneer we uitgaan van de oppervlakte in 1832, dan is die dus anderhalf gemet kleiner dan die in 1810. Het verschil zou veroorzaakt kunnen zijn doordat er in 1810 sprake was van een grove schatting die dus groter uitviel dan de werkelijke omvang van het terrein.

Bij de bebouwde eigendommen is Mevrouw Van der Sloot in Oostcapelle aangeslagen voor 150 francs en wel voor 'Een steenen Huizing, Boerenwoning, Stal, Koetshuis en Schuur'.

Het totaal aan deuren en vensters op de begane grond, eerste en tweede verdieping, is 20 plus één koetshuisdeur. Voor Mevr. Van der Sloot tekent ene Sinclair, notaris te Middelburg.

Digna Johanna van der Sloot was, naar een gegeven uit 1783, regente van het armweeshuis te Middelburg. Zij was de dochter van Augustus van der Sloot (1707-1779), predikant in de Gereformeerde Kerk van Domburg (1736-1752), Vlissingen en Middelburg (1754-1779). Haar moeder, Johanna Andriessen, was een predikantsdochter. Augustus van der Sloot was in de jaren 1759 en volgende verwickeld in de hevige theologische twisten pro en contra de stellingen van de Vlissingse predikant J.J. Brahé. Van der Sloot was een tegenstander van Brahé en stond daarmee aan de zijde van degenen die de leer van de uitverkiezing niet radicaal in hun theologie wensten te verwerken. Zie het artikel van H. de Jong in het 'Archief van Kon. Zeeuws Gen. der Wetenschappen' 1991.

De Moor Grymalla (geb. 1841 of 1842) die de 'plantage' vermoedelijk kocht in 1766/1767 à 4.333 pond Vlaams, is al voor of aan het begin van 1800 overleden, want in een stuk van 15 mei 1800 wordt mevrouw De Moor Grymalla-Van der Sloot 'weduwe' genoemd. Dit stuk, en een ander stuk van dezelfde datum, gaan over het inschrijven van hypotheek. De stukken gaan over hypotheek die uitstaan ten laste van de Grymalla's. In het ene is sprake van de (overleden) Mr Cornelis Brouwer (en zijn weduwe Susanna Bomme

en broer Hendrik Brouwer, wijnkoopman) als hypotheekverstrekker, in het andere van Mr M.C.E. Versluis, rechter in het Tribunaal van Koophandel te Middelburg. Daar de notariële archieven van Middelburg in 1940 verloren zijn gegaan, is dit het enige dat we over deze transacties te weten kunnen komen.

Johan Frederik van der Sloot (1812)

Digna Johanna van der Sloot overleed op 28 april 1811, 69 jaar oud. Op 23 april 1812 wordt de buitenplaats Duno door de haar erfgenaam openbaar verkocht. De De Moor Grymalla's hadden blijkbaar geen kinderen, want erfgenaam is Johan Frederik van der Sloot (1748-1819) 'oud Protestantsch predikant wonende te Baarsdorp' en broer van de weduwe. Hij had in 1809 ontslag genomen als predikant wegens de 'tijdsomstandigheden' en het verval van de kerkelijke gemeente waar hij stond. Later was hij nog korte tijd predikant te Wemeldinge. Verder hadden de Van der Sloots nog een zuster Apollonia Elisabeth, die in 1784 te Vlissingen getrouwd was met ene Simon van der Swalme.

Het plakkaat vermeldt de 'verkoop van een aangename en welgelegene buitenplaats genaamd Duino, benevens wey-, zaay- en moeserylanden.' De buitenplaats wordt nader omschreven als 'heerenhuis, tuinmanswoning, stal en koetshuis, schuur en verderen timmer, met de nombre van 121 Gemeten 27 Roeden (...) aangelegd in een ruim plein en uitgestrekte moestuin, omringd van eene vischrijke vijver; voorts een welbeplant bosch, voorzien van ruime en fraaije wandelingen...'

Men verkoopt bij opbod in het 'heeren logement Antwerpen' in de Lange Delft te Middelburg. Er wordt verkocht voor een som per gemet, waarin de gebouwen inbegrepen zijn. De Middelburgse makelaar Isaac Spaan zet in met een bod van 313 francs per gemet. Er is maar één andere bieder: landman (boer) Lourens Verhage te Aagtekerke, die koper wordt voor 400 francs per gemet.

De totale prijs wordt dus 49.236 fr, daarbovenop komen 800 fr voor 'het braakland, bezaaide gemeten, de mestput, de delhouten in de

schuur [waarschijnlijk de losliggende balken van't dilt bovende dorsvloer, JZ], de heiningen, de kaarnmolen en verdere losse goederen.' Verder komt er drie procent van de koopsom bij voor het verkeer van de aanwezigen bij de verkoping, de drukkosten van het plakkaat en administratiekosten, zodat de volle prijs uiteindelijk 51.928,78 francs is. De koper is verplicht de som te voldoen in 'grote zilveren of gouden muntspecie (...) zonder eenige biljetten of papiergeld.' Deze bepaling heeft niet alleen te maken met de onzekere politieke situatie in 1812, want ook het pachtcontract van 1825 vermeldt dat er 'in gouden of zilveren specie van goud' betaald moet worden.

Marinus Tak Samuëlzoon (1812-1829)

Lourens Verhage (1759) heeft niet voor zichzelf gekocht, maar in opdracht van 'de heeren Marinus Tak en zonen, kooplieden' te Middelburg. De zaak wordt voor de notaris, J. van den Broeke, afgehandeld door Samuel Tak, rechter in het Middelburgse Tribunaal van Koophandel. Al eerder hadden 'de Heeren M. Tak en zonen' een grote aankoop gedaan in Oostkapelle: zij hadden in december 1805 het Huis 'Oostkapelle' in de dorpskom gekocht (ook op een veiling) van Mr Johan Steengracht. Dit pand werd toen bewoond door de Franse generaal Monnet, die het interieur slecht behandelde. De firma Tak had dit huis laten slopen.

In de 'Tafel van den Staat der bebouwing van den Beetwortel' (relatieve Burgem. Oostkapelle, 1813) staan de eigenaars eveneens vermeld als 'M. Tak en zonen'. Zij hebben 12 gemet met beetwortels.

Ook in de 'repartitie' (de omslag) onder de burgers om 1900 francs voor 'den kas van den lande' op te brengen (7-12-1813) staan 'M. Tak en zonen' vermeld. Zij behoren tot de zeventien burgers die voor hun Oostkappels bezit de hoogste som van 35 francs betalen. Ter vergelijking: de eigenaar van 'Zeeduin', jonkheer Van der Straten, betaalt 26 francs, net als achttien andere bezitters. De tuinman van 'Zeeduin', Willem de Klerk, betaalt vijf francs.

In de lijst van degenen die, in 1827, / 150,-

en méér aan grondlasten betalen (relatieve Burgem. Oostkapelle 1827) komen voor: de Gebr. Tak te Middelburg. Zij betalen / 230,05 terwijl Van der Straten, woonachtig te Rijswijk, voor Zeeduin / 167,43 betaalt.

Vooraf omdat in het handschrift van het verkoopcontract uit 1829 even goed 'Fak' zou kunnen staan als 'Tak', is het niet helemaal duidelijk wie 'M. Tak en zonen' precies zijn. Het zou kunnen gaan om Marinus Fak, waarvan in het Zeeuws Archief een acte van boedelscheiding berust, gedateerd 8 augustus 1819. Marinus Fak had inderdaad meer zoons. Maar hij is niet waarschijnlijk de eigenaar van Duno. Overigens is ook in de inventaris van het Zeeuws Archief een vergelijkbare beschrijving te vinden: de inventaris noemt de familie Tak, maar in het document is steeds duidelijk een F geschreven als eerste letter van de familienaam. Duno komt niet voor in de acte van boedelscheiding.

De eigenaar van Duno is vrij zeker Marinus Tak Samuëlzoon, uit de doopsgezinde familie Tak (er is in Middelburg ook een Hervormde familie Tak). Degene die in 1812 de koop afhandelt is namelijk zijn zoon Samuël Tak, rechter in het handelstribunaal van Middelburg. In het koopcontract van 1829 wordt als vorige koopdatum de datum in 1812 genoemd. Er kan dus geen sprake van zijn dat Duno tussentijds door de firma Tak aan de firma Fak verkocht is.

Zowel in de Oostkappelse gemeentelijke administratie (in 1813) als in het koopcontract uit 1829 wordt 'M. Tak en zonen' als eigenaar genoemd. In het laatste document wordt gezegd dat 'de firma van negotie van gebroeders Tak en Compagnie' die van 'Marinus Tak en zonen' opgevolgd is. Ook in de lijst van degenen die in 1827 te Oostkapelle / 30,- en méér grondlasten betalen, komt de benaming 'Gebroeders Tak' voor. Samuël Tak had inderdaad verschillende broers, zoals Jan en Anthoni Tak (zie de kopieën voor de gedeeltelijke stamboom uit het boekje van Labriijn).

Er waren trouwens (zie onder) allerlei firma's

te Middelburg in bezit van de diverse families Tak.

Marinus Tak werd geboren te Vlissingen op 7 augustus 1743 en was gehuwd met Elisabeth deWind(1749-1811). Dedoopsgezinde Takken, eerder afkomstig uit Schouwen-Duiveland, werden omwille van hun geloof eeuwenlang buiten alle regeringsambten gehouden. De familiebeschrijver, waarschijnlijk ene Labrijn, schrijft over hen: 'Met des te meer ijver legden zij zich toe op handel en nijverheid. Zij waren hierin buitengewoon ondernemend en dreven in Walcheren verschillende bloeiende fabrieken en handelszaken. Eerst tijdens en na de fransche revolutie worden zij in officiële betrekkingen vermeld.'

Marinus Tak was linnenhandelaar en waarschijnlijk bataafsgesind: in 1795 was hij een van de 'representanten van het volk van Zeeland'. In 1813 was hij lid van de raad van het '1e arrondissement' dat Walcheren beslaat.

Onder de firma's die aan het franse leger goederen leverden, waren heel wat firma's die eigendom waren van een van de twee Middelburgse families Tak: Tak en co (ijzerwaren e.d.), Tak en co (apothekers), zoutziederij Tak en de firma van Pieter Roetert Tak (zie hierna). De eerste drie bedrijven waren in handen van de doopsgezinde Takken.

Op 20 februari 1814 vroeg de franse bevelhebber van Middelburg een grote som geld aan de twaalf rijkste ingezetenen van de stad. Na lang praten kwam men overeen de belastingen van het lopende jaar vóór eind maart 1814 in te vorderen. De dertig rijkste inwoners zeggen toe het verzamelde bedrag te zullen aanvullen tot 400.000 francs. Marinus Tak is een van deze dertig rijkste ingezetenen.

Marinus Tak overleed op 5 juli 1815. Omdat de Memories van Successie pas in 1818 beginnen en de notariële archieven van Middelburg in 1940 verbrand zijn, is het zeer onwaarschijnlijk dat er nog een beschrijving van zijn nalatenschap (boedel) te vinden zou zijn.

In elk geval had de familie Tak een zekere vermaardheid als het gaat om het opkopen van land. Bedoeld is Pieter Roetert Tak (van de hervormde familie Tak) die volgens de genealogie, geschreven door ene Labrijn (inv.nr. 37 in de collectie Zeeuwse genealogieën in het Zeeuws Archief; zie ook de kopie) de gewoonte had streekgenoten 'in den Franschen tijd van [hun] onroerende goederen af te helpen' en op den duur de grootste landeigenaar van Zeeland werd. Ook hij werkte samen met zoons. Hij overleed in 1857 op zeer hoge leeftijd, maar in de jaren 1820 zat hij nog volop in zaken.

Adrianus van der Straaten van den Hill & Cornelia Martha Leijdekker de Bruijn (1829-1864)

Op 5 oktober 1829 verkoopt Samuel Tak 'voor zijne firma van negotie van Gebroeders Tak en Compagnie [eventueel zou er kunnen staan: Fak i.p.v. Tak, JZ], opgevolgd aan de voormalige firma van Marinus Tak [of Fak] en zoonen' aan Cornelia Martha Leijdekker de Bruijn. Zij is de echtgenote van de eigenaar van Zeeduin, jhr Mr Adrianus van der Straaten van den Hill, wonend te Rijswijk.

Verkocht worden 'eene hofstede, bestaande in huizing, schuur, stalling, bakkeet en verdere getimmertens, genaamd Duino (...), met de nombre van 47 bunders, 51 roeden en 76 ellen bosch, weij en zaaijlanden.'

De koopsom is / 34.000-, waar / 1713,60 aan rechten en opcenten bovenop komen.

Campegius Cornelis Anthony Johannes van der Straten van den Hill (1860-1864)

Jhr Van der Straten overleed op 30 maart 1857 en zijn weduwe op 16 juni 1860. Duno en Zeeduin kwamen op laatstgenoemde datum in het bezit van hun enige zoon, Jhr Mr Campegius Cornelis Anthony Johannes van der Straten van den Hill, tenminste vanaf 1847 en tot aan 1857 rechter in de Rechtbank van Middelburg.

Henri Frederik Lantsheer & Maria Wilhelmina

van Vollenhoven (1864-)

Bij zijn overlijden in 1864, komen zijn bezittingen aan zijn 'akademievriend' Mr Henri Frederik Lantsheer en diens echtgenote Maria Wilhelmina van Vollenhoven.

3.4.2 Gebouwen, bewoners en pachters

3.4.2.1 Gebouwen

De termen van de overdracht in 1829 ('een hofstede bestaande in huizinge, schuur, stalling, bakkeet..') wijzen erop dat op het moment van die overdracht het herenhuis/kasteeltje op Duno gesloopt is. Ook uit het pachtcontract van 1825 is dit (reeds) af te leiden: 'de hofstede genaamd Duino (...) het huis en schuur en verdere gebouwen op gemelde hofstede aanwezig'. Van een 'heerenhuis' is, in tegenstelling tot in 1812, geen sprake meer. De sloopdatum moet dus tussen 1812 en 1825 gelegen zijn.

In het door Z. Paspoort geschreven boekje 'Beschrijving van Zeeland' dat in 1820 te Middelburg uitgegeven werd, staat hoe de firma Tak, in 1805 eigenaar geworden van het Huis Oostkapelle, dat lieten slopen nadat het door generaal Monnet uitgewoond was: 'De Heeren Tak en zonen hebben het Huis en verdere gebouwen, alzo zij daarvan geen gebruik konden maken, doen afbreken, en den grond tot den landbouw gekwaam gemaakt.' Met Duno zal het wel op dezelfde manier zijn gegaan. De Takken waren klaarblijkelijk vooral geïnteresseerd in economisch gewin en landbouwgrond was een lange-termijn investering - in de franse tijd waren bepaalde andere takken van bedrijf niet meer zo lonend of tot stilliggen gedoemd.

Achterin het boek van Paspoort is een lijst van 73 gesloopte buitenplaatsen opgenomen (zie kopie) waarin op nr 10 Duno vermeld staat. 'De overige aanwezigen zijn niet meer dan veertig', vermeldt Paspoort op blz 262. Te Oostkapelle resteren er zeven, schrijft hij op blz. 269 (zie kopie): het 'Huis ten Duine, Rijnsburg,

Westhoven, Duinbeek, Berkenbosch, Zeeduin en Moolwijk.' De sloopdatum van Duno zal dus ergens in de jaren 1813 tot 1820 gelegen hebben, het waarschijnlijkst aan het begin van die periode.

Over het gebouw op Duno vermeldt H.M. Kesteloo (geb. 1842), die zelf vanaf 1847 op de boerderij van Duno woonde: 'Hoe de vorm in het laatst van zijn bestaan was, is geheel in vergetelheid geraakt. Het heeft gestaan op het door een vijver omringd terrein...' (Kesteloo, Oostkapelle in woord en beeld, 1e druk, 1909, p. 109) Hij weet over de poort aan de Noordweg nog te vertellen dat ze 'ruim een halve eeuw geleden bij bejaarde lieden nog den naam droeg van Grymalla's poorte.' (p. 110)

Hoe lang geleden kan het zijn dat Duno gesloopt werd, wanneer we zuiver en alleen Kesteloo's vermelding in aanmerking nemen? In zijn boekje over Oostkapelle doet Kesteloo op nog enkele plaatsen een beroep op het collectieve geheugen. Op p. 127 zegt hij over de vliedberg bij 't Hoge Duvekot: 'De overlevering zegt, dat bovenop een duiventil heeft gestaan.' Deze vliedberg werd omstreeks 1852 geëgaliseerd. Maar omdat de duiventil eerder gesloopt kan zijn, valt er over de reikwijdte van het collectieve geheugen aan de hand van dit gegeven niet zo veel te zeggen. Op p. 28 over de raad van Oostkapelle: 'De overlevering zegt, dat ook bij den secretaris Frederiks vergaderd werd.' Deze Frederiks overleed in 1823 - dat zou kunnen wijzen op een vrij ver teruggaand collectief geheugen. (Er was trouwens later nog een Frederiks aan het gemeentebestuur verbonden, nl. J.C. Frederiks jr., die in 1842 ontvanger werd. Maar een ontvanger vergaderde gewoonlijk niet mee met de raad.)

3.4.2.1 Bewoners en pachters

Wat de bewoning van Duno betreft, zijn we voornamelijk aangewezen op de gemeentelijke administratie. Die kende aan alle adressen in de gemeente een nummer

toe, maar de moeilijkheid is dat die nummers soms veranderden. We vinden slechts zelden, in de bevolkingsregisters van het midden van de 19e eeuw, een combinatie van een nummer en een huisnaam/boerderijnaam. Bij een huisnummer wordt over het algemeen de naam van de betreffende bewoner gegeven. Volledige zekerheid omtrent de lokatie geeft dit niet, omdat men soms verhuist.

Om naamsverwarring tussen 'Duno', 'Zeeduin' en naburige huizen/boerderijen zoals 'Duinhelm' uit te sluiten, is het misschien goed om de gehele buurt aan de duinkant in ons onderzoek te betrekken. Vooralsnog nemen we aan, dat het in de koopakte van 1812 genoemde nummer, 'numero honderd twee', juist is. Ook in de koopakte van 1829 wordt dit nummer genoemd. In de koopakte van april 1812 krijgt de bewoner van de tuinmanswoning tot 1 november van dat jaar de tijd om te vertrekken. Hij zal 'gedurende zijn verblijf in gemelden woning met zijn huisgezin gratis de groenten en vruchten uit de moestuin tot zijne consumtie genieten.' Van de voorganger van de nieuwe bewoner is niets bekend.

In de brief van Van der Straten uit 1832, over een geschil met de eigenaar van Duinhelm aangaande een stuk terrein, wordt gezegd dat 'L. Verhage in leven burgemeester te Aagtekerke' opzichter over Duino' was voor de firma Tak. Hij was degene die voor de firma Tak bood bij de verkoping bij opbod in 1812. In dat jaar wordt als zijn beroep gemeld adjunct-burgemeester te Aagtekerke.

De vroegste gegevens van de gemeente Oostkapelle waarin de huisnummers voorkomen, zijn die van 17 juni 1814 voor de 'Staat van het getal. Paarden, koeyen, ossen [etc] in de gemeente Oostkapelle'. De nummers lijken min of meer te kloppen met die uit de eerste bevolkingsregisters, die voor de jaren 1835-1842:

nr 95 wordt bewoond door de weduwe Thibaut

nr 97 = arbeider Jan Willemse

nr 98 = boer Laurens Duvekot

nr 99 ontbreekt (dit is later het nr voor Dunol)

nr 100 wordt bewoond door boer Jan Wondergem

nr 101 = boer Willem Sanders

nr 102 wordt bewoond door boer Willem Krijger

nr 103 = Van de Strate

nr 103 = tuinman Willem de Klerk

nr 104 = boer Simon Kodde

Als we de lijst interpretern, geeft dat het volgende beeld:

Nr 104 moet Overduin zijn, want het is bekend dat Simon Kodde (1783-1832) daar boerde. Hij had in 1812 12 runderen, 4 paarden en 2 personeelsleden.

De twee vermeldingen onder nr 103 horen bij Zeeduin, het herenhuis eigendom van Van der Straten, het boerenhuis bewoond door Willem de Klerk (over de familie De Klerk, zie later), die bezitter is van 3 runderen. Van der Straten bezit Zeeduin dus al in 1812. Hij heeft in dat jaar 4 runderen, 1 paard en 1 personeelslid dat geklassificeerd wordt onder de naam 'thuislieden'. Bij de requisitie van bomen voor militaire doeleinden door de

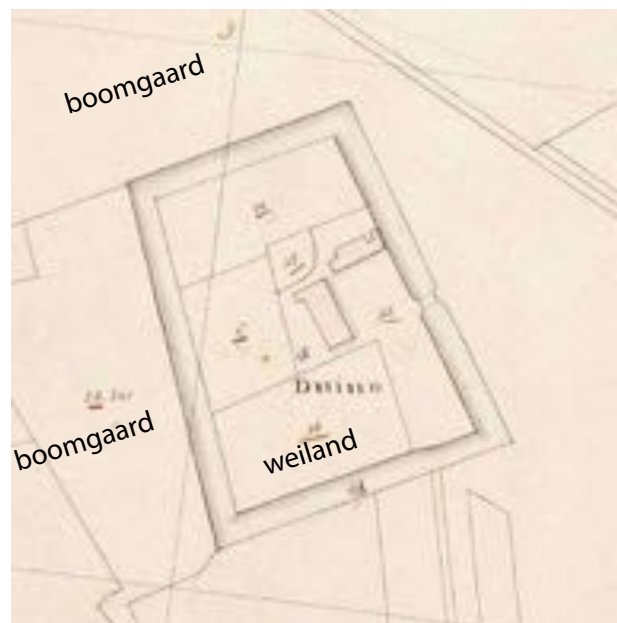

Fig. 16 Kadasterkaart uit 1832. Het huidige Dunol is nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van het 19e-eeuwse hof.
Bron: www.watwaswaar.nl

fransen in april 1814, worden bij 'den Heer Verstrate' 25 bomen geveld, een vijfde van het totaal in Oostkapelle (125 bomen).

Van nr 102 is de lokatie niet zeker, maar het zou Duno kunnen zijn. Willem Krijger die er woont, heeft 8 runderen, 4 paarden en 2 personeelsleden. Hij is dus geen kleine boer. Willem Krijger werd op 22 april 1787 te Domburg geboren als zoon van Jacobus Krijger en trouwde op 11 maart 1810 te Domburg met Catharina Laurens Verhage, geboren op 29 september 1785 te Aagtekerke. Zij moet de dochter zijn van landbouwer Laurens Verhage die bij de koop van Duno voor Marinus Tak geboden heeft en die later 'opzigter' van Duno was. Verhage, die vanaf december 1812 burgemeester van Aagtekerke was, heeft dus zijn schoonzoon en dochter op een boerderij geholpen. Willem Krijger is op het moment dat het 'registre civique' door de fransen aangelegd wordt, in 1812, nog werkman, evenals zijn vader. Zonder zijn 'voordelig' huwelijk zou hij nooit boer op een hofstede als Duno geworden zijn. Maar hij is het niet langer dan één pachttermijn van zeven jaar geweest. In het bevolkingsregister van Domburg staan Willem Krijger en Catharina Verhage vermeld op huisnr. 20. Zij zijn er gekomen in 1819 vanuit Oostkapelle. De kinderen Johanna en Laurens zijn op Duno geboren. Willem Krijger is in 1826 arbeider en wanneer hij overlijdt, te Domburg op 3 februari 1844, heet hij 'zonder beroep'. W. Krijger was drie maal gehuwd, al zijn echtgenotes overleden eerder dan hijzelf.

Op nr 101 woont Willem Sanders, een boer met 8 runderen, geen paarden en geen personeel. Hij is dus een vrij kleine boer. Ook deze lokatie is vooralsnog onbekend.

De bewoner van nr 100, Jan Wondergem (1771), is een grote boer met 15 runderen, 2 paarden en 1 personeelslid. Later wordt gemeld dat hij op 'Burgtvliet' woont, ook wel op het 'Hof Blijenburg'. Hij kocht Burgtvliet in 1805 en toen was het nog een herenhuis.

De bewoner van nr 98, Laurens Duvekot (1748) is een rijke boer. Hij heeft 14 runderen en 6 paarden. Nr 98 is het in 1801 door hem

gekochte 'Duynhelm', een buitenplaats die de bestemming van boerderij kreeg. Het herenhuis bestond rond 1900 nog en werd door Kesteloo een 'spookhuis' genoemd.

De bewoner van nr 97, arbeider Jan Willemse, met 4 runderen, zal waarschijnlijk als knecht bij Duvekot gewerkt hebben. Nr 97 heeft waarschijnlijk dicht bij Duinhelm gelegen.

Nr. 95 is het dicht bij Duinhelm gelegen 'Huis ten Duine'.

De nr. 95 t/m 98 liggen dus ten westen van de Duinweg, terwijl Burgvliet (nr 100) ten oosten ervan ligt.

De nrs. 103 en 104 liggen in de uiterste noordoosthoek van de gemeente Oostkapelle.

Duno kan, als we uitsluitend op deze gegevens letten, zijn: het niet genoemde nr. 99 (onbewoond, of bewoond door iemand die in het geheel geen vee hield), nr. 101 of nr. 102.

Adriaan Kodde (1825-1833)

In 1825 wordt de hofstede Duno verpacht aan Adriaan Kodde (geb. 29-2-1796) 'wonende onder Oostcappelle'. Wie de boerderij gepacht heeft tussen 1819 en 1825 is niet voor honderd procent duidelijk. Mogelijk is het contract dat bewaard is gebleven, het contract voor Kodde's tweede periode. Het contract noemt immers, ná het woonhuis en de gebouwen op de hofstede ... 'benevens de tans in pagt zijnde nomber van zesentwintig bunders achtenvijftig roeden en twaalf ellen (...) den pagter alle bekend zijnde'.

Waarschijnlijk heeft Kodde dus na het vertrek van Krijger eerst het land gepacht en vanaf 1825 ook de boerderij zelf. Misschien werd Krijgers schoonvader L. Verhage pas na het vertrek van Krijger in 1819 'opzigter' over Duno. Vanaf 1825 nam Kodde die taak over (zie hieronder). Uit het pachtcontract blijkt verder dat de toenmalige schuur een dak had dat gedekt was met stro.

Adriaan is de zoon van Pieter Kodde (geboren te Oostkapelle in 1744 en in 1807 reeds overleden) en Maria Symonse, wonende 'op de Noordweg onder Stad Middelburg Ambagten'. Pieter Kodde is schoonzoon van Pieter Wondergem (1777) 'landman wonende onder Oostcapelle' en raadslid in de franse tijd, vanaf 1810. Zowel Maria Symonse als Pieter Wondergem staan borg voor Adriaan Kodde. Een Adriaan Kodde wordt in 1808 (door Kesteloo) genoemd als schout van Oostkapelle.

Adriaans broer Simon Kodde (geboren te Serooskerke op 14 mei 1782) boerde tot zijn overlijden in 1832 op de hofstede bij de buitenplaats 'Overduin', vanaf 1832 zijn weduwe Martina de Visser. Hun kleinzoon Johannis (1851-1941) was hoofdingeland van de polder Walcheren, diens zoon David was de bekende burgemeester van Zoutelande.

Kodde pacht Duno voor zeven jaar, ingaande per 1 mei 1826 en aflopende op 30 april 1833. De pachtprijs bedraagt / 35,70 per bunder, oftewel per jaar / 948,95. Kodde pacht namelijk 26 ha, 53 roeden en 12 ellen. Dat is 'de tans in pagt zijnde' grond van Duno.

Door de wisseling van eigenaar in 1829 heeft Kodde misschien al vanaf dat moment geweten dat zijn pacht in 1833 niet verlengd zou worden. Wat er na die datum van Adriaan Kodde geworden is, is niet duidelijk. De naam Adriaan Kodde komt nauwelijks voor in de gemeentelijke stukken van Oostkapelle. Bij een lijst in 1827 van degenen die / 30- en meer aan grondbelasting betalen, komen de namen Kodde (en Wisse) te Oostkapelle niet voor. Adriaan Kodde had dus naast het pachtland geen (of: niet veel) grond in eigendom.

Bij een opgave van geleverd gleui (stro voor de krammatten van de Walcherse dijken) aan de Polder Walcheren over 1829 (dd 4-1-1830, relatieven burgem. O'kapelle), worden in deze volgorde genoemd: Wed. Duvekot / Samuel Duvekot / Jan Wondergem / Adriaan Kodde / Polderman / Simon Kodde / J. Janse (Middenhof) / J. Janse (Kleine Geere)

(NB: Izak Polderman was destijds eigenaar van het 'Ballonland')

Pas in 1835 worden in de eerste bevolkingsregisters de huisnummers weer allemaal gebruikt:

Op nr 98 woont Andries Duvekot (1789), de jongste zoon van Laurens Duvekot sr die in 1824 overleden is. Hij is getrouwd met Elisabeth Janse, dochter van Hendrik Janse van 'Klein Middenhof'. Zij zijn zwager en schoonzuster van Jacobus Zwemer en Neeltje Janse, die dan op de 'Kleine Geere' wonen. Dit is waarschijnlijk 'Duinhelm'.

Nr 99 komt nog steeds niet voor!

Op nr 100 woont Jan Wondergem (1771): Burgtvliet.

Op nr 101 woont duinwachter Gerrit Willemse (1793): 'Konijnenburg' is er bij geschreven. Dat is dus de boerderij bij de zgn. 'bollenschuur' waar in de 20e eeuw Koppejan boerde.

Op nr 102 woont Laurens Duvekot (1802), zoon van Samuel Duvekot Lzn. (1776).

Op nr 103 a (Zeeduin) woont tuinman Willem de Klerk (1775). In de kantlijn is bijgeschreven 'Heerenhuis'. Het handschrift is waarschijnlijk dat van gemeentesecretaris Sprenger (1835-1842).

Op nr 103 b, bijgeschreven 'boerenwoning', woont Willems zoon Jan de Klerk (1812).

Ook Van der Straten wordt in de belastingkohieren aangeduid met huisnr A 103. In de 'Lijst van schattingen en tellingen' van 1833 (relatieven burgem. Oostkapelle, 1833, zie kopie) staat bijvoorbeeld na Van der Straten vermeld: 'Woonhuis, stal en koetshuis'. Het aantal deuren en vensters is tezamen 34.

Eveneens op nr 103 wordt vermeld: Joos de Voogd, woonhuis. Willem de Klerk krijgt in deze lijst huisnr 102. De De Voogds waren in de 19e en 20e eeuw een echte tuindersfamilie in Oostkapelle. Waarschijnlijk heeft Joos de Voogd in het tweede huis op Zeeduingewoond vóór het huwelijk van Jan de Klerk (omstreeks 1834 of 1835) met Sara Wondergem (1815). Joos de Voogd was getuige bij de aangifte van de dood van het zoontje van Jan de Klerk in maart 1837. Hij was toen 60 jaar.

In een volgend onderdeel van het bevolkingsregister, de 'recapitulatie' van 1840, wordt nr 99. wél genoemd. Er wonen Marinus Duvekot (1774-1860) particulier en zijn vrouw Leuntje Poppe. Marinus was de oudste zoon van Laurens Duvekot sr en een broer van Samuel en Andries. Hij staat in 1825 te boek als arbeider (genealogie 'Duvekot', Zeeuws Archief).

In de 'bladwijzer' op de recapitulatie staat Marinus Duvekot echter bij nr. 98 (Duinhelm). Omdat hier Marinus Duvekot de leeftijd van 55 jaar heeft en ook zijn moeder Maatje Wisse (1748) er nog vermeld staat met als leeftijd 81 jaar, zal hier eerder de situatie van 1829 bedoeld zijn. Is Marinus na 1829 verhuisd toen hij stopte om arbeider te zijn bij zijn broer Andries?

Het tweede bevolkingsregister heeft als opschrift 1835-1847. In dit register is een verandering van de huisnummers te volgen: het oorspronkelijke nummer is doorgestreept en het nieuwe is bijgeschreven. Het handschrift is waarschijnlijk dat van Sprenger. De veranderingen zijn waarschijnlijk in december 1844 doorgevoerd:

nr 95 wordt nr 93 b: Huis ten Duine, tuinman M. de Witte.

nr 96 wordt nr 94: P. Wondergem (1806)

nr 97 wordt nr 95 a: Weduwe E. Moens, arbeidster

nr 97 b wordt nr 95 b: Weduwe M. Boone-Blaas, arbeidster

nr 98 wordt nr 96 a: Duinhelm, Andries Duvekot

nr 99 wordt nr 96 b: Marinus Duvekot, particulier.

Interpretatie: Het is niet waarschijnlijk dat het hier bedoelde 'oude' nr 99 Duno is geweest. Het is waarschijnlijk een tweede huis bij Duinhelm geweest: en nu daarom expliciet 96 b genummerd. Maar daarmee weten we niet zeker of het nr 99 uit 1814 (ontbrekend in de 'Staat v/h Getal') identiek is aan dit tweede

huis bij Duinhelm.

Nummer 95 wordt later 'Alduin' genoemd en ligt aan de oostzijde van de Duinweg, in de buurt van het huidige hotel 'Bos en Duin'. Later woonde er onder meer Frans Boone (1817).

nr 100 wordt nr 97: Hof Blijenburg, Jan Wondergem (1771)

nr 101 wordt nr 98: Gerrit Willemse (dus: Konijnenburg)

nr 102 wordt nr 99: L. Duvekot (1802) en personeel. Hier is bijgeschreven 'Duino' en '12 personen, dec 1844'.

nr 103 wordt nr 100 b: W. de Klerk

nr 103 b wordt nr 100 b: J. de Klerk

nr 104 a wordt nr 101: herenhuis Overduin

nr 104 d wordt nr 104 d: boerderij Overduin

Interpretatie: Dit zou kunnen betekenen dat we nr 102 met zekerheid voor het oorspronkelijke nummer van Duno in de bevolkingsadministratie kunnen houden. Dat was de lokatie waar in 1814 Willem Krijger woonde. Dat nr 102 voor Duno staat, klopt met andere gegevens: eerder bleek al dat nr 101 voor 'Konijnenburg' stond en dat nr 99 een tweede woning bij Duynhelm was.

Laurens Duvekot Samuelzoon (1833-1861)

Op Duno woonde dus, waarschijnlijk vanaf het aflopen van de pacht van Adriaan Kodde in 1833, landbouwer Laurens Duvekot Samuelzoon (1802). Hij was waarschijnlijk opgegroeid op Duynhelm of op een daarvan afgesplitste boerderij. Zijn moeder was Maatje Kesteloo (1779), zijn grootouders Willem Kesteloo en Maria Willemse. Op 23 augustus 1828 was Laurens getrouwd met de Serooskerkese Adriana Versluijs (1802). Mogelijk is hij op Duno terechtgekomen via een relatie met Van der Straten, die zoals we zagen, enige relaties onderhield met de Oostkappelse bevolking.

Het is een interessante vraag of er verband

bestaan heeft tussen de politieke gezindheid van de opeenvolgende eigenaars van Duno en die van hun pachters. De eigenaars tussen 1812 en 1829, de familie Tak, was duidelijk bataafs/fransgezind. Dat weten we ook vrij zeker van de familie van hun eerste pachter Willem Krijger: zijn schoonvader L. Verhage was burgemeester van Aagtekerke onder de fransen, vanaf december 1812. Kesteloo vermeldt over Verhage ook dat hij 'met de predikant Jongeneel en andere ingezetenen van Walcheren gevangen genomen [werd] na den opstand tegen het Fransch bestuur door de landlieden te Brigdamme op 11 februari 1814, doch reeds den volgende dag ontslagen.' Laurens Verhage bleef echter schout en later burgemeester van Aagtekerke na de franse tijd, tot zijn overlijden in 1831.

Ook de vader van Willem Krijger, arbeider Jacobus Krijger, was waarschijnlijk het franse bewind gunstig gezind. Hij was vanaf 1810 raadslid in het bestuur van de gemeente Domburg-buiten, waarschijnlijk tot 1816 of 1818. Het raadslidmaatschap van een arbeider was zowel voor als na de bataafs/franse tijd een bijzonderheid!

Ook de tweede pachter van de Takken, Adriaan Kodde had waarschijnlijk bataafs- en/of Fransgezinde connecties. Zijn schoonvader Pieter Wondergem was in de franse tijd raadslid te Oostkapelle geworden en was het daarna niet meer. Pieter Wondergem maakte, samen met een zekere Willem Verhage, in juli 1810 een minderheid uit in de Oostkappelse kerkeraad die de van overheidswege opgelegde 'Evangelische Gezangen' accepteerde. De overige zes kerkeraadsliden weigeren acht maanden lang om de kerkeraadvergaderingen bij te wonen. In weerwil van zijn gehoorzaamheid aan het franse bewind, werd Wondergem in 1817 toch weer tot ouderling gekozen.

Zou Kodde's relatie met de firma Tak en met Pieter Wondergem de reden geweest zijn waarom Van der Straten Kodde niet meer als pachter wilde hebben? De nieuwe pachter, Laurens Duvekot, behoorde in elk geval tot een gezeten Oostkappelse familie, die niet met het bataafse/franse bewind geassocieerd kon

worden. Ook de Van der Stratens behoorden tot de oude elite; zij waren regenten van Zeeuwse afkomst die al langer in Holland woonden. Jhr Adrianus van der Straten was lid van de Ridderschap van Zeeland.

Na het overlijden van zijn vrouw vertrok Laurens Duvekot met zijn kinderen in 1847 naar Goes (genealogie Duvekot).

Het bevolkingsregister van 1844-48 meldt ons inderdaad nieuwe bewoners op nr 99 ('Duino') vanaf 1847: landbouwer Pieter Wisse, geboren te Domburg op 17 oktober 1819 en zijn vrouw Johanna Huysman, geboren te Grijskerke op 24 oktober 1824, behoorde tot de rijke familie Huysman. Haar grootvader was burgemeester van Grijskerke Krijn Huysman. Deze was ook de schoonvader van de goeude J. Janse Czn van Groot Middenhof.

Pieter Wisse was de zoon van Samuel Janse Wisse, geboren in 1786 of 1787, landbouwer te Domburg-buiten, en Elizabeth Maljaars, dochter van Pieter Maljaars. Het oudste kind van de Wisse's, Elizabeth, was op 2 maart 1846 nog te Domburg geboren. De tweede, Jacomina, werd op 7 oktober 1847 te Oostkapelle geboren. Na Jacomina volgden nog vijf kinderen, die alle op Duno geboren werden. De jongste was Maria Wisse, geboren in 1860.

Behalve de kinderen Wisse (de oudste zoon is een Samuel) woonden er op Duno ook Huibert Martin Kesteloo (geboren te Domburg op 22 augustus 1842), Elizabeth Kesteloo (idem 14 december 1844) en Cornelia Kesteloo (idem 15 juni 1847). Zij waren kinderen van onderwijzer Gillis Adriaan Kesteloo (geboren in 1812 of 1813 en overleden in augustus 1847) en Elizabeth Wisse (overleden 1856). De kinderen woonden in bij hun oom en tante: Pieter Wisse was de broer van hun moeder. Huibert Martin Kesteloo werd in 1909 de schrijver van 'Oostkapelle in woord en beeld' en van vergelijkbare boekjes over Domburg en Aagtekerke. Hij was gemeentesecretaris en ontvanger te Aagtekerke.

Ook in de bevolkingsregisters van 1850-1853 worden bij nr 99, Duino, P. Wisse en gezin als

bewoners aangegeven.

Pieter Wisse was raadslid van Oostkapelle van 1853 tot 1857.

In het bevolkingregister van 1857-1869 is genoteerd dat de familie Wisse en de kinderen Kesteloo in mei 1861 vertrokken zijn naar Grijpskerke. Ze boerden daar op de boerderij die met huisnr. 20 aangegeven is in het Grijpskerkse bevolkingsregister. Ook de kinderen Kesteloo, inmiddels wezen, zijn er ingeschreven. Later wordt van de twee meisjes vermeld: 'houden verblijf te Domburg'. Pieter Wisse overleed te Grijpskerke in 1897, drie jaar na zijn vrouw.

Familie Maljaars- De Klerk (1861- 2007)

Vanaf mei 1861 wordt Duno bewoond door vier generaties van de familie Maljaars. Dat is reden om uitgebreid stil te staan bij de familie Maljaars-De Klerk.

Willem de Klerk (Oostkapelle, 6 maart 1775) was de zoon van Jan de Klerk en wordt in 1812 genoemd als tuinman op Zeeduin. Hij is getrouwd met Maria Geldof, geboren 21 november 1775 te Serooskerke.

Hun kinderen zijn Jan (13-3-1812) en Pieterella Cornelia Wilhelmina (24-8-1818). Bij de aangifte van deze dochter zijn getuigen de chirurgijnenvroedmeester van Oostkapelle Casper Matthijs Claesse en jonkheer Adriaen van der Straten, de eigenaar van Zeeduin die te Den Haag woont (in feite: op 'het Huijs te Hoorn in der Rijswijk').

Pieterella Cornelia Wilhelmina de Klerk trouwde met de Serooskerkse landbouwer Laurens Provoost. Jan de Klerk wordt in het bevolkingsregister van 1835-42 arbeider genoemd. Hij woont bij Zeeduin en is dan getrouwd met Sara Wondergem (20-3-1815). Jan de Klerk was in staat om een remplaceant te betalen voor zijn militaire dienstplicht: een zekere Marinus de Jong die bij de infanterie diende (In/Uitgaande Stukken BW van Oostkapelle, 1835).

In het belastingkohier van 1830 wordt Willem de Klerk 'landman' genoemd, dus boer. Zijn huis heeft twee haardsteden en wordt aangeslagen voor een huurwaarde van / 0,50 (daarbij vermeld: vier procent; waarschijnlijk vier procent van de jaarhuur). Hij wordt ook aangeslagen voor / 2,50 voor zijn meubilair op de basis van één procent. Het meubilair zal dus geschat zijn op / 250,-. Hij betaalt in totaal aan belastingen / 12,48. Ter vergelijking: boer Jan Wondergem van Blijenburg (het voormalige Burgtvliet) betaalt / 15,38 en de weduwe van Laurens Duvekot sr (Duynhelm) betaalt / 13,11.

Jan de Klerk betaalt in 1835 aan personele belasting (onder meer op basis van de aanwezigheid van twee haardsteden en een huurwaarde van zijn huis op Zeeduin) / 6,22.

Ter vergelijking: A. van der Straten betaalt / 50,-, J. Wondergem / 19,73 en L. Duvekot jr (Duno) / 10,65.

In de kohieren van de hoofdelijke belasting van 1842 en 1843 worden zowel Willem als Jan de Klerk 'tuinman' genoemd. Ze zijn ingedeeld in de laagste klasse van belastingbetalers, de zesde klasse, die / 1,03 betalen.

In de 'Staat van opgave van de aanwezige middelen van inkwartiering' in 1842 worden de De Klerks niet genoemd. Bij Van der Straaten staat: 1 kapitein, 1 soldaat, 1 stal.

In 1843 wordt in de 'Staat van Veehouders' Jan de Klerk genoemd als eigenaar van twee runderen ouder dan twee jaar. Hij bezit geen paarden, jongvee of schapen. In een lijst van de in de gemeente aanwezige varkens (1843) wordt gemeld dat vader en zoon De Klerk allebei een varken van 100 kg hebben.

In de kohieren van de hoofdelijke omslag wordt Willem de Klerk tuinman genoemd en Jan de Klerk landbouwer. Ze vallen in de laagste belastingklasse die / 1,68 betaalt. Deze laagste klasse bestaat uit 28 gezinshoofden. De bovenste vijf klassen bestaan tezamen uit 50 gezinshoofden. Oostkapelle had in die tijd ruim 800 inwoners, dus misschien wel 150 à 300 gezinshoofden. De De Klerks behoorden dus zeker niet tot de armste inwoners,

maar konden ook weer niet bij de gegoede boerenstand gerekend worden.

In 1845 heet Jan de Klerk weer arbeider. Hij betaalt dan / 1,17 aan belasting. In een staat van trekdieren en voertuigen in de gemeente (1846) worden de De Klerks niet genoemd. Van der Straaten heeft een paard, een wagen en twee karren.

In het Kohier van de hoofdelijke belasting uit 1849 heten W. en J. de Clerq allebei 'tuinman'. Ze worden in de zesde klasse aangeslagen. In 1851 heet Jan de Klerk arbeider en wordt hij aangeslagen voor / 8,85.

In 1854 wordt Willem de Klerk aangeduid 'zonder beroep'. Hij is inmiddels bijna tachtig. Voor de hoofdelijke belasting wordt hij aangeslagen in de (in dat jaar ingevoerde) nieuwe zevende klasse. Hij betaalt / 0,88. Zijn zoon Jan de Klerk heet 'tuinman', valt in de zesde klasse en betaalt / 3- belasting.

Op 12 oktober 1857 overlijdt Willem de Klerk, 82 jaar oud. Zijn weduwe, Maria Geldof, overlijdt op 23 juli 1859, 83 jaar oud.

In 1862 valt Jan de Klerk in de vierde belastingklasse en betaalt hij een aanslag van / 6,35. Deze klasse telt naast tuinman Jan de Klerk verder alleen nog de molenaar en landbouwers, waaronder H. Janse Jzn van Klein Middenhof, C. Janse Dz van 'Altijd Zorg' en W. Maljaars Azn.

Jan de Klerk is dus in de loop der jaren wat beter bij kas komen te zitten. Dat zijn status eveneens gestegen is, bewijst het feit dat hij van 4 mei 1857 tot juli 1891 raadslid van Oostkapelle was. Ook is bekend dat Jan de Klerk de houtverkopen op Zeeduin regelde. Volgens de overlevering (bron: A. Maljaars, Klein Zeeduin) kreeg Jan de Klerk een zilveren brillenkoker geschenk vanwege zijn verdiensten bij het dichtmaken van 'de Poel'. Deze 'Poel' was een weel van ruim een gemet groot, overblijfsel van een middeleeuwse dijkdoorbraak en lag in de omgeving van Klein Zeeduin in de noordwestelijke hoek van de gemeente Serooskerke.

Jan de Klerk liet in 1865 een woonhuis bouwen op een stuk bouwland aan de Duinweg in Oostkapelle (oostzijde), op het kadastrale perceel A 61 dat aan de achterzijde grensde aan het land van de boerderij Duno. Het huis lag dus ongeveer halverwege de Noordweg en de eerste scherpe bocht in de Duinweg. Zie de kopie uit de opgaven van nieuwbouw door de gemeente aan het kadaster uit het begin van 1866. Mogelijk was dit het huis waarin later arbeider Willem Vos woonde die op de hofstede Duno werkte.

Jan de Klerk en Sara Wondergem hadden twee kinderen: Willem (11 augustus 1836, overleden op 12 maart 1837) en Elizabeth (23 maart 1838) de Klerk.

De overlevering meldt dat Betje de Klerk, de dochter van de tuinman van Zeeduin, verkracht is door de eigenaar van Zeeduin en Duno, Van der Straten jr. Van der Straten zorgde ervoor dat zij trouwde met Willem Maljaars, een te Oostkapelle (op 9 november 1837) geboren telg uit een gegoede boerenfamilie. Hij is de zoon van Abraham Maljaars (geboren 5 augustus 1802 te Kleverskerke) en Maria de Visser uit Aagtekerke.

Waarschijnlijk wordt Maljaars vóór of bij zijn huwelijk een bestaan als pachtboer op Duno toegezegd. Op Duno boert de familie P. Wisse en hun tweede pachttermijn loopt af in 1861. Het oudste kind van Elizabeth de Klerk wordt geboren op 23 februari 1858, dus 32 maand na het huwelijk en aangegeven als Abraham Maljaars. Het overlijdt echter al op 18 maart 1858. Waarschijnlijk woont het echtpaar Maljaars van 1858 tot 1861 op Overduin bij Willems broer Pieter Maljaars (1830) en in 1861 korte tijd op Zeeduin. Daarna betrekken zij de boerderij op Duno, terwijl de familie Wisse naar Grijskerke vertrekt.

De overlevering zegt dat Van der Straten jr, die in 1864 overleed, bepaalde dat er op Duno altijd een Maljaars pachter moest zijn.

De familie Maljaars op Duno heeft een zoon Jan (1859) die in 1872 overlijdt en een zoon Joos die in 1871 overlijdt. Er wordt een tweede

Abraham geboren in 1861 en een tweede zoon Jan in 1877. Er is een dochter Maria die trouwt met Abraham Janse, een zoon van haar tante Catharina Maljaars van 'Nooitgedacht' en dus haar neef. Abraham Janse en Maria Maljaars boerden later op het Hof Grijskerke te Biggekerke. Bram Janse werd de leider van een lokale conservatieve partij die in de jaren 1930 van de Biggekerkse CHU afsplitste. Zijn naam is verbonden aan vele anecdotes, onder andere aan zijn agitatie tegen het stamboek voor de geitenfok: 'Ik bin mee m'n eige nichte getrouwd, meneer, en m'n zeune die 'ier naest me zit, die weegt meer as de burgemeêster en de postbode bie mekaore.' Die zoon was Antheunis Janse (1892) die op Duno, ten huize van zijn grootouders geboren werd.

Via de familie Maljaars op 'Cranestein', de ouderlijke boerderij van Willem, en in het bijzonder via de familie Janse-Maljaars van Nooitgedacht, zijn de Maljaarsen van Duno op allerlei manieren familie van de aanzienlijkste boerengeslachten van Oostkapelle: de Janse's, de De Vissers en Maljaarsen en iets verder weg ook de Poppe's en Brouwers.

Met name de Janse's van Nooitgedacht hebben kinderen die met neefs of nichten trouwen, of met achterneefs/nichten. Zo blijft geld en land in de familie. Andere van hun kinderen doen niet mee aan deze familiepolitiek.

Willem Maljaars pacht nog steeds de hofstede Duno in 1888; hem wordt een veertienjarig pachtcontract gegund. Na hem komt zijn zoon Jan Maljaars (1877) op de hofstede. Hij is getrouwd met Elisabeth de Visser (1879), dochter van Jan de Visser en Elisabeth Maljaars (géén direkte familie). Later is Elisabeths broer Pieter de Visser (1885) arbeider op Duno, dus bij zijn zwager en later bij zijn neef. Hij staat met zijn drie collega's uit de jaren 1930 op de foto op de omslag van het boek 'Een zekel om geit-eten te snieën. De geschiedenis van de landarbeiders op Walcheren, 1900-1940'. Achter hen staat Jan Maljaars jr (1909), die kort tevoren zijn vader opgevolgd was als pachter op Duno. Jan Maljaars jr was getrouwd met Johanna Allaart. Na zijn overlijden boerde hun zoon Willem Maljaars op Duno, terzijde

gestaan door zijn zwager Ary Rotte. Rotte was weduwnaar van Elisabeth Maljaars, dochter van Jan Maljaars jr. Willem Maljaars hield op te boeren in ca. 2007 en vestigde zich aan de Dorpsstraat te Oostkapelle.

3.4.3. Grondbezit en -gebruik

Bijdeverkoop in 1812 wordt als oppervlakte van de buitenplaats Duno aangegeven: 51.55.09 ha oftewel 121 gem 27 roeden 'oude landmaat'. Dat geeft een vermenigvuldigingsfactor van 0,4257. In het koopcontract wordt een gemet 42 are en 6 'deciars' genoemd, wat daar aardig mee klopt.

Op het plakkaat worden de laatste 7 van de 35 afzonderlijke percelen grond, aangeduid met 'volgens transportbrief van dato 7 november 1768'. Ook in het koopcontract staan zij achteraan opgesomd. Zij betreffen mogelijk een nieuwe aankoop van Grymalla, eigenaar sinds 1767.

Dit zijn vier stukken grond (samen 10,7 gemet) in 'Duno Poorten Blok' en drie stukken (3,82 gemet) in de 'Blok voor Duno Poorte'. Duno Poorten Blok is dat gedeelte van de 'Brugdamme-tiende' blok dat ten zuidwesten van de huidige Dunoweg ligt, terwijl de Blok voor Duno Poorte ten noordoosten ervan ligt. Van de overige 28 stukken grond liggen er 11 in de Blok voor Duno Poorte (samen 42,6 gemet) en 17 in Duno Poorte Blok (samen 66 gemet).

Poging tot 'identificatie' van de afzonderlijke stukken land:

a. Eén van de drie in 1768 aangekochte stukken voor Duno Poorte meet 1 gemet, 30 roeden. Dit zou het stuk bos kunnen zijn dat volgens de kadastrale indeling (vanaf 1832) 0.45.40 hectare groot was en dat later verkocht is aan het Domein, met als erfpachter Dirk Dronkers (kad.nr. 144). Maar zeker is dat niet.

b. Eén van de vier in 1768 aangekochte

stukken in Duno Poorte Blok van 236 roeden, zou het kadastrale nr. 72 kunnen zijn: de 'rechte laan' naar Duno, oftewel de 'dreef' die in 1832 'dreef als bouwland' genoemd wordt. Waarschijnlijk wordt de dreef in 1841 (opnieuw) omgevormd van bouwland tot oprijlaan. Van der Straten verkrijgt immers op 26 november 1840 toestemming van de Polder Walcheren om een heul te leggen over de sprink 'ter zake eener te leggen nieuwe rijbaan over de hofstede Duno'.

c. De vier ongeveer even grote stukken grond in de Blok voor Duno Poorte die in 1812 3 gemet en 174 (of 176) roeden groot zijn, vinden we niet meer terug in de kadastrale opgaven van 1832. Daar zijn geen stukken grond bij van die grootte (1.50 ha). Deze stukken zijn dus door Tak of Van der Straten vóór 1832 samengevoegd of gesplitst.

d. Het in 1812 genoemde stuk grond van 15 gemet 128 roeden 'uit 16 gemet 150 roeden' in Duno Poorten blok, correspondeert waarschijnlijk met het in de overloper van 1584 genoemde 64e perceel in de zevende blok van Oostkapelle, dat precies die grootte had. Het was in 1584 eigendom van Leunis Ingelse en daarvoor van de proost. Volgens mijn interpretatie van de terreinindeling van blok zeven in deze overloper, liggen de nrs 56-74 ten oosten van de (rechte) Zeeduinse laan, ten noorden van de Noordweg, ten westen van de oude weg naar het Middenhof (zoals bij Hattinga), terwijl de Dunoweg de noordoostelijke grens vormt. Wanneer we kijken welke grond in bezit is van Duno in 1832, dan kan het eigenlijk alleen maar een stuk zijn van het grote perceel met kadastrnr. 32, dat om Duno heen ligt en dat bos is. Het is dan het oostelijke stuk ervan, tussen Duno en de kromme Zeeduinselaan, aan de noordzijde begrensd door de huidige Dunoweg.

e. Het stuk land van 209 roeden uit 1812 komt ook al voor in de overloper van 1584: het is daar volgnr 61 en eigendom van Cornelis Janse Cos, de man naar wie het restje dijk werd genoemd dat benoorden de Dunoweg lag en dat men destijds voor een vliedberg hield ('de berch bij Cos'). Een stuk van deze grootte (0.296 ha) komt in 1832 niet meer voor bij de

bezittingen van Duno.

f. Het in 1812 genoemde stuk van 2 gemet en 141 roeden in Duno Poorten Blok is waarschijnlijk hetzelfde als één van de in 1584 in de overloper genoemde stukken land in blok zeven (volgnrs. 32 en 33) die beide precies die grootte hebben.

Nr 32 ligt volgens de overloper 'achter 't huys' (Duno) en nr 33 ligt ten zuiden van nr 32. In 1832 vinden we op die plaats twee langwerpige stukken land aan weerszijden van de 'dreef' die dan nog bouwland is, van 1 gemet 252 roeden (kad.nr. 33 ten oosten van de dreef) en 3 gemet 54 roeden (kad.nr. 51 ten westen van de dreef). Samen dus vijf gemeten en zes roeden. Tussen het oostelijke stuk land en de dreef ligt nog een bosstrook die kadastraal bij nr 32 hoort.

Het corresponderende tweede stuk in 1812 is hoogstwaarschijnlijk het stuk land van 2 gemet en 165 roeden in Duno Poorten blok, dat verderop genoemd wordt. Wanneer je daar 2 gemet en 141 roeden bij optelt, krijg je nl. precies de vijf gemeten en zes roeden die de kadastrnrs. 51 en 33 in 1832 tezamen be-slaan. Dit bevestigt het boven genoemde gegeven dat de dreef in 1768 als zodanig al bestond.

Daar de twee stukken land die in 1584 op deze plaats aangegeven worden, qua grootte aan elkaar gelijk waren, maar tezamen iets kleiner (24 roeden) dan in 1812 en 1832, mag je misschien veronderstellen dat als de dreef in 1584 ook al bestond, deze breder was dan later en het dubbele perceel precies middendoor deelde. Het westelijke perceel was in 1584 precies 24 roeden (340 vierkante meter) kleiner dan in 1812.

g. Het stuk land dat in 1812 3 gemet 23 roeden (1,31 ha) groot is, komt voor in de overloper van 1584, nl. als volgnr 59 in blok zeven. Een stuk van die grootte komt niet meer voor bij het bezit van Duno in 1832.

h. Gezien de ligging t.o.v. volgnr 57 in de overloper (= kad. nr. 74) zou het kadastrnr. 73 eigenlijk moeten corresponderen met het stuk land met volgnr. 58 in de overloper. Dit is 1 gemet en 17 roeden, oftewel 0,45 ha groot.

Het kadasternr. 74, in 1832 bezit van Duno, is echter 0,40 ha groot. Het verschil van 0,05 ha (500 vierkante meter) over een perceellengte van ongeveer 375 meter, betekent een eventuele versmalling van het perceel met 1.30 meter. Dit zou misschien erop kunnen wijzen dat óf de 'kromme Zeeduinse laan' oorspronkelijk smaller geweest is, óf dat het zuidelijkste stuk van de dreef, dus de 'rechte laan' naar Duno tussen 1584 en 1832 naar het oosten is verlegd, en wel gemiddeld 1.30 meter. In beide gevallen echter zou ook het bovengenoemde stuk land met kad.nr. 74 een kleinere oppervlakte moeten hebben dan in 1584/1812 - met name wanneer het zou gaan om verlegging van de dreef.

Wat de kromme Zeeduinse laan betreft weten we in elk geval dat de stenen ervan (die kort na 2000 verwijderd zijn) gelegd zijn omstreeks 1886/88. Immers, mijn grootvader Jan Zwemer (1883-1967) heeft erbij gestaan als kind toen zijn vader Jakob Zwemer (1836-1888) deze stenen er aanbracht. Jakob Zwemer was bosarbeider bij de familie Lantsheer. (Hij was ook werkzaam als arbeider op Duno; er wordt verteld dat hij eens tijdens het dorsen een 'geselsteen' over de 'puie' van de dorsvloer heen tegen de zijmuur van de schuur kapot gooide nadat hij door de andere dorsers langdurig was uitgelokt om zijn lichaamskracht te tonen.)

Wanneer we de kadasterkaart van 1832 bekijken, dan zien we dat de kromme laan daar nog helemaal niet te bekennen is. Gezien het feit dat de dreef en andere vergelijkbare lanen zoals de 'baan' van het Middenhof wel steeds op de kadasterkaarten aangegeven worden, mogen we concluderen dat de 'kromme laan' een 19e eeuwse constructie is, door de toenmalige eigenaars aangelegd langs de rand van hun eigendommen in de richting van de oprijlaan van 'Zeeduin'.

De 'grote historische provincieatlas' van Zeeland, die de situatie in de jaren 1856-58 aangeeft, laat zien dat het grootste deel van de kromme laan toen al bestond. Vanaf de huidige scherpe bocht naar het noordoosten, liep de laan echter noordelijker: hij kwam uit

in het padenstelsel van het bos ten zuidoosten van Duno, dat toen groter was dan in de tweede helft van de 20e eeuw. Misschien is de kromme laan dus in twee fasen aangelegd: eerst vrij smal tussen 1812 en 1856 en later breder en met bestrating in de tijd van de Lantsheers. Voor 'personenverkeer' was de kromme laan ook niet echt nodig: het Visserspad lag aan de rand van het oostelijk eraan grenzende land. Waarschijnlijk was dat de oorspronkelijke situatie en is de laan later gemaakt als onderdeel van de buitenplaats Duno (pad) en daarna voor de koetsen van Zeeduin (laan).

De stukken land uit het koopcontract van 1829 corresponderen qua grootte ongeveer (de volgorde is eender) met de stukken land zoals die in 1812 genoemd worden. Het zijn 35 stukken land, die samen 47,48 ha groot zijn, oftewel gemiddeld 1,35 ha. Omdat er ook in 1812 sprake is van 35 stukken land, van tezamen 51,55 ha heeft men mogelijk een kleinere omrekeningsfactor van gemet naar hectare gebruikt. Het stuk land dat in 1812 bijvoorbeeld precies twee gemeten is, heet in 1829 0,7848 ha. Volgens de omrekeningsfactor die in 1812 gebruikt werd, zou het 0,8514 ha moeten zijn geweest!

Het verschil is voortdurend acht procent, wat overeenkomt met het verschil tussen de totale oppervlakte volgens de twee berekeningen van 1812 en van 1829: 51,55 tegenover 47,48 ha. De onwennigheid t.a.v. het nieuwe metrieke stelsel blijkt onder meer ook uit het feit dat men in het pachtcontract de oppervlakten aangeeft in 'bunders, roeden en ellen', terwijl men 'bunders, ares en centiares' bedoelt.

De omrekeningsfactor uit 1812 was veel zuiverder dan die uit 1829. Dat blijkt uit het feit dat we allerlei stukken land uit de opsomming van 1812 qua grootte moeiteloos konden terugvinden in de kadastergegevens van 1832. Misschien kunnen we zeggen dat koper Van der Straten geboft heeft: hij kocht ruim 51 ha voor de prijs van ruim 47 ha! In de kantlijn van

het koopcontract is (later) nog met potlood het aantal gemeten uit 1812 bijgeschreven. Heeft ook Van der Straten zich afgevraagd hoeveel land hij nu eigenlijk bijgekocht had in 1829? Waarschijnlijk wel, want in het pachtcontract van Kodde uit 1825 is de passage opgenomen: '... onder expresse beding van de zijde der verpagters, dat in geval naderhand mogt komen te blijken dat de bovengemelde wei en zaailanden meerder groote bevatten als hier bovenvermeld staat, alsdan van die meerder grootte de verschuldigde pachtsomme te zullen betalen.'

Kodde pachtte 26,53 ha, dus niet al de grond van Duno. Het grote perceel met (later) kad.nr. 32 (10,1 ha) was door de firma Tak nog als bos gehandhaafd. In het koopcontract van 1829 is sprake van 'het niet verpachte ten nombre van twintig bunders drie en negentig roeden en vier en zestig ellen.'

De firma Tak heeft dus het overige gedeelte (waarschijnlijk voornamelijk bos) in eigen beheer geëxploiteerd voor de *houtwinning*. Dat blijkt ook uit een bepaling in het pachtcontract van 1825: 'De pagter is verplicht de behoorlijke plekgrondsopheteilandbinnen de groote vijver te laten voor stapelplaats van het Hout dat op het onverpagte gedeelte van deze Hoffstede groeit en jaarlijks geslagen wordt.' Kodde moest ook 'zorgen dat op het onverpagte gedeelte dezer Hoffstede en Landen geene schade aan het Kaphout, hetzij door Menschen of Beesten geschied.' Hij ontvangt daarvoor een jaarlijkse beloning van vijftien gulden. Vanaf de aankoop door de Van der Stratens in 1829 had de tuinman van Zeeduin, Willem (en later Jan) de Klerk, de taak om op de bossen toe te zien.

Ook in het koopcontract van 1812 was er al sprake van dat 'op het plein van gezegde buitenplaats' hout lag. Het mocht er tot 1 januari 1813 blijven liggen: het was eigendom van diverse particulieren die het gekocht hebben. Waarschijnlijk werd het kaphout toen ook al bij opbod verkocht, zoals dat later nog tot ver in de 20e eeuw het geval was. Er bestaan aankondigingen van deze opbod-verkopen in de Middelburgsche Courant

uit het tweede kwart van de 19e eeuw.

Begin december 1821 schreef de schout van Oostkapelle, Paulus Holle, aan de controleur der directe belastingen in Middelburg, dat hij op 11 december niet naar een vergadering kon komen wegens 'de houtverkoop op de hofstede Duno'. Hij moest daar, waarschijnlijk ambtshalve, bij aanwezig zijn.

(zie kopie; Relatieven burgemeester van Oostkapelle, 1821)

De hoeveelheid bos, aangegeven op de stafkaart uit 1856/58 (Grote Historische Provincie Atlas) is nagenoeg gelijk aan die bij het begin van het kadaster in 1832. Alleen is mogelijk de bomenrij aan de oostkant van de dreef naar Duno (het noordelijke stuk) gerooid en bij het nabije bouwland getrokken. De situatie was ten tijde van de 'Gemeenteatlas van de provincie Zeeland' (door J. Kuyper) uit 1866 niet veranderd.

In 1869/70 voerde de nieuwe eigenaar H.F. Lantsheer een nieuwe terreinindeling in (zie de afschriften van de kadasterstukken). Van het grote bosperceel met kad.nr. 32 in 1832 dat ruim 10 ha groot was, bleef alleen nr. 369 (1,6335 ha) als bos over: het stuk dat nu nog bos is tussen de gracht van Duno en de Dunoweg. Verder werd een deel van de gracht (kad.nr. 34 in 1832) gedempt - aan de binnenzijde ervan.

In de Inkomende en uitgaande stukken van B en W van Oostkapelle vinden we in de tweede helft van de 19e eeuw ook steeds een 'Verslag van den landbouw' over het afgelopen jaar. In 1869 en 1870 vinden we daarin respectievelijk de volgende opmerkingen onder het kopje 'Houtteelt': 'Door het roeijen van bosschen en het niet weder aanplanten vermindert de houtteelt. (...) De bunder bragt (...) / 30- op.' 'Men blijft voortgaan met het roeijen der bosschen en plant niet weder aan, zoodat de houtteelt vermindert.'

In 1877 wordt in het gemeentelijk verslag van de landbouw niets meer ingevuld onder het kopje 'Houtteelt'.

In het pachtcontract van 1825 staan

voorschriften over de wijze waarop de *landbouw* bedreven moet worden op Duno. Wanneer de pachter na zeven jaar niet meer opnieuw zal pachten, is hij verplicht het land als volgt in te zaaien: 'Een derde gedeelte met tarwe, een zevende gedeelte met koolzaad, en de overige landen met erwten en paardeboben, het witteboonland bereid dat daaraan niets te doen valt als de witten boonen in te zetten (...) ook is den pagter verplicht jaarlijks een zevende gedeelte der landen te braken en bij het eindigen der pagt te zorgen dat een zevende gedeelte der landen braak ligt van paarde of witteboon stoppelen.'

Dit voorschrift voor Duno paste bij de eeuwenoude traditie van de 'Zeeuwse tarweteelt', waarvan P. Priester in zijn standaardwerk 'Geschiedenis van de Zeeuwse landbouw, circa 1600-1910' een beschrijving geeft op de blz. 214-228. Volgens een verslag van de Commissie van Landbouw uit 1819, schrijft hij op blz 222, 'was het gebruikelijk dat op de landerijen van grote Walcherse boerderijen de volgende vruchtopvolging werd toegepast: het eerst jaar braak; het tweede jaar koolzaad; het derde jaar tarwe; het vierde jaar erwten; het vijfde jaar tarwe; het zesde jaar paardeboben; het zevende jaar tarwe; het achtste jaar witte bonen.'

Wat betreft *lanen en paden* op het terrein van Duno is, behalve het bovengenoemde over de dreef (in de contracten ook wel 'boerendreef' genoemd) en de 'Kromme laan', nog het volgende op te merken:

- In 1836 liet Samuel Tak te Den Haag bij een notaris vastleggen dat 'het gedeelte weg of rijspoor loopende van het oprijhek van Oud Zeeduin tot aan de dreef of Endweg naar Burgvliet' (dus een deel van de huidige Dunoweg) altijd bezit was geweest van Duno en dus bij de verkoop aan de Van der Straten in 1829 inbegrepen was geweest. Hij verwees mede naar 'oude kaarten' waarop dit zou blijken.

- In 1829 kreeg Van der Straten toestemming om het voetpad te verleggen dat liep van

de Duinweg naar 'den nieuwen weg naar de noordwest en buitenzijde' van het bos van Duno en dat evenwijdig liep aan de 'Kleiweg scheidende de eigendommen van Duino en Burgvliet' van het hek van Burgvliet tot aan Alduin.

- In 1830 meldde Van der Straten aan de gemeente Oostkapelle dat hij van plan was een stuk zandweg aan de noordrand van zijn bezit, in de buurt van Burgvliet, te verleggen. Er is duidelijk verband met de toestemming uit 1829. Mogelijk ging het om het gedeelte van de huidige Dunoweg vanaf het huis van de familie A. Rotte noordwaarts. De zandweg liep voortaan langs een al aanwezige sloot langs het bos van Duno.

- In 1839 nam Van der Straten de bezanding van de weg tussen Burgvliet en de Duinweg op zich, terwijl hij het voetpad dat erlangs lag (op zijn terrein) ophief en dus bij het landbouwperceel (met kad.nr. 42) en het ernaast liggende bosperceel trok.

- Op 11 april 1832 regelden Jonkheer A. van der Straten en Andries Duvekot van Duinhelm onderling en n.a.v. een nauwkeurige kaart van Duinhelm uit 1760, de rechten en eigendommen op het stukje grond waarmee het grote bosperceel met kad.nr. 32 aansloot op de Duinweg. Het lag tussen land van Hendrik Holle en land van Duinhelm (kad.nr. 44) in. Andries Duvekot zwoer op de volgende dag, 12 april 1832, dat hij de overeenkomst zou eerbiedigen en geen rechten op de uitweg van de eigenaren van Duno zal doen gelden.

- Op verzoek van Van der Straten besliste het 'Commissariaat over den straatweg van Serooskerke naar Domburg' in september 1839 dat 'zeker gedeelte bezijden het hek van Zeeduin (van ouds Duino) (...) onbeplant gelaten' zou worden.

- In een brief van burgemeester W.C.M. De Jonge van Ellemeet, tevens eigenaar en bewoner van 'Overduin' aan Van der Straten van 13 maart 1850, wordt er melding van gemaakt dat Van der Straten tevoren in 'het voetpad aan het zoogenaamde hooge dijkje' een 'verlegging' had laten maken zonder gemeentelijke toestemming. De Jonge van

Ellemeet had dat oogluikend toegestaan. Hij was burgemeester sinds 1841. Deze verlegging moet dus tussen 1841 en 1850 plaatsgevonden hebben.

In de gemeentelijke administratie van de wegen en voetpaden in Oostkapelle heet dit voetpad 'de Hooge Pad'. Het is volgens een opgave uit 1840 1685 el lang en 4 à 5 palm (decimeter) breed. Andere namen voor het dijkje zijn anno 2001 in de volksmond nog steeds: 'het laoge diekje' en 'Polders padje'.

3.4.4. Naamsverwisseling met 'Zeeduin'

In de twintigste eeuw wordt de hofstede Duno algemeen 'Zeêduun' genoemd in de volksmond. Soms drukt men het onderscheid met de buitenplaats Zeeduin uit door voor Dunodebenaming 't'OfZeêduun'tegebruiken. Het feit van de gemeenschappelijke eigenaar sinds 1829, maar misschien vooral de naam op de palen van de 'dreef' aan de Noordweg, zijn waarschijnlijk voor deze naamsverwisseling in de volksmond verantwoordelijk.

Al in de 19e eeuw vinden we sporen van deze naamsverwisseling in documenten. In het dokument waarin A. van der Straten in 1832 met A. Duvekot de uitweg van kadasterperceel nr 32 naar de Duinweg regelde, schreef hij zelf 'de hofstede Duijnnoo (thans mede genaamd Zeeduin)'.

In de tiendopgaven, die we elk jaar terugvinden in de Inkomende en Uitgaande Stukken van B en W van Oostkapelle, vinden we de namen van de tiendblokken terug zoals de diverse raadsleden - zij verrichten de telling voor de tiendopgaven - die opschreven. Het zijn dus de namen zoals die op dat moment in Oostkapelle in gebruik waren. Het tiendblok dat vanouds heet 'Brigdamme tiende Eersten Hoek' is waarschijnlijk gelijk aan het oude 'Duno Poorte blok' uit de overlopers van de Polder Walcheren, is 34,03 hectare groot en bestaat waarschijnlijk uit het terrein tussen de dreef van Duno, de Dunoweg en de oude weg (uit de 18e eeuw en daarvoor) van de

Noordweg naar 'Nooitgedacht'.

Als omschrijving voor deze tiendblok wordt in 1850 door het betreffende raadslid genoteerd: 'Daar Zeeduijn en het Groot Middenhof in staat'. Maar in 1864 wordt de Brigdamme tiende (eerste hoek) omschreven als het gebied waarin Groot Middenhof en 'Duino' liggen. Met andere woorden: er is een lange tijd overheen gegaan vóór men te Oostkapelle algemeen 'Zeêduun' als benaming voor de hofstede bij Duno ging aanhouden.

3.4.5. Macht en aanzien rondom 'Duno'

'Alles wat tot de boeren- en de arbeidersstand behoorde, koesterde diepe eerbied 'vò d'Eren van de butens', zo schreef de te Oostkapelle opgegroeide Jan Vader in een tot nu toe onuitgegeven handschrift, dat berust bij de weduwe van J. Roose Wzn te Koudekerke. Het beschrijft het leven in dorpen als Oostkapelle in de jaren 1840, '50 en '60.

Vader vervolgt: 'Och neen, niet voor hun rijk bezit aan geld en goed, ook al zou men dit van de meestal hebberige Walcherse plattelander allicht geloven. Neen, die achting en eerbied gold veel meer de stand, de hoge plaats, die 'Meneer van 't Uus' op de maatschappelijke ladder innam, dan zijn kapitaal.' (onderstreping in de oorspronkelijke tekst).

Diverse anecdotes bevestigen dat deze situatie nog tot ver in de 20e eeuw voortduurde. Een van de meest frappante verhalen werd me in 1984 of '85 verteld door Adriana van Schagen (geboren rond 1895), de vrouw van winkelier Frans Annot. Zij vertelde dat ze, wanneer ze als kind naar het herenhuis Zeeduin werd gestuurd met een rekening van timmerwerk (haar vader was timmerman-aannemer), door haar moeder als volgt geïnstrueerd werd: 'As mevrouw op 't bordes staet as je weggaet, dan moe je de trappen achteruut afgae, 'oor!' De 'heren' en 'mevrouwen' van de buitenplaatsen kregen dus een koninklijke behandeling.

Het schijnt dat deze bijzondere status ook enigszins afstraalde op de pachthoeve

'Zeeduin' oftewel 'Duno'. Daarover zijn enkele anecdotes in omloop - maar zij kunnen in feite evengoed betrekking hebben op de ongekende macht die de aristocratische boerenfamilies in heel Zeeland tot ongeveer 1935 overal uitoefenden. Vergelijkbare verhalen zijn er over andere boerderijen en boerenwerkgevers. Eén ervan, uit mondelinge overlevering bekend en teruggaand op de jaren 1850, gaat bijvoorbeeld over de slaafse angst van de arbeiders van de boerderij Overduin voor hun werkgever, boer Kodde.

In elk geval was 'Zeëduun' een hofstede van naam, met een zekere uitstraling. De vier boeren waar in de jaren 1920 op de Middelburgse markt, waar de boeren van Walcheren bijeenkwamen, door de andere boeren naar geluisterd werd (in zaken als lonen, prijzen en werktijden) waren volgens zeggen: De Buck uit de Pekelinge, Maljaars van 'Zeëduun', de boer van de Schorerpolder en de boer uit de Oranjepolder. Zij hadden dus een zeker informeel gezag.

Specifiek over Duno kunnen verder nog twee concrete verhalen over machtsuitoefening genoemd worden:

Willem Zwemer vertelde mij in 1985 een verhaal dat hij gehoord had van Jan Geldof uit Oostkapelle. Rond 1900 werd er met vier man

een schuur gebouwd op de hofstede Zeeduin, dus 'Duno'. Na onderling overleg vroegen de werklui of men in plaats van de gebruikelijke werktijden (van de landarbeiders) 'van zonne toet zonne', voortaan niet tot acht uur 's avonds kon werken. Want zonsondergang viel toen, vóór de invoering van de zomertijd, 's zomers wel eens nà half negen. Het commentaar van Willem Maljaars, voor wie men werkte, was: 'Je doen maar wat je niet laten kunnen.' Maar op de zaterdag van die week, bij het uitbetalen van het loon, werd de losse arbeider die het verzoek onder woorden gebracht had, zonder verder commentaar ontslagen. Voortaan werkten de anderen weer tot zonsondergang.

Het tweede is het verhaal dat hoort bij de omslagfoto van 'Een zekel om geit-eten te snieën'. Dat verhaal gaat als volgt: J. Maljaars gaf in 1932 zijn vier arbeiders de keuze tussen het accepteren van het verlaagde winterloon à / 9- per week, of het handhaven van het geldende loon van / 12- waarbij dan één van hen ontslagen zou worden. Uiteraard en zoals M. ook wel verwacht zal hebben, kozen de arbeiders voor het eerste. De loonsverlaging was door de Oostkappelse boeren eenzijdig opgelegd als reactie op de economische crisis. Zij hadden erover vergaderd in café 'Internationaal' bij J. Goeman. Arbeiders die aan de zijdeur de vergadering afgeluisterd

Fig. 17 Luchtfoto van het Hof Duno uit 1974. Bron: SCEZ

hadden, wisten dat er kleinere boeren waren, die gepleit hadden voor een minder rigoureuze loonsverlaging. Juist de groten hadden de verlaging tot / 9- doorgedreven.

In tegenstelling tot wat ik eerder beweerde, heeft de anecdote in het artikel van de literator J.C. van Schagen over de Oud-Walcherse 'Geerse's mentaliteit' ('Van de Geerse's; Zeeuws Tijdschrift, jrg II, 1951, nr 1, p.1-13) over het verplaatsen van de koppen van de palen van een toegangshek van een buitenplaats, zich niet afgespeeld bij 'de Zeeduinse poorte'. De anecdote gaat erover hoe de arbeider die het gelukte om met zijn lichaamskracht de paalkoppen opgetild te krijgen, op last van de opdrachtgever ontslagen werd, die bang was voor 'opstandigheid' van zo'n sterke arbeider (zie kopie). Er is geen sprake van omdraaien van de koppen van de palen, maar van het van plaats verwisselen van de beelden die op een zuiltje stonden. Bovendien valt uit het vervolg van het verhaal van Van Schagen op te maken dat het om een Sprenger ging, tevens voorzitter van het Walcherse polderbestuur.

De betreffende buitenplaats moet dus Duinbeek of Berkenbosch geweest zijn.

Bijlage

Gevonden data van sloop en nieuwbouw buitenplaats 'Zeeduin'

Elk gemeentebestuur was vanaf 1840 verplicht om alle 'veranderingen van grondeigendom' in de gemeente te melden aan het kadaster. Een keer per jaar, vanaf de jaren 1860 twee keer per jaar, werd daarom een soort tabel met daarin sloop en nieuwbouw naar het kadaster opgestuurd. Deze zijn voor de meeste jaren na 1840 terug te vinden in de inkomende en uitgaande stukken van B en W van Oostkapelle. Men meldt aan het begin van het kalenderjaar elke nieuwbouw en sloop van het voorgaande jaar.

Aangaande bouw en/of sloop op de lokatie 'Duno' werd niets gevonden tot en met 1870. Waarschijnlijk is de schuur dus na die tijd gebouwd (na het slopen van de oude schuur). Volgens Adr. Maljaars van 'Klein Zeeduin' is de schuur van 'Duno' gebouwd (kort) ná die van 'Klein Zeeduin', die in 1868 of 1869 gebouwd werd. In de 'Kadastrale legger', in de lijst der eigenaren te Oostkapelle, het tweede deel, wordt ten tijde van de successie van de weduwe Van der Straten - Leidekker de Bruin, een 'bijbouw' gemeld op kad.nr. 35, dus op Duno. Dit is mogelijk de verbouwing van het boerenwoonhuis.

In 1868 wordt in sectie A nr 32 de nieuwbouw van een huis gemeld voor H.F. Lantsheer. A 32 is het grote bosperceel om Duno heen - Duno zelf heeft andere kad.nrs - en dat betekent dus dat in het jaar 1867 het huis aan de Dunoweg gebouwd is, waarin in het laatst van de 20e eeuw de familie A. Rotte woonde (zie kopie). Dit huis heeft vanaf 1869 kad.nr. 367 (categorie 'huis en erf') en was voordien inderdaad onderdeel van kad.nr. 32. Op de lokatie 'Zeeduin' wordt door de gemeente aan het kadaster tenminste vier maal een sloop gemeld: twee maal in 1877, eenmaal in 1879 en eenmaal in 1898. De sloop gemeld in 1877 (die dus in 1876 heeft plaatsgevonden) wordt aangegeven voor kad.nr. A 345 (zie kopie).

In 1867 wordt in sectie A nr 69 gemeld: 'bijbouwen van eene kamer' door H.F. Lantsheer (zie kopie).

Verder wordt er voor Zeeduin nieuwbouw gemeld in 1879 en in 1885. Vergelijking met de kadastrale gegevens levert op dat de nieuwbouw in 1885 'huis, stal en koetshuis' betreft op perceelnr A 145.

4. De tuin- en parkgeschiedenis van Duno

R.H.M. van Immerseel (Stichting in Arcadië)

Inleiding

In het kader van het project Verborgen Buitens op Walcheren is een aantal voormalige buitenplaatsterreinen geselecteerd waarvoor historisch onderzoek wordt verricht. Dit historisch onderzoek vormt mede de basis voor maatregelen om het verborgen buiten weer beter zichtbaar te maken.

Landschapsbeheer Zeeland heeft Stichting In Arcadië gevraagd het onderzoek naar de ontwikkelingsgeschiedenis van de voormalige buitenplaats Duno aan de Dunoweg in Oostkapelle te verrichten. Het terrein van Duno is deels beschermd als onderdeel van het rijksmonument de complex historische buitenplaats Zeeduin (fig. 20).

Fig.19 Ornament uit circa 1700-1750 in Lodewijk XIV-stijl dat mogelijk deel van de aanleg van Hof Duno zal hebben uitgemaakt. Foto auteur, maart 2011.

Fig.18 Uitsnede uit de Kaart van de ambachtsheerlijkheid van Oostkapelle, omstreeks 1600. Centraal de door een gracht omgeven huisplaats van Duno.

Legenda 1. Hoge Dijkje; 2. Dunoweg; 3. De huisplaats van Duinhelm. H.U.A., archief Des Tombe.

4.1 De 16e eeuw

Duno wordt voor het eerst vermeld in de 13e en 14e eeuw als "stenen huis" met een in het oogspringend poortgebouw. In een transportakte uit 1581 wordt het Hof Duno genoemd als "een huijs met zijne schuijre hofstede en[de] bomgaert van Duijnhoo tsamen groot met zijn graften vijf gemeten XCI r[hoeden]".¹ De eerste afbeelding waarop het Hof Duno staat weergegeven is de kaart van de ambachtsheerlijkheid van Oostkapelle uit circa 1600 (fig.18). Deze schetsmatige kaart komt grotendeels overeen met de beschrijving uit 1581, alleen de gracht is niet weergegeven. Op deze kaart is het erf met zijn bebouwing weergegeven. Op het erf zijn drie gebouwen zichtbaar die in een U-vorm aan een voorplein staan. Aan de zuidzijde is het herenhuis ("huijs") zichtbaar. Recht hier tegenover de boerenwoning ("hofstede"). Aan de westzijde staat een grote schuur ("schuijre") ingetekend. De entree naar het eiland bevindt zich aan de oostzijde en komt uit op de (voorloper van de) Dunoweg. Aan de oostzijde is tevens het Hoge Dijkje weergegeven. Ten noorden van de bebouwing staan bomen ingetekend, dit zal de in 1581 genoemde boomgaard betreffen.

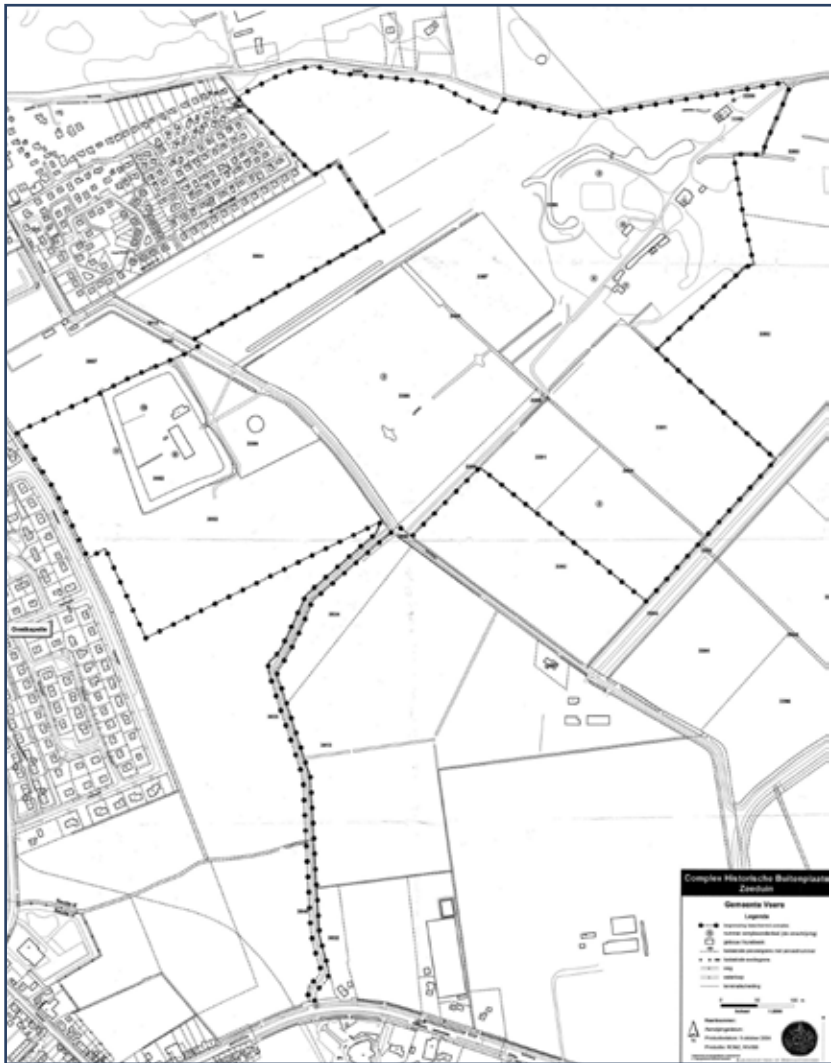

Fig.20 Kaart met de officiële omgrenzing (de “bolletjeslijn”) van het rijksmonument complex historische buitenplaats Zeeduin waar een deel van de voormalige buitenplaats Duno onder valt.

4.2 De 17e eeuw

Het eerstvolgende kaartbeeld waarop Hof Duno staat weergegeven is Christoffel Bernards *Kaarte van het Eyland Walcheren de anno 1641* (fig. 21). Hierop is voor het eerst de in 1581 al genoemde omgrachting zichtbaar. De gracht is aan de noordzijde gebogen en heeft aan de zuidzijde een knik. De bebouwing geeft alleen het herenhuis in de zuidoostelijke hoek weer en de hier recht tegenover gelegen boerenwoning. Opvallend is de loop van de Dunoweg die vanaf de richting van Oostkapelle met een haakse bocht naar het Hof Duno voert en niet in noordelijke richting doorloopt. Hoewel niet zichtbaar op de kaart is de entree naar het huiseiland hier gemarkeerd door twee hekpalen die volgens het opschrift uit 1629 stammen (fig. 22).

Vanaf Duno in noordelijke richting lijkt de Dunoweg opgeheven en is alleen als een lijntje weergegeven. Dit komt overeen met een notariële verklaring van Gillis Wondergem uit 1658. Wondergem verklaart dan, op 49-jarige leeftijd, dat Hof Duno eertijds aan een kapitein Jan de Looy toebehoorde en dat deze de weg tussen Duno en een nabijgelegen hofstede als algemene passage voor wagens had afgesloten.² De 60-jarige Willem Pietersen verklaarde in 1658 hierover *“dat over veertich en meer jaren ten tijden dat alle de landerijen voor desen aen Duynho gehoort hebbende, doemaels een capitein Loij alleen toecomende tusschen Duijnho voornoemt en de wesen van Mevrouw Colve zaliger [vermoedelijk Burgvliet]”*.³

Op de kaart van Bernards is wederom de beplanting op het huiseiland zichtbaar. Duidelijker dan op de kaart van de ambachtsheerlijkheid uit circa 1600 is nu ten oosten van Hof Duno tussen de gracht en de Dunoweg een grote boomgaard zichtbaar. Opvallend is het langgerekte rechthoekige perceel

onder het woord *“Duijnloo”*. Dit lijkt een vijver maar ligt op de plek van het Hoge Dijkje. De blauwe kleur is in feite verkleurd groen. De *Comitatus Zelandia*, bekend onder de naam Visscher-Romankaart, door Nicolaas Visscher en Zacharius Roman bevestigt dat het hier inderdaad het Hoge Dijkje betreft (fig. 23). Uit deze kaart blijkt tevens dat de Dunoweg na de dood van Jan de Looy inmiddels weer als doorgaande weg in gebruik is genomen.

Op een latere versie van de Visscher-Romankaart uit 1681 blijkt het Hoge Dijkje inmiddels van een laanbeplanting is voorzien en doorgetrokken is tot aan de Vroonweg (fig. 24). De beplanting komt verder overeen met de kaart van Bernards uit 1641. Een toevoeging in 1681 is de boomsingel aan de buitenzijde van de noord- en westzijde van de gracht. De bebouwing is door Visscher en Roman sjablonematig aangegeven. Zowel in 1650 als in 1681 maakt de weergave van het huis duidelijk dat het hier om een aanzienlijk huis ging maar valt er voor situering en vorm niets uit af te leiden.

Op de Visscher-Romankaart uit 1681 staat

Fig.21 *Kaarte van het Eyland Walcheren de anno 1641* door Christoffel Bernards. Kopie door D.W.C. en of A. Hattinga. Zeeuws Archief, Atlas Hattinga (toegang 293), inv.nr. 13.

Fig.22 De twee hekpalen aan de gracht die volgens het opschrift uit 1629 stammen. Foto richting de Dunoweg. Foto auteur, maart 2011.

ten noorden van Hof Duno de naam "Hubert" ingetekend bij de buitenplaats Burgvliet. Dit verwijst naar de buitenplaats Burgvliet die in bezit was van Pieter de Huijbert (1622-1697), heer van Burgh en raadpensionaris van Zeeland in de periode 1664-1687.⁴ De Huijbert bezat naast Burgvliet tevens het Hof Duno.

Vermoedelijk nog onder het bezit van De Huijbert zal de Dunoweg ten noorden van Hof Duno verlegd zijn naar zijn huidige loop. Op de Visscher-Romankaart uit 1681 (fig. 24) staat deze

nog op de oorspronkelijk plek weergegeven, de Hattingakaart uit 1750 (fig. 25) geeft de verlegde weg weer die de uitbreiding van Burgvliet in de zuidoosthoek mogelijk maakte.

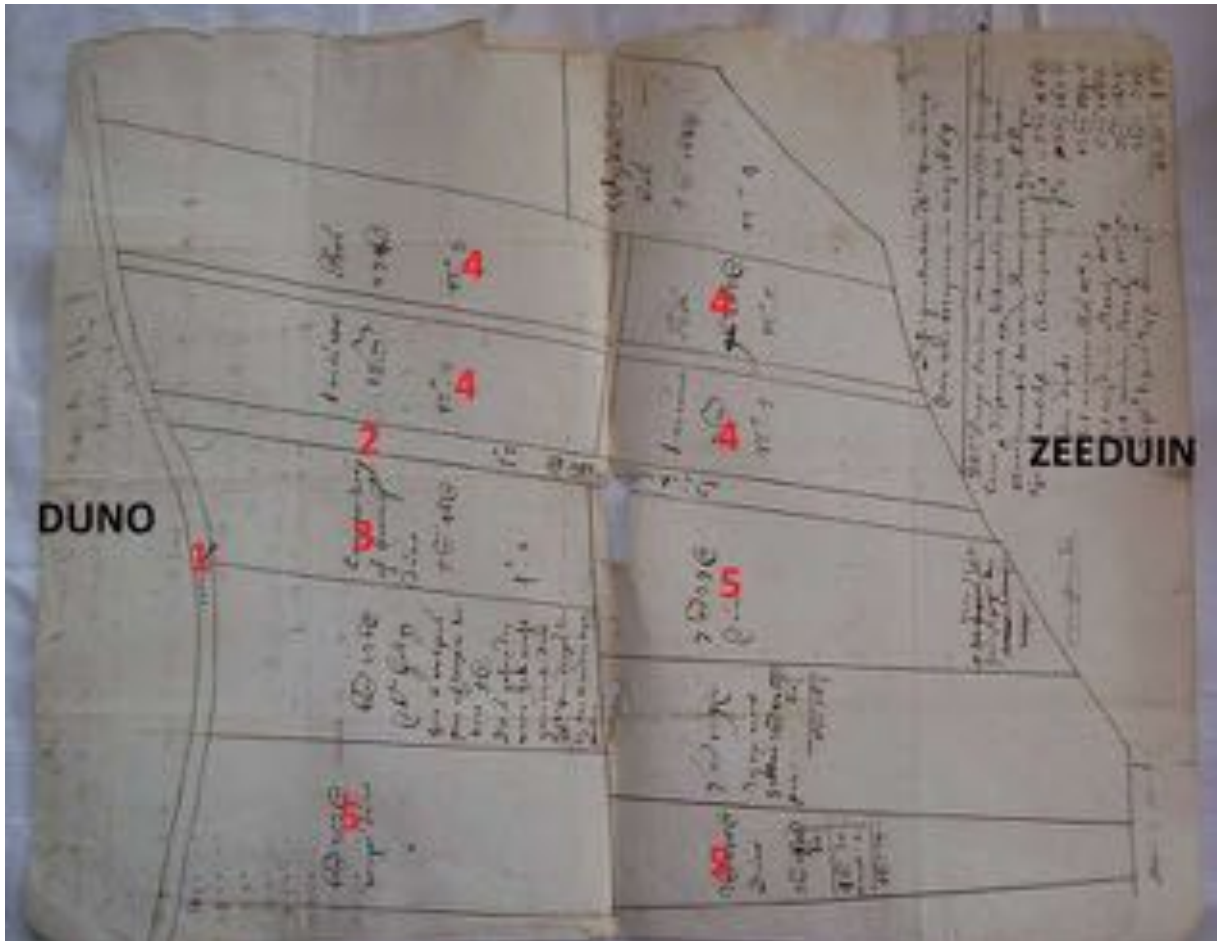
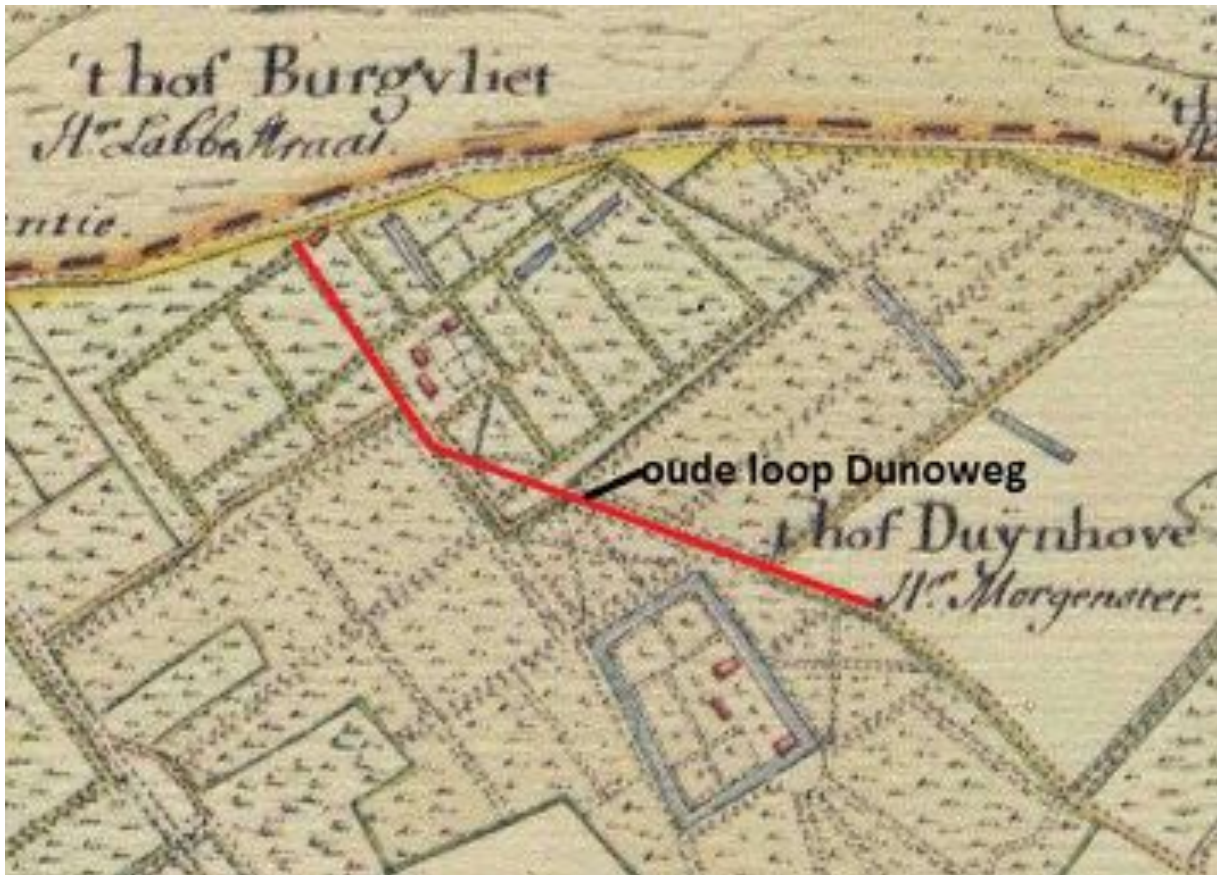
Een kaart uit 1689 (fig. 26) geeft het grondbezit weer van het terrein tussen de Dunoweg en Zeeduin. Links van het Hogedijkje betreft het perceel waar op de Hattingakaart de tekst "*t hof Duijnhove Mr. Morgenster*" staat geschreven. In 1689 was dit gebied grotendeels in bezit van Duno

Fig.23 Uitsnede uit de *Comitatus Zelandiae* door Nicolaas Visscher en Zacharius Roman, 1650

Fig.24 Uitsnede uit de *Comitatus Zelandiae* door Nicolaas Visscher en Zacharius Roman, bijgewerkte latere druk uit 1681.

en betrof voornamelijk weidegrond. Alleen het perceel op de hoek Dunoweg en Hogedijkje heeft als naam *"de conijnenweij of boomgaard"*. Gezien de naam betrof dit mogelijk een boomgaard. Het door een kruis in vier percelen verdeelde terrein rechts van het Hogedijkje behoorden in 1689 toe aan de heer Charles Philips van Dorp. Volgens het opschrift betrof het hier *"tnieuwe bos"*. In 1761 zouden deze percelen door koop bij Duno komen (zie hoofdstuk 3).

Bijzonder is een ornament uit omstreeks 1700 dat er op wijst dat Duno destijds al een siertuin zal hebben gekend (zie fig. 17).²⁸

4.3 De 18e eeuw

Burgvliet geraakte door verkoop in 1732 uiteindelijk uit handen van de familie De Huijbert. Deze buitenplaats werd aangekocht door Pieter de Labistrate.⁵ Zestien jaar later, in 1748 verkochten

de nazaten van David de Huijbert het Hof Duno. In het schepenregister van Oostkapelle wordt het goed omschreven als de *"hofstede genaamt Duno (...) den number van een hondert en drij en veertiggemeten 108 ½ roede zoo weij als zaeijland, bosschen, boomgaardt, moestuijn, vijvers met zijn heerenhuijs, boerewooning, schuere en stallinge"*.⁶ Als verkopers traden op de Middelburgse raad en schepen Cornelis Boddaert gehuwd met Jacoba de Huijbert, een kleindochter van bovengenoemde Pieter. Koper van de Hof Duno met *"zijn heeren, Boere en tuijnmanswoninge Midsgaders Annexe en Onderhoorige Plantagie, weij en zaeijlanden"* was Hermanus Morgenster.

De aanleg van het Hof Duno zoals weergegeven op de Hattingakaart uit 1753 (fig. 27) zal grotendeels van voor de aankoop door Morgenster stammen. De aanleg van Hof Duno rond 1753 was zeer uitgebreid. Op het huseiland zijn het herenhuis in de zuidoosthoek, de tegenoverliggende boerenwoning annex tuinmanswoning en de

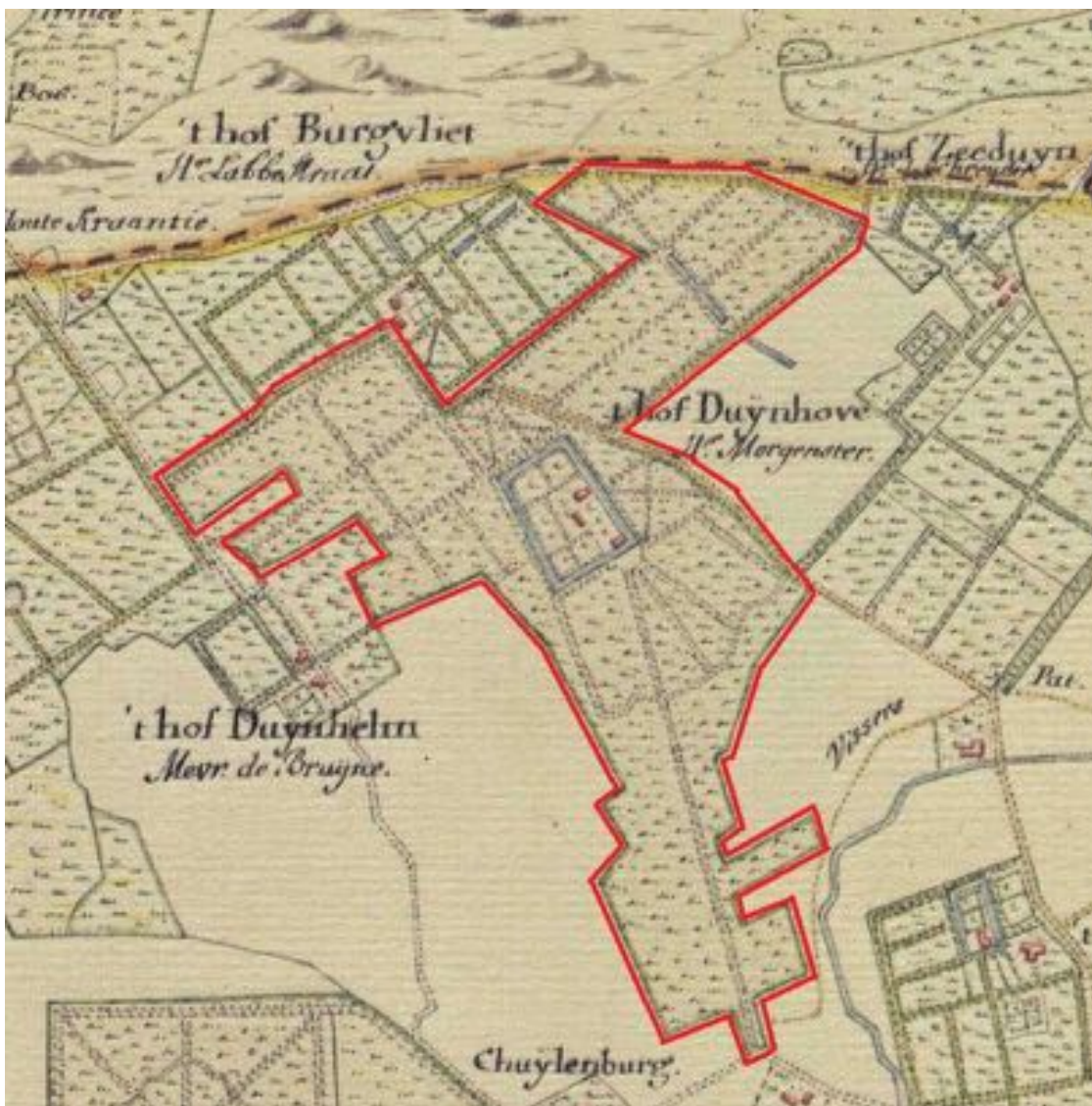

Fig.27 Kaart van het eiland Walcheren door D.C.W. Hattinga en A. Hattinga, 1753. In rood de omgrenzing van het bezit van Hof Duno

Fig.28 Toegangshek Zeeduin / Duno aan de Noordweg uit het midden van de 18e eeuw

schuur annex stalling afgebeeld. Opvallend is dat het huis niet centraal op het huiseiland ligt maar excentrisch is gelegen in de zuidoosthoek. Het huiseiland is door paden ingedeeld in perken. Hier zullen de moes- en siertuinen hebben gelegen. De gracht betreft in tegenstelling tot de 17e-eeuwse kaartbeelden nu een vrijwel zuivere trapezium waarbij de noordelijke en zuidelijke zijde blijkbaar tussen 1681 en 1753 zijn gereguleerd.

Aan de zuidzijde van Duno op de zuidoostelijke hoek, daar waar het huis staat, bevindt zich een zogenaamd "patte d'oie" of ganzenvoet van lanen vanaf een halfcirkelvormig plein. De meest westelijke laan voert naar de Noordweg en is de hoofdentree. Gezien de lengte en importantie van deze laan mag verwacht worden dat het toegangshek aan de Noordweg gelijktijdig met de aanleg van de laan tot stand is gekomen.

Het toegangshek aan de Noordweg (fig. 28) bestaat uit twee hardstenen hekpijlers met eenvoudig basement, architraaf, fries en kroonlijst. De pijlers

hebben inspringende hoeken en zijn bekroond door twee ronde natuurstenen siervazen met deksel op een parallellogram voetstuk. De voor- en achterzijden van de pijlers zijn behandeld als vlakke verdiepte panelen met een geprofileerde omlijsting, aan onder- en bovenzijde voorzien van rocaillmotieven. De zijkanten van de pijlers hebben een rusticamotief. Van het oorspronkelijke hekwerk resteren de vaste, smeedijzeren zijhekken. In het fries van de linker en de rechter pijler was aan de wegzijde oorspronkelijk "THOF" en "DUYNO" uitgehakt (fig. 29). De pilaren hebben een parallellogramme vorm. Hiermee werd gemaskeerd dat de hoek tussen dreef en Noordweg niet exact haaks was.

De twee patte d'oielanen ten oosten van de oprijlaan blijven op de Hattingakaart binnen de aanleg. Mogelijk was de middelste laan evenwel gericht op de buitenplaats Groot Middenhof. Een pad, waarvan de vormgeving gebaseerd lijkt op een schelpmotief, verbindt de lanen van de patte d'oie en takt aan op enkele andere lanen. Aan de oostzijde van het huiseiland bevindt zich de entree vanaf de Dunoweg. Aan de zuidzijde hiervan ligt een bosje met een x-vormig padenstelsel. Aan de noordzijde van het huiseiland bevindt zich een tweede patte d'oie waarvan de meest oostelijke laan evenwijdig aan de Dunoweg ligt. Dit is tegenwoordig een wekje dat nog steeds de naam "starrebos" heeft. De beide buitenlanen van de patte d'oie zijn uitgelijnd op de hoeken van de gracht. Hoewel op de Hattingakaart de middenlaan als zichtas bij de gracht stopt, blijkt uit een latere kaart dat deze als centrale as op het huiseiland werd voortgezet. Verder geeft Hattinga een sprink bij het Visserspaadje aan de oostzijde van Duno weer afbuigend naar de Noordweg zonder dat deze de oprijlaan van Duno kruist, zoals later op

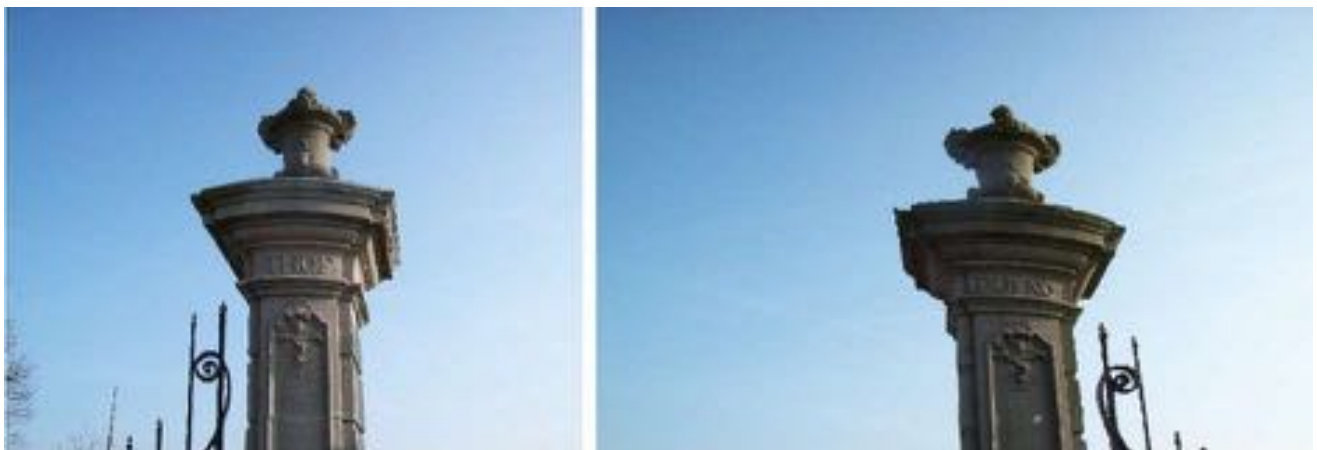

Fig.29 De friezen van het hek met de tekst "THOF" en "DUYNO". Foto auteur, maart 2011

kaartbeelden, tot op heden, wel het geval is. Het betreft de meest noordelijke verbinding tussen de Noord- en Oostwatering.

Op 1 januari 1753 verzocht Hermanus Morgenster aan schout en schepenen van Oostkapelle om het voetpad dat vanaf de Duinweg over het land van de weduwe De Bruijn, bij de buitenplaats Duinhelm, en vervolgens door het park van Morgenster en langs de gracht van het Hof Duno naar het "*Leendijkje*" (het Hoge Dijkje) voerde naar "*elders te mogen verleggen*". Deze weduwe de Bruijn is -naar alle waarschijnlijkheid- de overgrootmoeder van Cornelia Martha Leijdecker de Bruijn die in 1829 Duno kocht. Hermanus Morgenster kreeg toestemming en het voetpad werd verlegd "*langs heen de plantages van de weduwe De Bruijn, vervolgens oost op door de Noorddreef (Dunoweg) van de plantage van Morgenster tot op het Leendijkje*". Door deze wegverlegging gelukte het Morgenster en de weduwe De Bruijn om de openbare voetpaden te verleggen naar de rand van hun parken in plaats van over hun grondgebied.

In 1761 kocht Morgenster nog een perceel bos voor ruim 34 ponden Vlaams.⁷ Dit betrof waarschijnlijk het "*nieuwe bos*" dat in 1689 nog aan Charles Philips van Dorp toebehoorde (zie fig. 26) en waar op de Hattingakaart de tekst "*'t hof Duijnhove Mr. Morgenster*" staat geschreven. Deze percelen blijkt in 1771 tot het grondbezit van Duno te behoren. Op 19 februari 1767 verkocht Morgenster Duno aan de Middelburgse koopman Joseph de Moor Grymalla "*met deszelfs Heeren huisinge, boerewooninge, schuur, stallingen en verderen timmers (...)*".⁸ Uit de verkoopakte blijkt dat Morgenster het opgaande hout op de "*Olme sinkeling staande aan het hekken van de gemelde buitenplaats*" buiten de verkoop hield.⁹ Hieruit blijkt dat de singel om de gracht uit olmen (iepen) bestond.

In advertenties wordt in de periode november 1766 - november 1768 opvallend veel opgaand hout verkocht op Duno. Zo kondigt de Middelburgsche Courant op 11 november 1766 de verkoop aan van "*200 opgaande Olme en Abeele Boomen, 200 Willige Tronken met het Kaphout daarop*" naast het vijfjarige hakhout van "*20 à 21 Gemeten Essen-, Else- en Olmen-Kaphout; eenige Olmen-, Esse- en Willige Kanten en circa 4000 drooge Olme en Willige mustert [= takkenbossen]*".¹⁰ In november 1767 betreft "*2 à 300 Olme en Essen Boomen, waaronder verscheide zeer zwaar en*

hoog van Stam, bekwaam voor Wagenmakers en ander Werk".¹¹ Een jaar later, in november 1768 wordt verkocht "*100 Swaare Olme- en Esse-Boomen, bekwaam voor Werkhout, ook nog 200 à 300 Willige-Tronken met het Kaphout daarop*".¹² Vermoedelijk had men al eerder overeenstemming bereikt over de verkoop en ging De Moor Grymalla voortvarend aan de slag.

In 1771 liet Joseph Grymalla de Moor door M. Sneevlied een opmeting maken van het hof Duno "*met zijn plantage en der zelve wij- en zaailanden*". Het betreft hier geen ontwerp maar een kartering van de bestaande situatie. Wanneer we de oppervlakte vergelijken met het grondbezit op de Hattingakaart blijkt Duno te zijn uitgebreid tot over de Dunoweg en het in 1761 nieuwe bos te omvatten.

Ten oosten van de grote oprijlaan richting de Noordweg is het grondgebied tussen 1753 en 1771 iets verkleind. Dit zal alles te maken hebben gehad met de uitbreiding van de buitenplaats Groot Middenhof naast Duno. Na de aankoop van Middenhof in 1753 door Cornelis van den Helm Boddaert breidde hij deze buitenplaats aanzienlijk uit. Voor deze uitbreiding vroeg Van den Helm Boddaert de dijkgraaf en gezworenen van de polder Walcheren toestemming om de weg en sprinken die, zoals zichtbaar op Hattingakaart, over Groot Middenhof liepen te verleggen naar de oostzijde van deze buitenplaats.¹³ De nieuwe sprink die op Duno de grote laan kruist is voor het eerst weergegeven op de kaart uit 1771. De sprink komt uit westelijke richting en maakt na de kruising met de oprijlaan een opvallende haakse bocht in zuidelijke en loopt als kavelsloot langs de grens tussen Duno en groot Middenhof verder richting de Noordweg.

Uit de kaart valt helaas de beplanting niet af te leiden maar het in lichtgroen weergegeven terrein zal grotendeels uit aanleg hebben bestaan doorsneden met paden en lanen die bruin zijn ingetekend. Aan de noordzijde is de percelering kleinmazig en bestaat vermoedelijk uit langgerekte rechthoekige stroken hakhout die in een vijf of zevenjarige cyclus werden gekapt. De donker gekleurde percelen langs de westzijde van de oprijlaan betreffen vermoedelijk weide of bouwland. De aanleg met paden en lanen beperkt zich voornamelijk tot rond het huiseiland en bestaat uit een assenstelsel dat de verschillende delen met elkaar verbindt waarbij een aantal assen tot op het huiseiland wordt doorgezet. Opvallend verschil tussen 1753 en 1771 is de ganzenvoet

Fig.30 Afb. M. Sneevlied, "t Hof Duyno", gedateerd 6 april 1771. Zeeuws Archief, aanwinsten 0685.

Fig.31 De kom of ronde vijver. Foto auteur, maart 2011.

Fig.32 De patte d'oie voor de brug met centraal de laan richting de Dunoweg. Het rechterpad voert naar de kom. Het linkerpad voert naar het Hoge Dijkje en de Slinger. Foto auteur, maart 2011.

aan de zuidzijde van het huiseiland. Dominant en imposant in de aanleg is nog steeds de oprijlaan vanaf de Noordweg die gericht is op het herenhuis. Deze laan is echter niet meer de westelijke laan van de patte 'd' oie maar is de centrale laan geworden. De laan gericht op Groot Middenhof is verdwenen. Aan de westelijke zijde is een nieuwe laan aangelegd, vermoedelijk gericht op het Huis te Oostkapelle. Ook het gebogen pad dat de lanen kruist lijkt te zijn verlegd. Ten oosten van het huis is de aanleg voorzien van een grote ronde vijver die het hart vorm van een sterrenbosket (fig. 31). Deze vijver is in oorsprong een oude weel die ontstaan bij een dijkdoorbraak in de periode vóór 1200 zoals Jan Zwemer overtuigend beschreef in *De Middelburgsche & Veerse Bode* van 3 september 2008. De noord-zuid gericht laan sluit aan op het bovengenoemde gebogen pad. Bij de entree tot het huiseiland is eveneens een patte d'oe gemaakt waarbij de meest noordelijke laan nieuw is (fig. 32). Deze verfraaiingen zullen direct na de aankoop gerealiseerd zijn en verband houden met de grote houtverkappingen in de periode 1766-1768.

Wanneer we naar de aanleg op het huiseiland kijken komt deze grotendeels overeen met de Hattingakaart maar is veel nauwkeuriger en gedetailleerder weergegeven.

Voor wat betreft de bebouwing zijn de stenen opstallen, het huis en de boerenwoning, in rood weergegeven. De houten schuur is wit weergegeven. Zowel bij het herenhuis als de schuur heeft aan de westzijde een donkerblauw vlak weergegeven. Dit betreft geen vijverpartij, de kleur wijkt duidelijk af van het blauw van de gracht en de ronde vijver aan de oostzijde. In het blauwe vlak bij het herenhuis is nog een klein rood vierkant weergegeven. Mogelijk betreffen de blauwe vlakken aan- of bijbouwen in hout. Het binnenterrein van het huiseiland wordt voor een groot deel in beslag genomen door het grote plein tussen herenhuis, boerenwoning en schuur. De rest kent een indeling in vakken. De middelste laan van de noordelijke patte d'oe wordt over de gracht heen op het huiseiland doorgezet.

Voor de rechthoekige sieraanleg in de zuidwesthoek met een padenkruis en cirkel op het snijpunt van de paden valt op. Het pad en de cirkel liggen in het verlengde van de middenlaan van de noordelijke patte d'oe. Het betreft hier vermoedelijk een combinatie van sier- en moestuin, zoals in deze periode gebruikelijk was. Aardig detail op de kaart is de schutting die aan de noordzijde de tuin begrensd. Hier zal aan de

zuidzijde het leifruit tegenaan hebben gestaan.

4.4 De 19e eeuw

Na de dood van Joseph de Moor Grymalla in 1808 vererft het Hof Duno op zijn weduwe Digna Johanna van der Sloot. Wanneer zij Duno verkoopt in 1812 (fig. 33) is er sprake van de buitenplaats Duino met zijn herenhuis, tuinmanswoning, stal en koetshuis, schuur en verdere opstallen. De aanleg binnen de grachten wordt omschreven als *"aangelegd in een ruim Plein en uitgestrekte Moestuin, omringd van een vischryke Vijver"*. Van de aanleg buiten de grachten (de *"Vischrijke Vijver"*) wordt specifiek genoemd *"een welbeplant Bosch, voorzien van ruime en fraaije Wandelingen (...)"*. Koper is Marinus Tak Samuëlszoon namens de firma *"Marinus Tak en zonen"*.

Tak heeft het buitenhuis laten slopen vóór 1820. In zijn *Beschrijving van Zeeland* uit 1820 noemt Zacharius Paspoort het Hof Duno in zijn lijst van gesloopte buitenplaatsen. Bij de verpachting van Duno in 1825 is er alleen nog sprake van de *"hofstede genaamd Duino (...), huis, schuur en verdere gebouwen"*. Bijzondere vermelding is artikel 14 uit het pachtcontract; *"de pagter is verplicht de behoorlijke plek gronds op het eiland binnen de groote vijver te laten voor stapelplaats van het hout dat op het onverpachte gedeelte van deze hofstede groeit en jaarlijks geslagen wordt"*.¹⁴ De firma Tak was ook verantwoordelijk voor de sloop van het Huis te Oostkapelle na de aankoop in 1805.

In oktober 1829 werd Duno door de firma Gebroeders Tak en Compagnie verkocht aan Cornelia Martha Leydekker de Bruijn, echtgenote van jhr. mr. Adrianus van der Straten van den Hill. Het Duno dat zij kocht was toen verworven tot een boerderij met *"hofstede, bestaande in huizing, schuur, stalling, bakkeet en verdere getimmertens genaamd Duino (...) met de nombre van zevenenveertig bunders, eenenvijftig roeden en zesenzeventig ellen bosch, weij- en zaailanden"*.¹⁵

Een gedetailleerde kaart van hof Duno stamt uit 1832 en betreft het Kadastraal Minuutplan Oostkapelle, sectie A, 1e blad (fig. 34). In feite is dit de vroegst bekende kadastrale opmeting die voor geheel Nederland werd uitgevoerd tussen 1814 en 1832 ten behoeve van de invoering van een uniforme grondbelasting voor het Koninkrijk der Nederlanden. In de in 1832 opgestelde Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel, de kadastrale

legger, staat het grondgebruik per perceel beschreven. Hof Duno is dan net enkele jaren in handen van Cornelia Martha Leydekker de Bruijn. Uit het grondgebruik blijkt dat grote delen van de aanleg zijn omgezet in landbouwgrond en weidegrond. Van de oorspronkelijke bosaanplant resteert alleen nog een schil langs de noordzijde van het huiseiland langs de Dunoweg. Het Kadastraal Minuutplan geeft helaas geen paden weer. Van de lanen is alleen de oprijlaan naar de Noordweg nog herkenbaar. Duidelijk herkenbaar is de nieuwe sprink die aan de zuidzijde de oprijlaan kruist. Op het huiseiland is het herenhuis verdwenen. De tuin met zijn padenkruis met centrale cirkel is omgezet in weiland en vergroot met een deel van het voormalige huisperceel. De rest van huiseiland bestaat uit moestuinen en aan de noordzijde een boomgaard, waarbij de percelering nog identiek is aan de kaart van 1771.

Cornelia bezat, al sinds of voor 1813, de aan de oostzijde aan Duno grenzende buitenplaats Zeeduin. Zeeduin had zij geërfd van haar grootvader mr. Anthony Huysman. In 1819 kocht zij vervolgens Klein Zeeduin. Cornelia's familie woonde op Walcheren, haar echtgenoot, jhr. mr. Adrianus van der Straten van den Hill kwam uit Zuid-Holland. Het echtpaar woonde in Den Haag en bezat in Rijswijk de buitenplaats Huis te Hoorn.

Door de aankoop van Duno, voor 34.000 gulden, kon Zeeduin aanmerkelijk uitgebreid worden. Het echtpaar Van der Straten van den Hill- Leydekker de Bruijn heeft zich intensief bemoeid met Duno. In de periode 1829-1839 komen in archiefstukken diverse keren verleggingen van (openbare) voetpaden aan de rand van het terrein van Duno aan bod ter hoogte van het huidige Dunopark en de Duinweg.

In 1839 werd op verzoek van Van der Straten door het "*Commissariaat over den straatweg van Serooskerke naar Domburg (de Noordweg)*" besloten om de weg tussen het hek van Duno/Zeeduin en Schuilenburg onbeplant te laten. De reden hiervoor is vermoedelijk te vinden in de beschaduwing die dit voor het akkerland zou opleveren.

Het echtpaar woonde in den Haag en had zoals al vermeld een buitenplaats in Rijswijk. In 1838 wordt hun enige zoon, jhr. Campegius Cornelis Anthony

Johannes van der Straten van den Hill, voor het eerst vermeld als inwoner van Middelburg waar hij een huis bezat aan de Lange Noordstraat. In 1838 werd hij directeur van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.¹⁶ In 1839 probeerde W.C.M. de Jonge van Ellemeet, eigenaar van de naastgelegen buitenplaats Overduin, Zeeduin voor een periode van twee jaar te huren van de familie Van der Straten om zo van daaruit opzicht over de werkzaamheden aan zijn nieuwe huis te kunnen voeren. De onderhandelingen mislukten klaarblijkelijk want op 26 april 1839 meldde Campegius dat zijn ouders Zeeduin toch niet willen verhuren.¹⁷ In de periode 1847-1857 wordt hij genoemd als rechter in Middelburg. Het ligt voor de hand dat Campegius van der Straten van den Hill vanaf 1838 Zeeduin als buitenplaats gebruikte. Na 1857 verlaat Campegius van der Straten van den Hill Walcheren en gaat in Rijswijk op Huis te Hoorn te wonen. Zeeduin gebruikt hij als buitenplaats tot zijn dood in 1864.

Tot 1840 kende Zeeduin zijn eigen entree richting de Dunoweg. Via de Dunoweg kwam men ter hoogte van Ipenoord op de Noordweg wat een behoorlijke omweg was zowel richting Middelburg als Oostkapelle. In 1840 werd besloten de oprijlaan over de Dunoweg op het (eigen) grondgebied van Duno door te trekken. Op 26 november 1840 kreeg Adrianus van der Straten van den Hill toestemming van de Polder Walcheren om een heul te leggen over de sprink

Fig.33 Verkoopplakkaat buitenplaats Duino, 1812

Fig.34 Kadastraal Minuut Plan, Oostkapelle, sectie A, 1e blad.

Legenda: geel bouwland; lichtgroen weiland; lichtgroen met stippen boomgaard; dondergroen bos; oranje tuin; rood bebouwing; blauw water. Oorspronkelijke legenda OAT no. 31 bosch; 32 bosch; 32bis bouwland; 33 bouwland; 34 water; 35 huis en erf; 36 weiland; 37 tuin; 38 tuin; 39 boomgaard; 41 weiland; 42 weiland; 46 weiland; 47 weiland; 50 bouwland; 51 bouwland; 52 bouwland; 58 bouwland; 58bis sprink; 59 bouwland; 59bis sprink; 70 bouwland; 71 bouwland; 71bis sprink; 72 dreef als bouwland; 73 bouwland; 73bis sprink; 74 bouwland; 74bis sprink.

*"ter zake eener te leggen nieuwe rijbaan over de hofstede Duno".*¹⁸ Opvallend genoeg werd de oude oprijlaan van Duno hiervoor niet gebruikt maar werd de verlenging, de Voorlaan of Kromme Laan, iets ten oosten hiervan aangelegd op de grens van Duno en Groot Middenhof. Vlak voor de Noordweg sloot de Voorlaan weer aan op de oude laan naar Duno zodat gebruik gemaakt kon worden van het fraaie toegangshek. Hiertoe werden de friezen van het hek gekeerd. De tekst met *"THOF"* en *"DUYNO"* werd aan de achterzijde geplaatst en aan de Noordwegzijde werd in de friezen de tekst *"ZEE"* en *"DUIN"* uitgehakt.

Onder het echtpaar Van der Straten van den Hill-Leydekker de Bruijn of hun zoon Campegius vanaf 1838 heeft het park van Zeeduin een aanleg in landschapsstijl gekregen zoals blijkt uit twee gouaches van Zeeduin uit het midden van de 19e eeuw. Van der Straten liet op Zeeduin in de duinen een belvédère bouwen in de 18e-eeuwse

zichtas op de duinen. H.M. Kesteloo schreef hier in 1936 over: *"een koepel op een van brikken samengesteld kegelvormig onderstuk als "de steenen berg" bekend, doch welk niet door sierlijkheid uitmuntend bouwwerk reeds voor lang is weggeruimd".*¹⁹ De toren moest de indruk wekken een middeleeuwse kasteelruïne te zijn. Alhoewel de belvédère buiten het park in de duinen lag, was de toren desalniettemin een belangrijk onderdeel van het park. Beide gouaches tonen een park in landschappelijke stijl met de kenmerkende kronkelende paden en gebogen vijverlijnen. Opvallend is de afwisseling in de beplanting met naalddhout, en vele bloemperken. Het resterende deel van de aanleg van Duno is detijds bij het park van Zeeduin getrokken en hiermee verbonden. Zo kon men vanaf Zeeduin diverse grote wandelingen maken over eigen terrein. Deze aanpassing zal logischerwijze tussen de aankoop in 1829 en 1840 (de aanleg van de Kromme Laan) hebben plaatsgevonden.

Op de veldminuut van de Topografisch Militaire Kaart (fig. 35) en de nettekening (fig. 36), beide uit 1857, is te zien dat de laan langs de buitenzijde van de grachten aan de westzijde geheel en aan de zuidzijde deels verdwenen is. Aan de westzijde is alleen nog een windsingel zichtbaar. Zowel aan de noordzijde als de oostzijde van het huiseiland voeren slingerpaden door de bossen. Ter hoogte van het Hoge Dijkje en de Kromme Laan sluiten de paden aan op de aanleg van Zeeduin. Aan de noordzijde, waar nu manege Duno ligt, is een slingerpad weergegeven dat in noordelijke richting om twee boomgaarden, tegenwoordig vakantiepark Dunopark, voert. Aan de oostzijde zijn de patte d'oie

Fig.35 Veldminuut van de Topografisch Militaire Kaart blad 48 NW, 1857.

Fig.36 Nettekening van de Topografisch Militaire Kaart blad 48 NW door A.W.H. Nolthenius de Man, 1857.

bij de entree naar het huiseiland en de ronde kom gespaard. In dit bosperceel zijn verder enkele slingerpaden aangelegd die aantakken op de Kromme Laan.

Na het overlijden van Van der Straten van den Hill in 1857 en zijnechtgenote in 1860 vererfd en Duno op hun zoon Campegius van der Straten van den Hill. Uit deze periode zijn een aantal brieven tussen Van der Straten en zijn pachter op Duno, Willem Maljaars, bewaard gebleven. Op 15 oktober 1860 schreef Maljaars *"in het gedeelte tuin op de hofstede Duino dat volgens de huurcedule mij als pagter van dezelve toebehoort, staat een Peereboom en twee appelboomen die door ouderdom als het ware geen vruchten meer geven, dus weinig waarde meer hebben, zou ik UE niet lastig vallen om van UE vriendelijk te verzoeken of ik die boomen zou moogen roeijen, en dan weder met goede vruchtboomen zij appels of peeren ten mijn e kosten in de plaats te zetten even op de zelfde wijs als in dat gedeelte tuin aan de overkant dat UE zelfs gebruikt, ook staan er nog wat Kruisbessen die ook niets waard zijn, dus zou dan alles opridderen en opnieuw planten, dan was het daar veel netter en in 't vervolg meerder waarde hebben"*.²⁰ Uit een brief van 18 december 1860 blijkt dat Maljaars inmiddels toestemming had gekregen om te boomgaard te vernieuwen.²¹ Blijkbaar was de boomgaard (perceel nr. 39 op het Kadastraal Minuutplan) deels in gebruik bij de eigenaar en deels bij de pachter.

In 1864 overleed Van der Straten van den Hill. Zijn bezittingen, waaronder Zeeduin en Duno, werden door de ongehuwde Campegius nagelaten aan zijn studievriend mr. Henri Frederik Lantsheer en diens echtgenote Maria Wilhelmina van

Vollenhoven ieder voor de helft.

Het echtpaar Lantsheer-Vollenhoven liet al snel wijzigingen en belangrijke verbeteringen doorvoeren op Duno. Zo werd in 1866 *"het groote hek aan de straatweg [Noordweg] in orde gebracht"* en een nieuw kippenhok gebouwd.²² In 1867 werden een aantal opstallen gerepareerd, het varkenshok verplaatst, de mestput geheel vernieuwd en als belangrijkste werd *"de nieuwe schuur kant en klaar opgeleverd met bijbehorend straatwerk"*.²³ Het plein voor het grote hek aan de Noordweg en een deel van de oprijlaan werd bestraat. De oprijlaan zelf werd *"bepuind en beplant"*. In 1869 werd een nieuwe boomgaard ingeplant met 24 vruchtbomen op het huiseiland. In 1873 werd het huiseiland *"geheel beklinderd met afval van den straatweg"*, waarbij de oude bestrating van de Noordweg werd hergebruikt.

Uit de tijd na de komst van de familie Lantsheer is een ongedateerde 19e-eeuwse kaart bewaard

Fig. 37 Ongedateerde kaart van Zeeduin en Duno, vermoedelijk omstreeks 1876-1878. De groen ingekleurde vakken op de kaarten betreffen weilanden. Kaart Huisarchief Zeeduin.

Fig. 38 Het arbeidershuisje van Duno aan de Dunoweg, eerste kwart 20e eeuw. Foto Huisarchief Zeeduin.

Fig. 39 Detail van de ongedateerde kaart van Zeeduin en Duno, vermoedelijk omstreeks 1876-1878. De groen ingekleurde vakken op de kaarten betreffen weilanden. Kaart Huisarchief Zeeduin.

gebleven die de aanleg van Zeeduin en Duno weergeeft (fig. 37). De kaart dateert vermoedelijk uit omstreeks 1876-1878. Op de kaart is wel al de grondvorm van het nieuwe, door Van Puffelen in 1876-1878 gebouwde, huis Zeeduin ingetekend maar heeft de vijverpartij bij Zeeduin nog zijn oude vorm. Op de kaart is de oprijlaan naar Duno nog duidelijk aanwezig als de "*Boerenlaan Duino*". Direct ten oosten van deze laan is de Kromme Laan weergegeven als oprijlaan naar Zeeduin.

Wanneer deze kaart vergeleken wordt met de situatie 20 jaar eerder valt op dat de parkaanleg aan de noord- en noordwestzijde van Duno geheel heeft plaatsgemaakt voor weiland. Bijna 8,5 hectare bos werd in 1869-1870 door H.F. Lantsheer gekapt. Tegelijkertijd, volgens een kadastrale wijzigingskaart in 1868, is het arbeidershuisje (fig. 38) aan de Dunoweg gebouwd. Dit huis staat op de kaart in inkt weergegeven als "*arbeiderswoning*", in potlood staat erbij geschreven "*van Burgvliet*". De aanleg aan de oostzijde tussen de huisgracht en de Dunoweg is, inclusief het padenstelsel, minutieus weergegeven (fig. 39). Herkenbaar zijn de 18e-eeuwse elementen; de laan langs de oostelijke gracht, de patte d'oie en de kom. De rechte paden van het uitstralende padenpatroon rond de kom zijn in de slingerpaden hier ter plekke nog herkenbaar. Aan de oostzijde over de Dunoweg heen is de aanleg van Duno middels de "*de Slinger*" en het Hogedijkje verbonden met Zeeduin (fig. 40).

Dat Duno betrokken werd in de aanleg van Zeeduin blijkt uit de bijzondere voorwaarden in de pachtcontracten uit de 2e helft van de 19e eeuw tussen eigenaar A. Lantsheer en pachter W. Maljaars; "*de pachter zal moeten gedogen dat ter verfraaijing van de werf voor de schuur tusschen de mendeuren een vak met laurus cerien coniferen zij en aan den waterkant van den vijver vlak tegenover het woonhuis een vak beplant zij met zoogenaamd pampasgras (gynerium argenteum of diergelijk effeet maken, de gewassen alles met vrijen toegang voor den verpachter of de zijnen, ook met paarden en wagens*".²⁴ De beplanting was bedoeld om de boerenschuur uit het zicht te houden. Voor wat betreft de wegen kreeg de pachter toestemming om als uitwegen 1) de Boerendreef (en de laan langs de oostzijde van de gracht als verlengde hiervan) te gebruiken en 2) de dreef door het bos recht tegenover het eiland naar de Dunoweg.²⁵

Wanneer de situatie op het huiseiland vergeleken wordt met 20 jaar eerder valt direct de versmalde

Fig.40 De aansluiting van de aanleg van Duno op Zeeduin ter hoogte van de Dunoweg. Links het Hoge Dijkje en rechts de Slinger. Foto auteur, maart 2011.

gracht op. De gracht van Duno werd aan de zuidzijde deels versmald. Deze versmalling heeft in 1869-1870 plaatsgevonden. Voor wat betreft de bebouwing zijn de schuur en de boerenwoning schematisch ingetekend. Naast deze opstallen staat in de noordwesthoek een derde pand ingetekend. Volgens het opschrift op de kaart betrof dit het "*Huisje Simon den Hollander*". Het betrof hier een in 1867 gesticht werkmanshuisje met een kleine moestuin.²⁶ Simon den Hollander (1843-1915) werd in 1843 in Aagtekerke geboren en huwde in 1867 in Oostkapelle Maatje de Voogd (1843-1919).²⁷ Hun eerste kind werd in 1867 in Domburg geboren, hun tweede kind in februari 1869 in Oostkapelle. Den Hollander zal knecht zijn geweest bij de boer op Duno. Het pacht dossier van Duno uit 1900 vermeldt nog dat in dat jaar het "*schuurtje S. den Hollander gezet ten prijze van f. 100,-*". Van deze bebouwing, arbeidershuisje en schuur, is tegenwoordig niets meer te vinden in het terrein.

De boerenwoning Duno is in de periode 1877-1879 opgeknapt met restmateriaal uit het gesloopte huis Zeeduin. De pacht dossiers vermelden in 1877 dat de gang van de boerenwoning is belegd met vloerstenen en witte tegeltjes uit Zeeduin. In 1880

werden in de gang "*deuren geplaatst afkomstig van Zeeduin*".

4.5 De 20e eeuw

Op de chromotopografische kaart uit 1912 (fig. 41) blijkt dat het bos met slingerpaden ten zuidoosten van de ronde kom tussen de Kromme Laan en de Boerenlaan tussen circa 1876 en 1912 is omgezet in landbouwgrond.

Een foto (fig. 42) genomen vanaf de oprijlaan vanaf de Dunoweg toont pachter J. Maljaars met zijn knechten. Duidelijk zichtbaar is de beplanting, zoals opgenomen in het pachtcontract uit 1881, die de boerenschuur uit het zicht moest houden. Een luchtfoto uit 1935 (fig. 43) geeft een fraaie momentopname van Duno in dat jaar. Goed zichtbaar is dat het huiseiland grotendeels uit boomgaard bestaat. Alleen aan de noordzijde is een moestuin zichtbaar. Voor wat betreft de bebouwing is de grote landbouwschuur en de boerenwoning herkenbaar. Tussen de mendeuren van de schuur is de beplanting traceerbaar die in 1881 in het pachtcontract is opgenomen. De

Fig.41 Chromotopografische kaart Bonneblad nr. 615, uitgave 1912

gracht is aan de binnen- en buitenzijde door een enkele boomsingel voorzien. Alleen aan de oostzijde bevindt zich nog een laan evenwijdig aan de gracht. De Boerenlaan heeft inmiddels geen laanbeplanting meer maar is nog wel in gebruik als weg.

Een zwarte periode, bij uitstek voor de Walcherse buitenplaatsen, gold het oorlogsjaar 1944. In september 1944 was de bevrijding van Nederland nog in volle gang. Zeeuws-Vlaanderen was bevrijd maar Walcheren vormde een moeilijk te nemen volgende stap. Om een landing op de Walcherse kust minder risicovol te laten zijn, besloten de geallieerden tot het inunderen van het eiland om de Duitse verdediging te ontwrichten. Tussen 3 en 11 oktober werden dijken bij Westkapelle, Vlissingen, Rammekens en Veere met succes gebombardeerd, zodat uiteindelijk Walcheren vrijwel geheel onder water stond. Na de bevrijding kon begonnen worden met het dichten van de dijken. Ondertussen had bijna een jaar lang het zeewater vrij spel. Steden, dorpen, wegen en

waterlopen waren zwaar getroffen en vrijwel alle beplanting ging verloren, zo ook de beplanting van Duno. Het huiseiland zelf hield door zijn iets verhoogde ligging droge voeten. Hier bevinden zich nog een oude 19e-eeuwse linde (fig. 44), mogelijk gezien zijn grootte zelfs ouder, en enkele andere bomen.

Na de inundatie is het parkje met de ronde kom ten oosten van het huiseiland weer opnieuw ingeplant met (voornamelijk) essenhakhout (fig. 45) waarbij het oorspronkelijk 18e-eeuwse en tussen 1829 en 1840 in verlandschappelijke padenpatroon is gehandhaafd. Langs de kom zijn vier platanen (fig. 46) aangeplant waarvan er nu nog drie aanwezig zijn. Langs de gracht zijn destijds, deels, opnieuw windsingels aangeplant (fig. 47).

Na de Tweede Wereldoorlog zijn ten westen van de landbouwschuur enkele nieuwe (paarden) stallen en een nissenhut gebouwd in de periode 1949-1972. Deze ontwikkeling is goed zichtbaar op de opeenvolgende topografische kaarten uit 1949, 1962 en 1972 (fig. 48, fig. 49 en fig. 50).

In 2003-2004 is landbouwgrond ten westen van de Boerenlaan omgevormd naar bos in het kader van de ruilverkaveling. Het laatste deel (noordelijke) deel van de Boerenlaan is bij de ruilverkaveling verdwenen omdat de beide landbouwkavels aan weerszijden van de laan tot één nieuw kavel zijn gemaakt. Het eerste deel vanaf de Noordweg is in deze periode weer voorzien van laanbeplanting. (fig. 51).

Fig.42 De knechten van pachter J. Maljaars (op de achtergrond) poseren in 1926 voor Duno. Duidelijk zichtbaar de beplanting, zoals opgenomen in het pachtcontract, die de boerenschuur uit het zicht moest houden.

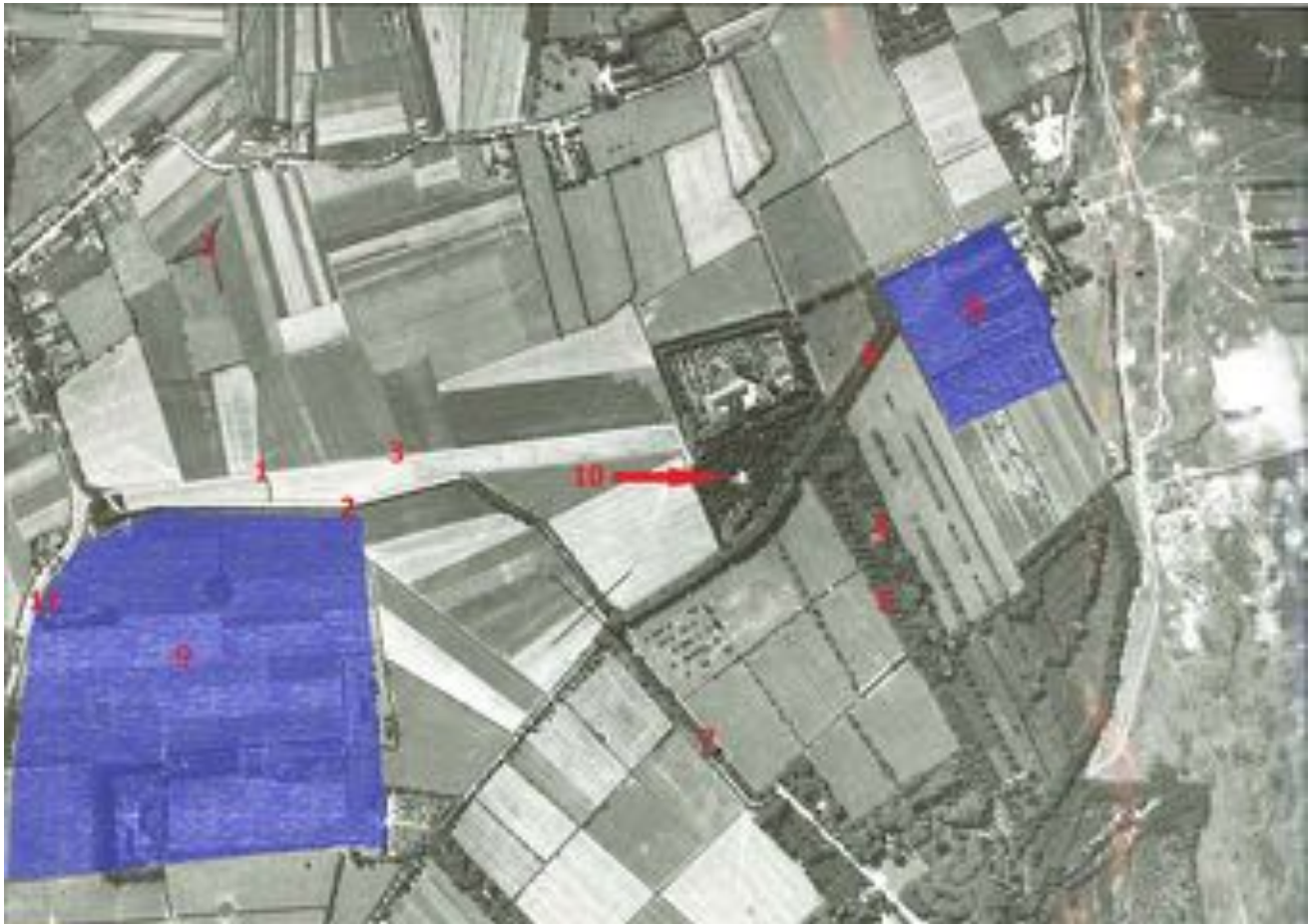

Fig.43 Luchtfoto Duno uit 1935. Legenda 1. Sprink; 2. Kromme laan; 3. Boerenlaan; 4. de Slinger; 5. Hoge Dijkje; 6. Dunoweg; 7. Oprijlaan Zeeduin; 8. vml. Buitenplaats Burgvliet; 9. vml. Buienplaats Groot Middenhof; 10. de kom; 11. Noordweg

4.6 Conclusie

Duno wordt voor het eerst vermeld in de 13e en 14e eeuw als "*stenen huis*" met een in het oogspringend poortgebouw. De gracht zal vermoedelijk ook uit deze periode stammen, maar wordt in 1581 voor het eerst vermeld. De laan naar de Dunoweg en de singel rond de gracht stammen vermoedelijk uit de 16e eeuw. De opzet van het (voormalige) herenhuis, boerenwoning en landbouwschuur rondom een plein stamt ook uit deze periode.

In de 17e eeuw is Duno verder uitgebreid. In de eerste helft van de 18e eeuw kwam Duno tot grote bloei en werd veel landbouwgrond tot hakhoutplantages omgezet waarbij het hakhout tevens deel uitmaakte van de parkaanleg. Vermoedelijk stamt de Boerenlaan met zijn midden 18e-eeuwse hek uit deze periode. Onder Joseph Grymalla de Moor werd Duno in het laatste

kwart van de 18e eeuw verder verfraaid waarbij een aanleg ontstond met meerdere patte d'oie's, en zichtlanen naar het omliggende landschap. In 1812 werd Duno gekocht door de firma Tak. Door deze firma is in of kort na 1812 het herenhuis gesloopt en de aanleg grotendeels omgezet in bouw- en weiland. Sinds 1829 zijn Duno en Zeeduin in handen van dezelfde eigenaar. Hoewel Duno als boerderij werd verpacht, bleef een deel van de aanleg intact en maakt sindsdien onderdeel uit van het park van Zeeduin.

Van alle perioden zijn er belangrijke restanten te vinden op het terrein van Duno waarbij opvalt hoeveel er van de voormalige buitenplaats nog intact is, zoals de huisgracht. Bijzonder is het parkbosje met de ronde kom en zijn 18e-eeuwse, deels verlandschappelijke 19e-eeuwse padenpatroon en patte d'oie.

Buitenplaatsperiode:

Middeleeuwen- 16e eeuw:

Hoge Dijkje (Middeleeuws)
Omgrachting (vóór 1581)
Laan naar de Dunoweg

17e eeuw

Hek aan de gracht, 1627
Natuurstenen tuinornament in renaissancestijl
(vermoedelijk eerste kwart 17e eeuw)
Laan langs de oostzijde van de gracht (?)

18e eeuw

De Boerenlaan (deels)
Hek aan de Noordweg (midden 18e eeuw)
Patte d'oie aan hek bij de gracht (1e helft 18e eeuw)
Parkbosje met padenstelsel en kom (1e helft 18e eeuw, 19e eeuw verlandschappelijkt)
Verlegde sprink (1754)
Boerenwoning

19e eeuw

Beplanting huiseiland (linde mogelijk 18e-eeuws)

Boerderijperiode:

19e eeuw

Landbouwschuur (1867)
boomgaarden

20e eeuw

nissenhut
paardenstallen

Fig.44 De linde op het huiseiland. Foto auteur, maart 2011.

Fig.45 Essenhakhoutstobben in het parkje ten oosten van het huiseiland. Foto auteur, maart 2011.

Fig.46 Een van de platanen langs de kom. Foto auteur, maart 2011. Fig. De laan langs de oostelijke gracht. Foto auteur, maart 2011.

Fig.47 Topografische kaart uit 1949. Bovenste deel kaartblad 42C, onderste deel blad 48A.

Fig.48 Topografische kaart uit 1962. Bovenste deel kaartblad 42C, onderste deel blad 48A. Duidelijk zichtbaar de gevolgen van de inundatie voor de percelenstructuur.

Fig.49 Topografische kaart uit 1972. Bovenste deel kaartblad 42C, onderste deel blad 48A.

Fig.50 Foto vanaf het huiseiland genomen over de voormalige zuidelijke deel van de Boerenlaan. Centraal de heraanplant van de laanbomen in het noordelijke deel van de Boerenlaan. Foto auteur, maart 2011.

Noten bij hoofdstuk 4

- 1 *Van Duinhoofd tot Duno*, 24.
- 2 Huisarchief Zeeduin.
- 3 Huisarchief Zeeduin.
- 4 H.M. Kesteloo, *Oostkapelle in woord en beeld* [herzien en bijgewerkt door J. Geldof Lz.] (Middelburg 1936), 93.
- 5 H.M. Kesteloo, *Oostkapelle in woord en beeld* [herzien en bijgewerkt door J. Geldof Lz.] (Middelburg 1936), 93.
- 6 *Van Duinhoofd tot Duno*, 27.
- 7 Archief Rekenkamer van Zeeland D 69401. De naam van de verkoper wordt niet vermeld.
- 8 Huisarchief Zeeduin.
- 9 Huisarchief Zeeduin, 8.
- 10 *Middelburgsche Courant* van 11 november 1766.
- 11 *Middelburgsche Courant* van 14 november 1766.
- 12 *Middelburgsche Courant* van 20 oktober 1766.
- 13 Huisarchief Zeeduin, toestemming Polder Walcheren aan Cornelis van den Helm Boddaert om de sprinkens en weg te mogen verleggen wegens "*vergrootinge van zijn buitenplaats*", d.d. 11-4-1754.
- 14 Huisarchief Zeeduin, Pachtcontract 1825.
- 15 *Van Duinhoofd tot Duno*, 33.
- 16 Z.A. archief KZGW, nr. 119.
- 17 Z.A., 99.1, inv.nr. 543.
- 18 *Van Duinhoofd tot Duno*, p.43.
- 19 H.M. Kesteloo, *Oostkapelle in woord en beeld* [herzien en bijgewerkt door J. Geldof Lz.] (Middelburg 1936), 95.
- 20 Huisarchief Zeeduin, brief W. Maljaars d.d. 15-10-1860.
- 21 Huisarchief Zeeduin, brief W. Maljaars d.d. 18-12-1860.
- 22 Huisarchief Zeeduin, Pachtdossier 1866.
- 23 Huisarchief Zeeduin, Pachtdossier 1867.
- 24 Huisarchief Zeeduin, Pachtcontract 1881.
- 25 Huisarchief Zeeduin, Pachtcontract 1881.
- 26 Huisarchief Zeeduin, Pachtdossier 1867.

5. Bouwhistorische opname en waardestelling

Vlaardingerbroek & Wevers

5.1. Woord vooraf - ir. L. Wevers

De Hofstede Duno – Dunoweg 3 te Oostkapelle – is al sinds de 19de eeuw in bezit van de familie Lantsheer van de nabijgelegen buitenplaats Zeeduin. Ook in de periode daarvóór waren Zeeduin en Duno in bezit van één eigenaar, Van der Straeten. De geschiedenis van beide buitenplaatsen is dan ook nauw met elkaar verweven. De oorsprong van de hofstede Duno – ookwel Duino genoemd - gaat echter terug tot in de middeleeuwen, waarbij het als goed in 1247 voor het eerst vermeld werd.

De eigenaar van het complex, de Buitenplaats Zeeduin bv te Oostkapelle, besloot onlangs tot een nadere bouwhistorische opname van de hofstede Duno, waarbij met name aan de bouwgeschiedenis en monumentwaarden aandacht besteed diende te worden. Het streven is hierbij om bij de ophanden zijnde restauratie en herbestemming van het gebouw zoveel mogelijk de bestaande kwaliteiten en monumentwaarde te onderkennen en zomogelijk als uitgangspunt te nemen bij de planvorming.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Buitenplaats Zeeduin bv te Oostkapelle door Vlaardingerbroek & Wevers gedurende de maand februari 2008. Het veldwerk werd verricht door ir. Leo Wevers op 25 februari, waarbij de speciale bouw- en interieuronderdelen fotografisch gedocumenteerd werden.

Het archiefonderzoek beperkte zich tot het archief van bouw- en woningtoezicht van de gemeente Veere en het foto- en tekeningenarchief van de RACM te Zeist. Ook is een kadastraal onderzoek verricht. Deze gegevens zijn in een aparte bijlage opgenomen.

Tijdens het onderzoek heb ik hulp en ondersteuning mogen ondervinden van diverse personen. Speciale dank gaat uit naar mevrouw Mariska W.A. van Hoogenhuyze voor het archiefonderzoek. Daarnaast is met name tijdens het veldwerkondersteuning verleend door de heer Hans Mazee, die de plaatselijke ontpleisteringen

Fig. 51 De toegangspoort van Duno met de twee hekpijlers uit 1629.

uitvoerde. Voorts is dank verschuldigd aan de heer Jan Kees Lantsheer voor de begeleiding van het onderzoek en aan mevrouw Renée van Vloten voor de geboden gastvrijheid ter plaatse.

Moge dit onderzoek bijdragen aan een verantwoorde en zorgvuldige restauratie en herbestemming van dit bijzondere gebouw.

5.2. Beschrijving van het gebouw

De hofstede Duno bestaat uit twee bouwdelen, die hierna kort beschreven worden. De twee bouwdelen zijn het voorhuis met koetshuis en paardenstal aan het voorplein, en het achterhuis.

5.2.1 Voorhuis

Gevels (bijlage IX - afb. 34-51)

De voorgevel bestaat uit drie delen, te weten in het midden het woonhuisgedeelte, rechts het koetshuis en links de paardenstal.

Het woonhuisgedeelte wordt door een deur met bovenlicht en aan weerszijde twee vensterassen

symmetrisch ingedeeld. De voordeur bestaat uit halfronde regels en is gevat in een eenvoudig kozijn met duivejagerprofilering, waarin een tweeruits bovenlicht is opgenomen. Het deurkozijn rust op gefijnde hardstenen neuten, die op een oudere en qua maatvoering en detaillering licht afwijkende onderdorpel zijn aangebracht. Voor deze dorpel is een grote – ca 2 x 1 meter metende – harstenen stoep aanwezig, die mogelijk hergebruikt is. De schuiframen aan weerszijden van de voordeur bestaan uit een tweeruits bovenlicht en een éénruits onderraam. De middenroede van het bovenraam is voorzien van een eenvoudige profilering. Markant is dat er bij deze 19de-eeuwse raamkozijnen geen raamdorpelstenen zijn toegepast. De ramen zijn voorzien van donkergroene houten luiken, waarin een tweetal zandlopers in rood en wit geschilderd zijn. De gevel van het woonhuisgedeelte en koetshuis aan de rechterzijde is witgepleisterd en van een blokverdeling met blokken van 65 x 30 cm in halfsteens verband voorzien. Onder de goot markeren de muurankers de plaats van de achterliggende kapspanten van de zolder.

Het koetshuis aan de rechterzijde is zeer sober en wordt door slechts de dubbele koetsdeuren verlevendigd. Deze deuren zijn voorzien van smalle delen waarop vermoedelijke hergebruikte

smeedijzeren gehengen zijn aangebracht. Boven de deuren is de houten latei in het zicht en in de donkergroene kleur van de deuren meegeschilderd.

De paardenstal aan de linkerzijde wordt door de centrale deur met aan weerszijden één 6-ruits stalraam symmetrisch ingedeeld. De staldeur bestaat uit een onder- en bovendeur voorzien van een recente beplating en bezit een half rond bovenlicht, waarin een gietijzeren raam met neo-gothische roedenverdeling is opgenomen. De stalramen zijn voorzien van recente houten roeden, die vermoedelijk gietijzeren voorgangers vervangen hebben. De stalramen bezitten een segmentboogvormige beëindiging en zijn voorzien van half-steens ontlastingsbogen in het bovenliggende metselwerk. Het muurwerk van de paardenstal ligt iets terug ten opzichte van de voorgevel van het woonhuisgedeelte. Het muurwerk van het stalgedeelte bestaat uit steens metselwerk in kruisverband van machinale baksteen van 21,5 x 10,5 x 5,5 cm met een tienlagenmaat van 63 cm en een verdiepte voeg. De gevel is voorzien van een uitkraging onder de goot en is witgeschilderd.

Het dak is belegd met grijsgesmoorde tuiles-du-nordpannen en wordt verlevendigd door

Fig. 52 Het Huis den Dolphyn te Middelburg uit de Cronyk van Smallegane (1669) geeft een mogelijke indruk hoe het Hof Duno er mogelijk in volle glorie heeft uitgezien. Bron: Zeeuws Archief - KGZW ZI-II-0764

een tweetal gemetselde schoorstenen en een centraal boven de entree geplaatste vierruits dakkapel met eenvoudige daklijst. Het dak is voorzien van een zinken beugelgoot met een tweetal hemelwaterafvoeren, waarvan die nabij de voordeur uitkomt in een regenwaterput.

Delinkerzijgevelen achtergevel van de paardenstal zijn opgetrokken uit hetzelfde strakke metselwerk in kruisverband zoals genoemd bij de voorgevel, doch zijn hier uitgevoerd als schoonmetselwerk. De zijgevel is op het 6-ruits raam op de zolder na geheel blind, waarbij de tuitgevel wordt bekroond door een eenvoudige top, uitgevoerd in verticaal gemetselde bakstenen, waarop een zeemeermin met bazuin als windvaan geplaatst is. In de gevel zijn diverse beschadigingen – horende bij beschietingen uit de Tweede Wereldoorlog – zichtbaar.

In de achtergevel van de paardenstal is wederom slechts één 6-ruits stalraam opgenomen. Onder de beugelgoot zijn om de meter balkankers zichtbaar.

De rechter zijgevel en achtergevel van het koetshuis bezitten dezelfde witgepleisterde gevelafwerking met blokverdeling als de reeds besproken voorgevel. De rechter zijgevel kent in de topgevel één markant T-raam, waarin het bovenlicht – waarvan de ruiten direct in het kozijn zijn opgenomen – voorzien is van een 6-ruits roedenverdeling. De onderste helft bestaat uit twee (secundaire) draairamen met een vaste middenstijl. Aan weerszijden van het raam zijn in het pleisterwerk uitsparingen van de gehengen van de vroegere luiken zichtbaar, alsmede de nog bestaande luikwervels. Op de geveltop prijkt een gestilleerde figuur met een bazuin als windvaan. De achtergevel van het koetshuis is op de dubbele deuren met 7-ruits bovenlicht na geheel blind. De deuren bestaan uit recent plaatmateriaal, gevat in een ouder kozijn en bovenlicht. Onder de gootlijst is één relatief lang muuranker aangebracht, behorende bij het achterliggende dakspant.

Begane grond (bijlage IX - afb. 68-107)

Het woonhuisgedeelte bestaat uit een centraal geplaatste middengang achter de voordeur met aan weerszijden twee kamers.

De centrale gang (ruimte 0.1) wordt gekenmerkt door een vloer belegd met hardstenen en

witmarmeren plavuizen, waarbij de witmarmeren als een drietal vierkanten van 2 x 2 plavuizen het motief bepalen. De plavuizen meten 47 x 47 cm en zijn, getuige de beschadigingen aan de randen, hergebruikt. De wanden zijn gestuct en voorzien van een op hardboard geperste hpl-beplating met staand grijs tegelmotief van 25 x 12,5 cm. Deze 1,25 meter hoge lambrising is geplaatst op een witgeschilderde 13 cm hoge witmarmeren plint. Achter deze beplating gaat een zeer dunne decoratief reliëfstucafwerking op een 80 cm hoog tegellambris van 5 rijen witjes van 13 x 13 cm schuil. Het kozijn van de voordeur staat op hardstenen neuten, waartussen een oudere dorpel geplaatst is. De smeedijzeren gehengen zijn mogelijk eveneens hergebruikt. De deuren naar de beide kamers aan de voorgevel zijn momenteel grijsgeschilderd. Hieronder gaan een donkergroene verflaag en een houtimitatieschildering schuil. De enkelvoudige balklaag bestaat uit een drietal balken van 23 x 11,5 cm voorzien van een duivejagerprofilering.

De kamer links van de middengang (ruimte 0.2) meet ca. 5 x 5 meter en is voorzien van een tweetal bedsteden en een kast tegen de bouwmuur van het achterhuis. De kamer heeft – evenals de rest van het interieur van het gebouw – tijdens de jaren '50 en '70 van de twintigste eeuw zijn huidige aanzien gekregen. Tegen de kopgevel aan de linkerzijde is een betegelde haardpartij uit de jaren '30 of '40 aanwezig. Op de wanden is zachtboard met een tweetal behanglagen aanwezig, waarachter een stijl- en regelwerk met sporen van jute schuil gaat. Daarachter is een rode, gepleisterde wand aanwezig, met een grijsgecementeerde zone ter plaatse van een voorganger van de huidige schouw. Achter het groen geschilderde zachtboard plafond gaat de enkelvoudige balklaag schuil, waarop zich de oude haardpartij aftekent. De kamerdeur naar de gang is voorzien van een zeer strakke deurgreep uit de jaren '30 of '40. De deur zelf kent onder de huidige grijze schilderlaag, een zandkleurige afwerklaag en wederom een houtimitatieschildering als oudste afwerking. Onder het tapijt gaat een vloer uit grenen delen van 28 x 2,8 cm op regelwerk schuil. Dit regelwerk rust op zijn beurt op een 22,5 x 22,5 cm metende grijs-gesmoorde plavuizen vloer, gelegd in halfsteens verband. Tevens bevindt zich nabij de gangwand een tegelplint uit witjes. Deze plavuizen en tegelplint zijn ook aanwezig in de bedsteden, zij het dat de vloer van de rechter bedstede (ruimte 0.2c) voorzien is van een cementlaag. In de hoek van deze bedstede is zichtbaar dat de gangmuur is ingekast in de

achterwand van het voorhuis (bouwspoor 1). In de voorgevel zijn twee schuiframen aanwezig, waarbij kepen en krimpnamen in het onderraam wijzen op een van origine vierruits roedenverdeling.

De kamer rechts van de middengang (ruimte 0.3) is grotendeels vergelijkbaar met de linker kamer. Afwijkend is de lichtspleet met schuifje in de rechterbedstede (ruimte 0.3c) die uitkomt in het aangrenzende koetshuis. Het houten plafond boven het boardplafond is hier voorzien van een oranjebruine verf met een rode bies. Het rookkanaal van de voorganger van de huidige schouw was blijkbaar altijd al in het aangrenzende koetshuis uitgespaard, gezien het feit dat geen bouwsporen op de delen en balklaag zichtbaar zijn. Qua afwerking van het houtwerk gaan onder de huidige lichtgroene verf nog een drietal afwerklagen schuil, te weten een oranjebruine, een donkergroene en een houtimitatie als eerste laag. De bouwsporen 2 en 3 in de hoeken nabij de voorgevel zijn niet eenduidig en lijken erop te wijzen dat de voorgevel en bouwmuren gelijktijdig zijn, doch gemetseld in een afwijkende steen qua hardheid en kleur.

Het koetshuis (ruimte 0.4) aan de rechter zijde van het voorhuis is een eenvoudige, nagenoeg ongedeelde ruimte. Hier zijn de navolgende elementen vermeldenswaardig. In de rechter hoek tegen de voorgevel is een voorraadkast geplaatst. In het midden bevindt zich op de vloer een hardstenen basement van een voormalige middenstijl, die op de inkeping van de onderslagbalk aansloot. Aan de kopgevel is een houten uitkraging bevestigd, behorende bij een voormalige karnmolen. In de balklaag boven de genoemde hoekkast is een raveling aanwezig, vermoedelijk oorspronkelijk behorende bij een trapopgang of hijsluik naar de bovenliggende zolder. De dubbele deuren met bovenlicht in de achtergevel zijn geplaatst in een oudere en grotere gevelopening. Deze is aan de houten latei en sprong in de gevel eenvoudig herkenbaar.

Tegen de bouwmuur met het woonhuisgedeelte zijn een uitgemetseld rookkanaal en een lichtspleet zichtbaar. Het huidige gecementeerde rookkanaal blijkt secundair in de bouwmuur ingekast te zijn (bouwspoor 10). De lichtspleet komt uit in de voormalige bedstede 0.3c. Uit bouwspoor 8 blijkt, dat de muurdam aan de linker zijde van het kozijn in de achtergevel, secundair tegen de bouwmuur is geplaatst. De muurdam naast de poortdeuren in de voorgevel is eveneens later tegen de

bouwmuur geplaatst (bouwspoor 9).

De balklaag bestaat uit een enkelvoudige balklaag met een onderslagbalk evenwijdig aan de voorgevel. De vloer is thans gecementeerde. De hoekkast is voorzien van een klinkervloer.

De paardenstal (ruimte 0.5) aan de linker zijde van het voorhuis kent een eenvoudige indeling met een tweetal paardenboxen en een voorruimte. De paardenboxen zijn afgescheiden door houten schotten en boxdeuren, die middels stalen buizen aan de onderslagbalk onder de balklaag gekoppeld zijn. In de paardenboxen zijn betonnen voederbakken en houten ruiven aanwezig.

In de voorruimte is een rookkanaal behouden, mogelijk behorende bij een vroegere stookplaats of smidse. Aan de linkerzijde is een houten trap geplaatst, die op een raveling en zolderluik uitkomt en toegang gaf tot de voormalige hooizolder.

De balklaag bestaat uit een enkelvoudige grenen balklaag voorzien van een onderslagbalk. De balken zijn voorzien van vellingkanten.

Eerste verdieping (bijlage IX - afb. 128-141)

De eerste verdieping van het voorhuis bestaat uit de grote zolder, de kamer boven de middengang, twee kamers boven het koetshuis en de zolder boven de paardenstal.

De grote zolder (ruimte 1.1) wordt gekenmerkt door de kapconstructie, bestaande uit een reeks van vijf spanten van grenenhout. De spanten zijn opgebouwd uit spantbenen, kreupele stijlen, blokkeels en hanebalken van 16,5 x 11,5 cm. De muurplaat (16,5 x 6 cm), gordingen (16,5 x 9,5 cm) en nokbalk (7,5 x 7,5) zijn alle verschillend gedimensioneerd. Het dak is afgewerkt met grenen dakbeschot. Bijzonder is dat aan de zijde van het achterhuis diverse hergebruikte spantbenen en dekbalken zijn toegepast. Deze zijn herkenbaar aan de donkerdere kleur van het grenenhout, alsmede aan de diverse inkepingen, uitstukkingen en enkele gehakte telmerken. Op de overige jongere onderdelen van de kapconstructie zijn verder geen telmerken meer aangetroffen. Tegen de linker muur tekent zich de achterwand van een ouder fors rookkanaal af, dat ca. 2,40 meter breed was (bouwspoor 17). Tegen de achterwand tekent zich hier een 80 cm breed segmentboogvormig ontlastingsboogje af,

voorzien van een secundair opvulling (bouwspoor 16). Het metselwerk in de hoek nabij de voorgevel vertoont een bouwnaad tussen de brandmuur met het genoemde rookkanaal en de voorgevel, waarbij de laatstgenoemde vermoedelijk secundair is (bouwspoor 18).

De kamer boven de middengang (1.2) is geheel afgetimmerd en bezit behalve de dakkapel verder geen noemenswaardige elementen.

De kamers boven het koetshuis (1.3 en 1.4) aan de rechterzijde van het voorhuis zijn middels een secundaire tussenwand van elkaar gescheiden. Deze houten stijl- en regelwerk wand staat koud tegen het middenraam van de topgevel aan. Het metselwerk in de hoek tussen de topgevel en de borstwering van de voorgevel staat in verband (bouwspoor 13).

De zolder boven de paardenstal (1.5) wordt door één spant en een halve tussenwand uit stijl- en regelwerk opgedeeld in tweeën. Aan de achterzijde is het dakbeschot vernieuwd. De ontleisterde hoeken tussen de brandmuur en de borstweringen van de voor- en achtergevels laten zien dat de brandmuur ouder is (bouwsporen 14 en 15).

5.2.2 Achterhuis

Gevels (bijlage IX - afb. 52-67)

De achtergevel bestaat uit zes vensterassen, waarin twee maal twee 6-ruits schuifvensters en twee deuren met tweeruits bovenlichten zijn geplaatst. De raamkozijnen zijn voorzien van een rechte luikspinning, doch er zijn geen gehengen aanwezig. Zowel de onder- als bovenramen zijn voorzien van een geprofileerde middenroede. Onder en boven de kozijnen zijn rollagen in het metselwerk opgenomen. De twee deuren zijn voorzien van een met die van de voordeur vergelijkbare detaillering. Hier zijn de hardstenen neuten en on-derdorpels echter op elkaar afgestemd (19de-eeuws). Links naast de deur van de middengang bevindt zich een klein kelderlicht, voorzien van een luik met smeedijzeren – mogelijk hergebruikte – gehengen. De gevel is opgetrokken in schoonmetselwerk in kruisverband uit stenen van 21,5 x 10,5 x 5 cm met een tienlagenmaat van 59 cm. Op de rechter hoek is zichtbaar dat de gepleisterde zijgevel koud tegen de oude hoek gelaatst is. De vier lange muurankers

markeren ook hier de achterliggende spanten van de kapconstructie. Het dak is voorzien van grijsgesmoorde tuile-du-nordpannen en wordt door slechts één, uit hergebruikte stenen opgetrokken, schoorsteen verlevendigd.

De linker zijgevel is, op het kelderlicht en schuifraam in de topgevel na, grotendeels blind. Het kelderlicht bestaat uit een tweeruits draairaam en is voorzien van diefijzers en een luikspinning. De bijborende scharnieren en luikwervels zijn nog aanwezig. Het zolderraam betreft een 12-ruits schuifraam, dat eveneens oorspronkelijk van luiken voorzien was. De gevel is voorzien van een eenvoudige top met deksteen. De muurankers markeren hier de plaats van de achterliggende gordingen. De gevel is voorzien van een markante beugelgoot ter hoogte van de zoldervloer met eronder een klein houten luikje in de gevel. Via een hemelwaterafvoer wordt de regenwaterput tegen deze gevel gevoed.

De rechter zijgevel van het achterhuis is geheel witgepleisterd. In de gevel is ter hoogte van de begane grond een klein éénruits toiletraampje opgenomen. Op de zolderverdieping zijn twee vierruits draairamen in de topgevel geplaatst. Markant is ook hier de voor de gevel langslopende beugelgoot.

Kelder (bijlage IX - afb. 120-123)

De kelder is gesitueerd onder de opkamer aan de rechter zijde van het achterhuis (ruimte 01.1). De kelder meet ca. 6 x 4 meter en wordt gedekt door een gedrukt tongewelf met de kruin evenwijdig aan de voorgevel. Ook aan de zijde van de gangmuur, waarin de toegangsdeur en keldertrap zijn opgenomen, is een half tongewelf geplaatst. In de rechter kopgevel is het tweeruits kelderlicht opgenomen, terwijl in de achtergevel nog een klein éénruits raam is geplaatst. De vloer is belegd met grijsgesmoorde plavuizen in halfsteens verband. Deze zijn ook op de gemetselde keldertrap aangebracht, tezamen met rode plavuizen tegen de stootborden. Door het pleisterwerk van de wanden is een diagonaal gemetselde halfsteens klamp waarneembaar. Deze is voorzien van een plint uit paarsbruine schildpadtegels van 13 x 13 cm. Langs de bouwmuur met het voorhuis is een doorgaande legplank aangebracht.

Begane grond (bijlage IX - afb. 108-119 en 124-127)

De begane grond van het achterhuis bestaat van links naar rechts uit een werkplaats met toilet en oven, de keuken, middengang en opkamer.

De werkplaats (0.6) kent een zeer sobere uitstraling met gepleisterde wanden, een enkelvoudige balklaag en rode plavuizen van 22,5 x 22,5 cm op de vloer. In de ruimte zijn het toilet (0.6a) en de oven (0.6b) opgenomen. In de hoek van het toilet is de inkassing van de zijmuur van het achterhuis in de achter-gevel van het voorhuis zichtbaar (bouwspoor 4). De oven wordt gedekt door een flauw tongewelf en is momenteel niet toegankelijk.

In de keuken (0.7) is een vergelijkbare sobere afwerking aanwezig met gestucte wanden, balklaag en vloer. De ruimte is voorzien van een 19de-eeuwse houten schoorsteenmantel met daarin een gietijzeren inzethaard met empire motieven. Tegen de gangwand is een terrazzo aanrecht met onderkastjes en bovenkastjes met glasdeuren voorzien van een horizontale roedenverdeling uit de jaren '30 geplaatst. Onder de huidige okergele en blauwe kleuren gaan hier iets grijzere originele kleuren als 1e afwerklaag schuil. De paneeldeur naar de middengang kent onder de huidige okerkleur achtereenvolgens een blauwgrijze kleur, een bruine kleur en uiteindelijk wederom een houtimitatie-schildering als eerste afwerklaag. Achter de hpl-bekleding – ook wel formica genoemd - van de wanden gaat naast de schouw de dichtgemetselde ovendeur schuil. Achter diezelfde bekleding bevinden zich tegen de gangwand nog fragmenten van een geschilderde vakverdeling in Art Nouveau trant. Het metselwerk van deze gangwand wijkt af van dat van de wand van de opkamer (bouwsporen 5 en 11). Tegen de bouwmuur van het voorhuis tekent zich een reeks muurankers af.

De middengang (0.8) kent een aan de middengang van het voorhuis vergelijkbare afwerking met hardstenen en witmarmeren plavuizen, een hpl-bekleding op een gestuct tegellambris uit witjes, alsmede een enkelvoudige balklaag met duivejager. Het houtwerk van de paneeldeuren kent hier onder het huidige grijs nog een drietal afwerklagen, te weten een donkergroene, een oranje bruine en tenslotte een houtimitatie als eerste afwerklaag.

Aan de rechter zijde van de middengang bevindt

zich de opkamer (ruimte 0.9). Het trapje is aan de zijkanten bekleed met schildpadtegels. In de opkamer is tegen de rechter kopgevel een badkamer aanwezig (ruimte 0.9a). Deze ruimte was vermoedelijk een bedstede, waarin in de jaren '70 de huidige met schroten beklede badkamer is ingebracht. Rechts van de badkamer is de kopgevel voorzien van een grijze plaatafwerking, waarop een tweetal lagen behang is aangebracht. De paneeldeur van de opkamer kent onder het huidige grijs slechts een oranjebruine en een houtimitatie als afwerklagen.

Eerste verdieping (bijlage IX - afb. 142-151)

De eerste verdieping van het achterhuis bestaat uit de grote zolder met aan de linkerzijde een kamer.

De grote zolder (ruimte 1.7) wordt evenals die van het voorhuis gekenmerkt door de kapconstructie, bestaande uit een reeks van drie spanten uit grenen-hout. De spanten zijn ook hier opgebouwd uit spantbenen, kreupele stijlen, blokkeels en hanebalken, zij het dat de houtmaat van 16,5 x 9,5 cm iets lichter is dan die van het voorhuis. De muurplaat (16,5 x 6 cm), gordingen (16,5 x 11,5 cm) en nokbalk (7,5 x 7,5) zijn alle eveneens verschillend gedimensioneerd. Het dak is afgewerkt met grenen dakbeschot. Afwijkend ten opzichte van de kap van het voorhuis is het volledig ontbreken van telmerken. Tot de vermeldenswaardige elementen behoort het grote rookkanaal aan de linker-zijde, dat 1,80 x 1,00 meter meet en voorzien is van een ijzeren rookluik. Links van dit rookkanaal tekent zich een 80 cm breed segmentboogvormig ontlastingsboogje af in de borstwering van de bouwmuur met het voorhuis.

De kamer aan de linkerzijde (ruimte 1.6) van het achterhuis is via een uit smalle hergebruikte deurpanelen opgebouwde paneeldeur toegankelijk. Behalve de twee vierruits ramen in de linker kopgevel zijn hier geen bijzondere elementen waarneembaar. De ontleistering in de hoek tussen de kopgevel en de bouwmuur van het voorhuis laat zien dat de eerste secundair is ten opzichte van de laatste (bouwspoor 12).

5.3. Overzicht van de bouwfasen

5.3.1 Fase 1 (13de en 14de eeuw)

‘Duino’ komt reeds in 1247 voor in een charter. Het werd op dat moment vermeld als Dunhoveden en werd aangeduid als westelijke grens van de leengoederen van Wolfert van Borsselen, heer van Veere. Het goed kent verschillende benamingen, te weten Dunhovet, Duinhove en werd later vervormd tot Duino. Pas na 1832 is de huidige naam Duno ontstaan.

Duino was waarschijnlijk gesticht als uithof van de abdij van Middelburg. Over de omvang van het goed en gebouwen is niets bekend. De Duino was vermoedelijk een eenvoudig “huis”, mogelijk een klein bakstenen huis of woontoren op een omgracht terrein met enkele bijgebouwen. Over dit huis zijn geen nadere gegevens bekend. Pas op de kaart van Hattinga van 1750 (afb. 18) en een kaart uit 1771 (afb. 19-20) wordt de bebouwing binnen de omgrachting weergegeven. Daarbij is naast het centraal geplaatste gebouw – de voorganger van de huidige schuur – en de huidige boerderij aan de noordzijde nog een derde gebouw op de zuidoostelijke hoek van het omgrachte terrein weergegeven, mogelijk de plaats van deze veronderstelde woontoren. Deze markante ligging – waarbij een oudere woontoren op de hoek van een groter omgracht terrein is gelegen in combinatie met een later – 17de-eeuws – buitenhuis – bestond bij het huis De Dolfijn, dat even buiten de stad Middelburg was gelegen. Op de gravure van J. Mulder uit 1696 is dit huis weergegeven, waarbij behalve het ‘moderne’ 17de-eeuwse huis tevens een middeleeuwse woontoren met arkels en bijgebouwen op één van de hoeken van het omgrachte terrein te zien is (afb. 26). Het is derhalve niet uitgesloten dat de middeleeuwse bebouwing van Duino zich eveneens op een hoek bevond, mogelijk de zuidoostelijke hoek.

Volgens Kesterloo zou de toen 15-jarige Willem V van Holland en Zeeland in de winter van 1349 op 1350 meer dan 20 maal vanuit Middelburg naar Duino zijn gegaan, zodat aangenomen mag worden dat er op dat moment vermoedelijk al sprake was van een ‘stenen huis’, mogelijk een woontoren. Ook recent historisch onderzoek door Blom en Hendriks gaan van deze veronderstelling uit.

Van Duinhove is slechts één topografische afbeelding bekend. Deze vermoedelijk 18de-

eeuwse gewassen pentekening werd vanaf de 19de eeuw als het huis Duinhove bij Alkemade of het huis Baarsdorp op Zuid-Beveland beschouwd (afb. 27). De tekening moet als weinig betrouwbaar gezien worden. De tekening geeft eerder een beeld van een geïdealiseerd middeleeuws kasteel door de ogen van een 18de eeuwse. De gemetselde brug met korfboog en kantelen op de leuning, het kleine poortje voor de brug, de waterkelder, de vele spietorentjes, kantelen en trapgevels; het zijn allemaal details die erg onbetrouwbaar overkomen. Ook bouwkundig zijn er enkele merkwaardigheden, zoals de verschillen in vloeren raamniveaus op twee gevels van hetzelfde vertrek.

Toch kan er in de opzet van de tekening – met een markant poortgebouw op de hoek van het terrein – een kern van waarheid zitten. In de geschreven bronnen wordt Duino namelijk twee keer expliciet als poortgebouw genoemd. In 1351 is er sprake van ‘der porte van de uuthove van Dunehoofde’ en in 1446 is er een vermelding van de ‘Dunhoepoorte’. Blijkbaar was Duino een vrij in het oog springend poortgebouw, en dat gecombineerd met deligging op de zuidoostelijke hoek van het terrein maakt het mogelijk dat hier een wat groter poortgebouw heeft gestaan. Een combinatie tussen de eerder veronderstelde woontoren en een poortgebouw is eveneens niet onmogelijk, en het is frappant dat de eerder genoemde onbetrouwbare tekening een dergelijke combinatie juist laat zien.

In 1574 volgde de confiscatie van de geestelijke goederen op Walcheren. De goederen van de abdij van Middelburg lijken daarbij veelal in handen van Oranjegezinde militairen te komen. Op deze wijze zou Duino in 1579 aan Jacob Symonsz. De Rijk verkocht worden. Deze droeg het goed op 16 juni 1581 weer over aan Pieter de Coster. Met de komst van de Reformatie lijkt ook het gebruik van Duino als buitenplaats begonnen te zijn.

5.3.2 Fase 2 (1629)

Over bouwwerkzaamheden in de 17de eeuw zijn geen archivalische gegevens voorhanden. Slechts de tegenwoordige hekpijlers met zandstenen jaartalstenen met de opschriften “ANNO” en “1629” wijzen op bouwactiviteiten van enig belang (afb. 32-33). Bijzonder is dat deze jaartalstenen van cartouches in renaissance stijl met “Vredeman de Vries” motieven voorzien zijn. Het is goed mogelijk dat het centrale huis op kaarten van 1750 en 1771 tijdens deze bouwfase tot stand kwam, alsmede

de huidige boerderij aan de noordzijde hiervan.

Om een goed beeld van de buitenplaats in de 17de eeuw te krijgen, wordt wederom verwezen naar de gravure van Mulder van het buiten De Dolfijn bij Middelburg uit 1696 (afb. 26). Behalve het 17de-eeuwse huis met hoge stoep, gebeeldhouwd poortje, kruiskozijnen en schildkap met monumentale schoorstenen, vallen de eerder genoemde woontoren en de bijgebouwen op. Ook de tuinaanleg, met parterres binnen én buiten de omgrachting, en de omringende boomgaarden vormen – tezamen met de bebouwing – de belangrijkste onderdelen van de buitenplaats. Ook de reeds genoemde combinatie van een buitenhuis met een middeleeuwse woontoren is markant. Landelijk is dit echter een veelvoorkomend fenomeen, waarbij een ouder huis meer anciënniteit aan het buiten van de nieuwe patriciërs kon verschaffen. Daarnaast zijn de vroege 16de en 17de-eeuwse buitenplaatsen vaak ontstaan vanuit een bestaande boerderij of middeleeuws goed.

Een andere mogelijkheid is dat de veronderstelde middeleeuwse woontoren uitgebreid of geheel vernieuwd werd als buitenhuis op de zuidoostelijke hoek van het terrein, en dat het centrale gebouw van de kaarten uit 1750 en 1771 van meet af aan een grote schuur is geweest. Na de sloop van het herenhuis tussen 1812 en 1820 werden bij de verkoop in 1829 alleen nog de ‘huizing, schuur, stalling en bakkeet’ genoemd. Op de kadastrale minuut uit 1832, die nauw overeenkomt met de kaart uit 1771, is de huizing – de huidige boerderij – aan de noordzijde afgebeeld, en de voorganger van de huidige schuur met een losstaand gebouwtje, waarschijnlijk de ‘bakkeet’ (afb. 21-22). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het gesloopte herenhuis op de zuidoostelijke hoek stond. Bij een nadere analyse van de kaart uit 1771 zijn voor deze hypothese meer aanwijzingen te vinden (afb. 19-20). De nog bestaande boerderij aan de noordzijde en het veronderstelde herenhuis zijn beide donkerrood weergegeven, terwijl de voorganger van de grote schuur in een crèmekleur is afgebeeld. Voorts ligt op de zuidwestelijke hoek van het terrein een formele tuin in 4 vakken met een kleine vijver in het midden. Deze tuin – deels afgescheiden van het overige terrein door een tussengracht – is het dichtst bij het herenhuis gelegen. Een ander markant detail dat op de kaart uit 1771 zichtbaar is, betreft de kleine ronde of veelhoekige uitbouw in het midden van de noordgevel van het rechthoekige huis op de

zuidoostelijke hoek. Het is mogelijk dat het 17de-eeuwse herenhuis voorzien was van een kleine (trap)toren in het midden van de noordgevel.

Aangenomen mag worden dat naast het buitenhuis tevens de huidige boerderij annex koetshuis tot stand zal zijn gekomen. In het huidige voorhuis zijn de bouwmuren nog voor een belangrijk deel 17de-eeuws en in de kapconstructie zijn enkele hergebruikte, vermoedelijk 17de-eeuwse grenen balken met gehakte telmerken nog aanwezig. Op de kaart uit 1771 en de kadastrale minuut uit 1832 is de boerderij met het achterhuis reeds weergegeven, zodat aangenomen mag worden dat het huidige 19de-eeuwse achterhuis ter plaatse van een oudere, vermoedelijk 17de-eeuwse, voorganger tot stand is gekomen.

Als bezitters in de eerste helft van de 17de eeuw zijn kapitein Jan de Looy – vermeld in 1605 – en de weduwe Adriaen Henderikx ten Haeff (1635) bekend. Gezien het voorgaande is het mogelijk dat deze weduwe het goed al omstreeks 1629 in eigendom had en mogelijk verantwoordelijk was voor de hiervoor genoemde bouwactiviteiten. Vanaf 1655 is bekend dat de familie De Huijbert in het bezit van de ‘hofstede Duijnhoof’ is. Het huis zou tot 1748 in handen van deze familie blijven.

5.3.3 Fase 3 (ca. 1750-1770)

Hoewel ook over deze bouwfase geen archivalische gegevens bekend zijn, zijn er twee aanwijzingen dat omstreeks 1750 de buitenplaats werd gemoderniseerd. De eerste aanwijzing betreft de hardstenen hekpijlers in Lodewijk XV-stijl, thans geplaatst bij de oprijlaan van Zeeduin. Deze hekpijlers – in gerende vorm uitgevoerd – stonden oorspronkelijk aan de oprijlaan van Duino en bezitten naast het 19de-eeuwse vergulde opschrift Zeeduin tevens de naam van ‘t Hof Duijno in 18de-eeuws schrift. De tweede aanwijzing betreft de kaart met aanleg van ‘t Hof Duyno uit 1771 (afb. 19-20). Hierop is de buitenplaats met kleine sterrebossen en twee ganzepoten als stervormige oprijlanen nauwkeurig weergegeven. Uit beide gegevens kan afgeleid worden dat het waarschijnlijk is dat het 17de-eeuwse buiten gemoderniseerd werd. Markant is de aanwezigheid van de ganzepoot aan de zuidzijde met een grote oprij- of zichtlaan. Deze ganzepoot richt zich op het eerder genoemde gebouw op de zuidoostelijke hoek van het complex, het veronderstelde hoofdgebouw. Hier was geen ingang, deze bevond zich reeds op de

huidige plaats aan de oostzijde van het omgrachte terrein.

Bij de verkoop in 1748 komt Duino in handen van Hermanus Morgenster uit Middelburg. Deze verkoopt het weer in 1767 aan Joseph de Moor Grijmalla, koopman uit Middelburg. Gezien de datering in het derde kwart van de 18de eeuw van de genoemde bouwactiviteiten, zal één van beide heren deze vermoedelijk geïnitieerd hebben. De weduwe van Joseph de Moor Grijmalla verkoopt het buiten in 1812 aan Marinus Tak en zonen, kooplieden uit Middelburg. Volgens Zwemer zouden zij het huis hebben laten slopen.

5.3.4 Fase 4 (1867)

In 1864 komt Duino in handen van de familie Lantsheer. In het archief van het Huis Zeeduin zijn in de map Duino, financiële overzichten 19de eeuw 1866 e.v., diverse relevante gegevens over de verbouwingen op Duino vermeld. In het jaar 1867 wordt de bouw van de huidige schuur (47 x 14,5 meter) vermeld. Deze zal ter plaatse van een de oudere – vermoedelijk 17de-eeuwse – schuur van de buitenplaats zijn gebouwd. De kadastrale kaart uit 1876 laat de nieuwgebouwde schuur zien (afb. 23). Op afbeelding 25 is de kadastrale kaart uit 1832 geprojecteerd op de huidige, waarbij goed zichtbaar is dat de nieuwe schuur meer zuidwaarts werd gebouwd en deels staat op de grondslag van de 17de-eeuwse voorganger. In datzelfde jaar werd de aanbouw van het achterhuis tegen het koetshuis genoemd. De aannemer van de aanbouw was Ponse, die het “timmer-en metsel-werk aan het nieuwgebouwtje” - o.a. regenbak en oven - uitvoerde. Hieruit kan afgeleid worden dat het huidige achterhuis – waarin een regenbak en oven zijn opgenomen - geheel nieuw aan de achterzijde tegen het 17de-eeuwse voorhuis gebouwd werd. De oostelijke zijgevel kwam daarbij voor de oorspronkelijk bredere deurpartij in de achtergevel van het voorhuis cq. koetshuis, zodat deze verkleind zal zijn waarbij het huidige kozijn met zevenruits bovenlicht zal zijn aangebracht. Dit kozijn werd vermoedelijk van de voorganger van het huidige achterhuis hergebruikt. Het huidige achterhuis is nog grotendeels in zijn laat 19de-eeuwse staat.

5.3.5 Fase 5 (1875-1893)

In de eerder genoemde map Duino komen in de periode 1875-1893 een reeks kleinere en grotere bouwactiviteiten aan bod. In 1875 staat vermeld : “De zoldering boven het woonhuis vernieuwd, schoorsteen afgebroken, communicatieur ingebracht”. Voor het eerst werden het timmer- en metselwerk door aannemer L. Francke uitgevoerd. Bij deze vernieuwing van de zolder zijn enkele oudere balken van de vroegere kapconstructie hergebruikt.

Een jaar later vindt er loodgieterswerk plaats door de heer H. Munters. Het jaar daarop, in 1877, werd een nieuwe bakkeet met melkkelder gesticht. Vermoedelijk betreft het hier één van de bijgebouwtjes bij de grote schuur. In datzelfde jaar werd eveneens de gang belegd met vloersteen en witte tegeltjes uit Zeeduin. Aangenomen mag worden dat deze stenen en tegeltjes uit de 18de-eeuwse voorganger van het huidige Zeeduin afkomstig waren. De witjes zijn als tegellambris in de gang nog behouden, die - evenals de vloerplavuizen – sporen van herbruik bezitten. In 1880 werden in de gang deuren geplaatst, wederom afkomstig van Zeeduin. Een jaar later werden de schuur en het woonhuis geschilderd. Tevens werd de voordeur van het huis vernieuwd. Deze bezit een aan het koetshuis van Zeeduin vergelijkbare detaillering met halfronde delen.

In 1893 werd het woonhuis in de cement gezet. Hierbij mag aangenomen worden dat toen de huidige geblokte pleisterlaag werd aangebracht.

5.3.6 Fase 6 (ca. 1900)

De in de keuken op de muren aangetroffen Art-nouveau schildering wijst op een interieurmodernisering omstreeks 1900.

5.3.7 Fase 7 (ca. 1935)

In de jaren '30 van de 20ste eeuw vond de bouw van de huidige paardenstal plaats. Deze werd ter vervanging van een ouder stalgedeelte gerealiseerd. De uitvoering in schoon metselwerk was ten opzichte van de 19de-eeuwse blokpleistering afwijkend.

Tevens vond in deze periode een modernisering van het interieur plaats. Hierbij werden de tegenwoordige haarden in de woonkamers van het voorhuis ingebracht, alsmede het aanrecht

met bovenkastjes in de keuken. In de woonkamers werden vermoedelijk de huidige houten vloeren op regels bovenop de oude plavuizenvloeren aangebracht.

5.3.8 Fase 8 (ca. 1950)

In de jaren '50 van de 20ste eeuw volgde een tweede modernisering van het interieur. Hierbij werden de woonkamers van een beplating in zachtboard op de wanden - ter plaatse van de vroegere betengeling en het behang op jute - voorzien en werden de huidige zachtboard plafonds onder de 19de-eeuwse balklaag aangebracht. In de gang en keuken werd het tegellambris voorzien van een hardboard cq. hpl-bekleding met tegelprint. Op de achterzijde van de boardbetimmering in de rechter woonkamer is een krantenfragment met een bericht over de crisis in Korea aangetroffen.

5.3.9 Fase 9 (ca. 1975)

De derde en laatste interieurmodernisering vond plaats in de jaren '70 van de 20ste eeuw. Hierbij werden de bekleding met schroten in de keuken, het behang met schrotendessin in de woonkamer, alsmede het bad met schroten in de opkamer aangebracht.

5.4 Monumentwaarde van het complex

Een bouwhistorisch onderzoek is een middel om te komen tot een gefundeerde waardering van het pand. Deze waardering wordt meestal uitgedrukt aan de hand van de volgende indeling in categorieën:

Categorie 1: hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk

Categorie 2: positieve monumentwaarde, behoud wenselijk

Categorie 3: indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

Stedenbouwkundige situering : categorie 1

De situering van de boerderij is beeldbepalend binnen het omgrachte complex van Duno. (categorie 1).

Bouwmassa : categorie 1 en 2

De waardering van de bouwmassa's is gerelateerd aan de kwaliteit van de afzonderlijke bouwdelen. Hierbij bezitten het 17de-eeuwse voorhuis en het 19de-eeuwse achterhuis een hoge monumentwaarde (categorie 1). De paardenstal uit de jaren '30 van de 20ste eeuw is van een beduidend mindere kwaliteit, doch bezit vanwege de oorlogsschade enige historische waarde (categorie 2).

Constructie : categorie 1 en 2

De waardering van de constructie komt in grote lijnen overeen met de genoemde waardering van de bouwmassa's. Het voor- en achterhuis bezitten een monumentale constructie (categorie 1), terwijl de paardenstal een positieve monumentwaarde kent (categorie 2).

Exterieur : categorie 1 en 2

De waardering van het exterieur komt exact overeen met de reeds besproken bouwmassa en constructie: Voor- en achterhuis categorie 1 en paardenstal categorie 2.

Interieur : categorie 1, 2 en 3

Door de drie 20ste-eeuwse modernisering en zijn geen gaaf bewaarde interieurs tot ons gekomen. Nagenoeg alle ruimten op de begane grond bezitten daarom een positieve monumentwaarde (categorie 2), terwijl de kelder- en zolder ruimten qua interieur indifferent zijn (n.b.: niet qua constructie!).

In het pand bevinden zich nog plavuizenvloeren onder de houten vloeren, en is de gang van marmeren plavuizen en witjes als tegellambris voorzien. Deze interieuronderdelen vertegenwoordigen een hoge monumentwaarde (categorie 1).

5.5 Aanbevelingen voor nader onderzoek

De boerderij Duno kon in het kader van deze bouwhistorische opname goed onderzocht worden. Desondanks kunnen een drietal aanbevelingen voor nader onderzoek worden genoemd. Bij een eventuele toekomstige functiewijziging en daarmee gepaard gaande verbouwing van het gebouw en eventuele

herinrichting van het terrein binnen de omgrachting kunnen deze nuttig, dan wel noodzakelijk zijn.

Kleuronderzoek

In het kader van deze bouwhistorische opname zijn enkele oudere afwerklagen aangetroffen, zoals houtimitatieschilderingen op de paneeldeuren en fragmenten van sjabloonschilderingen in Art-Nouveau stijl in de keuken. De 19de-eeuwse interieurs van het pand zullen derhalve een geheel andere kleurstelling dan de huidige gehad hebben. Een kleuronderzoek zou de ensemblewaarde van in- en exterieur van dit gebouw duidelijk versterken.

Archeologisch onderzoek

Indien sloop- en/of graafwerkzaamheden op het terrein plaats vinden, dient men rekening te houden met een archeologisch onderzoek. Gezien de lange geschiedenis van Duno dient men rekening te houden met diverse restanten van oudere funderingen, onder andere van het 17de-eeuwse en/of middeleeuwse 'huis' op de zuidoostelijke hoek van het terrein en van de mogelijk 17de-eeuwse schuur en stalling onder het noordelijke deel van de huidige schuur.

Archivalisch onderzoek

In het kader van deze rapportage werd slechts beperkt archiefonderzoek verricht. Dit beperkte zich tot het archief van bouw- en woningtoezicht in het gemeentearchief van Veere, het foto- en tekeningenarchief van de RACM te Zeist en enkele gegevens uit het Huisarchief van Zeeduin. Gezien de ouderdom van Duno kan nader onderzoek in het Zeeuws Archief nog nadere informatie opleveren. Tevens is een uitgebreider onderzoek in het Huisarchief van Zeeduin aanbevelenswaardig.

5.6 Aanbevelingen voor restauratie en hergebruik

In aansluiting op het voorgaande zijn aanbevelingen te geven voor een toekomstige restauratie of verbouwing van het gebouw. Deze aanbevelingen zijn erop gericht de in het gebouw aanwezige – deels verborgen – kwaliteiten te versterken, dan wel terug te laten komen. De aanbevelingen staan derhalve geheel los van de

mogelijkheden of beperkingen die een eventuele toekomstige verbouwing qua programma en budget biedt.

Begane grond

In de 19de-eeuwse vertrekken op de begane grond wordt een iets rijkere kleurafwerking verondersteld. Herstel van de kleurafwerkingen kan de kwaliteit van het geheel verhogen.

De interieurwijzigingen uit de jaren '30, '50 en '70 bezitten geen bijzondere kwaliteiten en doen afbreuk aan het gebouw. Verwijdering van de boardplafonds en boardwanden zal het 19de-eeuwse karakter van het gebouw versterken. De diverse bedstedenwanden dienen daarbij eveneens behouden te blijven.

Zolderverdieping

Het gebouw bevat op de zolders enkele 20ste-eeuwse binnenwanden. Deze wanden zijn destijds puur utilitair ontworpen om de bruikbaarheid te vergroten, zij bezitten geen wezenlijk architectonische of historische waarde. Daarnaast doen zij enigszins afbreuk aan de kwaliteit van de oorspronkelijke, grotere zolderruimten waarin zij zijn aangebracht. Het verwijderen van de secundaire binnenwanden zou de ruimtelijkheid van de kapconstructies ten goede komen.

Paardenstal

De paardenstal bezit een positieve monumentwaarde. Hoewel dit bouwdeel jonger is dan het voor- en achterhuis is het wel gaaf qua in- en exterieur bewaard, compleet met twee paardenboxen en betonnen voederbakken. Bij herbestemming zou getracht moeten worden behoud van de stalinrichting op hoofdlijnen na te streven.

5.7 Archieven (literatuur en bijlagen achteraan)

Gemeente Veere, Archief Bouw- en Woningtoezicht.

Huisarchief Zeeduin te Oostkapele, Map Duino, financiële overzichten 19de eeuw, vanaf 1866.

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, foto- en tekeningenarchief.

Zeeuws Archief te Middelburg.

6. Geofysisch onderzoek

D. Wilbourn (DW Consulting bv)

6.1. Inleiding

In 2003 werd op het terrein binnen de grachten van Duno een uitgebreid geofysisch onderzoek uitgevoerd, bestaande uit metingen met een Magnetometer en Resistiviteitsmetingen (fig. 53). Een magnetometer meet verstoringen in het aardmagnetische veld. Grote massa's zoals funderingsresten of puinpakketten zorgen voor duidelijk afwijkende meetgegevens waardoor een ruw beeld van de ondergrond kan worden verkregen. Bij resistiviteits- of weerstandsmeting wordt de elektrische weerstand van de ondergrond gemeten. Hierbij wordt op geregelde afstanden door middel van metalen pinnen stroom de bodem ingestuurd en opgemeten, waardoor eveneens een globaal beeld van de onderliggende structuren kan worden verkregen. Voor beide methodes blijft interpretatie van de metingen echter moeilijk en het verkregen beeld zal steeds aan de hand van archeologisch onderzoek moeten worden bevestigd.

Tijdens het geofysisch onderzoek werden vier zones (A, B, C en D) afgebakend. In totaal werd ongeveer een hectare onderzocht (fig. 54 & 55).

mogelijk gaat het hier gewoon om verharding van de doorgang.

Zones B, C en D bevinden zich op de westelijke helft van het binnenterrein. In zone B werd een breed lineair spoor aangetroffen dat van noord naar zuid loopt. De precieze aard van dit spoor blijft onduidelijk maar mogelijk gaat het om een brede gracht die bij demping opgevuld is met puin. Dat zou de hoge weerstandsmetingen kunnen verklaren. Dit zou mogelijk de originele gracht om het eiland kunnen zijn (fig. 54 en 55).

Dit spoor lijkt in zone C af te splitsen. Een verklaring lijkt hiervoor niet meteen voorhanden. Mogelijk gaat het eerder om een aan landgebruik gerelateerd spoor dan aan archeologische structuren in de ondergrond.

In zone D werd ook een zone met hoge weerstand aangetroffen, die vermoedelijk veroorzaakt wordt door de omliggende gebouwen en hekken. Twee parallelle lineaire banen met lage weerstand werden geïnterpreteerd als recent gevulde sloten (fig. 54 & 55).

6.2. Resultaten

In de zuidwestelijke hoek van het terrein (zone A) werden twee lineaire banen met hoge weerstand aangetroffen. De banen lopen parallel aan de zuidelijke en oostelijke gracht en vormen een hoek. Ook werd een zone met hoge weerstand aangetroffen aan toegang tot de weide in zone A. De twee lineaire zones worden geïnterpreteerd als een onderliggende fundering. De zone bij de ingang van de weide zou ook tot deze structuur kunnen behoren, maar

Fig. 53 Het geofysisch onderzoek op Duno. Foto: AWN Zeeland

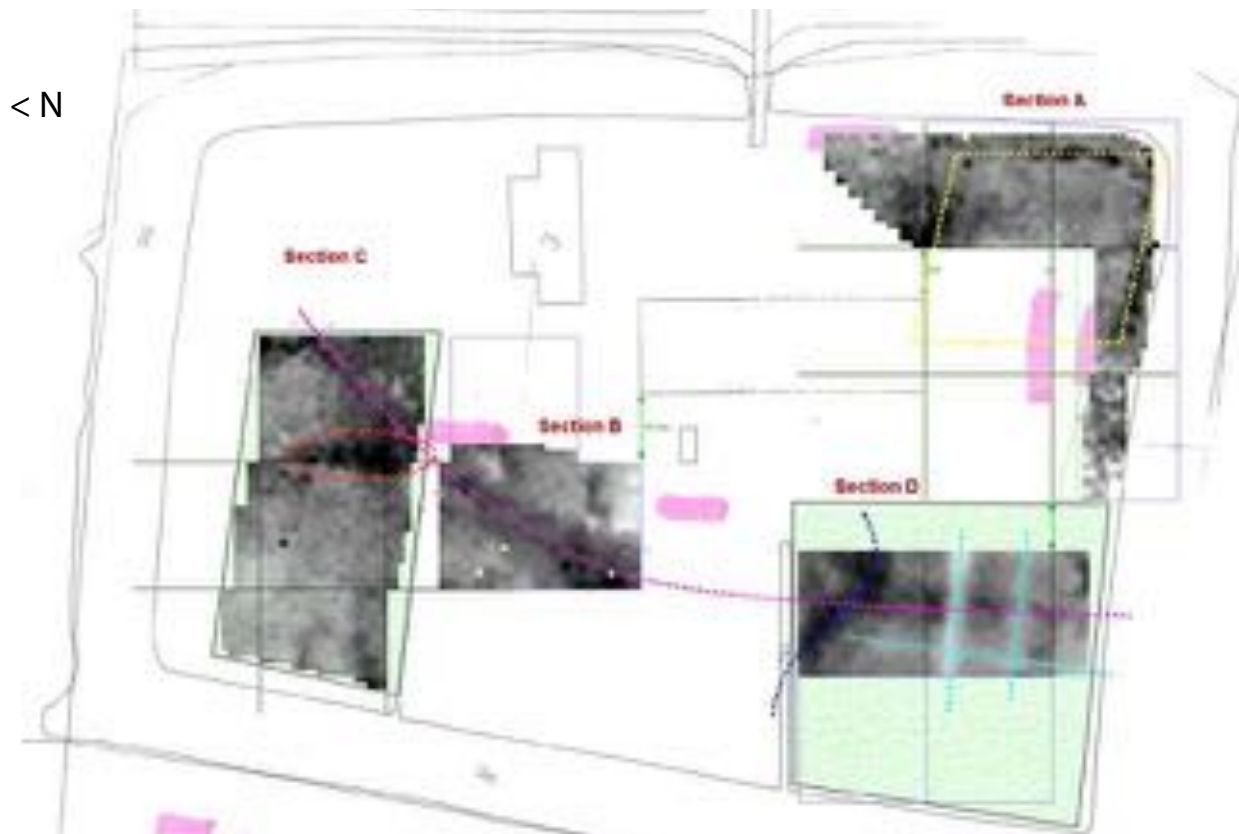

Fig. 54 Resultaten en interpretatie van de weerstandsmetingen.
Mogelijke interpretatie: funderingsstroken gebouw in geel, brede gracht roze (gestippeld), recent gedempte grachten licht blauw en puinzones rood en donker blauw

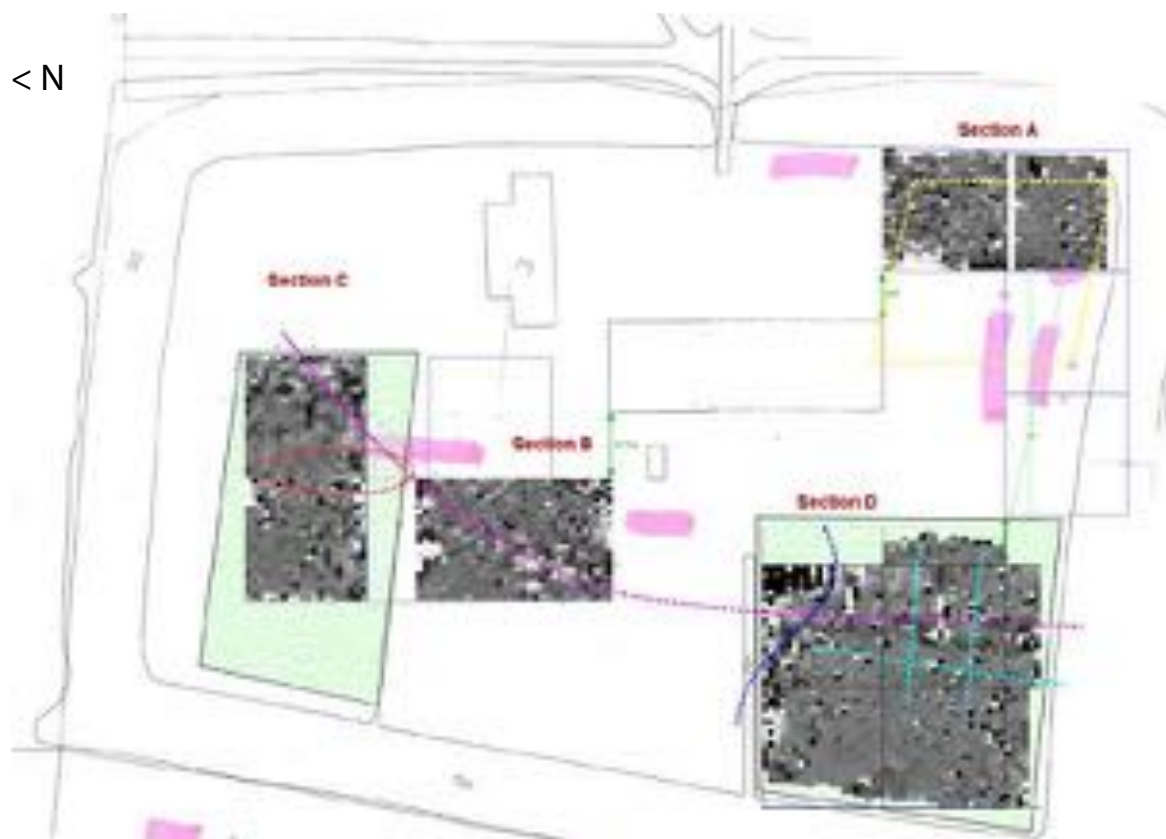

Fig. 55 Resultaten en interpretatie van de metingen met de magnetometer.
Mogelijke interpretatie: funderingsstroken gebouw in geel, brede gracht roze (gestippeld), recent gedempte grachten licht blauw en puinzones rood en donker blauw

7. Archeologie

7.1 Onderzoeksgeschiedenis

Zoals reeds aangestipt in de inleiding heeft op het terrein voorafgaand aan de hier besproken gegevens in 2001/2002 een uitgebreid historisch door P. Blom, P. Henderikx en J. Zwemer plaatsgevonden. Dit werd in 2002 en 2003 gevolgd door een geofysisch (D. Wilbourn van DW Consulting bv.) en archeologisch onderzoek, in combinatie met een veldkartering (AWN Zeeland). In 2008 werd ook een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd door het bureau Vlaardingerbroek & Wevers. Van het interieur van de laatste bewoner van de boerderij op Duno werd een uitgebreide fotodocumentatie vastgelegd.

7.2 Bekende archeologische waarden

In eerste instantie is gekeken naar de indeling van het gebied in zones met een verschillende archeologische verwachting, zoals deze op de zogenaamde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) zijn afgebakend (fig.23). Het onderzochte gebied valt nagenoeg volledig in een zone van hoge archeologische waarde.

Deze indeling in zones is gebaseerd op de geologische ondergrond van het deelgebied, zoals deze is weergegeven op de geologische kaart van de RGD. De donkerroze zone met een hoge trefkans op archeologische waarden komt overeen met het verloop van een getij-inversierug (zie hoofdstuk 2). De lichtroze zones komen globaal overeen met de lager gelegen poelgebieden tussen de verschillende kreekruggen of in het geval van Duno, de lagune ten oosten van de Dunoweg. Deze zones waren in het verleden vaak erg nat en vormden daarom minder populaire vestigingsgebieden voor bewoning. Wel is op grote delen van Walcheren de kans groot dat het onderliggende veen nog intact is en niet weggesleten door kreekgeulen. Duno en omgeving vormt echter een uitzondering door de intensieve kreekwerking in het gebied en de vrije getijdenwerking van de zee in de lagune. Onderliggend Hollandveen is hierdoor volledig weggeslagen. Het veen op de rest van Walcheren werd bewoond in de IJzertijd en de Romeinse tijd. Het is om deze reden dat de lichtroze zone een middelhoge trefkans op vindplaatsen uit de Middeleeuwen, maar ook uit de IJzertijd en

de Romeinse tijd heeft. Op de IKAW staat het plangebied ingetekend in het midden van een brede kreekrug. Dit wordt bevestigd door de kaart van Bennema en Van der Meer.

Op een dieper niveau bestaat de kans op het aantreffen van Pleistoceen dekzand. In de omgeving van Oostkapelle ligt dit niveau echter op een diepte van circa 20-25m onder maaiveld. Op de toppen van dit dekzand kunnen bewoningresten uit de Steentijd worden aangetroffen.

In de onmiddellijke omgeving van Duno werden in het verleden al enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd. In 1965 al voerde de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek ROB (nu RCE) een opgraving uit op een vindplaats uit de late IJzertijd/Romeinse Tijd ten zuidoosten van Duno. Het terrein is nu aangeduid als monument van hoge archeologische waarde (Monumentnr 2344 & WNG 19812).

In de weide ten oosten van de Dunoweg voerde SOBResearch in 2005 een booronderzoek uit waarbij mogelijke resten uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe Tijd werden aangetroffen (OMG 14235). Iets meer naar het noorden leverde een ander booronderzoek van SOBResearch uit 2005 geen archeologische indicatoren op. Wel werden hier de resten van een kreekrug aangeboord (OMG 14151).

Eveneens in de wei ten oosten van de Dunoweg werden in 1965 vondsten uit de late IJzertijd gerapporteerd. De locatie is echter vrij onprecies weergegeven (WNG 19794). Drie waarnemingen uit de jaren '80 van de vorige eeuw, iets naar het zuiden, duiden eveneens op vondsten uit de IJzertijd (WNG 20014, WNG 20015 & WNG 19795).

8. Resultaten booronderzoek

8.1 Inleiding en methode

Onderzoek AWN 2002/2003

Tijdens het onderzoek van de AWN Zeeland werden in totaal 179 boringen gezet (fig. 57). Voor het onderzoek werden vijf verschillende zones afgebakend waarop verschillende boorraaien werden gezet (fig. 58). De boringen werden per zone opnieuw vanaf 1 genummerd.

Het intensieve booronderzoek leverde een goed beeld op van de indeling van het binnenterrein van Duno en met name in welke zones archeologische sporen en bebouwing aanwezig is. Bij de beschrijving was de Standaard Archeologische Boorbeschrijvingsmethode nog niet beschikbaar, waardoor het moeilijk is een goed inzicht in de bodemopbouw te krijgen.

Op de omliggende akkers werd ook een veldkartering uitgevoerd.

Fig. 57 Het booronderzoek van de AWN Zeeland in 2002. onderzoek op Duno. Foto: P. Henderikx

Onderzoek WAD & AWN 2010

Binnen het onderzoeksgebied werden in totaal 38 boringen gezet in de omgeving van de boorraaien uit het onderzoek van de AWN Zeeland (fig. 58). Bijkomend werd nog een extra boorraai van negen boringen in de zuidoostelijke hoek van het eiland langs de gracht gezet. Er werd gekozen voor een volledig nieuwe nummering van 1 tot en met 232, met voor elke boring een uniek nummer. De boringen uit 2002/2003 lopen van 1 tot en met 179 en de boringen uit 2010 van 180 tot en met 232 (enkele boringen konden niet worden gezet).

De boringen werden, conform de nieuwe richtlijnen voor IVO-boringen op Walcheren (17 november 2007), uitgevoerd met behulp van een edelman 7 cm en een guts 3,0 cm. De meeste boringen werden doorgezet tot in minstens 50 cm in de top van de kreek.

Het boorproject richt zich met name op het in kaart brengen van het binnenterrein van het Hof Duno. Het intensieve booronderzoek van de AWN Zeeland is daarin al goed geslaagd. Aan de hand van de boringen in 2010 konden nog een aantal bijkomende vragen beantwoord worden en een tevens goed beeld op de bodemopbouw verkregen worden.

Da AWN voerde ook een aantal veldverkenningen uit in de omgeving van Duno.

Op het binnenterrein kon geen oppervlaktekartering worden uitgevoerd omdat het momenteel in gebruik is als weiland. Er werden geen bijkomende veldkarteringen uitgevoerd op de omliggende akkers.

8.2 Geologische opbouw

Basisveen en pleistoceen zand

Het Pleistocene dekzand bevindt zich voor het grootste deel van Walcheren op grote diepte (20-25 m onder maaiveld) (Vos1997). Dit geldt ook voor Oostkapelle en omgeving. In geen van de boringen werd dan ook het basisveen of het Pleistocene niveau bereikt.

Laagpakket van Wormer (Afzettingen van Calais)

Het Laagpakket van Wormer behoort tot de Formatie van Naaldwijk. De oude benaming voor het pakket is 'Afzettingen van Calais'. Het Laagpakket van Wormer is gevormd in het Atlanticum (ca. 8000-6000 jaar geleden) door de stijgende zeespiegel. De zee brak door de strandwallen en vormde uitgestrekte binnenzeeën

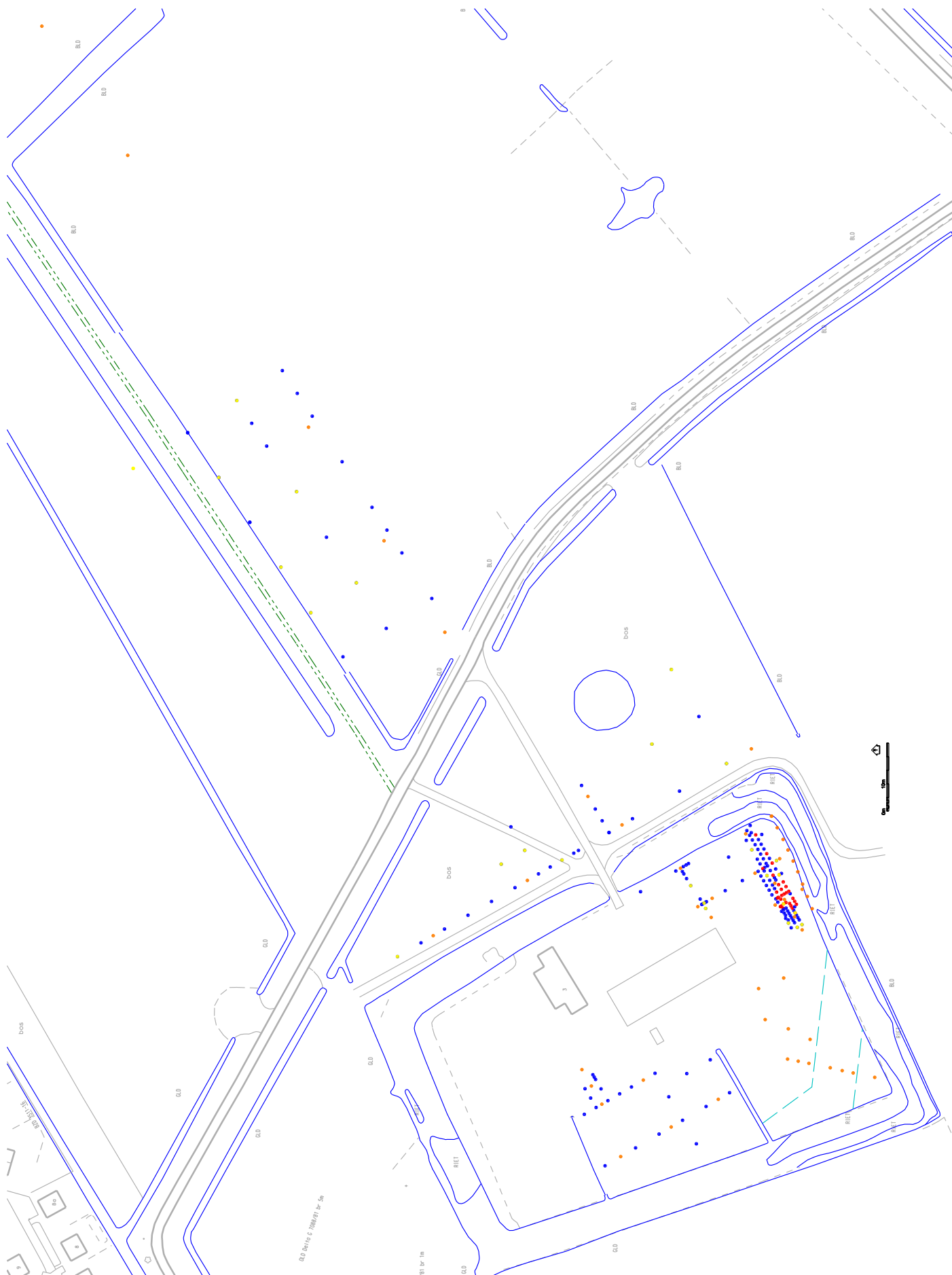

Fig. 58 Overzichtskaart van het onderzoeksgebied met de locaties van de boringen op de GBKN. De boringen met puin zijn rood gemarkeerd, de geselecteerde boringen van de AWN geel, de niet geselecteerde boringen blauw en boringen van de WAD oranje. In bijlage III zijn per zone detailkaarten van de verschillende zones met de boornummers opgenomen.

Fig. 59 Vanuit de lagune hebben zich kreekten gevormd die tot diep in het achterland gesneden zijn, zoals hier te zien op Schiermonnikoog. Foto: B. Sturen (website)

en lagunes, waarin zich langzaam een dik pakket sediment vormde.

Zoals hoger vermeld in hoofdstuk twee bevindt Duno zich landschappelijk gezien in een wat aparte hoek van Walcheren. Op de rand van een groot kweldergebied van waaruit verscheidene kreekten zich in het binnenland hebben gesneden (fig. 59 & 60). De buitenplaats zelf ligt op een kreekrug. Om de grens van deze kreek vast te stellen en een (beperkt) beeld op de ruimere omgeving van de buitenplaats te krijgen werden een aantal *boorraaien ten oosten van de huidige Dunoweg* gezet. In dit gebied waren door de AWN reeds een aantal boorraaien gezet.

De geomorfologische kaart duidt de zone net ten oosten van de Dunoweg aan als kustwal. Op de geologische kaart bevinden de afzettingen van Wormer zich ter hoogte van Duno op een diepte van ca. 8 m - NAP en zijn grote delen weggeslagen door de intensieve kreekwerking in deze zone.

Door deze grote diepte werden in geen van de boringen het Wormer-pakket bereikt.

Hollandveen en erosieve verstoring

Het Hollandveen Laagpakket behoort tot de Formatie van Nieuwkoop en is gevormd in het Midden- en Laat-Subboreaal (circa 5000-2400 jaar geleden).

In geen van de geplaatste boringen is het Hollandveen aangeboord. De verklaring hiervoor is het woelige milieu waarin de buitenplaats

gevestigd ligt. Enerzijds aan een brede lagune waarin veengroei weinig kans had zich te onwikkelen, anderzijds op een brede opgevolde kreek die de bodem tot grote diepte geërodeerd heeft en onderliggend veen heeft weggeslagen.

Door dit gebrek aan intact veen zijn sporen van laat-middeleeuwse moertering niet te verwachten en tijdens dit onderzoek ook niet aangetroffen.

Laagpakket van Walcheren

In nagenoeg alle deel van het onderzochte terrein werden vanaf circa 50 cm onder maaiveld zandige groengrijze klei- en zandafzettingen aangetroffen die gekoppeld kunnen worden aan de aanwezigheid van een fossiele kreek in deze zone. De actieve kreek heeft het Hollandveen weggeslagen en raakte tegen het eind van de Vroege Middeleeuwen opgevuld met meer zandige afzettingen die in de loop der tijd minder sterk zijn ingeklonken dan de omliggende komkleigronden. Hierdoor ontstond een lichte verhoging, een zgn. getij-inversierug of kreekrug (fig. 2).

Het hof Duno bevindt zich op de zuidwestelijke rand van een groot krekensysteem waarop Oostkapelle ligt. Dit bleek ook al uit de bodemkaart van Bennema en Van der Meer (fig. 3), de geologische kaart (fig. 6) en het AHN (fig. 4). De kreekvorming is ingezet na het doorbreken van de strandwal vanaf de IJzertijd. Volgens de geologische kaart, die nog volgens de oude Duinkerke fasering is opgemaakt liggen rond Duno drie grote kreekruigen, daterend uit de pré-Romeinse tijd tot 10e eeuw n. Chr. De buitenplaats zelf bevindt zich ter hoogte

Fig. 60 Het kweldergebied in Vlieland geeft een indruk van hoe het landschap er bij Duno moet hebben uitgezien. Foto: B. Sturen (website)

van de oudste kreekrug, op overspoelingen van de twee jongere krekken. De grens van deze kreek lijkt te zijn bereikt in de wei net ten oosten van de Dunoweg, ter hoogte van boring 164.

De kaart van Bennema en van der Meer geeft ook *duinzand* weer in de omgeving van Duno. Vermoedelijk door het bewerken van de bodem kon dit zand niet worden herkend in de boringen.

Kreek & kweldergebied ten oosten van Dunoweg

Om de bodemopbouw ten oosten van de Dunoweg en buiten het oudst bedijkte gebied in kaart te brengen werden de boringen hier tot 300/400 cm onder maaiveld doorgezet. Dieper boren bleek niet mogelijk door uitspoeling van de boorkernen. Het beeld verkregen in de boringen in het eerste weiland, grenzend aan de oostzijde van de Dunoweg is dat van een kreek. Het milieu lijkt hier wel turbulenter dan ter hoogte van de buitenplaats zelf met een sterke afwisseling van zandige en kleiige lagen. Deze zone kan aangeuid worden als de randzone van de kreek. Vanaf boring 164 en verder naar het oosten lijken de aangetroffen niveaus meer als kwelderafzettingen geïnterpreteerd te kunnen worden. Twee boringen (nr. 221 en 222) werden in de volgende weide gezet. Ook hier werd een sterke afwisseling vastgesteld van zandige, kleiige en venige niveaus, te koppelen aan een kweldergebied (fig. 60).

Recente verstoringen

Enkele boringen konden niet worden gezet door de aanwezigheid van betonnen platen ten zuiden van de schuur. Ook aan de ingang van zone A, ten oosten van de schuur, zat opvallend veel puin in de bovenste 30 cm waardoor boringen lokaal niet konden worden doorgezet.

8.3 De bebouwing op Duno & indeling binnenterrein

Naast de bodemopbouw ging ook specifiek aandacht uit naar de indeling van het binnenterrein van buitenplaats Duno. Hiervoor konden naast de archiefbronnen ook historische kaarten worden aangewend. Daarnaast gaf het geofysisch onderzoek een indicatie van eventuele

ondergrondse resten. Door middel van het archeologisch booronderzoek werd getracht het zoverkregenverwachtingsmodel te controleren en al dan niet te bevestigen. Boringen zijn een snelle en goedkope methode om ondergrondse resten globaal in kaart te brengen, maar de methode heeft ook nadelen. Zo bestaat de mogelijkheid dat elementen gemist, niet worden herkend of niet kunnen worden gedefinieerd. Gezien de specifieke vraagstelling in het geval van Duno zijn een groot aantal vragen onbeantwoord gebleven. Hiervoor kan enkel een meer rigoureuze aanpak met proefsleuven en/of -putjes verheldering brengen.

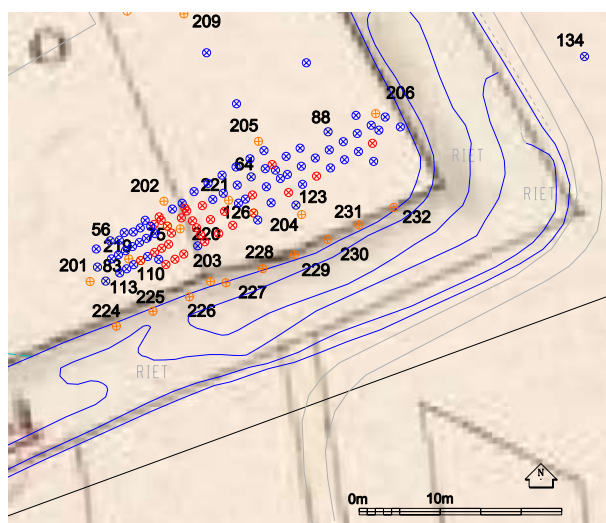

Fig. 61 Detail van de insprong op de kadasterkaart van 1832 met de boringen. Het herenhuis lag tegen de gracht aan.
Bron: Zeeuws Archief

Zuidoostelijke hoek binnenterrein

In deze zone zouden volgens de historische bronnen, oude kaarten en het geofysisch onderzoek de resten van begin 19de eeuw gesloopte herenhuis moeten hebben gestaan. Mogelijk had dit huis nog een voorloper uit de Middeleeuwen, in de vorm van een stenen huis of zelfs een woontoren. Opvallend is dat op de kadasterkaart van 1832 een kleine insprong in de zuidoostelijke hoek van de gracht is opgetekend. Hoewel het herenhuis hier een 10-20 jaar eerder gesloopt is, kan deze insprong de plaats waar het gebouw heeft gestaan nog markeren. Ook is uit het geofysisch onderzoek gebleken dat

er zich in deze hoek een duidelijke anomalie in de ondergrond bevond in de vorm van twee lineaire banen die bij de hoek van de gracht haaks op elkaar aansloten. Bij de interpretatie werd gedacht aan een onderliggende fundering. Bij het uitbaggeren van de grachten in 2009 werd in deze hoek ook een opvallende concentratie aan puin waargenomen.

In deze zone werden in totaal 133 boringen gezet, verspreid over een aantal boorraaien. De raaien kunnen opgesplitst worden in een noordelijke en een zuidelijke cluster. Bijkomend werd nog een raai tegen de gracht gezet. In de noordelijke cluster werd enkel bij de ingang van zone A een

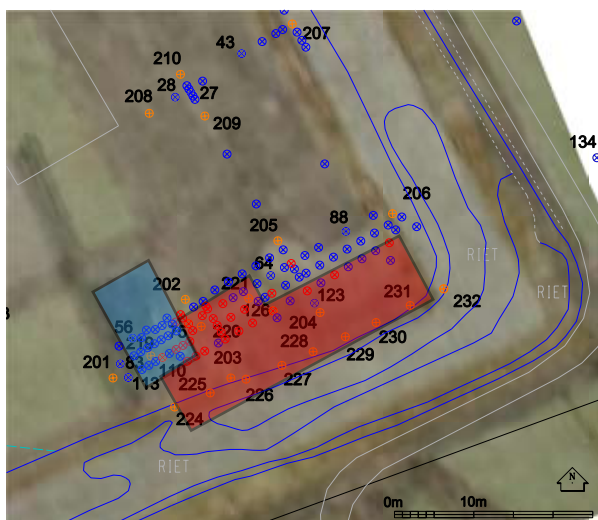

Fig. 62 Detail van de kaart van Sneevlied uit 1771 met de boringen. De locatie van het herenhuis is rood aangeduid, de waterpartij blauw. De gracht was breder aan de westzijde en wordt op de oude kaart aan de oostzijde iets te smal weergegeven. Bron: Zeeuws Archief

dichte puinconcentratie aangetroffen. Deze werd reeds waargenomen tijdens het geofysisch onderzoek en geïnterpreteerd als recente verharding. In boring 207 werd tussen 50 en 125 cm onder maaiveld al de grens van de oude gracht opgetekend. De gracht moet dus in het verleden in deze zone breder geweest zijn. De puinconcentratie die het geofysisch onderzoek in deze zone langs de gracht heeft aangetoond zou mogelijk de aanzet van deze deels met puin gevulde oude gracht kunnen zijn. In de boringen werden geen aanwijzingen gevonden voor een gebouw in dit gedeelte van het terrein.

In de zuidelijke cluster werd een duidelijke puinzone (voornamelijk baksteen) in kaart

gebracht. Als we de gezette boringen projecteren op de kaart uit 1771 concentreert het puin zich aan de westzijde van het opgetekende herenhuis. De kaart van 1771 lijkt erg accuraat te zijn opgemeten hoewel bij projectie van oude kaarten op de huidige topografie altijd een zekere foutenmarge in acht genomen moet worden. Het valt op dat er in het grootste deel van deze zone slechts enkele boringen met puin geregistreerd zijn.

Op de kaart van 1771 staat ook een donkergrijs aangegeven gebouwtje aangegeven, grenzend aan de westelijke zijde van het hoofdgebouw. R. van Immerseel interpreteert dit als een houten bijgebouwtje (zie Hoofdstuk 4). De boringen op deze plek vertonen alle opvallende verstoringen in de bovenste meter onder maaiveld. In boring 56 is er sprake van zwarte losse grond, in boring 83 lijkt het om een (recent vuil pakket te gaan en in boring 113 wordt op 100 cm onder maaiveld een gladde kalklaag als bodem aangegeven. Deze bevindingen zijn bevestigd door boring 219, waar tussen 40 en 120 cm onder maaiveld twee verstoorde pakketten met o.a. grof zand werden aangetroffen. In deze zone lijkt er zich dus een soort uitbraakspoor te bevinden, waarvan de bovenste laag mogelijk nog vrij recent is opgevuld. Dit zou dus zeer goed het op de kaart aangegeven bijgebouwtje geweest kunnen.

De bijkomende boorraai langs de gracht werd ingepland op basis van een gecombineerde projectie van oude kaarten en het puin waargenomen tijdens het geofysisch onderzoek. Bovendien geeft de kadasterkaart van 1832 en de luchtfoto van 1974 in deze hoek een soort insprong van het binnenterrein in de gracht weer (fig. 61 & 62). Deze insprong lijkt precies overeen te komen met het in 1771 opgetekende herenhuis. Aangezien in de meer noordelijk gelegen boringen geen resten van het herenhuis werden gevonden, bestond de kans dat dit toch meer naar de gracht was ingepland. De boringen bevestigden deze theorie. In zes van de negen boringen werd vast puin aangetroffen dat geïnterpreteerd kan worden als onderliggende funderingen. De rand van deze funderingen werd aan zowel oostelijke als westelijke zijde opgezocht en bleek te bestaan uit typische donkerbruigrijze humeuze grachtvulling. Dit toont aan dat het hoofdgebouw van Duno daadwerkelijk in de gracht stond en in oppervlakte precies overeenstemt met de in 1771 opgetekende contouren (fig. 62). We moeten er echter van uitgaan dat het gebouw in zijn geheel zeer rigoureus gesloopt is aan het begin van de 19e eeuw. Handel in afbraakmateriaal was in die

tijd een wijdverbreid fenomeen, waarbij men doorgaans grondig te werk ging. Recent onderzoek op ondermeer buitenplaats Elsenoord te Vrouwenpolder (CONIJN 2009) en het Hof Ramsburg te Middelburg (SILKENS in prep.) toonde aan dat er zelfs tot onder maaiveld gesloopt werd en ook funderingen, vloeren, drempels en kelders werden uitgedolven. Gezien de economische redenen die de vermoedelijke aanleiding vormden voor de sloop van het herenhuis op Duno door de firma Tak, is het aannemelijk dat ook hier een uitvoerige sloop heeft plaatsgevonden. De boringen tonen echter aan dat niet alle funderingen verdwenen zijn. Dieperliggende structuren als kelders, beerbakken en -putten en zelfs eventuele vloeren kunnen nog verwacht worden.

Mogelijk werd een deel van het slooppuin gebruikt om laaggelegen delen van het terrein, zoals greppels en/of vijvers te egaliseren. Gedacht kan worden aan enkele zones die tijdens het geofysisch onderzoek in kaart werden gebracht.

Van een Middeleeuwse 'stenen huis' werden in de boringen geen direct aantoonbare resten aangetroffen. Wel werd een grote hoeveelheid baksteenpuin gevonden die echter niet aan een specifieke periode kan worden toegewezen. Hiervoor zou een onderzoek in de vorm van proefsleuven beter geschikt zijn.

Zuidwestelijke hoek van het terrein

In de zuidwestelijke hoek van het terrein concentreerden de boringen zich met name op het traceren van de knik in het 17e-eeuwse grachtverloop van Duno. De resultaten worden onder paragraaf 7.4 besproken. In totaal werden hier 9 boringen gezet.

Het geofysisch onderzoek geeft aan dat er in deze zone een aantal smalle lineaire stroken in de ondergrond aanwezig zijn. Deze worden geïnterpreteerd als recent gevulde sloten. Op basis van vergelijking met de kaart van 1771 vertoont dit patroon een opvallende overeenstemming met de parallelle padenstructuur van de aangelegde tuin. In het booronderzoek werden deze paden niet vastgesteld, maar in boring 191 werd wel tussen 50 en 100 cm onder maaiveld een donkerbruin zandig kleipakket met veel puin- en mortelresten aangetroffen. Zou dit mogelijk de centrale waterpartij kunnen geweest zijn?

Westelijke zijde van het terrein

In deze zone bevonden zich voornamelijk de tuinen van het hof. De kaarten geven hier geen specifieke structuren weer op enkele greppels na en een breed pad of brede noord-zuid georiënteerde sloot die de grens vormde tussen erf en tuin. Het geofysisch onderzoek gaf hier een brede baan met puin in de bodem aan die geïnterpreteerd werd als een eventuele oudere gracht rond het hof Duno. De 29 boringen die hier gepland in verspreide raaien waren konden niet gezet worden.

Op basis van de bijkomende boringen door de WAD en de AWN in 2010 konden de volgende vaststellingen gedaan worden: In nagenoeg alle boringen in deze zone werden groengrijze kreekafzettingen aangetroffen. Hierop lag een circa 50 cm dikke bouwvoor waarin naast recente baksteenfragmenten ook enkele kleine fragmenten Nieuwe Tijd aardewerk in werden aangetroffen. Dit niveau komt overeen met de tuinen, weides en akkers op Duno. In boring 195 werd tussen 30 en 100 cm onder maaiveld een mogelijke sloot of dieper spoor aangeboord. De boring stuitte op puin. Speciale aandacht ging uit naar het in het geofysisch onderzoek waargenomen spoor aan de oostzijde van het terrein. Hierover werd een kleine boorraai gezet (boringen 198, 199 en 200). In boringen 198 en 199 werd tussen circa 30 en 70 cm onder maaiveld een gelaagd pakket met baksteenpuin en mortel gevonden. Vanaf een diepte van 70 cm werden opnieuw natuurlijke kreekafzettingen opgetekend. Er lijken hier dus geen aanwijzingen te zijn voor een opgevolde gracht, zoals gesuggereerd in het geofysisch onderzoek. Gezien het erg onregelmatige verloop van het spoor, met schijnbaar kleine vertakkingen, zou misschien eerder gedacht kunnen worden aan een natuurlijk restgeultje van de grotere kreek die hier liep. Gezien de complexe bodemstratigrafie en geologie in de omgeving van Duno is dit niet onwaarschijnlijk. Mogelijk was er ten tijde van de aanleg van de buitenplaats nog een duidelijk mircoreliëf aanwezig veroorzaakt door dit kreekje. Om de gronden te egaliseren werden de lagere delen zeer waarschijnlijk met puin aangevuld, wat de anomalie in de geofysische metingen zou kunnen verklaren.

Bos tussen gracht en Dunoweg

Een laatste zone die onderzocht werd is het bos tussen de Dunoweg en de gracht rond Duno. Afgaande op de historische bronnen kunnen we ervan uitgaan dat dit gebied ook in het verleden hoogstwaarschijnlijk als bos heeft dienst gedaan als onderdeel van de houtwinning. Dit is alleszins het geval op de kadasterkaart van 1832, zoals Jan Zwemer aantoonde. De aanzet van de ganzepoot staat al weergegeven op de kaart uit 1771. Hattinga geeft een iets andere invulling van dit gebied met een twee kruiselings snijdende paden. De nu aanwezige ronde vijver wordt nog niet weergegeven op de kadasterkaart van 1832 maar wel op deze van 1904 als onderdeel van een parkaanleg.

De boringen werden in een lange raai langs en in het bestaande pad geplaatst, aangevuld met enkele kleine verspreide raaien in het bos. In totaal gaat het om 29 boringen. De bodemopbouw blijkt hier vrij eenvoudig te zijn: Onder een 30-50 cm dikke bouwvoor werden meteen natuurlijke kreekafzettingen gevonden. De boringen in de weg (boring 216 en 218) bestaan uit een gelaagd pakket met puin die als diverse ophogings- en herstellingsfasen van deze weg gezien moeten worden.

Er werden geen aanwijzingen gevonden voor bijkomende structuren, zoals poortgebouw of ornamenten buiten de gracht. Het is duidelijk dat het terrein in de loop der tijd voor weinig anders gebruikt is dan de hoger vernoemde bomenteelt en park.

8.4 De gracht van Duno

Wanneer precies de gracht rond Duno is aangelegd is moeilijk te achterhalen. Het oudste beschikbare kaartmateriaal dateert uit 1655 (kaart van Visscher-Roman), waarop de gracht reeds staat aangegeven. Uit het historisch onderzoek zou kunnen afgeleid worden dat Duno mogelijk reeds in de Middeleeuwen met zijn status als lokaal bestuurscentrum een gracht had. Bij het vermeldde poortgebouw zou de aanwezigheid van een gracht niet ondenkbaar zijn. In de Nieuwe Tijd wordt regelmatig melding gemaakt van een door een visrijke vijver omringd terrein. Met de vijver wordt de gracht rond Duno bedoeld. In 1869/1870 wordt volgens het onderzoek van Jan Zwemer een deel van de zuidelijke gracht aan de

binnenzijde gedempt.

Voorlopig blijft dit dus onzeker. Als we de kaart van Visscher-Roman bekijken valt op dat, zoals hoger reeds aangestipt, de gracht in de zuidwestelijke hoek een karakteristieke knik maakt. Tijdens het booronderzoek werd daarom op basis van een projectie van de Visscher-Roman kaart op de huidige topografie een boorraai gezet op de loactie van de vermoedelijke loop van deze oude gracht (boringen 180-189). Helaas konden de boringen het bestaan van deze knik in deze zone niet bevestigen. Mogelijk is de gracht in de boringen niet waargenomen. Een andere verklaring is dat de kaartenmaker een fout heeft gemaakt en dat de gracht in werkelijkheid gewoon de 18e-eeuwse (en huidige) loop volgde. Een andere mogelijkheid is dat de 17e-eeuwse gracht iets ten zuiden van de 18e-eeuwse liep en dat de knik nu opgenomen is in de huidige gracht. Een dergelijke veronderstelling impliceert echter dat een eventueel Middeleeuws poortgebouw in de zuidoostelijke hoek tegen de gracht bij de nieuwe aanleg van een meer noordelijke gracht volledig verdwenen zou kunnen zijn. Bovendien kan men zich de vraag stellen wat het nut van dergelijke grootschalige werken zou zijn aangezien de daadwerkelijke verlegging nooit meer dan enkele meters zal hebben beslaan.

Het feit dat een kaartenmaker een dergelijk detail opneemt is opvallend en deze hoek vormt dus zeker een punt van aandacht voor toekomstig onderzoek. Een archeologische proefsleuf zou hier mogelijk uitsluitsel kunnen geven.

De kadasterkaart van 1832 toont een opvallende insprong waarop het voormalige herenhuis gestaan heeft. Deze insprong is ook op latere kaarten en luchtfoto's zichtbaar en op de huidige topokaart nog licht herkenbaar. De insprong, en dus mogelijk ook de funderingen in de ondergrond, zullen in de loop van de 19e en 20e eeuw door herhaaldelijk uitbaggeren en opschonen van de gracht gedeeltelijk afgevlakt zijn.

Bij het uitbaggeren van de gracht konden een aantal beperkte waarnemingen gedaan worden. Zo leek er zich een opvallende concentratie puin te bevinden in de zuidoostelijke hoek van de gracht die zeer waarschijnlijk afkomstig is van het hier gesloopte herenhuis.

Fig. 63 Overzichtskartaal van Duno met de vastgestelde sporen en interpretatie. In de ZO hoek zijn het herenhuis (rood) en het houten bijgebouw (groen) aangegeven. De mogelijke restgeul is lichtblauw gestippeld aangeduid, tuinpaden geel en het mogelijke muurwerk rood (geofysisch onderzoek). De boring waar mogelijk de centrale waterpartij lag is blauw gearceerd weergegeven.

9. Conclusies en aanbevelingen

9.1 Algemeen

Dit booronderzoek vindt anders dan gebruikelijk niet plaats op grond van het Walchers archeologiebeleid, zoals dat in 2008 is vastgesteld in de hernieuwde Nota Archeologische Monumentenzorg Walcheren. Het onderzoek kadert in het project Verborgen Buitens van Stichting Landschapsbeheer Zeeland dat als doel heeft een aantal Walcherse buitenplaatsen in ere te herstellen en zo beter bekend te maken bij het grote publiek.

De Walcherse Archeologische Dienst verzorgt het archeologische luik van het project en ging voor het hof Duno specifiek op zoek naar de opbouw van het binnenterrein van het buiten en meer specifiek de locatie van het voormalige herenhuis dat in het begin van de 19e eeuw gesloopt werd.

9.2 Onderzoeksvragen

Wat is de geologische opbouw van het terrein, zowel binnen de grachten als daarbuiten?

Duno bevindt zich landschappelijk gezien in een voor de Middeleeuwse bedijking zeer dynamisch gebied. In de Bronstijd (ca. 2000-800 v. Chr.) bevond Duno zich in een groot nat veengebied achter een hoge kustwal die het achterland voor de zee beschermde. In de late IJzertijd (250-12 v. Chr.) wordt deze beschermende kustwal ten noorden van Duno op enkele plaatsen doorbroken en kan de zee met hoog tij het land inspoelen. Zo vormt er zich in de noordoostelijke hoek van Walcheren een uitgestrekte lagune met getijdenwerking en enkele kleine kreekjes die zich in weg baanden in het achterliggende veenlandschap. Deze omgeving met een overvloed aan fauna en flora was in de late IJzertijd en de Romeinse Tijd de plaats bij uitstek voor het vestigen van kleine nederzettingen op de top van het veen. Om het veen te ontwateren en de akkers en huisplaatsen droog te houden werden zeker vanaf de Romeinse Tijd op grote schaal kanaaltjes gegraven. Bij het verder eroderen van de kustwal nam de invloed van de zee steeds meer toe. Het systeem van ontwateringskanaaltjes kreeg nu een omgekeerde

werking en zorgde mee voor een vrijgeleide voor het zeewater om diep in het achterland binnen te dringen. Ter hoogte van Duno, waar de invloed van de zee het grootst was, vormde zich nu een complex stelsel van diepe krekken. In de loop der eeuwen, een proces dat al van bij de eerste kreekvorming in de Late IJzertijd op gang was gekomen en doorliep tot in de Vroege Middeleeuwen, raakten deze krekken verland met zandige afzettingen. Door het inklinken van het omliggende veen- en kleilandschap vormden deze zandige afzettingen (die minder onderhevig waren aan inklink) inversieruggen in het landschap. Duno zelf werd op 1 van de oudste kreekruigen gesticht, vanaf het midden van de 12e eeuw van open zee beschermd door een oude dijk ter hoogte van de huidige Dunoweg. De historische teksten spreken van Duonhoveden of 'Duinhoofd', een oriëntatiepunt gesticht op het 'hoofd', de oostelijke randzone, van de duinenrij. In de loop van de 13e en 14e eeuw werd het land bedijkt en drooggelegd. Duno vormde vanaf dan de westelijke grens van het grote ingepolderd gebied.

Tijdens het booronderzoek werden onder een 30 tot 50 cm dikke bouwvoor in nagenoeg alle boringen vanaf circa 50 cm zandige groengrijze kreekafzettingen gevonden. De actieve kreek heeft zich hier tot een diepte van 8-10 meter ingesneden en daarbij het onderliggende Hollandveen en grote delen van het Laagpakket van Wormer weggeslagen. De meeste boringen zijn om die reden in diepte beperkt tot 100-150 cm onder maaiveld. De randzone van de kreek werd vastgesteld in het midden van de eerste wei ten oosten van de Dunoweg, ter hoogte van boring 164. De boringen vertonen in deze randzone van de kreek een wat onregelmatiger en verrommeld profiel veroorzaakt door een turbulenter milieu. In het kweldergebied werden vanaf circa 80 cm onder maaiveld een sterke afwisseling van kleiige, zandige en venige humeuze laagjes vastgesteld. Deze zijn te koppelen aan het dynamische kweldermilieu van in- en uitstromend zeewater, met af en toe periodes van stilstand. Hier en daar werd een duidelijk afgetekend vegetatiebandje waargenomen dat afgezet zal zijn in een iets drogere periode. De onderkant van dit pakket

werd niet bereikt aangezien het opgeboorde sediment uit de boor spoelde.

Wat kan het gecombineerde onderzoek vertellen over de indeling van het hele binnenterrein van Duno en kan er ondanks de beperkingen van het booronderzoek een fasering tussen verschillende sporen, structuren en vondsten aangebracht worden?

Bij het *archiefonderzoek* zijn een aantal aanwijzingen gevonden voor de indeling van het buiten:

Vóór de kaart van Visscher-Roman, omstreeks 1655, zijn er weinig concrete bronnen met betrekking tot het uitzicht van Duno. Wel kon Peter Henderikx op basis van de archiefbronnen een aantal veronderstellingen formuleren. Zo heeft het hof zeer waarschijnlijk een functie als boerderij gehad, mogelijk met bijhorende schuur en bijgebouwen. Daarnaast had Duno een meer representatieve functie en fungeerde het als verblijf voor ondermeer graaf Willem V in 1350. Dit suggereert de aanwezigheid van een gebouw van enige allure. Peter Henderikx oppert de mogelijkheid voor het bestaan van een zogeheten 'steenhuys', een stenen huis van enig aanzien waar mogelijk de beheerder van het hof, de uithofmeester, woonde. Dit huis zal in opzet nog vrij bescheiden geweest zijn aangezien Duno ontbreekt op de kaarten van Jacob van Deventer en Christiaan Sgrooten en het Panorama van Walcheren van Antoon van den Wijngaarden, waarop alle kastelen van 16e-eeuws Walcheren staan aangegeven. Wel blijkt uit het onderzoek van Peter Henderikx dat de toegang tot Duno door een vrij in het oog springend poortgebouw werd gemarkeerd. Waar deze poort zich bevond of hoe deze eruit zag is onbekend. In het bouwhistorisch onderzoek van Vlaardingerbroek & Wevers wordt het Huis de Dolfijn als mogelijk voorbeeld voor Duno genoemd, met stenen huis en woontoren. Dit kan echter niet worden bevestigd.

Uit het onderzoek van Peter Blom blijkt dat in 1581 de archieven spreken van een woonhuis, hofstede en schuur. Ook wordt er een boomgaard vermeld. Een tuinornament uit 1600 wijst op de aanwezigheid van een siertuin in die tijd (zie hoofdstuk 4). De eerste echte afbeelding van Duno vinden we op de kaart van de

ambachtsheerlijkheid van Oostkapelle van circa 1600 (fig. 18). De kaart geeft een niet omgracht erf weer met drie gebouwen in een U-vorm eromheen: het herenhuis, de boerderij en een grote schuur.

Op de kaart van Bernards uit 1641 en deze van Visscher-Roman uit 1655 is de gracht rond Duno voor het eerst zichtbaar (fig. 21 & 23). Deze kaarten beslaan heel Walcheren en geven een vrij ruw beeld van de buitenplaats. Duno wordt hier omgracht weergegeven met een toegangslaan in het oosten naar de Dunoweg. Op de kaart van Bernards zijn het herenhuis en de boerderij aangegeven, alsook beplanting op het eiland. Op de kaart van Visscher-Roman wordt slechts één centraal gebouw (de boerderij) afgebeeld. Het binnenterrein en de zone tussen de gracht en de Dunoweg, alsook een smalle strook rondom de hele gracht zijn bebost. Er is geen aanduiding van verdere inrichting van het binnenterrein. Opvallend is wel de knik die de gracht op beide kaarten in de zuidwestelijke hoek maakt.

Begin 18e eeuw lijkt de buitenplaats wat verder ontwikkeld en wordt specifiek de aanwezigheid van een herenhuis, boerenwoning, schuur en stalling opgetekend, alsook een vijver, moes/siertuin, boomgaard, bos, wei en akkerland. Deze situatie is ook weergegeven op de kaart van Hattinga uit 1750 (fig. 11, 25 & 27). De knik in de gracht is verdwenen, wat erop wijst dat bij de aanleg van het binnenterrein de gracht moet zijn rechtgetrokken om het terrein te vergroten. Hattinga geeft ook een meer gedetailleerd plan van de buitenplaats die nauwer aansluit bij de tekstuele bronnen. Drie gebouwen, vermoedelijk de in de bronnen vernoemde boerenwoning (het huidige woonhuis), de schuur (ter hoogte van de bestaande schuur) en een herenhuis in de zuidoostelijke hoek van het terrein, tegen de gracht. Mogelijk vormden het in de bronnen genoemde koetshuis en de stal een onderdeel van hetzij de schuur, hetzij de boerenwoning. Ook geeft Hattinga al een suggestie van een soort tuinindeling met verschillende zones met tussenpaden.

De kaart van M. Sneevlied uit 1771 geeft het meest gedetailleerde beeld van Duno waarover we beschikken (fig. 12 & 30). De kaart lijkt met grote precisie opgemaakt en bevestigt de aanwezigheid van de drie gebouwen rond een groot erf waarop de toegangsweg met brug uitkwam. Een stenen boerderij en herenhuis (rood) en een houten schuur (wit). Naast deze drie hoofdgebouwen geeft de kaart ook enkele bijgebouwtjes aan ten

westen van de schuur en het herenhuis (grijs). In de schriftelijke bronnen worden deze gebouwtjes vermoedelijk aangeduid als '*verderen timmer*', waarbij gedacht kan worden aan een bakkeet, oven, duivenkeet,... Aan de noordzijde van het terrein is een schutting aangegeven die de tuin begrenst. Ook het mysterieuze herenhuis komt op deze kaart beter in beeld. Dit stenen huis lijkt zich effectief in de zuidoostelijke hoek van het terrein te bevinden, strak langs de gracht. Dit soort positie is niet ongewoon voor buitenhuizen. Ook bij bv. Kranensteyn werden onlangs funderingen gevonden van het oude woonhuis die strak tegen of zelfs gedeeltelijk in de gracht stonden. In het bouwhistorisch onderzoek van Vlaardingebroek & Wevers wordt de halfronde cirkel centraal aan de noordzijde van het gebouw geïnterpreteerd als een soort (trap)toren. Ten westen van het gebouw staat een donkergrijze rechthoek afgebeeld, haaks op het hoofdgebouw. Ronald van Immerseel suggereert hier de aanwezigheid van een klein houten bijgebouw. Ten oosten van het veronderstelde herenhuis wordt een fraaie aangelegde tuin met paden in kruisvorm en een centrale vijver of ornament. Ook de rest van het binnenterrein is opgedeeld in kleine perceeltjes die zeer waarschijnlijk te koppelen zijn aan de in de geschreven bronnen vernoemde moestuin, boomgaard, wei- en akkerlanden. Een brede noord-zuid georiënteerde weg of sloot lijkt een scheiding tussen erf en tuin te vormen.

Op basis van het historisch onderzoek is niet op te maken of de in de 18e eeuw aanwezige bebouwing teruggaat tot een eventuele Middeleeuwse voorganger, dan wel in de loop van de 17e eeuw aangelegd zijn. Het bouwhistorisch onderzoek doet dat laatste vermoeden, althans voor de nog bestaande bebouwing, aangezien veel bouwelementen teruggebracht kunnen worden tot deze periode.

Onderzoek van Jan Zwemer en Ronald van Immerseel wees uit dat het herenhuis op Duno in de periode 1813-1820 gesloopt moet zijn. De buitenplaats was toen in bezit gekomen van de firma Tak, die erom bekend stond voornamelijk economische belangen na te streven en ondermeer het Huis Oostkapelle liet slopen om de vrijgekomen ruimte tot landbouwgrond om te vormen. Jan Zwemer oppert de mogelijkheid dat deze aanpak ook voor Duno gehanteerd zou kunnen zijn. Deze suggestie lijkt bevestigd te worden door het ontbreken van een gebouw in de zuidoostelijke hoek van het binnenterrein op de kadasterkaart van 1832. De oude schuur zou kort

na 1868/1869 vervangen zijn door de huidige.

Met de sloop van het herenhuis valt Duno volledig terug op zijn status als boerderij. Uit het onderzoek van Jan Zwemer en Ronald van Immerseel bestond een flink deel van de omzet in de eerste helft van de 19e eeuw uit houtteelt. De houtproductie neemt in de loop van de 19e eeuw sterk af ten voordele van de landbouw. Op Duno werd gewerkt in het eeuwenoude systeem van de 'Zeeuwse tarweteelt'. Hierbij werd een zevenjarige cyclus van vruchtopvolgning gehanteerd, waarin de grond ook één jaar braak lag.

Het *bouwhistorisch onderzoek* onderscheidt negen grote bouwfases. Een eerste fase in de 13e-14e eeuw toen op Duno een 'stenen huis' stond en een in het oog springend poortgebouw. Als mogelijk voorbeeld wordt het Huis de Dolfijn te Middelburg genoemd. In 1629 volgt een tweede bouwfase, aangegeven door de hekpijlers van Duno. In deze fase zouden mogelijk de (later vervangen) schuur en de boerderij (nu woonhuis) gebouwd zijn, afgaande op het grote aantal 17e-eeuwse constructie-elementen in het woonhuis. In de periode 1750-1770 wordt de buitenplaats gemoderniseerd en lijkt Duno met zijn sterrenbossen en ganzepoten als oprijlanen een hoogtepunt te kennen. In 1867 volgt een vierde bouwfase met de bouw van de huidige schuur op de plek van de oude. Tussen 1875 en 1893 hebben verschillende herstellings- en verbouwingswerkzaamheden plaatsgevonden en rond 1900 een interieurmodernisering. Rond 1935 wordt de huidige paardenstal gebouwd en rond 1950 en 1975 vonden nog twee interieurmodernisering plaats.

Het *geofysisch onderzoek* heeft enkele opmerkelijke resultaten opgeleverd. Zo werden in de zuidoostelijke hoek twee banen met onderliggend puin waargenomen die in de hoek van de gracht haaks op elkaar aansloten. Deze sporen werden geïnterpreteerd als funderingsresten van een gebouw, in casu het verdwenen herenhuis van Duno. In de zuidwestelijke hoek werden enkele parallelle lineaire sporen geregistreerd, die als recent opgevulde sloten werden aangeduid. Mogelijk komen deze banen overeen met de op de kaart van 1771 aangeduide paden in de tuin. Een vrij brede onregelmatige baan die van noord naar zuid door de westelijke helft van het eiland loopt zou mogelijk een oude gracht rond de eerste

fase van Duno kunnen zijn.

Het *archeologisch booronderzoek* kon een aantal van de veronderstelde structuren aantonen maar niet alle vragen beantwoorden. Het geofysisch onderzoek heeft de aanwezige sporen op het terrein goed in kaart gebracht en vormt een goede basis voor het booronderzoek. Over de brede baan die noord-zuid vrij onregelmatig door de westelijke helft van het eiland loopt werd een boorraai gezet. De boringen geven hier geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een gracht. Gezien het kronkelige verloop van het spoor zou eerder gedacht kunnen worden aan een natuurlijke restgeul die met puin genivelleerd is bij het in gebruik nemen van de buitenplaats. Resten van een kleine waterpartij in de zuidwestelijke hoek werden eveneens aangetroffen. Mogelijk gaat het om de centrale vijver in de tuin weergegeven op de kaart van M. Sneevlied uit 1771. Ten oosten van de gracht rond Duno werden geen randstructuren langs het water, zoals poortgebouw of ornamenten, aangetroffen. Deze hele zone lijkt steeds in gebruik te zijn geweest als bos en park.

In de zuidoostelijke hoek van het terrein werden de resten van het voormalige herenhuis gedocumenteerd. De resultaten worden hieronder besproken.

Zijn in de ondergrond de archeologische resten van het gebouw in de zuidoostelijke hoek van het terrein aanwezig? Zo ja, wat is de precieze aard en locatie van deze ondergrondse resten en wat is de mate van conservering?

Op basis van het gecombineerde (bouw)historisch en geofysisch onderzoek was duidelijk dat er in de zuidoostelijke hoek van het eiland resten van het voormalige herenhuis van Duno aanwezig moesten zijn. Het booronderzoek heeft dit kunnen bevestigen en bovendien aangetoond dat de weergave van het hof Duno op de kaart van M. Sneevlied uit 1771 een zeer accurate versie van de werkelijkheid moet zijn geweest.

De kaart geeft het herenhuis aan als een vrij smalle rechthoekige structuur die strak langs de gracht gelegen was. Aan de westelijke zijde staat haaks op het hoofdgebouw vermoedelijk een kleine waterpartij aangegeven. In de boringen werden zowel resten van het hoofdgebouw als resten van deze mogelijke vijver aangetroffen.

Het hoofdgebouw stond letterlijk met zijn zuidelijke zijde in de gracht. Hiervoor was een speciale insprong voorzien die nog duidelijk staat weergegeven op de kadasterkaart uit 1832 en tot op heden herkenbaar is. Het herenhuis was bij benadering 30 meter lang en circa 10 meter breed. Afgaande op de boringen lijkt er zich in de bodem nog vrij massief muurwerk te bevinden en mogelijk nog andere diepere structuren als kelders, beerputten en -bakken. Het houten bijgebouw moet om en bij de 20 meter lang zijn geweest, circa 10 meter breed. De funderingen lijken tot ongeveer 1 meter diep te zijn uitgebroken, maar de precieze aard van het spoor kon op basis van de boringen niet worden vastgesteld.

Van een oudere fase werden geen sporen aangetroffen. Verder onderzoek aan de hand van proefsleuven zou een eventuele Middeleeuwse voorganger wel aan het licht kunnen brengen en de aangetroffen resten beter kunnen duiden.

Kan het booronderzoek bevestigen dat het grachtsysteem rond Duno voor de 18e eeuw een ander verloop kende in de zuidwestelijke hoek van het terrein. Zo ja, wat is het precieze verloop ervan. Is er een fasering herkenbaar.

De knik in de gracht die op de kaart van Visscher-Roman uit 1655 werd opgetekend kon tijdens het booronderzoek niet worden bevestigd. Mogelijk gaat het om een onnauwkeurigheid van de kaartenmaker of was de gracht niet zichtbaar in de boringen. Een derde mogelijkheid dat de gracht in de 17e eeuw een aantal meter verder naar het zuiden lag en werd in de 18e eeuw iets naar het noorden werd verlegd, lijkt niet waarschijnlijk. Niettemin vormt dit een aandachtspunt voor verder onderzoek, eventueel met een proefsleuf.

In welke mate hebben (recente) verstoringen de archeologische resten aangetast?

Van laat-middeleeuwse moerneringsactiviteiten is er binnen het onderzoeksgebied geen sprake. De aanwezigheid van een complex krekenselsel heeft het Hollandveen volledig weggeslagen. Mogelijke resten uit IJzertijd en Romeinse tijd die zich op de top van dit veenpakket bevinden, zijn daarbij ook geërodeerd. Wat de resten van

de buitenplaats betreft lijkt het herenhuis in het begin van de 19e eeuw grondig te zijn gesloopt. Ook zal het geregeld uitbaggeren van de gracht schade hebben toegebracht aan dit huis, dat gedeeltelijk in de gracht moet hebben gestaan. De bouw van de huidige schuur en paardestal heeft ongetwijfeld zijn invloed gehad op de oudere resten die nagenoeg op dezelfde plek gesitueerd waren. Mogelijk zijn funderingen lokaal nog bewaard, maar er mag verondersteld worden dat ook grote delen (al dan niet als herbruik) mee gesloopt zijn. Van de tuininfrastructuur lijken nog elementen bewaard gebleven te zijn. Zo zijn paden waarschijnlijk nog (summier) aanwezig in de vorm van mortel- en puinlagen en zijn diepere sporen, zoals de kleine vijver in de zuidwestelijke hoek van het binnenterrein, nog aanwezig. De gracht rond Duno werd in 2009 nog uitgebaggerd. Bij waarnemingen door de WAD zijn hier geen opvallende vondstconcentraties aangetroffen. Dit lijkt te duiden op een vrij regelmatige opschoning van de gracht in de loop der eeuwen, waarbij de kans op het aantreffen van afvalmateriaal van het buiten vrij gering is.

9.3 Eindconclusies en suggesties voor toekomstig onderzoek

Door het gecombineerde onderzoek van alle betrokken partijen is de geschiedenis van het buiten Duno weer opnieuw geschreven.

Vermoedelijk gesticht in de eerste helft van de 13e eeuw groeide Duno, markerpunt op het hoofd van de duinen, al snel uit van boerderij naar regionaal bestuurscentrum van de Norbertijner abdij van Middelburg. Hier werden de pachtgelden en de tienden geïnd en logeerden voornamelijk gasten in het stenen huis. De status van een kasteel lijkt Duno echter nooit verkregen te hebben. In de loop van de 17e en 18e eeuw zien we Duno als een voornamelijk buitenplaats met een vrij monumentaal herenhuis, bijhorende boerderij, schuur en annexen. Het herenhuis was gelegen in een mooi aangelegd park met waterpartijen en vormde met zijn strak aangelegde lanen met ganzenpoot opnieuw een markerpunt in het landschap. Het huis stond met zijn zuidzijde in de gracht en zal een fraaie aanblik hebben geboden voor de bezoeker die vanuit het zuiden over de lanen kwam geflaneerd.

Na de sloop van het herenhuis raakte Duno's status van buitenplaats wat op de achtergrond. Met de huidige kennis en het inzicht in de opbouw van het vroegere buiten zou gedacht kunnen worden aan een opwaardering. Het geofysisch onderzoek en het archeologisch booronderzoek toonden aan dat de kaart van Hattinga uit 1750 en de anonieme kaart uit 1771 hoogst betrouwbare bronnen zijn voor een eventuele herinrichting van het terrein.

De resultaten van het onderzoek zouden gebruikt kunnen worden voor het maken van een herstelplan voor Duno.

Literatuur

- BACK,I.P., P. BLOM, P.A. HENDERIKX, H.J. VADER, J.W. ZONDERVAN (ed.), 2007. *Cartularium van de heren van Veere uit het geslacht van Borsele 1282-1481, 1555*, Hilversum.
- BENNEMA, J., K. VAN DER MEER, m.m.v. C. DORSMAN en P.J. VAN DER FEEN, 1952. *De bodemkartering van Walcheren*, 's-Gravenhage (Verslagen van landbouwkundige onderzoeken 58.4).
- BERENDSEN H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Assen.
- BLOM P., P. HENDERIKX en J. ZWEMER, 2001. Duno, een bijzondere boerderij op Walcheren, Veere (typoscript, 8 pag.)
- BLOM P., 2001. Onderzoeksrapport Duno 1574-1812, Veere (typscript, 5 pag.)
- BROEKSMA F.A., 1985. Walcheren in woord en beeld.
- CONIJN R. & B. SILKENS, 2009. *Elsenoord opgespoord. Archeologisch bureau- en proefsleuvenonderzoek op het Hof Elsenoord te Vrouwenpolder, gemeente Veere*. Domburg. WAR 16
- DE JONGE VAN ELLEMEET, B.M. 1906. *Geschiedkundig onderzoek naar den rechtstoestand der geestelijke goederen van 1572 tot in het begin der 17e eeuw*. Zierikzee.
- DE KRAKER A.M.J. & BORGER G.J. (red.), 2007. *Veen-Vis-Zout. Landschappelijke dynamiek in de zuidwestelijke delta van de Lage Landen*. Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, vol. 8, Amsterdam.
- DE WAARD, C., 1914. Inventaris van de archieven der besturen van het eiland Walcheren 1511-1870, Middelburg.
- DEKKER, C., *Inventaris van het archief van de familie Des Tombe 1485-1948*, Utrecht 1980.
- DIJKHOF, E.C., A.C.F. KOCH, J.G. KRUISHEER (ed.), *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299 (OHZ)*, 5 dln., 's-Gravenhage/ Assen/ Maastricht 1970-2005.
- FISCHER M.M. 1997. *Holocene evolution of Zeeland (SW Netherlands)*. Mededelingen Nederlands Instituut voor toegepaste wetenschappen TNO. Nr. 59, Haarlem.
- FRUIN, R., 1901. *Het archief der O.L.V.Abdij te Middelburg*, 's-Gravenhage.
- GARGON M., Walchersche Arcadia, 1715, heruitgave 1969, 119.
- HAMAKER, H.G. *De rekeningen der grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche huis*, 2 dln., Utrecht (Werken Historisch Genootschap, nieuwe serie 29,30), 1879-1880.
- HENDERIKX, P.A., 2006. De geschiedenis van de norbertijner abdij in hoofdlijnen, in: J. Dekker (red.), *De abdij van Middelburg*, Utrecht, pp. 26-63.
- HUFFER, M., 1951. *Bronnen voor de geschiedenis der abdij Rijnsburg*, 2 dln., 's-Gravenhage (RGP Kleine serie 31, 32).
- KESTERLOO H.M., 1973. Oostkapelle in woord en beeld, 1913, heruitgave.
- KESTERLOO H.M. Zeelands Tuin.
- KOCH, A.C.F., J.G. KRUISHEER, E.C. DIJKHOF (ed.), *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299 (OHZ)*, 5

dln., 's-Gravenhage/ Assen/ Maastricht 1970-2005.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), Versie 3.1., 2006. Zoetermeer, CvAK.

LANTSHEER M.F. & F. NAGTGLAS, 1879. *Zelandia Illustrata*, 2 dln 1866-1880 en 4 vervolgen 1885-1905, jr 1879, 758.

LEENDERS K.A.H.W., 2007. Het Middeleeuwse zoutwinningsproces. In: DE KRAKER A.M.J. & BORGER G.J. (red.), 2007. Veen-Vis-Zout. *Landschappelijke dynamiek in de zuidwestelijke delta van de Lage Landen*. Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, vol. 8, Amsterdam, pp. 113-129.

MULDER F.J., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Houten/Groningen, Wolters-Noordhoff bv.

NIJDAM L.C. & DE KONING M.W.A., 2005. *Verkennd archeologisch onderzoek Kranensteyn te Oostkapelle, gemeente Veere. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met boringen*. ArcheoMedia rapport A05-368-I. Capelle aan den IJssel.

OHZ, zie: Dijkhof, Koch, Kruisheer.

SANDBERG, G.F., *Inventaris van de archieven van de rekenkamer van Zeeland*, dl. 2, De archieven gedeponeerd bij het archief van de rekenkamer 1189-c.1825, z.p. 1973.

SMALLEGANGE M., 1696. *Nieuwe Cronijk van Zeeland*.

TIRION I., 1751. *Tegenwoordige Staat van Zeeland*.

Topografische kaarten en plattegronden van de Hattinga's 1724-1755, Map 10, Kaarten van Walcheren, 1:12.000

VAN BAVEL, B.J.P., 1993. *Goederenverwerving en goederenbeheer van de abdij Mariënweerd (1129-1592)*, Hilversum 1993 (Werken Gelre 44).

VAN MIERIS F. (ed.). *Groot charterboek der graaven van Holland en Zeeland en heeren van Vriesland*, 4 dln., Leiden, 1753-1756.

VAN RUMMELEN F.F.F.E., 1997. *Toelichting bij de Geologische kaart van Nederland: 1:50.000. Blad Walcheren*. Tweede druk, Haarlem, Rijks Geologische Dienst.

VOS, P.C. & R.M. VAN HEERINGEN, 1997. Holocene geology and occupation history of the Province of Zeeland (SW Netherlands). In: FISHER M.M. (ed.). Mededelingen Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Nr. 59. *Holocene evolution of Zeeland (SW Netherlands)*. Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, Haarlem.

WEERTS H, CLEVERINGA P, WESTERHOFF W. & VOS P., 2006. Nooit meer: Afzettingen van Duinkerke en Calais. In: *Archeobrief. Methoden en Technieken*, pp. 28-34.

ZONDERVAN, J.W. (ed.), 1992: De grafelijke bedde in Zeeland van 1308, in: C.M. Bierens e.a., *Spelerie*, Kapelle, pp. 1-56.

ZWEMER J., 2001. Duno in de 19de eeuw, onderzoeksverslag, Veere (typo-script, 37 pag.)

BIJLAGE I - overzichtkaarten boringen

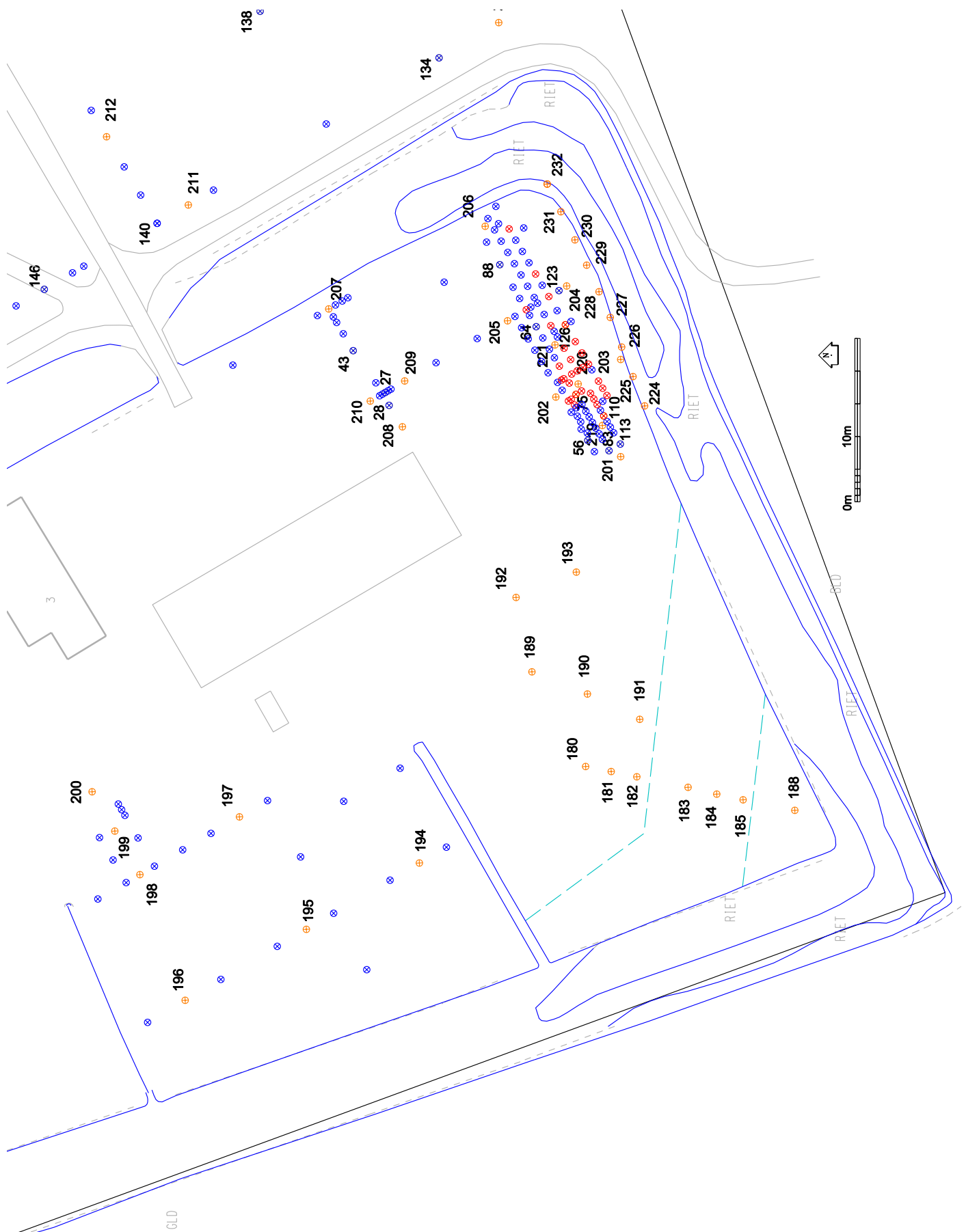

Fig. 64 Detailkaart van het onderzocht deel van het eiland met de boornummers.

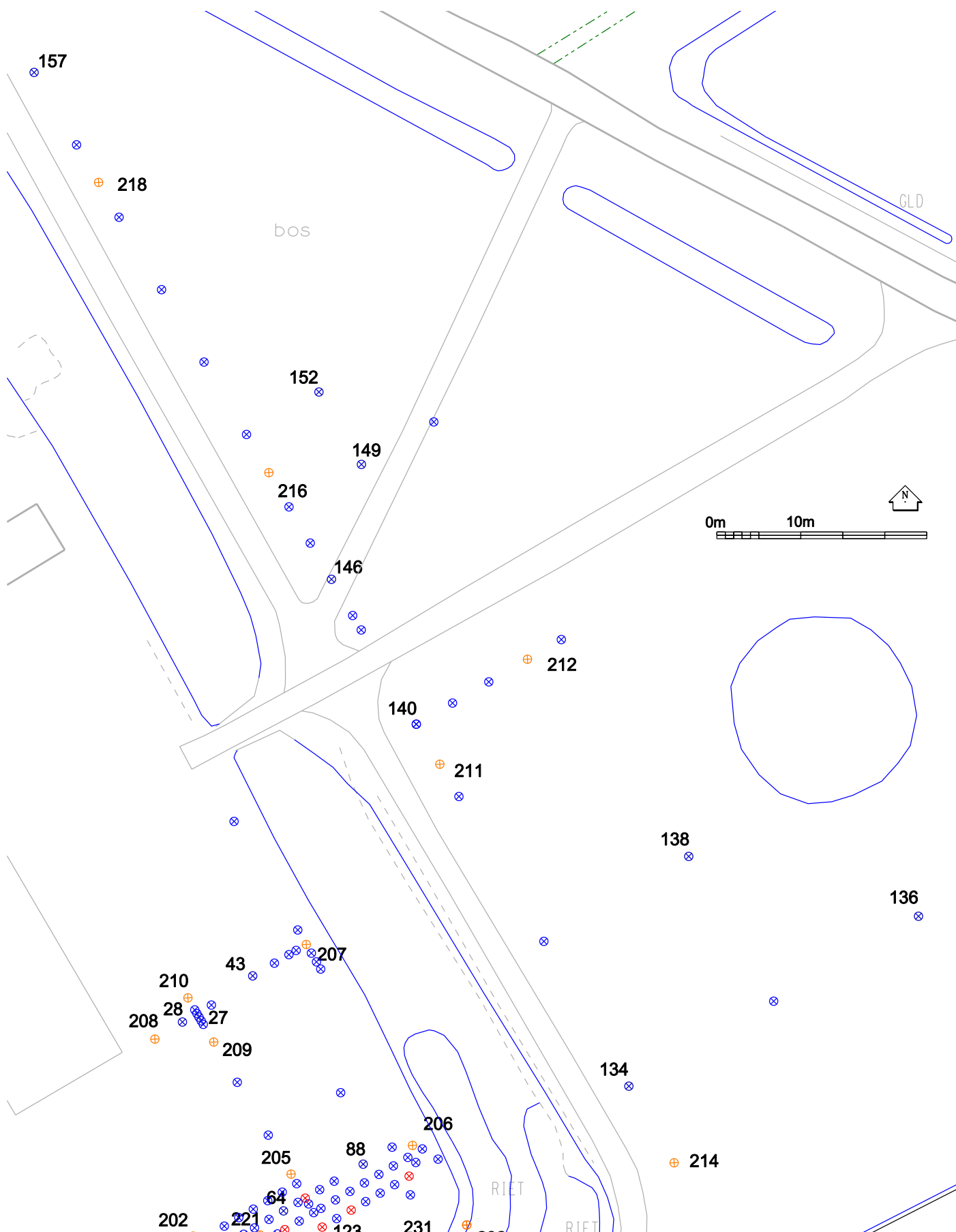

Fig. 65 Detailkaart van het bos tussen de gracht en de Dunoweg

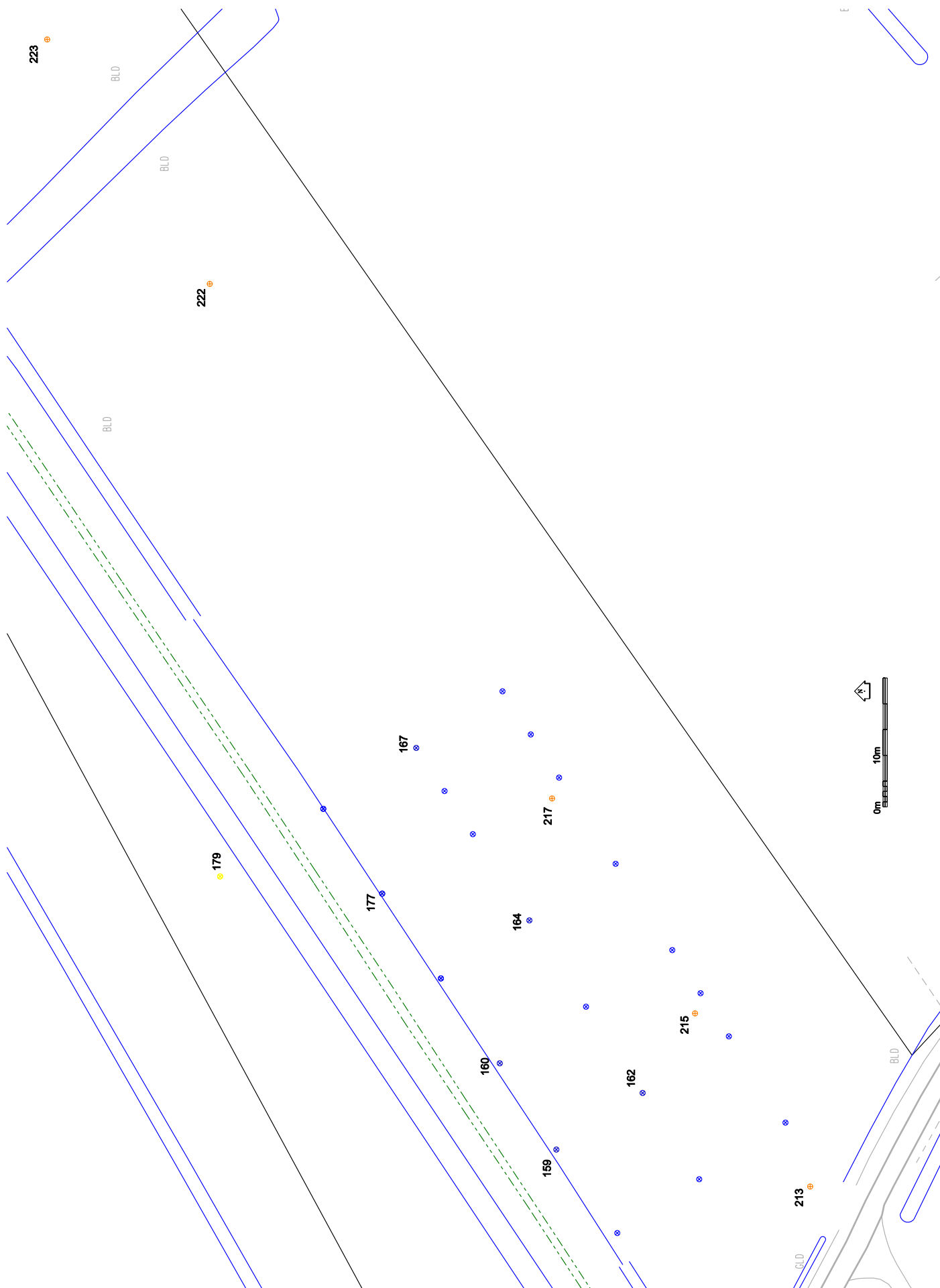

Fig. 66 Detailkaart van de zone ten oosten van de Dunoweg

BIJLAGE II - boorstaten

Zs1	Zand zwak siltig	BV	bouwvoor
Zs2	Zand matig siltig	inun	Inundatie 1944
Zs3	Zand sterk siltig	kreek	laagpakket van Walcheren (kreek)
Kz1	Klei zwak zandig	moer	gemoerneerd
Kz2	Klei matig zandig	HOLV	Hollandveen
Kz3	Klei sterk zandig	HOLVAAR	Hollandveen veraard
Ks1	Klei zwak siltig	BASV	Basisveen
Ks2	Klei matig siltig	WORM	Laagpakket van Wormer
Ks3	Klei sterk siltig	PLEI	Pleistoceen dekzand
Ks4	Klei zeer sterk siltig	REC	Recente verstoring
V	Veen	XXX	onbekend
Fe	Ijzer	AW	aardewerk
Ca	Kalk	HK	houtskool
bst	baksteen(puin)	s & g	scherpe & geleidelijke ondergrens

BO-27

X: 28075,655 Y: 400101,715 Z: 1,73

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz3	BV	dbgr; s; bstpuintjes
50	90	Kz2	puin	dbgr; s; bstpuin (verstoord pakket)
90	120	HK	brand	zw brandlaagje
120	130	HK	brand	zw brandlaagje met verbrand bot; s
130	170	Ks1	kreek	gngr

BO-28

X: 28075,405 Y: 400102,141 Z: 1,72

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	40	Kz3	BV	dbgr; s; bstpuintjes
40	100	Kz2	puin	dbgr; s; bstpuin (verstoord pakket)
100	110	HK	brand	zw brandlaagje
110	210	Ks1	kreek	gngr; gelaagd zand-klei
210	220	Zs2	kreek	gngr; gelaagd zand-klei
220	250	Ks1	kreek	gngr; gelaagd zand-klei

BO-43

X: 28082,051 Y: 400106,624 Z: 1,55

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	120	Kz2	BV; puin	puinig
120	130	Ks1	kreek	gngr; gelaagd zand-klei
130	135	Zs2	kreek	gngr; gelaagd zand-klei

BO-56

X: 28069,438

Y: 400070,812

Z: 1,55

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	100	Zs1	spoor?	zw; losse grond (spoor?)

BO-64

X: 28087,45

Y: 400079,645

Z: 1,51

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	70	Kz2	BV	dgr; mortelpuin
70	90	Kz2		

BO-75

X: 28075,37

Y: 400072,551

Z: 1,63

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV; muur	dbgr; puinresten (veel wi tegelfrag. en leisteen); gestuit op vast muurwerk (3 lagen)

BO-83

X: 28066,745

Y: 400067,498

Z: 1,6

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz3	BV	dbgr; puin in vieze laag
30	135	Kz2	REC	dblgr; houtafval, plastic; sloot?

BO-88

X: 28097,083

Y: 400082,979

1,3

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	60	Kz2	BV	dbgr; mortel en puin
60	65	Kz1	kreek	gn; Fe

BO-110

X: 28072,07

Y: 400068,302

Z: 1,55

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	60	Kz3	BV	dbgr
60	70	Kz2	kreek	gngr
70	115	Zs1	spoor?	zw; puin, pleisterkalk, leisteen (spoor?)
115	120	Zs1	puin	puinlaag

BO-113

X: 28069,485

Y: 400066,78

Z: 1,6

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	20	Kz3	BV	dbgr
20	60	Kz3	BV	dbgr; puin + mortel
60	100	Kz3	spoor?	puin + mortel; onderzijde gladde kalklaag
100	135	Kz2	kreek	dblgr; mortel
135	175	Kz2	kreek	dblgr; zwart gelaagd
175	200	Zs1	kreek	dblgr

BO-123

X: 28090,33

Y: 400076,699

Z: 1,28

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	60	Kz2	BV	dgr; hard puin, mortel, lei
60	115	Kz2	kreek	gngr; puin, mortel, lei (overgang naar kreek)

BO-126

X: 28086,019

Y: 400074,169

Z: 1,45

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	40	Kz2	BV; muur	dgr; puin + mortel; gestuit op vast puin

BO-134

X: 28126,855

Y: 400093,49

Z: 1,61

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	75	Zs2	BV	dgrbr; verstoord
75	140	Kz1	kreek	gngr; Fe spikkels
140	200	Ks1	kreek	blgr

BO-136

X: 28161,357

Y: 400113,729

Z: 1,5

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	90	Zs2	BV	brgr; verstoord
90	150	Kz2	kreek	gngr
150	180	Kz3	kreek	
180	215	Ks2?	kreek	br; humeus materiaal; Fe

BO-138

X: 28133,987

Y: 400120,858

Z: 1,53

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	75	Zs2	BV	brgr; verstoord
75	125	Kz3	kreek	gngr
125	135	Kz3	kreek	gngr; veel Fe
135	180	Ks1	kreek	blgr
180	255	Ks1	kreek	blgr; afwisseling zandige-kleiige bandjes

BO-140

X: 28101,538

Y: 400136,606

Z: 1,77

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	100	Zs2	BV	brgr; verstoord
100	132	Kz2	kreek	gr
132	190	Kz2	kreek	gngr; gr vlekken (fosfaat?)
190	195	Kz2	kreek	zw bandje
195	230	Kz2	kreek	blgr; vaste klei
230	275	Zs1	kreek	blgr
275	280	Kz2	kreek	blgr; vaste klei

BO-146

X: 28091,435

Y: 400153,867

Z: 1,63

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	75	Zs2	BV	dbgr (begin laantje)
75	135	Kz1	puin	gr; puin, cement, leisteen, rode scherf
135	155	Ks2?	humus	zw humus met puin
155	165	Ks2?	humus	zw bandje
165	190	Zs2		zw zavel; verstoord
190	200	Zs2	puin	puin
200	300	Zs2	kreek	blgr

BO-149

X: 28095,001

Y: 400167,551

Z: 1,63

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	95	Zs2	BV	afwisselend zand en klei (in laantje)
95	190	Kz1	kreek?	blgr; vaste klei met puin en korreltjes cement
190	245	Zs2	kreek	blgr; gelaagd zandig-kleiig

BO-152

X: 28089,941

Y: 400176,176

Z: 1,8

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dbgr (in bos)
30	150	Kz1	puin	gr; verstoord
150	200	Kz2	kreek	gngr; gr vlekken (fosfaat?)
200	300	Kz2	kreek	blgr

BO-157

X: 28056,015

Y: 400214,244

Z: 2,01

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dbgr
30	120	Kz2	kreek	gr (op pad)
120	125	Kz2	kreek	blgr
125	150	Kz2	kreek	gngr; gr vlekken (fosfaat?)
150	245	Zs2	kreek	zavel met wi vlekken
245	290	Kz2	kreek	blgr; vaste klei

BO-159

X: 28182,191

Y: 400246,071

Z: 1,98

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	100	Zs1	BV	brge; verstoord
100	125	Kz2	kreek?	
125	180	Zs1	kreek?	brgr; overgang wisselend zandig/kleiig
180	200	Ks2?	VEG	zw cultuurlaag
200	215	Ks1?	kreek	klei
215	255	Ks1	kreek	overgangszone venige laagjes en klei
255	260	V	HOLV	

BO-160

X: 28198,913

Y: 400257,043

Z: 1,38

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	170	Zs1	DUIN?	stuifzand?
170	180	Kz3	kreek	zandige klei
180	250	Ks1	kreek	grbl

BO-162

X: 28193,163

Y: 400229,349

Z: 1,58

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	80	Zs1	BV	brge; verstoord
80	94	Kz2	kreek	
94	150	Zs3	kreek	kleilig zand met in midden bandje klei
150	162	Ks2?	VEG	zw cultuurlaag
162	170	Ks1?	kreek	klei bandje
170	200	Ks2?	kreek	zw cultuurlaag
200	220	V	veen	
220	260	Ks1	kreek	rommelige klei

BO-164

X: 28226,618

Y: 400251,3

Z: 1,58

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	75	Zs2	BV	
75	95	Zs1	kwelder	
95	125	Zs3	kwelder	brgr
125	140	Ks1	kwelder	brgr; Fe
140	145	Zs3	VEG	zw humeus bandje
145	175	Zs1	kwelder	
175	205	Ks1	kwelder	blgr; taaie klei

BO-167

X: 28260,05

Y: 400273,236

Z: 1,45

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	140	Zs2	kreek	brgr; Fe
140	144		kwelder	roestlaagje
144	180	Kz3	kwelder	
180	182		VEG	vegetatielaagje
182	205	Kz3	kwelder	
205	220	Zs3	kwelder	brgr
220	250	Zs3	kwelder	dbgrgr
250	290	Zs2	kwelder	zanderiger

BO-177

X: 28231,1834

Y: 400282,5566

Z: 0,68

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	95	Zs2	BV	br
95	110	Zs3	kwelder	
110	145	Zs3	kwelder	
145	155		VEG	zwgr laagje
155	185	Zs2	kwelder	zanderiger
185	210	Ks1	kwelder	

BO-179

X: 28235,1369

Y: 400311,2592

Z: 1,15

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	110	Zs3	dijk	
110	130	Zs3	dijk	schelpen
130	135		dijk	dijkje?
135	165	Fe	kwelder	Fe + vegetatielaagjes
165	185	Zs2	kwelder	
185	190	Fe	kwelder	
190	200		VEG	vegetatiebandje
200	275	Kz3	kwelder	
275	345	Ks1	kwelder	

BO-180

X: 28018,407

Y: 400071,072

Z: 1,43

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	70	Kz2	BV	dbgrg; scherpe grens; puinrestjes, schurfje
70	110	Ks2	kreek	gngr
110	120	Zk	kreek	gngr; zanderig laagje
120	150	Ks1	kreek	gngr

BO-181

X: 28017,5688

Y: 400067,0629

Z: 1,42

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbgrg; geleidelijke grens; puinrestjes
50	140	Ks3	kreek	gngr

BO-182

X: 28016,7394

Y: 400063,0997

Z: 1,35

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dbgrg; scherpe grens
30	70	Ks2	kreek	gngr; scherpe grens; zeeafzetting
70	100	Ks3	kreek	gngr

BO-183

X: 28015,085

Y: 400055,1903

Z: 1,33

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbgrg; geleidelijke grens
50	90	Ks2	kreek	gngr; scherpe grens
90	100	Ks3	kreek	gn

BO-184

X: 28014,261 Y: 400051,245 Z: 1,33

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	60	Kz2	BV	dbgrgr; geleidelijke grens
60	70	Ks2		gngr; overgang
70	100	Ks3	kreek	gngr; zeeafzetting

BO-185

X: 28013,4227 Y: 400047,2779 Z: 1,35

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	70	Kz2	BV	dbgrgr; geleidelijke grens; puinresten op 60
70	80	Ks2		gngr; overgang van opvulling
80	110	Ks3	kreek	gn; zee-afzettingen + kalk

BO-188

X: 28011,713 Y: 400039,078 Z: 0,94

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbgrgr; geleidelijke grens
50	60	Kz2	kreek	gngr; scherpe grens; overgang
60	65	Ks2	kreek	gngr; scherpe grens; overgang
65	80	Ks3	kreek	gn; zeeafzetting

BO-189

X: 28032,935 Y: 400079,281 Z: 1,54

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dbgrgr
30	50	Ks1	kreek	gngr; verstoord
50	80	Ks2	kreek	gngr
80	100	Ks1	kreek	gngr
100	160	Ks1	kreek	gngr; zandlaagje 15cm

BO-190

X: 28029,556 Y: 400070,794 Z: 1,32

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbgrgr
50	80	Kz2	kreek	gngr; overgang; siltig
80	105	Ks2	kreek	gn
105	130	Zs1	kreek	gngr; zandlaagje
130	140	Ks2	kreek	gngr
140	185	Ks2	kreek	gngr; Fe

BO-191

X: 28025,664

Y: 400062,813

Z: 1,36

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbrgr; verstoord
50	100	Kz2	kreek	dbrgr; puinresten + mortel
100	170	Ks1	kreek	gngr

BO-194

X: 28000,54

Y: 400101,993

Z: 1,28

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs3	BV	dgrbr; geleidelijke grens; matig humeus; beetje bst-spikkels
30	50	Zs3	BV (oud)	dbr; geleidelijke grens; matig humeus; beetje bst-spikkels
50	70	Zs3	kreek	gngr; geleidelijke grens; beetje vuil
70	100	Kz2	kreek	gngr; geleidelijke grens

BO-195

X: 27993,614

Y: 400113,697

Z: 1,3

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dbrgr; geleidelijke grens; matig humeus
30	100	Zs3	sloot/ waterpartij	dbrgr; scherpe grens; matig humeus; bst-spikkels; gestuit op bst puin

BO-196

X: 27982,656

Y: 400132,396

Z: 1,21

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs3	BV	dgrbr; geleidelijke grens; matig humeus
30	70	Kz2	BV (oud)	grbr; scherpe grens; matig humeus; bst-puin; AW (NT)
70	80	bst		ro bst
80	130	Kz3	kreek	gngr; geleidelijke grens; overgangszone; bst-puin
130	150	Zs3	kreek	gngr; Fe

BO-197

X: 28010,716

Y: 400124,044

Z: 1,34

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dgrbr; geleidelijke grens; matig humeus
30	50	Kz3	BV (oud)	dgrbr; scherpe grens; matig humeus; bst-fragmenten
50	100	Zs1	kreek (?)	ge; scherpe grens; grof zand
100	200	Kz1	kreek	gngr; geleidelijke grens; Fe; afwisselend zandig/kleiig
200	230	zs2	kreek	gr; Fe; gereduceerd

BO-198

X: 28001,967

Y: 400139,257

Z: 1,31

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dgrbr; geleidelijke grens; matig humeus
30	70	Kz2	BV (oud)	grbr; scherpe grens; licht humeus; puinlaag + mortel
70	90	mortel	restgeul?	w; scherpe grens; kalkmortellaag
90	130	Kz3		brgr; scherpe grens; bst-puin; slappe klei; leemmortel
130	230	Zs3		gr; Fe; wordt zandiger

BO-199

X: 28008,565

Y: 400143,123

Z: 1,21

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs3	BV	brgr; geleidelijke grens
30	50	Kz2	BV (oud)	brgr; scherpe grens; puinlaag; bst resten
50	60	bst	restgeul?	ge & ro baksteen(laag)
60	100	Kz1	kreek	gngr; Fe
100	150	Kz1	kreek	gngr; Fe

BO-200

X: 28011,021

Y: 400144,522

Z: 1,16

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs3	BV	dgrbr; scherpe grens; zwak humeus
30	70	Kz2	restgeul?	dgrbr; scherpe grens; zwak humeus; verrommeld
70	150	Kz3	kreek	gngr; geleidelijk siltiger

BO-203

X: 28080,658

Y: 400065,722

Z: 1,35

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; scherpe grens; puntjes
30	70	Kz2		grbr; puntjes
70	100	Kz2		grbr; scherpe grens; loopt vast op fundering (massief)

BO-204

X: 28091,952

Y: 400073,99

Z: 1,28

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dgr; geleidelijke grens; matig humeus; verstoord; scherp NT AW
50	80	Kz2		dgr; geleidelijke grens; overgangszone
80	130	Ks1	kreek	gngr; scherpe grens; gelaagd; wordt zandiger
130	160	Zs3	kreek	gngr; scherpe grens

BO-205

X: 28086,627

Y: 400083,08

Z: 1,51

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dgr; scherpe grens; matig humeus; verstoord
50	115	Ks1	kreek	gngr

BO-206

X: 28101,143

Y: 400086,456

Z: 1,2

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbrgr; scherpe grens; matig humeus; verstoord
50	75	Zs1		ge; vrij grof zandlaagje
75	120	Kz1	kreek	gn; Fe

BO-207

X: 28088,387

Y: 400110,382

Z: 1,36

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; geleidelijke grens
30	50	Kz2	BV	dbrgr; scherpe grens; zanderig laagje
50	110	Zs2	gracht	dgr; matig humeus; bst spikkels; grachtvulling
110	125	zs2		gngr; overgang kreek/gracht
125	185	Ks3	kreek	gngr

BO-209

X: 28077,4039

Y: 400099,256

Z: 1,72

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	25	Kz3	BV	dbgrg; scherpe grens
25	40	bst		ro baksteenpuin
40	75	Kz2		dbgrg; verstoord pakket; brokjes veen
75	120	Ks1		gngr; overgang; verstoord
120	200	Ks1	kreek	gngr

BO-210

X: 28074,359

Y: 400104,003

Z: 1,73

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	10	Kz2		dgrbr; scherpe grens; gestuit op puin

BO-211

X: 28099,359

Y: 400129,362

Z: 1,45

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs1	REC	brge; scherpe grens; ophogingspakket;
grof				
30	50	Zs2		br; geleidelijke grens; beetje vuil
50	70	Zs2	kreek	brgr; geleidelijke grens
70	90	Kz2	kreek	brgr; taaie klei

BO-212

X: 28128,2725

Y: 400136,144

Z: 1,52

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs1	BV	dbr; scherpe grens; matig humeus; bovenkant paadje?
30	40	Kz2		dgrbr; scherpe grens; overgangszone
40	60	Kz2	kreek	gegr; geleidelijke grens; overgang
60	80	Zs2	kreek	gegr; geleidelijke grens; Fe
80	100	Kz1	kreek	gngr; Fe

BO-213

X: 28175,0206

Y: 400196,866

Z: 1,69

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs1	BV	dbr; scherpe grens; matig humeus
30	90	Zs2		dgrbr; geleidelijke grens; matig humeus; puinspikkels; beetje vuil
90	110	Zs3		dgrbr; geleidelijke grens; Fe; humeus (onderzijde geul? / oud oppervlak?)
110	120	zs3		gr; Fe
120	220	Ks3	kreek	gebr; geleidelijke grens; Fe; slap; beetje vuil
220	230	Ks1	kreek	blgr; geleidelijke grens; gefaseerde kreekvulling (traagstromend water)
230	240	Zs1	kreek	blgr; geleidelijke grens; gefaseerde kreekvulling (snelstromend water)
240	300	Ks1	kreek	blgr; geleidelijke grens; gefaseerde kreekvulling (traagstromend water)
300	340	Zs1	kreek	blgr; valt uit boor (diep kreek)

BO-214

X: 28112,2575

Y: 400107,796

Z: 1,6

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Zs1	REC	br; scherpe grens; matig humeus; ophoging onder weg
50	55	Zs2		dbr; scherpe grens; sterk humeus
55	80	Zs2	kreek	gegr; geleidelijke gren
80	100	Kz2	kreek	brgr; Fe

BO-215

X: 28208,5933

Y: 400219,1894

Z: 1,63

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs1	BV	dbr; scherpe grens; matig humeus
30	50	Zs2		dbr; scherpe grens; matig humeus
50	90	Zs1		ge; scherpe grens
90	100	Ks1	kreek	gr; scherpe grens; Fe
100	110	V	brok	br; scherpe grens; veen/humeuze brok
110	180	Zs1	kreek	brgr; geleidelijke grens; Fe
180	240	Ks1	kreek	brgr; geleidelijke grens; Fe
240 boor)	300	Ks1	kreek	blgr; Fe; wordt zandiger onderaan (valt uit

BO-216

X: 28078,2745

Y: 400164,6843

Z: 1,63

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	80	Kz2		dbrgr; scherpe grens; matig humeus; bst puin (puinlaagje)
80	90	zs2	kreek	ge; geleidelijke grens
90	100	Zs1	kreek	ge; scherpe grens
100	150	Kz1	kreek	gr

BO-217

X: 28250,258

Y: 400246,9114

Z: 1,51

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dbr; scherpe grens; matig humeus
30	60	Zs3		br; geleidelijke grens; matig humeus
60	80	Zs1		gebr; geleidelijke grens; overgang
80	240	Zs3	kreek	brgr; geleidelijke grens; Fe; afwisseling zand/klei (kwelder?)
240	400	Ks1	kreek/WORM?	blgr; Fe; afwisseling zand/klei; gereduceerd (kwelder?)

BO-218

X: 28065,9959

Y: 400186,5174

Z: 1,72

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	40	Kz2	REC	brgr; scherpe grens; matig humeus; wegophoging (puintjes)
40	100	Kz2		gr; gestuit op puin

BO-219

X: 28070,601

Y: 400068,482

Z: 1,55

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	40	Kz3	BV	dbrgr; geleidelijke grens; verstoord
40	80	Kz2	BV	gngr; scherpe grens; verstoord; puintjes
80	120	Zs1	spoor/kreek	br; scherpe grens; Fe; grof zand (spoor?)
120	150	Kz2	kreek	dblgr; Fe; gereduceerd; lijkt beetje vuil

BO-220

X: 28077,009

Y: 400072,228

Z: 1,63

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	50	Kz2	BV	dbrgr; scherpe grens; matig humeus; resten ijsselsteen/puin
50	60	Kz2		dgrbr; scherpe grens; overgang; bst puintjes
60	125	Kz2	kreek	gngr; gereduceerd

BO-221

X: 28082,993

Y: 400075,759

Z: 1,6

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz3	BV	dbrgr; scherpe grens; matig humeus; verstoord
30	50	Kz2		dbrgr; scherpe grens
50	110	Zs3	kreek	gngr; geleidelijke grens
110	115	Kz2	kreek	gngr; gereduceerd

BO-222

X: 28350,0013

Y: 400313,2671

Z: 0,94

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Zs2	BV	dbr; scherpe grens; matig humeus
30	60	Kz2		grbr; geleidelijke grens; bst spikkels
60	80	Kz2	sloot?	dbrgr; geleidelijke grens; Fe; vuil laagje
80	270	Kz2	kwelder	dbrgr; Fe; sterk gelaagd (V+Z+K); valt uit boor (kwelder?)

BO-223

X: 28397,3949

Y: 400344,7876

Z: 0,57

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dbr; scherpe grens; taaie klei; puinspikkels
30	50	Zs3	BV	grbr; geleidelijke grens; puinspikkels
50	80	Ks2	kreek?	grbr; scherpe grens; overgang
80	150	Zs3	kreek?	gr; scherpe grens; Fe; vrij slap
150	170	V	veg	br; scherpe grens; weinig humeus bandje
170	250	Zs3	kwelder	gr; sterke afwisseling Z+K+V (kwelder?)

BO-224

X: 28073,5973

Y: 400062,0494

Z: 1,20

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; scherpe grens; puntjes
30	70	Kz2	BV	grbr; puntjes
70	100	Ks1	gracht	dbrgr humeus, beetje puin

BO-225

X: 28078,0867

Y: 400063,8231

Z: 1,20

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; scherpe grens; puntjes
30	80	Kz2	BV	grbr; puntjes
80	85	bst	FUND	vaste fundering herenhuis

BO-226

X: 28082,6062

Y: 400065,5616

Z: 1,11

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; scherpe grens; puntjes
30	80	Kz2	BV	grbr; puntjes
80	85	bst	FUND	vaste fundering herenhuis

BO-227

X: 28087,1362

Y: 400067,3016

Z: 1,10

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; scherpe grens; puntjes
30	70	Kz2	BV	grbr; puntjes
70	75	bst	FUND	vaste fundering herenhuis

BO-228

X: 28091,0672

Y: 400069,0256

Z: 0,93

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgr; geleidelijke grens; matig humeus
30	35	bst	FUND	vaste fundering herenhuis

BO-229

X: 28095,1312

Y: 400070,9136

Z: 0,94

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgr; geleidelijke grens; matig humeus
30	100	Kz2	FUND	puin, geen fundering (tussenruimte?)

BO-230

X: 28099,0042

Y: 400072,7086

Z: 0,91

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	dgrbr; scherpe grens; puntjes
30	60	Kz2	BV	grbr; puntjes
60	100	Kz2	FUND	veel bstpuin + mortel; wat losse fundering

BO-231

X: 28103,3112

Y: 400074,8576

Z: 0,82

<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	
30	60	Kz2	BV	veel puin
60	65	bst	FUND	vaste fundering

BO-232

X: 28107,546

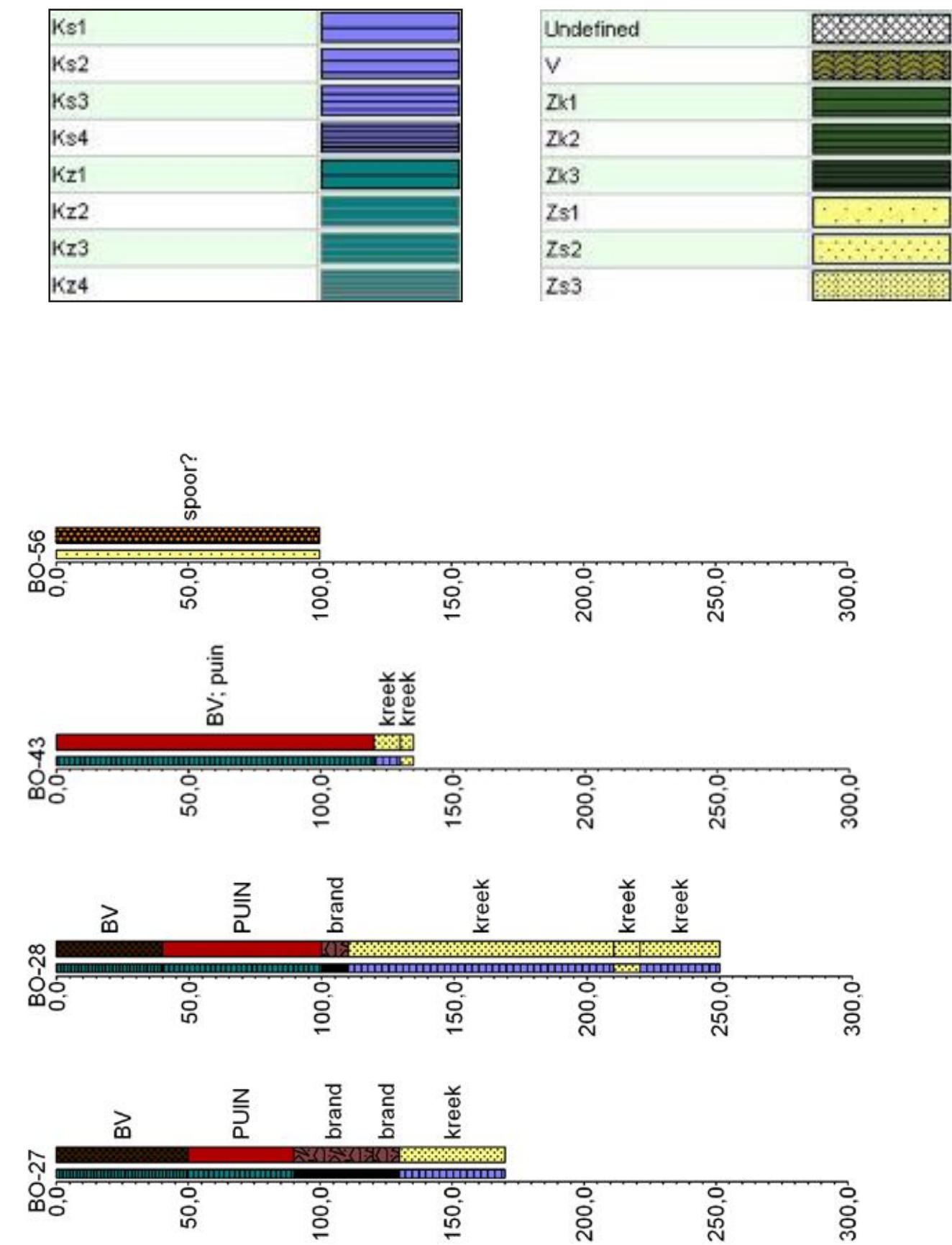
Y: 400076,954

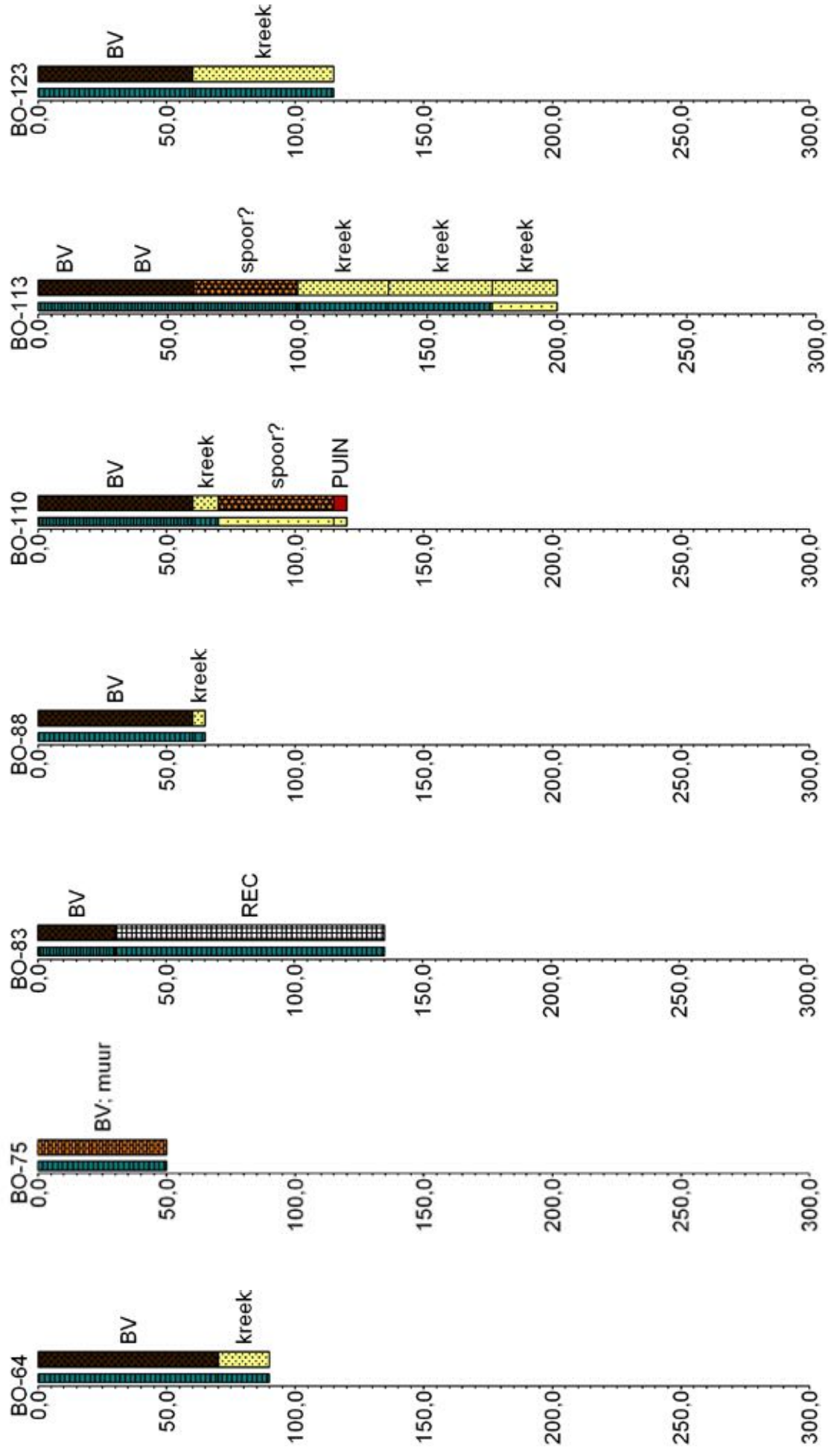
Z: 0,82

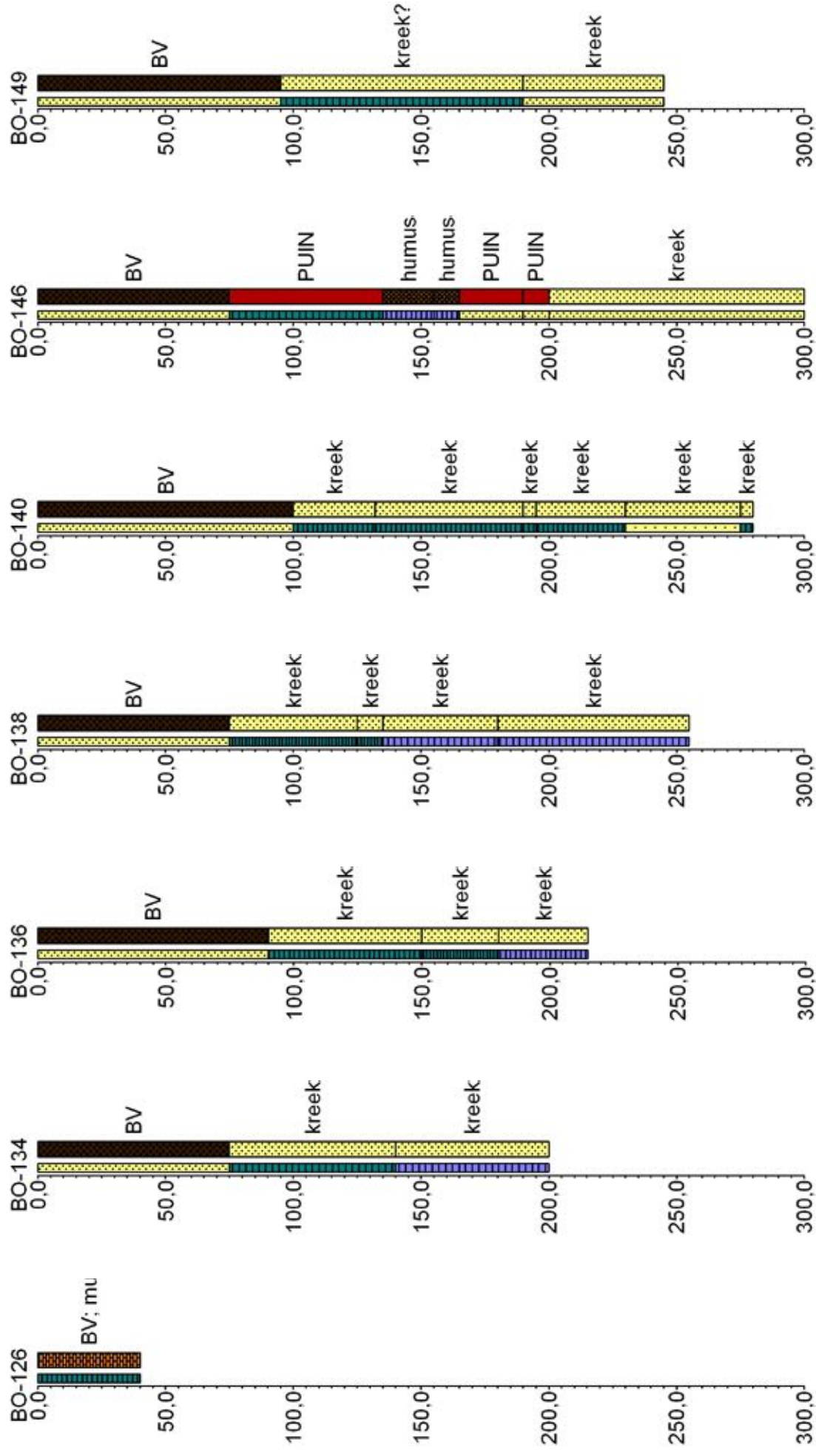
<i>onder</i>	<i>boven</i>	<i>lithologie</i>	<i>stratigrafie</i>	<i>omschrijving</i>
0	30	Kz2	BV	
30	70	Kz2	BV	veel puin
70	100	Ks1	gracht	dbrgr humeus, beetje puin

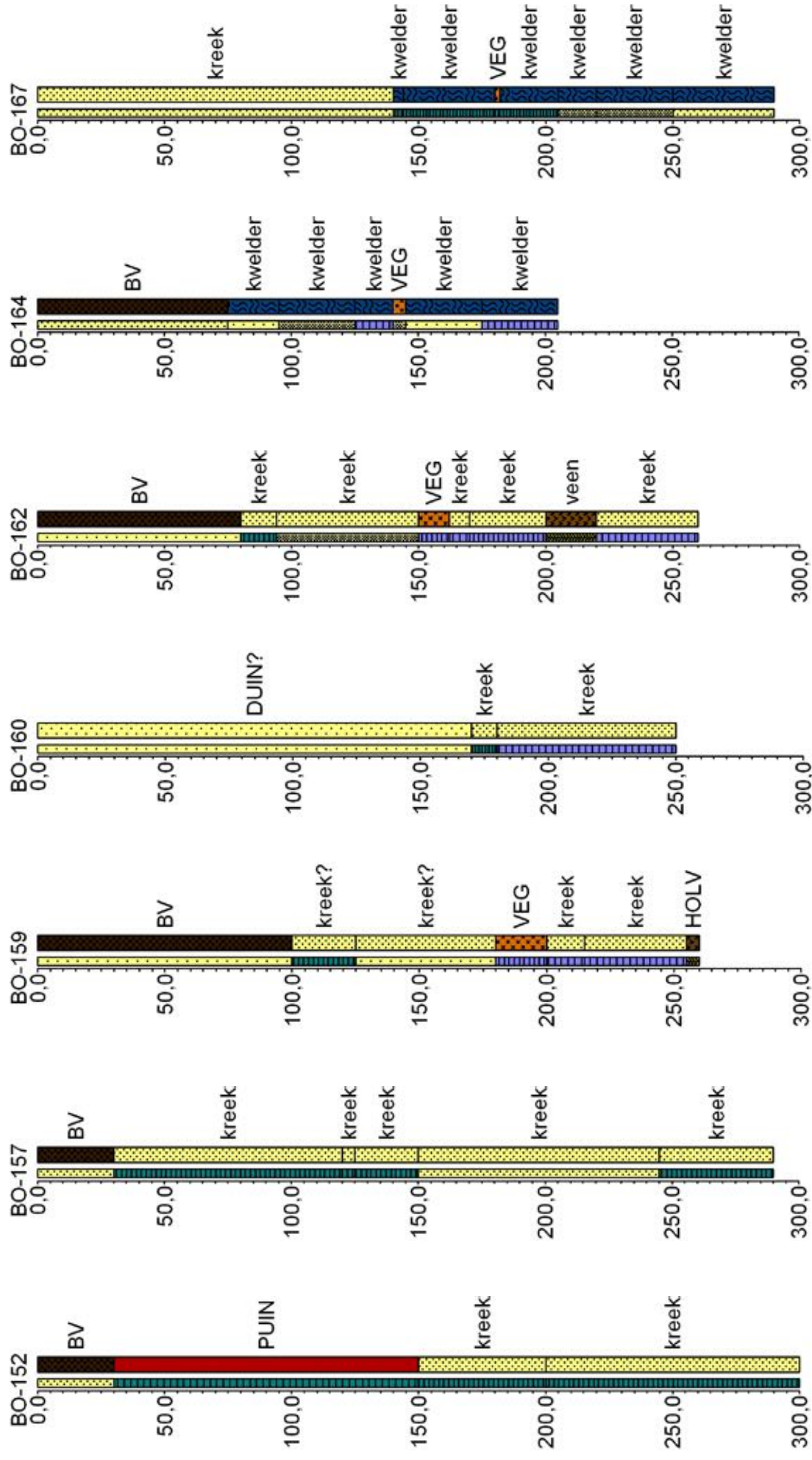
BIJLAGE III - boorkolommen

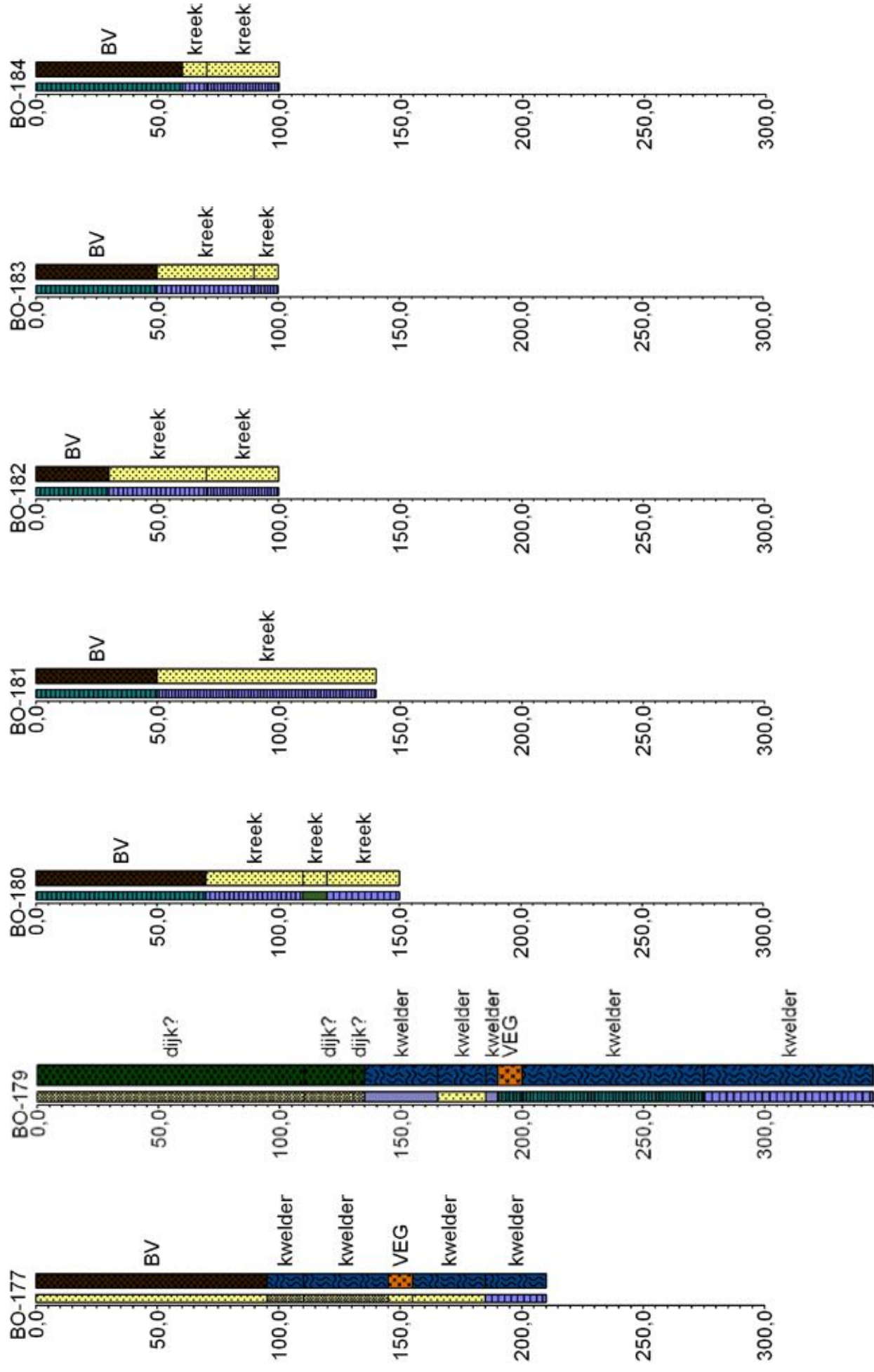
Legenda lithologie

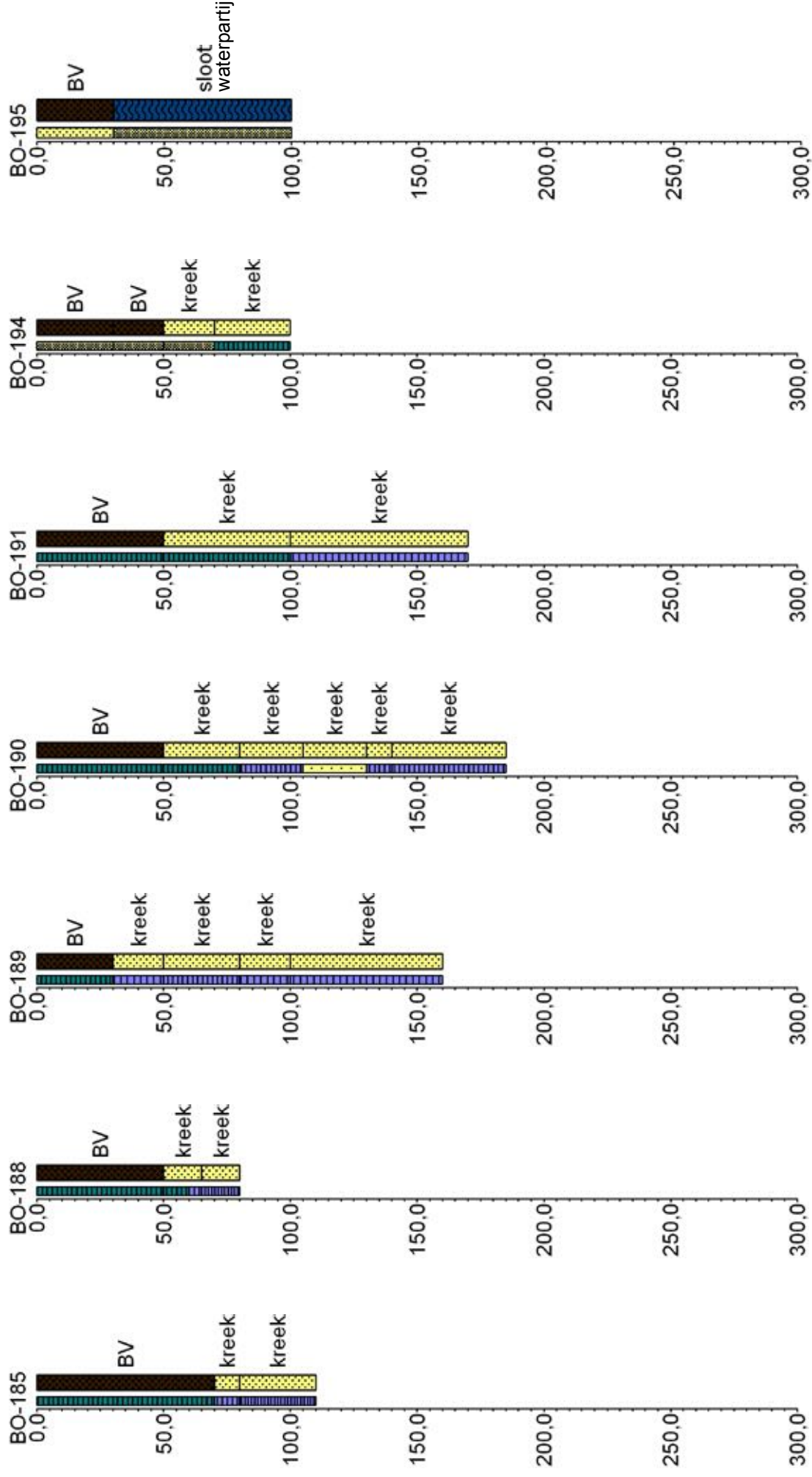

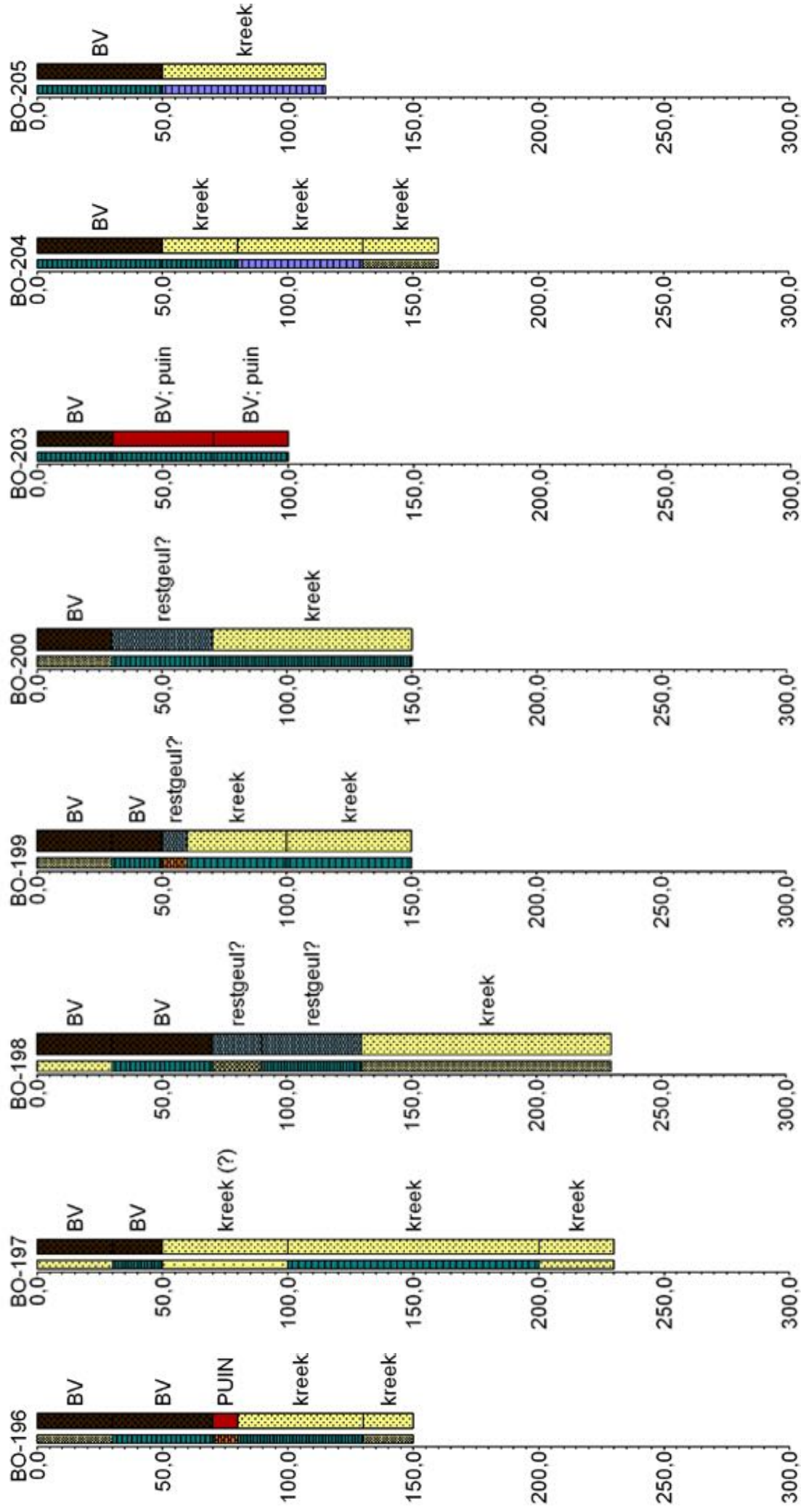

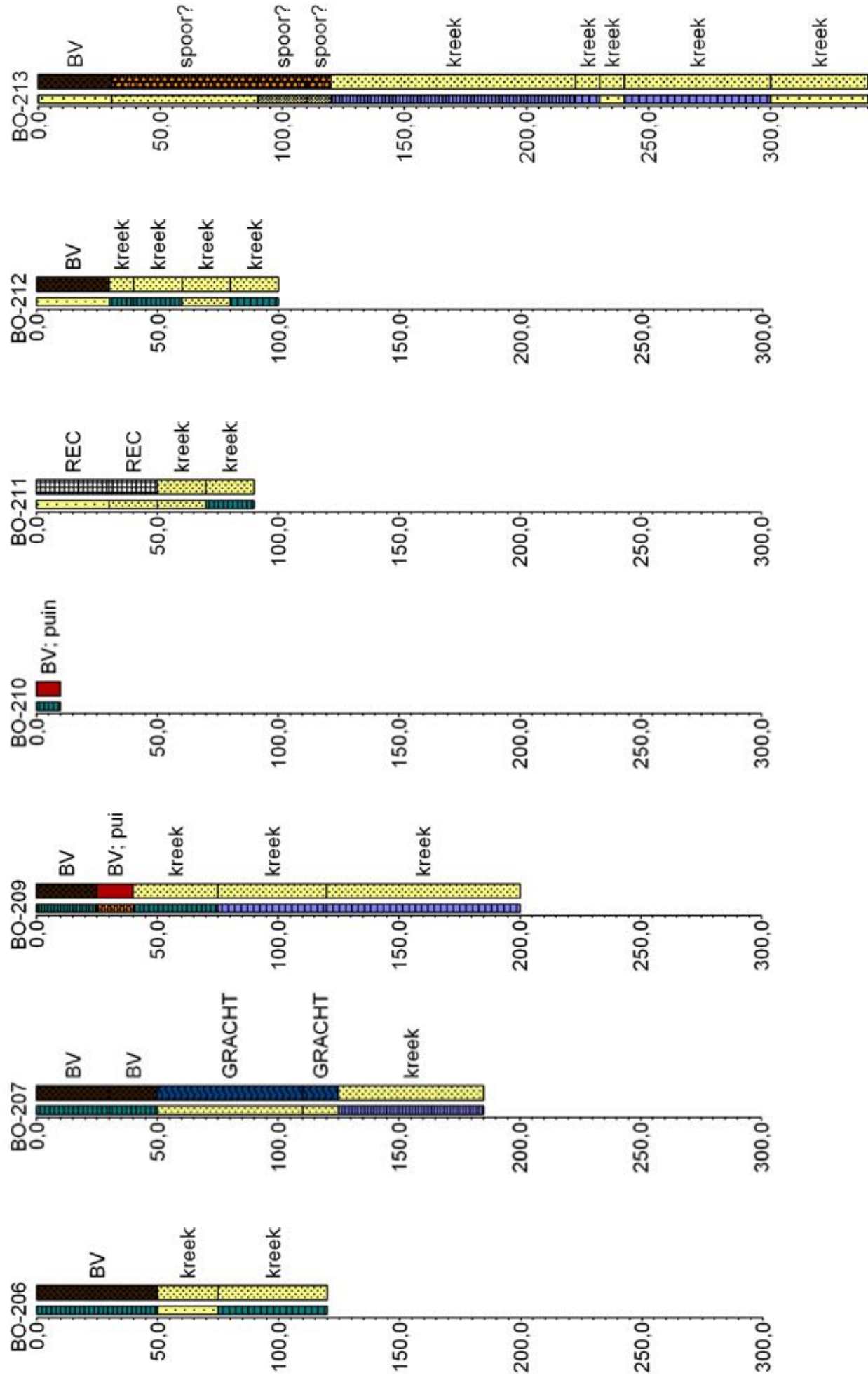

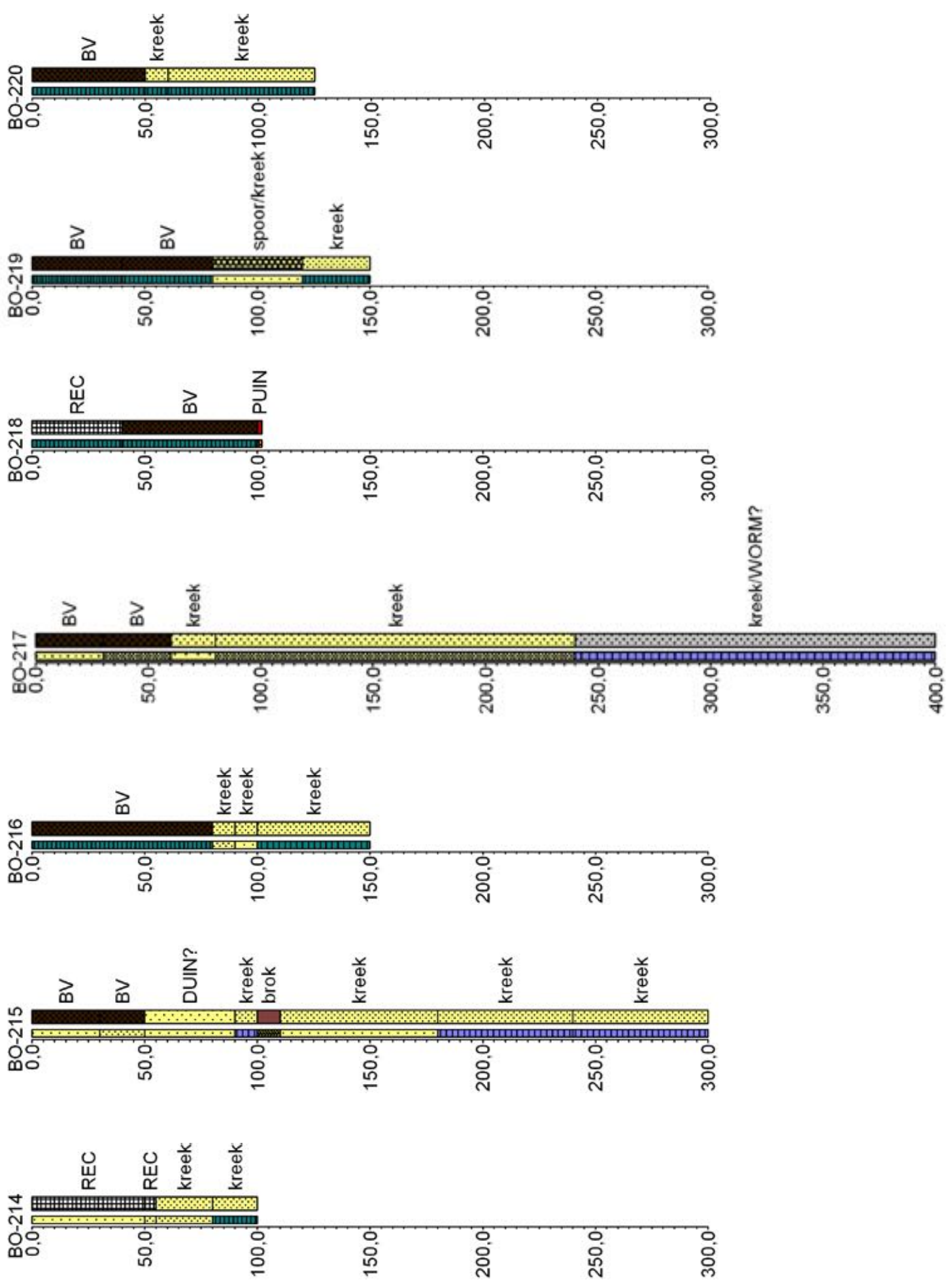

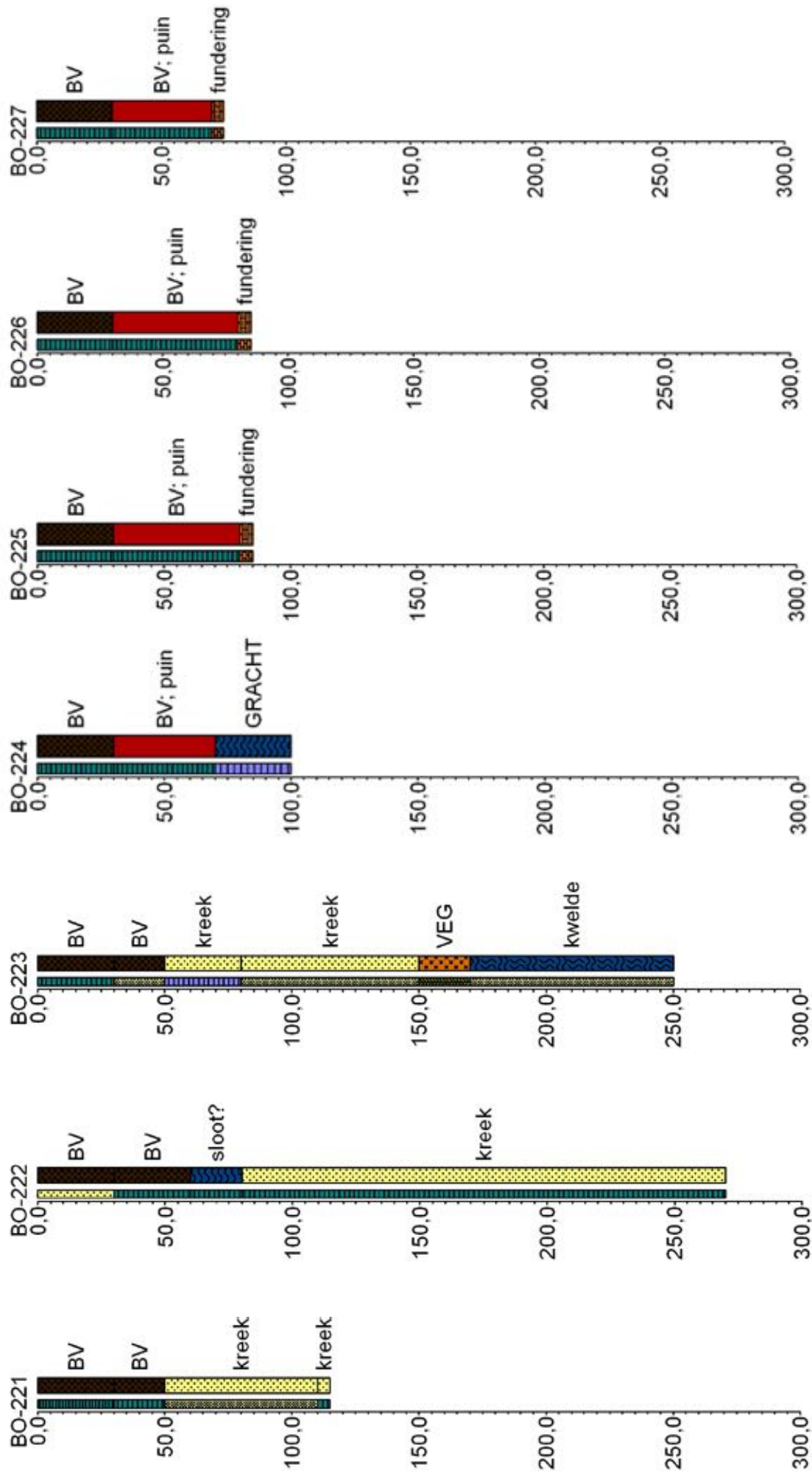

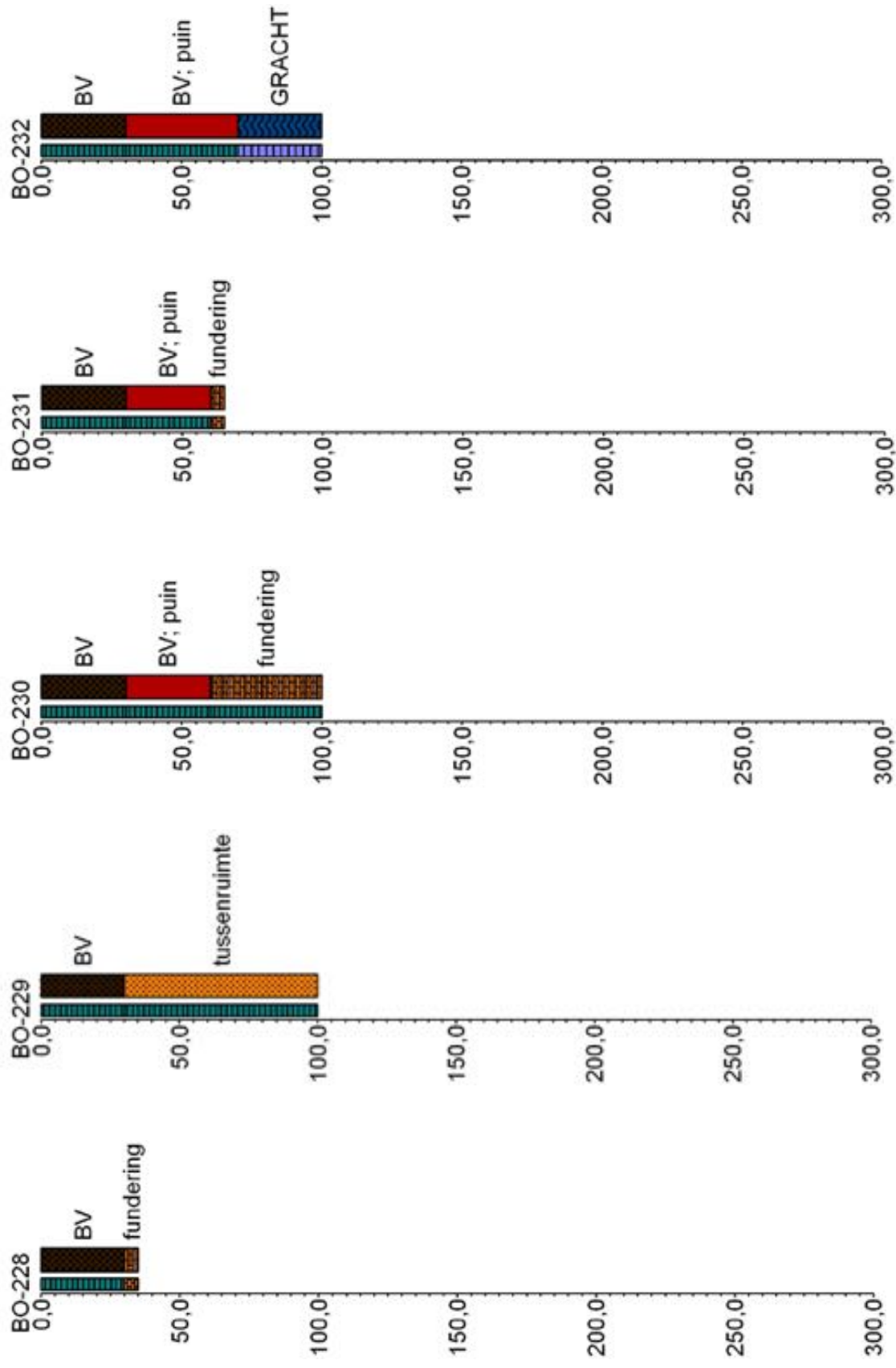

BIJLAGE IV - overzichtkaart veldkartering AWN

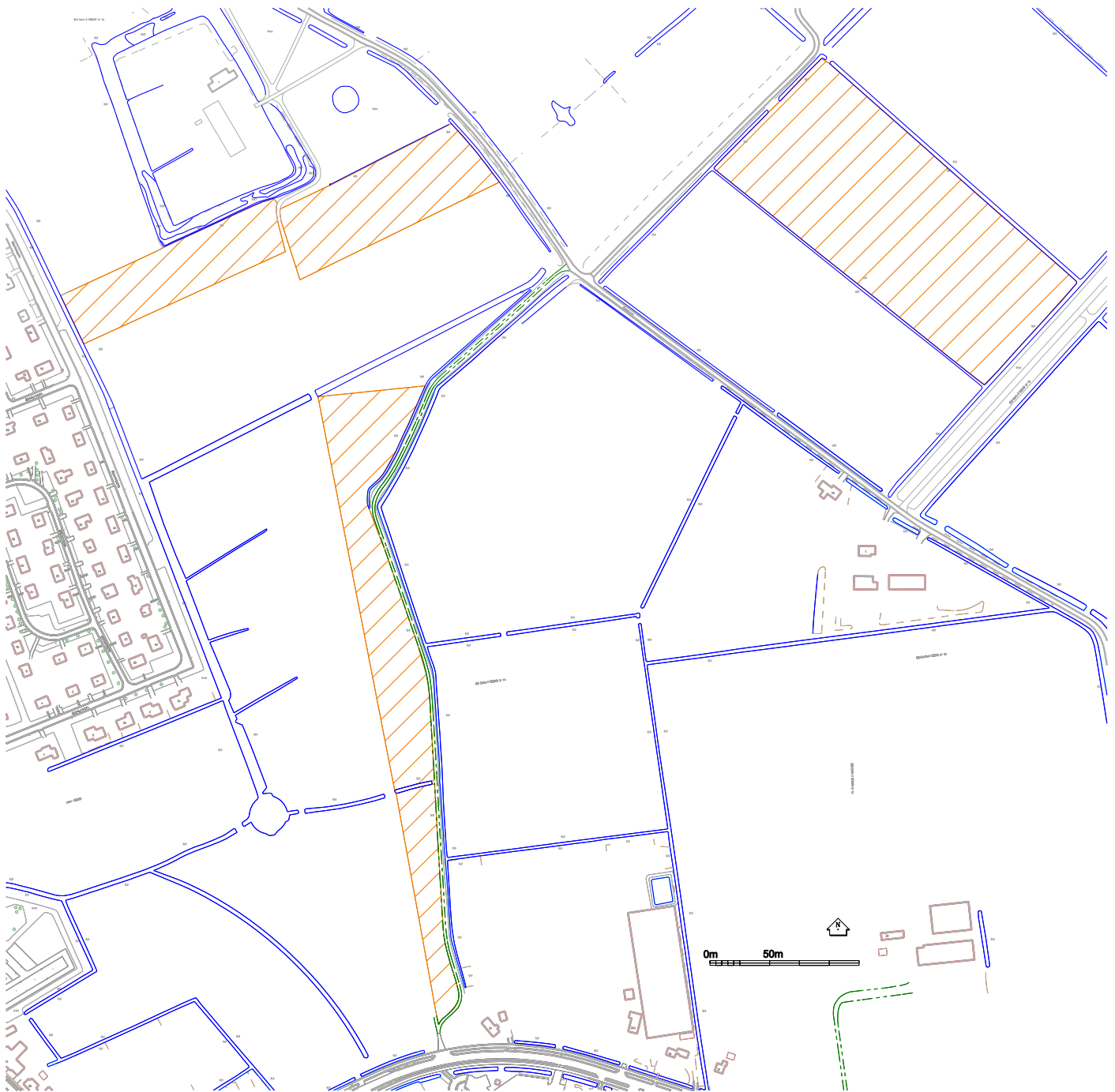

Fig. 67 Overzichtkaart van de door de AWN onderzochte percelen aan de hand van veldkartering

BIJLAGE V - eigenaars 1574 - 1864

De hiernaast opgenomen gegevens zijn ontleend aan : “Onderzoeksrapport Duno 1574-1812’ van Peter Blom en ‘Duno in de 19de eeuw, onderzoeksver-slag’ van Jan Zwemer, beide uit 2001.

De gegevens beslaan de periode tussen de 16de en 19de eeuw, de periode dat Duno een buitenplaats was.

1574	Jacob Simonsz de Rijk, gehuwd met Margaretha Hooft
1581	Pieter de Coster
1584	Jan de Looy, Capitein
Voor 1635	Weduwe Adriaen Henderikx ten Haeff
Voor 1655	Pieter de Huijbert, heer van Burght en Kraayenstein, raad en burgemeester van Middelburg
1697	David de Huijbert, heer van Burght en Kraayenstein, burgemeester van Middelburg, gehuwd met Maria Christina Thibaut van Aagtekerke
ca. 1725	Jacoba de Huijbert, gehuwd met Cornelis Boddaert, schepen en raad van Middelburg
1748	Hermanus Morgenster
1767	Joseph de Moor Grijmalla, gehuwd met Digna Johanna van der Sloot
1812	Marinus Tak en zonen, kooplieden te Middelburg
1829	Cornelia Martha Leijdekker de Bruijn, gehuwd met Jhr. Mr. Adrianus van der Straaten van den Hill
1860	Jhr. Mr. Campegius Cornelis Anthony Johannes van der Straten (door vererving)
1864	Mr. Henri Frederik Lantsheer

Abbeelding 4. Bouwspoor 3. Rechts het metselwerk van de gangmuur (17,5 x 18,5 x 4 cm met een kerfmaat van 54 cm) en links de voorgevel (17 x 8,5 x 4,5 cm met een kerfmaat van 54 cm), die in de gangmuur is ingebouwd.

Abbeelding 5. Bouwspoor 4. Links het metselwerk van de achtermuur van het voorhuis (steendikte 4,25 cm met een kerfmaat van 54 cm) en rechts de hierin ingebouwde zijgevel van het achterhuis (steendikte 4,5 cm met een kerfmaat van 62 cm).

Afbeelding 6. Bouwspoor 8. Links het metselwerk van de bouwmuur (18 x 8,5 x 4 cm met een tienlagenmaat van 54 cm) en rechts de achtergevel (22 x 10,5 x 4,5 cm met een tienlagenmaat van 54 cm), die hier koud tegenaan staat.

Afbeelding 7. Bouwspoor 9. Rechts het metselwerk van de bouwmuur aan de zijde van het woonhuis (18 x 8,5 x 4,5 cm met een tienlagenmaat van 54 cm) en links de voorgevel (met een tienlagenmaat van 54 cm), die in de bouwmuur is ingekast.

Afbeelding 8. Bouwspoor 10. Links het metselwerk van de bouwmuur (18 x 8,5 x 4 cm met een tienlagenmaat van 54 cm) en rechts de inkassing van het rookkanaal (steendikte 4 cm met een tienlagenmaat van 48 cm). Beide muurdelen bezitten een stroomlaag onder de strijk balk. De inkassing hoort bij de verkleining ten behoeve van het huidige rookkanaal.

Afbeelding 9. Bouwspoor 13. Links het metselwerk van de zijgevel van het voorhuis en rechts de voorgevel (22,5/23 x 11 x 4 cm met een tienlagenmaat van 50 cm), die op dit niveau in verband staan.

Afbeelding 12. Bouwspoor 16 met de segmentboogvormige doorgang in de bouwmuur tussen voor- en achterhuis. De boogvulling bestaat uit bakstenen met een steendikte van 4 cm en een 10-lagenmaat van 48 cm.

Afbeelding 13. Detail van de vorige afbeelding van bouwspoor 16 met de bouwmuur links en de achtergevel van het voorhuis rechts met de boog.

Afbeelding 14. Bouwspoor 17. Links het metselwerk van de brandmuur (steendikte 4,0-4,5 cm en een tienlagenmaat van 54 cm), rechts en in het midden het metselwerk van het rookkanaal (bakstenen van 16 x 8 x 4 cm, tienlagenmaat van 48 cm).

Afbeelding 15. Bouwspoor 18. Links het metselwerk van de borstwering van de voorgevel van het voorhuis (22,5/23 x 11 x 4 cm met een tienlagenmaat van 50 cm), en rechts de brandmuur (steendikte 4,0-4,5 cm en een tienlagenmaat van 54 cm), die koud tegen elkaar staan.

Afbeelding 16. Bouwspoor 18. Detail van de vorige afbeelding met in de bouwnaad aan beide muurdelen glad pleisterwerk.

Afbeelding 17. Bouwspoor 19. Het metselwerk van de borstwering van het voorhuis op zolder (22,5/23 x 11 x 4 cm met een tienlagenmaat van 50 cm).

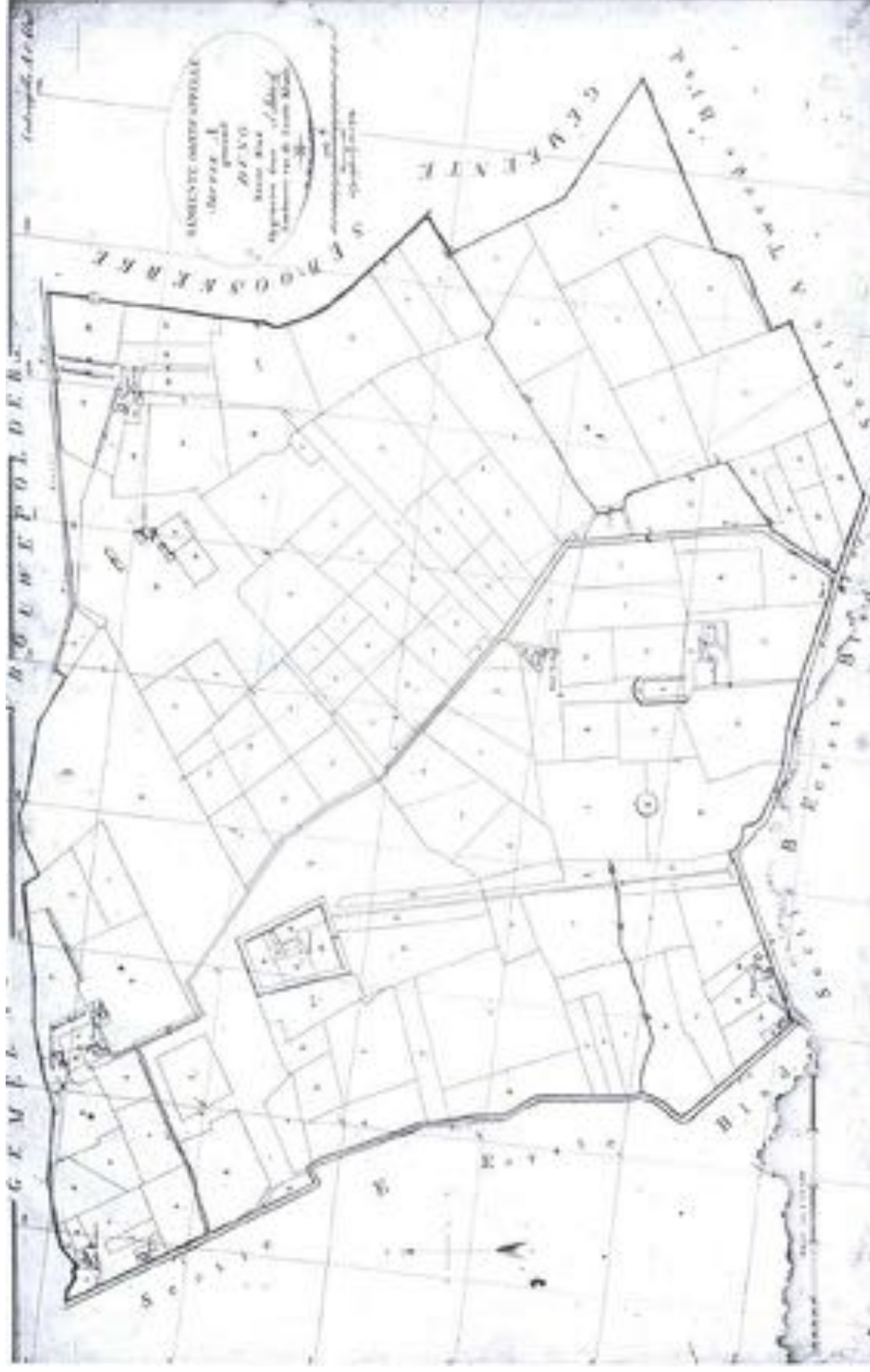
Afbeelding 18. Detail van de kaart van het eiland Walcheren, opgemeten door D.W. Carel en A. Hattinga in 1750 en uitgegeven door Isaac Tirion, Amsterdam 1753. 't Hof Duynhove is hier met drie gebouwen afgebeeld. De huidige boerderij is bovenaan nabij de brug over de gracht afgebeeld. Tevens zijn de ganze poot aan de zuidzijde van de omgrachting – met één langere poot in het zuiden eindigend bij de poort – en het sterrebos nabij de entree aan de oostzijde aangegeven.

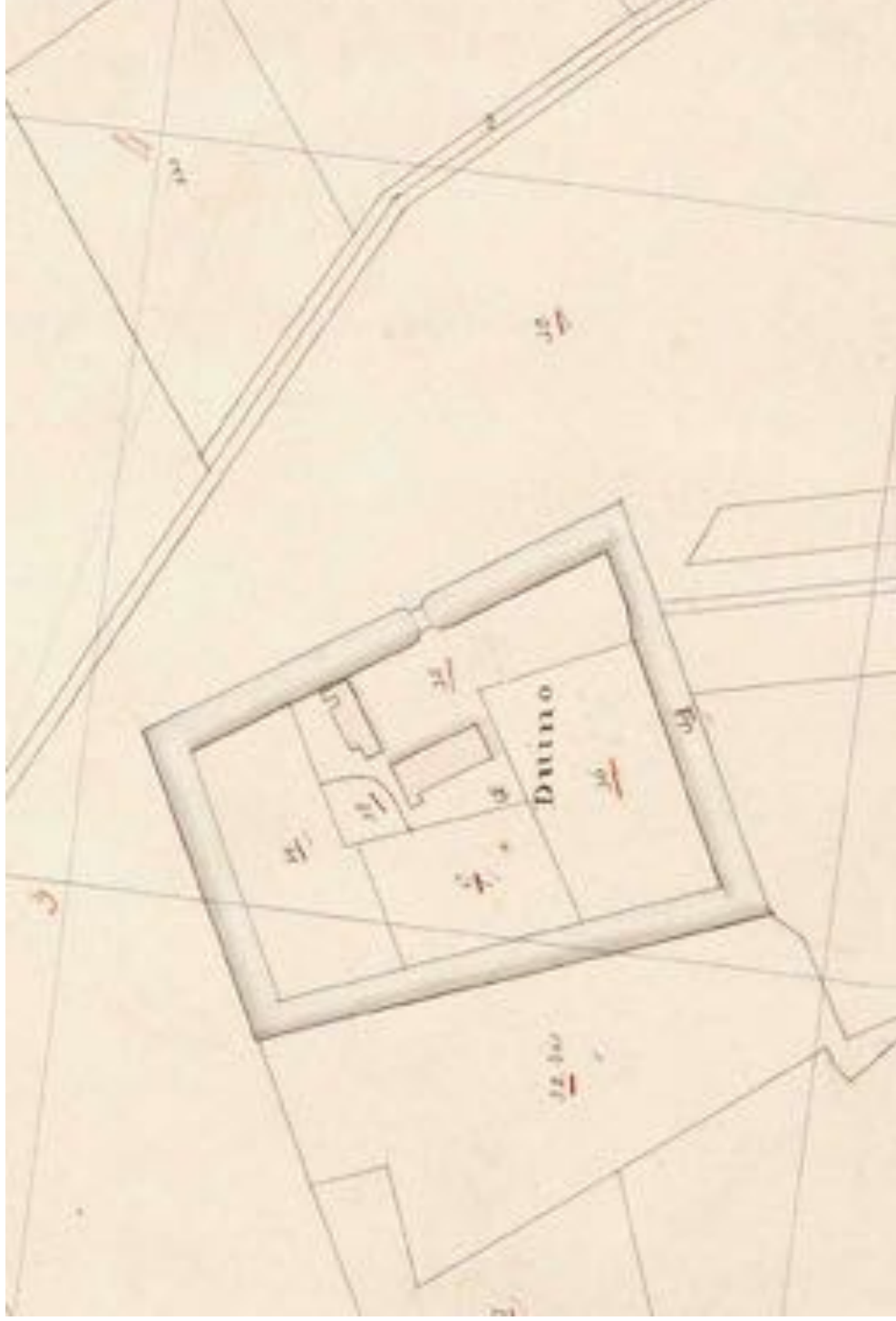
Afbeelding 19. Kaart van 't Hof Duyno te Oostcapelle, manuscriptkaart vervaardigd op 6 april 1771 door M. Sneevlied, Particuliere collectie. Deze kaart geeft een goed beeld van de monumentale aanleg met lanenstelsels en parcellering. Markant zijn de ganzepoot aan de noord- en zuidzijde van de omgrachting, alsmede de lanen en vijver nabij de entree aan de oostzijde. N.B.: De kaart is, ten behoeve van de oriëntatie op het noorden, omgekeerd afgebeeld.

Afbeelding 20. Detail van de kaart van 't Hof Duyno uit 1771 van de vorige afbeelding. Centraal binnen de omgrachting is vermoedelijk een grote schuur geplaatst, met aan de noordzijde de boerderij en aan de zuidzijde op de hoek van de omgrachting een derde gebouw, vermoedelijk het buitenhuis. Het rechthoekige buitenhuis heeft aan de noordzijde een kleine ronde of veelhoekige uitbouw in het midden. De boerderij bezit nagenoeg dezelfde opbouw met voor- en achterhuis als de huidige boerderij. Het gebouw aan de zuidzijde is voorzien van een halfronde uitbouw in het midden. Markant is de tuinaanleg, waarbij de vakken als akker- en weilanden lijken te zijn weergegeven. Op de zuidwestelijke hoek is een kleine formele tuin naast het buitenhuis afgebeeld.

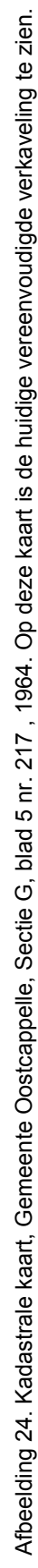
Afbeelding 21. Kadastrale Minuut, Gemeente Oostkapelle, Sectie A, blad 1 genaamd "Duno", Opmeting A. Holster, ca. 1832.

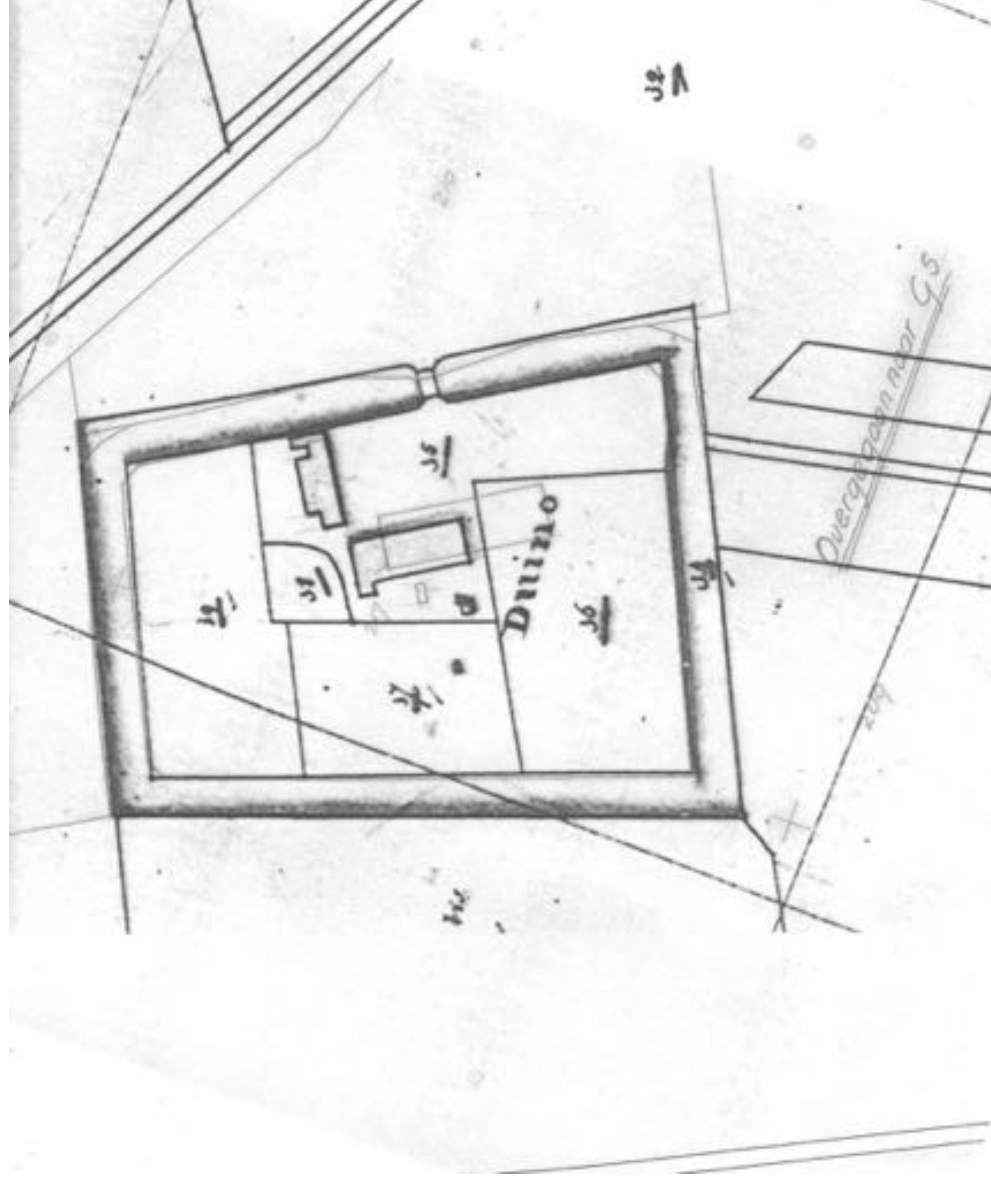

Afbeelding 22. Detail van de vorige afbeelding van de Kadastrale Minuut, Gemeente Oostkapelle, Sectie A, blad 1 genaamd "Duno", Opmeting A. Holster, ca. 1832. Deze kaart komt in grote lijnen overeen met die uit 1771, zij het dat de parkaanleg niet goed in de parcellering herkenbaar is. Ook is het zuidelijke gebouw verdwenen. De boerderij aan de noordzijde is van een extra uitbouw aan de noordoostzijde voorzien.

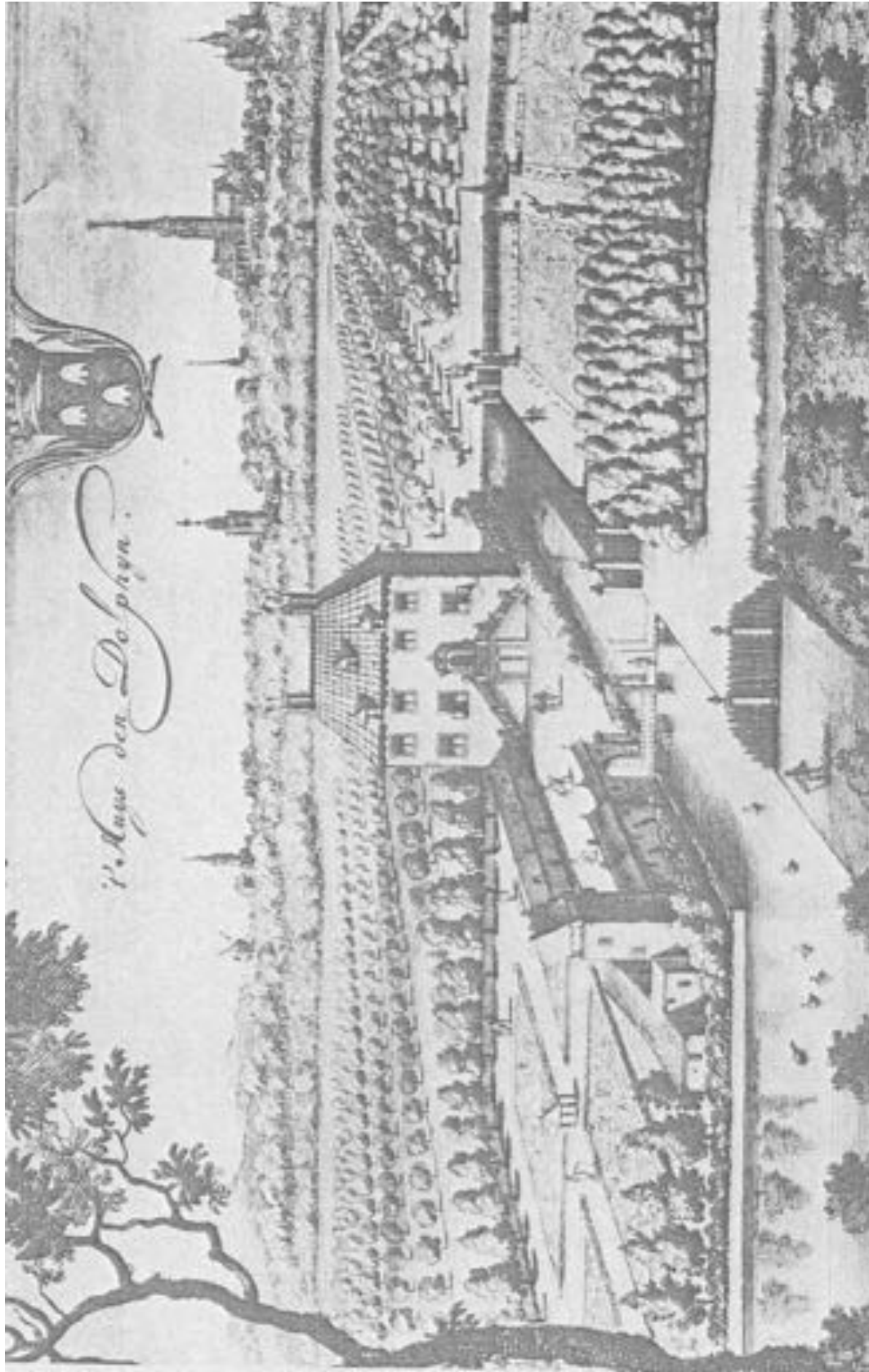

Afbeelding 23. Kadastrale kaart, Gemeente Oostcappelle, Sectie A, blad 1 nrs. 388 , 1876. Op deze kaart zijn de huidige schuur en de huidige boerderij afgebeeld.
N.B.: Het noorden is aan de linkerzijde van deze kaart.

Afbeelding 25. Projectie van de Kadastrale Minuut uit 1832 op die van 1964. De dunne belijning op de achtergrond zijn de contouren van de huidige bebouwing. Bij de boerderij aan de noordzijde is te zien dat in 1832 aan de oostzijde nog een extra aanbouw bestond, tegen de gracht aan. De huidige schuur staat voor de helft op de funderingen van de oudere schuur.

Afbeelding 26. Huis De Dolfijn bij Middelburg, gravure J. Mulder uit de Cronijk van Zeeland door Mattheüs Smallegange uit 1696. Deze gravure geeft een goed beeld van een buitenplaats op Walcheren in de 17de eeuw.

Afbeelding 27. Duinhove, tekening in oost indische inkt, 18de eeuw. Deze tekening betreft mogelijk het huis Duinhove bij Alkemade of het huis van Baarsdorp in Zuid-Beveland. De tekening – de enige van Duinhove van vóór de 19de eeuw – is niet betrouwbaar. Tekening collectie Zeeuws Archief te Middelburg.

Afbeelding 28. De boerderij omstreeks 1900, gezien vanuit het zuiden. Het huis is hier nog met de oude stalling aan de linkerzijde te zien. Deze werd in de jaren '30 van de 20ste eeuw vervangen door de huidige paardenstal. Foto collectie dhr. Wim Majjaars.

Afbeelding 29. Detail van de stalling aan de zuidwestzijde omstreeks 1900. Duidelijk is te zien dat de gevel één geheel was en voorzien was van de geblokte pleisterlaag. Foto collectie dhr. Wim Maijaars.

Afbeelding 30. De voorgevel van de boerderij, vermoedelijk omstreeks 1940. Op deze aquarel is de aangebouwde paardenstal nog in ongeschilderd metselwerk te zien en bezitten de schuiframen nog hun 19de-eeuwse 6-ruits roedenverdeling. Een ander markant detail is de roodbruine – koperen ? – beugelgoot onder het dak. Aquarel collectie dhr. Wim Maljaars.

Afbeelding 31. Zicht op de boerderij vanaf de gracht met het toegangshek, omstreeks 1940. Op de rechter kopgevel zijn de luiken nog aanwezig. Schilderij collectie mevr. Mariska van Hoogenhuyze.

Afbeelding 32. Linker hekpijler met wapen en renaissance jaartalsteen.

Afbeelding 33. Rechter hekpijler met renaissance jaartalsteen (1629).

Afbeelding 34. Zicht op de voorgevel, met in het midden het woonhuisgedeelte, rechts het koetshuis en links de paardenstal.

Afbeelding 35. Detail van de vorige afbeelding met de paardenstal.

Afbeelding 36. Detail van de voordeur van het woonhuisgedeelte. Rechts een regenwatertank.

Afbeelding 37. Detail van één van de ramen in het woonhuisgedeelte. De on-derramen – oorspronkelijk van een vierruits roedenverdeling voorzien, be- staan thans uit éénruits ramen.

Afbeelding 38. Detail van de zeer eenvoudige dakkapel boven de voordeur. Tevens detail van de tuile-du-nord dakpannen.

Afbeelding 39. Detail van de grote hardstenen stoep voor de voordeur met de regenwatertank ter rechter zijde.

Afbeelding 40. Detail van het traditionele smeedijzeren deurgeheng van één van de koetshuisdeuren.

Afbeelding 41. Detail van de voordeur met de typisch laat 19de-eeuwse afwerking met halfronde deurdelen, zoals ook op het huis en koetshuis van Zeeduin zijn toegepast.

Afbeelding 42. Deur van de paardenstal met – hergebruikt – neogotisch bovenlicht. De onder- en bovendeur zijn recent.

Afbeelding 43. Detail van één van de stalramen in de voorgevel (recent).

Afbeelding 44. De zijgevel van de paardenstal. Het metselwerk bestaat uit bakstenen van 21,5 x 10,5 x 5,5 cm met een tienlagenmaat van 63 cm (bouwspoor 6).

Afbeelding 45. Detail van de vorige afbeelding met de geveltop en granaatinslagen uit de Tweede Wereldoorlog.

Afbeelding 46. De achtergevel van de paardenstal.

Afbeelding 47. De rechter zijgevel van het voorhuis, gezien van over de gracht.

Afbeelding 48. Detail van de vorige afbeelding met het raam, met daarachter de scheidingswand.

Afbeelding 49. Detail van de vorige afbeelding, met sporen in het geblokte pleisterwerk van de uitkepingen van de gehengen van de luiken.

Afbeelding 50. De achtergevel van het koetshuis.

Afbeelding 51. Detail van de vorige afbeelding met het deurkozijn met bovenlicht, dat niet goed past in de blokverdeling van het pleisterwerk.

Afbeelding 52. De achtergevel van het achterhuis.

Afbeelding 53. De gepleisterde zijgevel van het achterhuis.

Afbeelding 54. Detail van één van de twee deuren in de achtergevel.

Afbeelding 55. Detail van één van de schuiframen met 6-ruits roedenverdeling.

Afbeelding 56. Detail van de vorige afbeelding met rollaag onder het kozijn.

Afbeelding 57. Detail van de schoorsteen (recent opnieuw gemetseld).

Afbeelding 58. Zicht op de forse hardstenen stoep aan de achterzijde van de deur bij de middengang.

Afbeelding 59. Detail van de vorige afbeelding, met sporen van zomerdeur aan de buitenzijde (schamier). De kozijnstijl is aangescherfd.

Afbeelding 60. Detail van het kelderlicht met traditionele ijzeren gehengen.

Afbeelding 61. Detail van de hoekoplossing met de drieklezoren.

Afbeelding 62. Zicht op de rechter zijgevel van het achterhuis.

Afbeelding 63. Detail van de vorige afbeelding met restanten van de oorspronkelijke gesneden voegen. Het metselwerk bestaat uit bakstenen van 21,5 x 10,5 x 5 cm met een tienlagenmaat van 59 cm (bouwspoor 7).

Afbeelding 64. Zicht op de geveltop van het achterhuis.

Afbeelding 65. Detail van het kelderlicht, met diefijzers, duimen van de luiken en uitgehakte bakstenen (kozijnankers).

Afbeelding 66. Detail van een klein ventilatieuikje in de zijgevel, vermoedelijk behorende bij de achterliggende voormalige bedstede (thans badkamer).

Afbeelding 67. Detail van de regenwatertank naast het kelderlicht.

Afbeelding 68. Interieur in de middengang van het voorhuis.

Afbeelding 69. Detail van de dorpel en neut, die niet op elkaar aansluiten.

Afbeelding 70. Detail van de hardstenen en witmarmere plavuizen van de vloer in de middengang. De plavuizen zijn hergebruikt.

Afbeelding 71. Detail van de plint, die uit geschilderd witmarmer bestaat.

Afbeelding 72. Detail van het reliëfstucwerk achter de hpl-beplating.

Afbeelding 73. Detail van de wijjes achter het reliëfstucwerk.

Afbeelding 74. Detail van de kopwand aan de linkerzijde. Achter de haard uit

de jaren '40 geeft het ruwe pleisterwerk de maat van de 19de eeuwse schouwer.

Afbeelding 75. Detail van de vorige afbeelding met aftekening van de laat 19de -

eeuwse haard op het plafond (voorzetschouw).

Afbeelding 76. Zicht op de kastenwand in de linker woonkamer.

Afbeelding 77. Detail van de vorige afbeelding met de deurknop.

Afbeelding 78. Zicht in de linkerkast cq. linker bedstede met plavuizenvloer.

Afbeelding 79. Detail van de plavuizenvloer onder de huidige plankenvloer. Aan de bovenzijde is nog juist een strook witjes als plinttegels zichtbaar.

Afbeelding 80. Zicht in de rechterkast of bedstede met ventilatiegaten in het schot aan de onderzijde.

Afbeelding 81. Detail van de paneeldeur van de linker woonkamer.

Afbeelding 82. Detail van de vorige afbeelding met de deurklink uit de jaren '40.

Afbeelding 83. Detail van de eervorige afbeelding met één van de laat 19de-eeuwse scharnieren.

Afbeelding 84. Detail van de onderregel van een schuifraam met uitgestukte middenstijl cq. middenroede van het voormalige 6-ruits schuifraam.

Afbeelding 85. Interieur van de rechter woonkamer met jaren '40 haard, board-plafond en schrotenwand.

Afbeelding 86. Detail van de haard van de vorige afbeelding.

Afbeelding 87. Detail van de kastenwand van de eervorige afbeelding.

Afbeelding 88. Detail van de vloerafwerking in de middelste kast, met plinttels.

Afbeelding 89. Detail van het schuifje van de licht- of luchtspleet in de bedstede met zicht in het voormalige koetshuis.

Afbeelding 90. Detail van het boardplafond en de balklaag met rode bies op de vloerdelen erachter.

Afbeelding 91. Detail van een krantenknipsel aan de achterzijde van de schrotenwand. Het bericht over Korea dateert de krant en schrotenafwerking in de jaren '50 van de twintigste eeuw.

Afbeelding 92. Het koetshuis, gezien naar de achtergevel. In de achtergevel was oorspronkelijk een grotere doorgang aanwezig.

Afbeelding 93. Detail van de vorige afbeelding met de houten latei aan de bovenzijde van de voormalige grotere doorgang.

voormalige karnmolen.

Afbeelding 94. Zicht op de zijgevel van het koetshuis met restanten van een

Afbeelding 95. Detail van de vorige afbeelding met restanten van de karmmolen.

Afbeelding 96. Detail van de onderslagbalk in het koetshuis met de zijsteunen van een voormalige middenstijl.

Afbeelding 97. Hardstenen grondplaat op de poer onder de voormalige middenstijl in het koetshuis.

Afbeelding 98. Zicht in het koetshuis met de voorraadkast.

Afbeelding 99. Detail van de vorige afbeelding met ovale ventilatieopening en knier.

Afbeelding 100. De scheidingswand met het woonhuisgedeelte.

Afbeelding 101. Detail van de vorige afbeelding met een lichtspleet.

Afbeelding 102. Detail van de balklaag met raveling.

Afbeelding 103. Detail van de raveling bij de voormalige karmolen.

Afbeelding 104. De paardenstal met de zoldertrap naar de vroegere hooizolder.

Afbeelding 105. Afbeelding in aansluiting op de vorige met de linker paardenbox en stalen buizen, die de onderslagbalk van de zolderbalklaag dragen.

Afbeelding 106. De paardenstal met het schoorsteenkanaal behorende bij de achterliggende woonkamer.

Afbeelding 107. Zicht in de linker paardenbox met de houten ruif en betonnen voederbak.

Afbeelding 108. De bijkeuken in het achterhuis met de ingebouwde wc.

Afbeelding 109. De achterdeur met bovenlicht in de bijkeuken.

Afbeelding 110. Enkelvoudige balklaag boven de bijkeuken.

Afbeelding 111. Zicht op de bovenzijde van het tongwelf van de bakoven.
Deze was oorspronkelijk toegankelijk vanuit de aangrenzende keukenruimte.

Afbelding 112. De keuken in het achterhuis met de schouw en links de dicht-gemetselde bakovenopening.

Afbelding 113. De keuken, gezien in de richting van de middengang, met terrazzo aanrecht en bovenkastjes uit de jaren '30 van de 20ste eeuw.

Afbeelding 114. Detail van de laat 19de-eeuwse haard in de keuken. In de haardopening is een oudere –vroeg 19de-eeuwse – gietijzeren haard in empire stijl geplaatst.

Afbeelding 115. Detail van de dichtgezette opening van de achterliggende bakoven.

Afbeelding 116. Detail van de hpl-bekleding met tegelpatroon uit de jaren '50 of '60 van de 20ste eeuw aan de zijde van de middengang in de keuken.

Afbeelding 117. Detail van de vorige afbeelding met restanten van sjabloon-schilderingen in een zeer eenvoudige art Nouveau stijl (ca. 1900).

Afbeelding 118. Zicht in de middengang in het achterhuis.

Afbeelding 119. Detail van de kelder- en opkamerdeuren in de middengang.

Afbeelding 120. Zicht in de kelder onder het achterhuis met het tongewelf en de plavuizenvloer.

Afbeelding 121. Detail van de vorige afbeelding met de met rode en grijze plavuizen betegelde keldertrap.

Afbeelding 122. Detail van de vorige afbeelding met de halfsteens diagonaal gemetselde kelderklamp.

Afbeelding 123. Zicht vanuit de gang op de keldertrap met rechts voorraadschappen.

Afbeelding 124. Detail van de schildpadtegels in de dagkanten van de opkamertrap.

Afbeelding 125. Zicht in de opkamer met de enkelevoudige balklaag.

Afbeelding 126. De voormalige bedstede in de opkamer, thans badkamer.

Afbeelding 127. Trap naar de zolder vanuit de opkamer.

Afbeelding 128. Zicht in de twee kleine zolderkamers aan de rechterzijde van het achterhuis. De scheidingswand staat los voor het raam.

Afbeelding 129. Detail van de vorige afbeelding met de markante aansluiting tussen de scheidingswand en het glas.

Afbeelding 130. Zicht in de zolder boven het voorhuis met het in de jaren '30 afgescheiden kamerje boven de entree.

Afbeelding 131. Zicht in het zolderkamerijtje boven de entree van het voorhuis.

Afbeelding 132. Detail van de ontpleisteringen bij de brandmuur tussen de woning en de paardenstal op de zolder van het voorhuis. Links geeft de schuine lijn in het metselwerk de zijkant van het oorspronkelijke grote rookkanaal aan. Rechts zijn de roetsporen duidelijk herkenbaar.

Afbeelding 133. Detail van de binnenhoek tussen de brandmuur van het voorhuis en de scheidingsmuur met het achterhuis. Rechts is een dichtzetting van een oudere – beroete – segmentboog zichtbaar. Deze boog komt uit op de zolder boven de keuken.

Afbeelding 134. Zicht op de brandmuur met het oude en huidige rookkanaal in het voorhuis.

Afbeelding 135. Detail van één van de kreupele stijlen met het gehakte telmerk 000. Deze stijl is vermoedelijk afkomstig van de voorganger van het huidige pand en in de late 19de-eeuwse huidige kap hergebruikt.

Afbeelding 136. Detail van het kapsant boven de zoldertrap in het voorhuis. De twee toognagels en de uitstukking geven de plaats aan van de vroegere kreupele stijl. Deze is vermoedelijk verwijderd, toen de huidige luie zoldertrap werd aangebracht ter ontsluiting van de – vermoedelijk in de jaren '30 – ingebrachte secundaire zolderkamer(tjes).

Afbeelding 137. Detail van één van de hergebruikte kreupele stijlen in de kap van het voorhuis. Het kleurverschil en de uitstukking duiden op hergebruik van een oudere kapconstructie.

Afbeelding 138. Detail van een hanebalk in de kap van het voorhuis met uitstukking en twee toognagels van een oudere constructie.

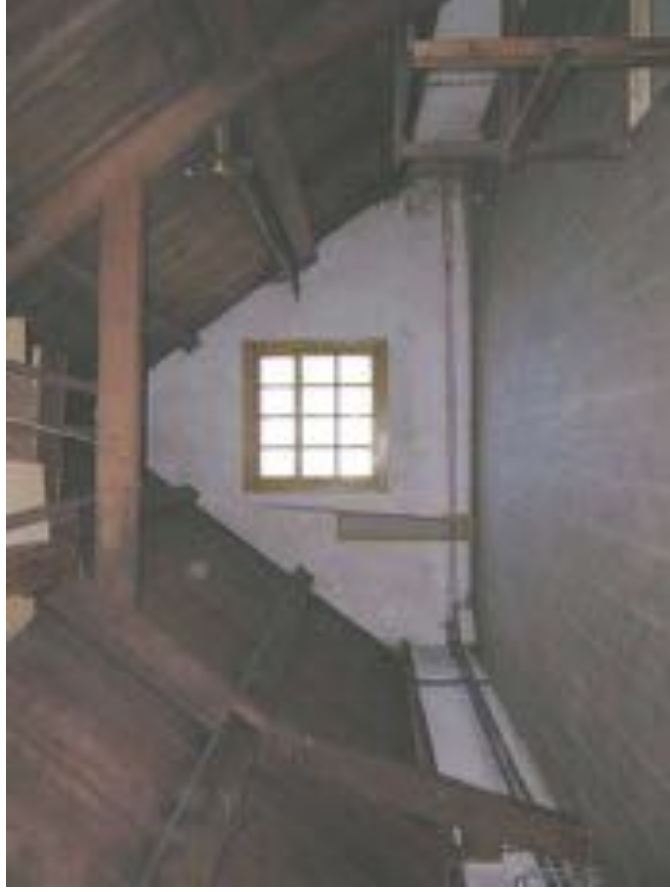
Afbeelding 139. Zicht in de kap boven de paardenstal.

Afbeelding 140. Detail van het vloerlank op de hooizolder boven de paardenstal.

Afbeelding 141. Zicht vanaf de zolder boven de paardenstal in de richting van de brandmuur met het voorhuis. Links is een recentelijk vernieuwd deel van het dakbeschot zichtbaar.

Afbeelding 142. Zicht in de zolder boven het achterhuis.

Afbeelding 143. Detail van de vorige afbeelding met de grenen kapspanten. De kap kent geen telmerken of hergebruikt hout en werd in één bouwfase in de late 19de eeuw aangebracht.

Afbeelding 144. Detail van de eervorige afbeelding met het zolderraam met fijne roedenerdeling. Het raam is mogelijk hergebruikt tijdens de bouwactiviteiten in de late 19de eeuw.

Afbeelding 145. Detail van de vorige afbeelding met de profilering van het raamhout en raamknopje.

Afbeelding 146. Zicht op het rookkanaal op de zolder van het achterhuis

Afbeelding 147. Detail van de vorige afbeelding met het rookluik.

Afbeelding 148. De zoldertrap met het vloerluik boven de opkamer in het achterhuis.

Afbeelding 149. Detail van de uit twee slanke panelen samengestelde zolderdeur. De panelen staan koud tegen elkaar aan en zijn vermoedelijk hergebruikt.

Afbeelding 150. Zicht in de zolderkamer boven de bijkeuken in het achterhuis.

Afbeelding 151. Detail van de vorige afbeelding met het vierruits zolderraam.

Plattegrond met bouwfasering zolderverdieping

17de eeuw

eind 19de eeuw

jaren '30 20ste eeuw

jaren '50 20ste eeuw

Noord

BIJLAGE XI - Plattegronden met monumentwaarden

Plattegrond met monumentwaarde begane grond

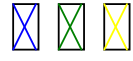
	Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk		Bovenliggende constructie met hoge monumentwaarde
	Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk		Bovenliggende constructie met positieve monumentwaarde
	Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk		Bovenliggende constructie van indifferente monumentwaarde

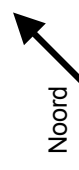
Plattegrond met monumentwaarde zolderverdieping

- Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

- Bovenliggende constructie met hoge monumentwaarde
- Bovenliggende constructie met positieve monumentwaarde
- Bovenliggende constructie van indifferente monumentwaarde

Noord

